શ્રીવિજયનીતિસૂરિ ગ્રંથમાળા—પુષ્પ ૧

શ્રીતપોરત્ન મહોદધિ

આચાર્ય મહારાજશ્રીવિજયકલ્યાણસૂરિજીના

સદુપદેશથી.

: દ્રવ્યસહાયક :

શેઠ ભગુભાઈ ચુનીલાલ.

સ્વ. ધર્મપત્ની ચંચળબાઈના સ્મરણાર્થે

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

લક્ષ્મીચંદ પ્રેમચંદ શાહ

સંવત ૧૯૯૫ * ભેટ * વીર સંવત ૨૪૬૫

श्री विजयनीतिसूरि ग्रंथमाळा—पुष्प १

श्रीतपोरत्न महोदधि

આચાર્યમહારાજ શ્રીમાન્ વિજયકલ્યાણસૂરિજીના

—: સદુપદેશથી :—

: દ્રવ્ય સહાયક :

શેઠ ભગુભાઈ ચુનીલાલ

સ્વ. ધર્મપત્ની ચંચળબાઇના સ્મરણાર્થે

: છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર :

લક્ષ્મીચંદ પ્રેમચંદ શાહ.

ધુસાપારજનીપોળ - અમદાવાદ.

સં. ૧૯૯૯ ભેટ. વીર સં. ૨૪૬૯

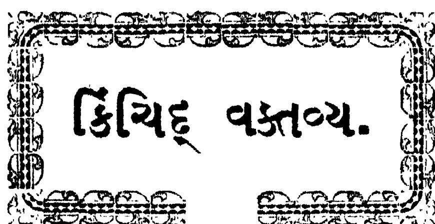
પ્રત ૫૦૦

મુદ્રકઃ—હીરાલાલ દેવચંદ શાહ. શ્રીશારદા મુદ્રણાલય,

પાનકોરનાકા—અમદાવાદ

॥ ॐ नमः श्री तत्त्वस ॥

योगे प्रत्येकविकृतिक्तचाम्लं चाप्युपोषितम् ॥
एवं नवदिनैर्योगशुद्धिः संपूर्यते तपः ॥१॥

કિંચિદ્ વક્તવ્ય.

ધર્મવીર પ્રિય સજ્જનો? મોક્ષમાર્ગના સ્વરૂપને જણાવનાર દરેક ગ્રંથોના પ્રારંભમાં આમુખ (પ્રસ્તાવના) ની સંકલના આવશ્યક છે, કારણ કે તે ગ્રંથના એક પરિચ્છેદ તરીકે ગણાય છે. એમ શ્રી અનુયોગદ્વાર સૂત્રમાં જણાવેલા ઉપક્રમ નિક્ષેપાદિના સ્વરૂપને જાણવાથી નિર્ણય થઈ શકે છે, આને ન્યાયશાસ્ત્રનો પણ સાથ છે. તેમજ અનુબંધ ચતુષ્ટય (૧. અધિકાર, ૨. અભિધેય, ૩. પ્રયોજન, ૪ સંબંધ.)ના ભેદોમાં પણ પ્રસ્તાવનાને સ્થાન મળેલું છે.

હરેક વ્યક્તિ ગ્રંથને હસ્તકમળમાં લેતા પ્હેલા જ પુછશે કે "ગ્રંથનુ નામ શું છે? ગ્રંથમાં શેનું અવતરણ છે? ગ્રંથ ઉત્પાદનનો હેતુ શું છે? ગ્રંથકાર કોણ છે? પ્રકાશનની ઉપયોગીતા કેટલી છે?" આ અને આવા અનેક પ્રશ્નોનું નિરાકરણ કરવા રૂપ સંક્ષિપ્ત સાર એનુંજ નામ આમુખ, સંપાદકિય, કિંચિદ્ વક્તવ્ય, પ્રયોજન, અવતરણ, પ્રસ્તાવના, આદિ ભિન્ન ભિન્ન સૂચક શબ્દોથી ગ્રંથ અવ-

લોકનકાર વીજળીવેગે પ્રસ્તુત ગ્રંથનું દીગ્દર્શન કરી શકે. તેટલા માટેજ ગ્રંથની શરૂઆતમાં મુકાવવાની પૃથા પ્રચલિત છે.

ઉપરોક્ત સૂચન મુજબ ગ્રંથ નિરીક્ષણને પ્રશ્નોત્તરની ઝડી વરસાવવાનો શ્રમ લેવો ન પડે, તેટલા માટે આ પ્રકાશનમાં "ગ્રંથ અવગાહનકાર શું જોશે ?" તેનું સંક્ષિપ્ત કથન અસ્થાને તો નથીજ, પરંતુ ઉપયોગી અને અતિ આવશ્યક હોવાથી આ સ્થળે રજુ કરવાની તક ઝડપીએ છીએ.

શ્રી જૈનશાસન રસિક શ્રમણોપાસક દાનાદિ ચતુર્વિધ ધર્મારાધક, ધર્મવીર, ધર્માનુરાગી અને તપારાધક ચતુર્વિધ સંઘ ભિન્ન ભિન્ન તપોની ઉત્સાહ પૂર્વક આરાધના વિના સંકોચે કરી-કરાવી શકે, તે ખાતર અઠ્ઠાશી પ્રકારના તપનું વર્ણન આચાર દિનકરમાંથી અને ચુમોતેર પ્રકારના તપો વિધિ પ્રપા આદિ અન્ય ગ્રંથોમાંથી સંશોધન કરી પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં એકસો બાસઠ તપોને સંગ્રહિત કરવામાં આવેલ છે.

ગ્રંથમાં કેટલાક તપો અને તેના ગુણણા; જેવા કે- અષ્ટકર્મસૂદન, એકસો વીશ કલ્યાણક, એકસો સિત્તેર જિન, અક્ષયનિધિ, વીશસ્થાનક, છન્નુ જિન ઓળી, કલંકનિવારણ, દેવલ ઇંડા, બ્રહત્ સંસારતારણ, શત્રુંજય મોદક, સમવસરણ આદિ તપો વિધિ વિધાન અને ક્રિયા અનુષ્ઠાન સાથે માર્ગ-દર્શક સૂચનાથી સંપૂર્ણ સજીત આ **"તપોરત્ન મહોદધિ"** નામનું પુષ્પ જૈન જગત સન્મુખ **તીર્થોદ્ધારક આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયનીતિસૂરીશ્વરજી** ગ્રંથમાળાના પ્રથમ મણકા તરીકે આચાર્યદેવશ્રીના પરમભક્ત શેઠ ભગુભાઈ ચુનીલાલના દ્રવ્ય સહાય વડે પ્રકાશન કરાવી, રજુ કરતાં અમોને અત્યંત આલ્હાદ ઉત્પન્ન થાય છે.

ગ્રંથના પ્રારંભમાં તપનો મહિમા પ્રદર્શીત કરવા અંગે શ્રી આચાર દિનકર, સિંદુર પ્રકરણ અને તપ કુલકમાંથી છુટક શ્લોકો લઇને અર્થ સાથે તપસ્વીનું હૃદય સ્ફુરાયમાન થાય તે અવલંબીને મુકવામાં આવેલ છે. તેમજ આ પુષ્પમાં રજુ કરાયેલ તપો જેના આધારે મુકવામાં આવેલ હોય તે ગ્રંથોના નામોનું લીસ્ટ તે તપોના નામની સામે આપવા સાથે સાથીઆ, ખમાસમણા વગેરે સાંકેતિક શબ્દની નોંધ પણ આપવા ઉપરાંત અગાઢ, અનાગાઢ તપનુ સ્વરૂપ પૃષ્ઠ ઉપર આપેલ છે.

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા, ભાવનગર તરફથી સં. ૧૯૩૧ ની સાલમાં "તપોરત્ન મહોદધિ" નામનો ગ્રંથ બહાર પડેલ કે જે હાલ અલભ્ય છે, તેના અનુસારે આ **"તપોરત્ન મહોદધિ"** બહાર પાડેલ છે. જે માટે તેની અહીં આભાર સહ નોંધ લઇએ છીએ.

આ ગ્રંથાંકનો તપસ્વીઓ અને જૈન જનતા બહોળા પ્રમાણમાં લાભ લઈ કર્મોના ક્ષય કરવા રૂપ ઉપરોક્ત તપોની ક્રિયા અનુષ્ઠાન સહ:આરાધના કરી, શાસનનો ઉદ્યોત કરવા સાથે સ્વઆત્માનું કલ્યાણ સાધશે તો અમારો આ શ્રમ ફળીભૂત થયો માનીશું. અને તેજ હેતુ સહ આ કિરણ તેવા ભાવીકો, જૈન સંસ્થાઓ તથા પૂજ્ય સાધુ, સાધ્વીગણને દ્રવ્યસહાયક તરફથી સાદર ભેટ આપવાનો નિર્ણય કરાવેલ છે.

વિજયકલ્યાણસૂરિ.

તીર્થોદ્ધારક આચાર્યદેવ

જીવન ઝરમર.

જૈન શાસનના સ્થંભ સમા બાળબ્રહ્મચારી, તપસ્વી, રૈવતાચલ, ચિત્રકૂટાદિ તીર્થોદ્ધારક આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજય-નીતિસૂરીશ્વરજી મહારાજ સંવત્ ૧૯૩૦ ના પોષ સુદિ ૧૧ ના સૌરાષ્ટ્ર ભૂમિના વાંકાનેર શહેરમાં, દશાશ્રીમાળી જ્ઞાતિના શેઠ ફુલચંદભાઈના ધર્મપત્ની ચોથીબાઈના કુક્ષીથી છઠ્ઠા બાળક અને ચોથા પુત્ર તરીકે જન્મી, નિહાલચંદના નામથી પ્રસિદ્ધ થયા.

બાળ અને યુવાન વયમાં વ્યવહારિક અને ધાર્મિક જ્ઞાનાભ્યાસ કરતાં, અઢાર વર્ષની ઉમરથી હૃદયમાં વૈરાગ્ય ભાવનાના બી રોપાતાં, સંસાર પ્રત્યેનો મોહ ઓછો થયો. જેમ જેમ વૈરાગ્ય વૃત્તિને વધુ પોષણ મલતું ગયુ તેમ તેમ આ દુન્યવી સુખને અસાર માની, તેને તીલાંજલી આપવાનો દ્રઢ નિશ્ચય વધતાં ત્યાગી બનવાની ધગશ વધી અને પરમ ઉદ્ધારક ગુરૂદેવની શોધમાં, માદરવતનથી સૌરાષ્ટ્ર ભૂમિમાં સંસારી વેશમાં પગ ન મુકવાનો નિર્ધાર કરીને નીકળી પડ્યા, શોધતાં શોધતાં મુનિ સિદ્ધિવિજયજી (સિદ્ધિસૂરિજી) પાસે ગયા, પરંતુ તેઓશ્રીએ વડિલોની આજ્ઞા વિના ચારિત્ર આપવાની ચોખ્ખી ના સુણાવતાં તેમની પાસે વિદાયગીરી

માંગી. દાહદથી મહેરવાડા તરફ જતા રસ્તામાં સ્વયં સંસારી કપડા ઉતારી, આમ્ર વૃક્ષ નીચે શિરમૂંડન કરાવીને સંવેગીના કપડા પહેરી, સં. ૧૯૪૯ ના અસાડ સુદિ ૧૧ ના સાધુ બન્યા. અને મહેરવાડા એકલા ચાતુર્માસ રહ્યા.

ચાતુર્માસ પૂર્ણ થયે મુનિશ્રી કાન્તિવિજયજી પાસે ભાગવતી દીક્ષાની ક્રિયા કરાવી બાર વર્ષ સુધી જ્ઞાનાભ્યાસ કરી, આગમો અને દ્રવ્યાનુયોગનું જ્ઞાન સંપાદન કરી, વિદ્વાન વ્યાખ્યાનકાર સાધુ તરીકેની નામના મેળવી યોગવહન કરી, સં. ૧૯૬૧ ના માગશર સુદિ ૫ ના સુરતમાં ગણિપદ અને પં. ભાવવિજયજી મહારાજની કૃપાથી સં. ૧૯૬૨ ના કારતક વદિ ૧૧ ના પન્યાસપદ, પાલીતાણામાં મેળવ્યા બાદ ચૌદ વર્ષનો કાળ વિહાર, વ્યાખ્યાન, ઉપદેશ અને અધ્યયન મનનમાં વ્યતિત કરતાં ઉંચા પ્રકારની નામના મેળવતાં અમદાવાદના ડેહલાના, પગથીઆના, લવારની પોળના અને વીરના ઉપાશ્રયના સંઘના અને દેશાવરોના સંઘોના અત્યાગ્રહથી ગુરૂદેવે પોતાના સ્વહસ્તે વાસક્ષેપ નાખી, શાસનના આ ઝળકતા સીતારાને આચાર્ય–પદારોપણ વિધિ સંવત ૧૯૭૭ના માગશર સુદિ ૫ ના મંગળ દિને સંઘ સન્મુખ નંદિની ક્રિયાથી કરાવી હતી.

આચાર્યપદની મહાન ધુરાનો સ્વીકાર કર્યા પછી તેમના માથે આવી પડેલી જૈન સમાજની ધાર્મિક બધી જવાબદારીઓનો, તેઓ અભ્યાસ કરવા લાગ્યા અને જરૂરી કાર્યો ઉપાડવા લાગ્યા. આચાર્યદેવે પોતાના ૪૯ વર્ષના કાળ દરમિયાનમાં પોતે ૨૭ ભાગ્યવંતાઓને પ્રવ્રજ્યા આપી, પોતાના શિષ્ય અને પચાસ કરતાં વધારે ભાગ્યશાળીઓને

ભાગવતી દીક્ષા આપી પ્રશિષ્યાદિ બનાવવા ઉપરાંત સેંકડો નર-નારીઓને ભાગવતી દીક્ષા આપી સાધુ-સાધ્વીઓ બનાવ્યા, એકંદર અઢીસોક સાધુ-સાધ્વીને જૈન શાસનના પંચમહાવ્રતના ઉપાશક બનાવ્યા હતા. વળી તેઓના ગાંભીર્યભરેલા સ્વભાવથી અને મીઠી વાણીથી અનેક ભક્તજનો તેઓની આજુબાજુ હંમેશા વિંટળાયેલા રહેતાં, જેઓને ઉપદેશ આપી. ૩ સિદ્ધાચળના, ૨ કેસરીયાજીના, ૧ કચ્છ ગીરનારનો, ૨ સંખેશ્વરજીના, ૧ કાપરડાજીનો અને ૧ જેસલમીરનો એમ દશ 'છ'રી પાળતા સંઘો, જૂદા જૂદા વીસેક વ્યક્તિઓને વીશસ્થાનક, નવપદજી, પંચજ્ઞાન, બારવ્રત આદિ વ્રતોના ઉદ્યાપનો, તેમજ બાવીસેક વ્યક્તિઓને જૂદા જૂદા સમયે ઉપધાનતપ મહોત્સવની આરાધના અને ગિરનાર, ચિત્રકુટ, કુંભારીયાજી, તારંગાજી, સંખેશ્વરજી, સુરત, વાપી, રૂપા સુરચંદની પોળ અમદાવાદ, આદિ સ્થળોએ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવો, રાધનપુર અને કાપરડાજી બોર્ડિંગો, અને જૂદા જૂદા ગામોમાં મળી ૫૬ પાઠશાળાઓ, અમદાવાદ પાટણમાં લાયબ્રેરીઓ આદિ જ્ઞાનની પરબો વહેતી મુકાવવા ઉપરાંત પાલીતાણા, પુર, આહડ, ફલોધિ આદિ સ્થળોએ ધર્મશાળા આદિ અનેક શાસન ઉદ્યોત ખાતાઓ ખોલાવી, ઓછામાં ઓછા અર્ધ કરોડ ઉપરાંત રકમનો સદ્વ્યય કરાવ્યો છે.

આ રીતે આચાર્યશ્રી સમાજના આવા મામુલી ચાલુ કાર્યો કરાવવામાં જ માત્ર ઉત્સાહિ હતા તેમ નહોતું, તેઓ સમાજના પોલીટીકલ પ્રશ્નોમાં અને તીર્થોના રક્ષણના પ્રશ્નોમાં પણ ખૂબ ખ્યાલ રાખતા હતા. રેવતાચલ તીર્થ ઉપરના

જિનાલયોની જીર્ણ સ્થિતિ થઇ ગયેલ હોવા છતાં, તે તીર્થની વહિવટ કરતી પહેડી પાસે આર્થિક સંજોગો સદ્ધર હોવા છતાં, જીર્ણતા ટાળવાના કાંઈ પણ પ્રયત્ન રાજકીય સંજોગોના અંગે કરી શકી નહોતી, તે બાબત આચાર્યશ્રીના હૃદય ઉપર આવતા રાજ્યના કર્મચારી મંડળ પ્રત્યે લાગવગનો ઉપયોગ કરી, કરાવી આજદિન સુધી જે કાર્ય થયું નહોતું તે કરાવવાની રાજ્ય પાસેથી પરવાનગી મેળવી, ગિરનારના જીર્ણ જિનાલયોનો જીર્ણોદ્ધાર સ્વતંત્ર રીતે જૂદી કમિટી નિમી તે દ્વારા શરૂ કરાવી, તે કાર્ય માટે ખૂબ જ જહેમત ઉઠાવી સમાજના નવેક લાખથી વધુ રકમ ખર્ચાવી, સેંકડો વર્ષ સુધી તેના માટે ચિન્તા ન રહે તેવું કાર્ય સમાપ્ત કરાવી તીર્થના જિનાલયો દીર્ઘાયુષ્ય બનાવેલ છે. આ સિવાય પણ તારંગાજી, જેસલમીર, કાપરડાજી, કુંભારીયાજી, ચિત્રકુટાદિ તિર્થો અને મેવાડ, માળવા, ગુજરાત, કાઠીયાવાડના કેટલાય ગામોના જિનાલયોના જીર્ણોદ્ધાર કરાવવામાં પણ ભક્તજનો પાસે મોટા પ્રમાણમાં નાણાનો સદ્‌વ્યય કરાવેલ છે. એકંદર માત્ર જીર્ણોદ્ધારના કાર્યમાં બાર લાખથી વધુ રકમનો સદ્‌વ્યય કરાવેલ હશે. સાચી વાત તો એ હતી કે જેનો આત્મા જ પ્રાચીન જીનાલયોના જીર્ણોદ્ધાર અને મહાવીરના વારસોને જ્ઞાનપિપાસાથી તૃપ્ત કરવામાં ઓતપ્રોત થઇ ગયેલો હતો. જેમને નવીન કોઈ પણ કાર્ય ગમતું જ નહિ. કેટલાય ભક્તજનોએ નવીન પ્રતિમાઓ ભરાવવા અને અંજનશલાકા કરાવવા આચાર્યદેવને વિજ્ઞપ્તિ કરેલ, છતાં પણ તેમનો હરેક પ્રત્યે એક જ સંદેશો હતો કે નવીનના બદલે પ્રાચીન તત્વોને સાચવવામાં, સમાજનો એકેએક વ્યક્તિ

ઉદ્યમી અને મશગુલ રહે એ જ વધારે હિતકર શાસનની ઉન્નતિ માટે છે.

આચાર્યદેવે જેટલી લાગણી ગીરનારના જીર્ણોદ્ધારમાં રાખેલ તેથી પણ વધુ લાગણી સિદ્ધગિરી બાબતમાં પણ રાખી, અનેક એજન્સી અમલદારો દ્વારા લાગવગનો ઉપયોગ કરાવી, પાલીતાણા દરબાર સાહેબ સાથે રખોપાના પ્રશ્નનું સમાધાન કરવા પ્રયત્ન કરેલ, પરંતુ તે સમયમાં શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીના કાર્યવાહકો માત્ર એકજ તરફ ખેંચાયેલ હોઈ, આચાર્યદેવના પ્રયત્નો પ્રત્યે દુર્લક્ષ દાખવતા હતા એટલે તે કાર્યમાં આચાર્યદેવ યશ સંપાદન કરી, શાસનસેવા કરી શકયા નથી.

આચાર્યદેવનો સ્વભાવ મીલનસાર, શાન્ત, ગાંભીર્ય-પૂર્ણ અને નીષ્કલેષી હોવાથી દરેકને મળતાની સાથેજ પોતાના બનાવી શકતા હતા. તેઓશ્રીના જીવનમાં એક પણ એવો દાખલો નહિ મળે કે આચાર્યશ્રીથી કોઈ પણ વ્યક્તિ પછી તે કોઇ પણ સમુદાયનો સાધુ હોય કે કોઈ પણ સંપ્રદાયનો શ્રાવક હોય તે જરા પણ નારાજ કે નાખુશ થયો હોય. તેઓશ્રીના વરદ હસ્તે સ્વસમુદાય સિવાય પર સમુદાયના અનેક સાધુ, સાધ્વીઓને ભાગવતી દીક્ષા, બ્રહત દીક્ષા, પદવીપ્રદાન અને માંડળીયાયોગથી તે શ્રીભગવતીજી જેવા મહાન સૂત્રના યોગ સુધીના યોગવહન કરાવાયેલ છે, જેમાં મુખ્યત્વે લવારનીપોળના પન્યાસશ્રી પ્રતાપવિજયજી મહારાજ, વાગડોદ્ધારક મુનિશ્રી જીતવિજયજી મહારાજ, મોહમયી નગરીનો સાધુમાર્ગ ખુલ્લો કરનાર મુનિશ્રી મોહનલાલજી મહારાજ, શાન્તમૂર્તિ આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયસિદ્ધિસૂરિજી

મહારાજ, અધ્યાત્મી આચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી મહારાજ અને વિમળગચ્છ આદિ સમુદાયના સાધુ, સાધ્વીઓએ વિશેષ પ્રમાણમાં લાભ લીધેલ છે. તેઓશ્રીની આ પદ્ધતિથી દુનીયાભરનો સાધુ સમુદાય આજે સદ્ગત આત્માના યશોગાન ગાઈ રહેલ છે. આચાર્યદેવની આવી પ્રેમાળ લાગણી અને સેવાભાવના માત્ર સંવેગી સમુદાય પ્રત્યે હતી તેમ નહિ, પણ યતિ વર્ગ કે સ્થાનકવાસી સમુદાયના સાધુઓ પ્રત્યે પણ ખૂબજ હતી. જે પ્રેમ અને સદ્ભાવનાથી આકર્ષાઈ આજે સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયના બત્રીસ વર્ષથો તે છ વર્ષ સુધીના દીક્ષિત નવ સાધુઓ અને યતિ વર્ગમાંથી પણ ત્રણ યતિઓ, આચાર્યશ્રીના પરિવારમાં શિષ્ય પ્રશિષ્યો તરીકે સંવેગીવેશમાં મોજુદ છે. એજ આચાર્યશ્રીની સમભાવ દૃષ્ટિ સિદ્ધ કરી આપે છે.

આચાર્યદેવે પોતાના ઓગણપચાસ વર્ષના ચારિત્ર પર્યાયના સમયમાં મોહમયીથી મારવાડ અને વેરાવળથી ઉજ્જૈન સુધીમાં ૧૫, અમદાવાદ, ૫, રાધનપુર, ૩ સિદ્ધગિરી, ૨ પાટણ, ૨, વીરમગામ, ૨, સુરત, ૧ મુંબાઇ, ૧, રાજકોટ, ૧, વાંકાનેર; ૧, જેતપુર, ૧, જુનાગઢ, ૧, વેરાવળ, ૧, કપડવંજ, ૧, વીજાપુર, ૧, વીસનગર, ૧, વડનગર, ૧, સીપોર, ૧, ઉંઝા, ૧, ચાણસ્મા, ૧, મહેરવાડા, ૧ સાદડી, ૧, સીવગંજ, ૧, પોકણ–ફલોધિ, ૧, જાવાલ, ૧, ઉદયપુર, ૧ ઉજ્જૈન, આ રીતે હિંદભરના જૂદા જૂદા પ્રદેશોની યાત્રા કરી ઉપરોક્ત સ્થળોએ ઓગણપચાસ ચાતુર્માસ કરી, સેંકડો જીવોને ઉપદેશ દ્વારા પ્રતિબોધ આપી. બારવ્રત, ચતુર્થવ્રત, અને બીજ, પંચમી, અષ્ટમી, એકાદશી, ચતુર્દશી, વીશ-

સ્થાનક, વર્ધમાનતપ, રોહિણી આદિ તપોના વ્રતો ઉચ્ચરાવી ઉચ્ચરાવી ધર્મના સન્માર્ગે ચઢાવ્યાં હતા, તેટલુંજ નહિ પણ તેઓશ્રીએ ભક્તજનો પાસેથી ઉપદેશદ્વારા જૂદા જૂદા શાસન ઉદ્યોતના ખાતાઓમાં અડધો કરોડ ઉપરાંત રકમનો સદ્ઽવ્યય કરાવેલ છે. જેમાં મુખ્યત્વે મોટી રકમનો ફાળો આપનારા તેઓશ્રીના અથંગ ભક્તજન શેઠ ખોડીલાલ સૌભાગ્યચંદની ધર્મપત્ની ગલબીબાઇ "કૈસરે હિન્દ," શેઠ પ્રેમચંદ મુળજી ધનજી, શેઠ વાડીલાલ પુનમચંદ, મસાલીયા વમળસી જીતમલભાઈ આદિ રાધનપુરના, શેઠ જીવરાજ ધનજી અને તેમના ધર્મપત્ની હીરૂબ્હેન કચ્છ–માંડવીના, શેઠ ચુનીલાલ ખુશાલદાસ; શેઠ મગનલાલ ઠાકરસી, શેઠ સાંકળ-ચંદ નગીનદાસ, શેઠ મણીલાલ સુરચંદ, શેઠ વાડીલાલ છગનલાલ વાયવાળા, શેઠ વાડીલાલ મગનલાલ અપ્પા, શા. સાંકળચંદ જીવણલાલ વેલારવાળા; શેઠ સેનાભાઈ ચુનીલાલ, શેઠ ધોળીદાસ ચીમનલાલ, શેઠ છગનલાલ ઇચ્છાચંદ શેઠ નાથાલાલ હઠીસંગ આદિ અમદાવાદના, શેઠ કલ્યાણભાઇ વાલચંદ, શેઠ મગનલાલ સાંકળચંદ આદિ સીપોરના, શેઠ વધુભાઈ હેમચંદ પાટણના, શેઠ ચત્રાશા લાલચંદજી ઉજ્જે-નના, શેઠ ગોમરાજજી ફતેચંદજી, શેઠ ફોજમલજી આદિ સીવગંજના, શેઠ જેશીંગભાઇ પરસોતમદાસ વીજાપુરના, મુનિમ કીશનલાલજી લુણાવટ પોકણ–ફલોધિના, શેઠ વાડીલાલ ચત્રભુજ, શેઠ ચુનીલાલ દુર્લભદાસ આદિ ભાવનગરના અને શેઠ જવાનમલ હજારીમલ વાંકલીના આદિ અનેક ભક્તજનોએ અસાધારણ રકમોના આચાર્યદેવના સદુપદેશથી સન્માર્ગે વ્યય કરેલ છે.

આચાર્યદેવનું સાધ્યબીન્દુ તીર્થોદ્ધારક અને જીર્ણોદ્ધારનું હોવા છતાં પણ શ્રાવકગણની ઊન્નતિ તરફમાં પણ તેમનું લક્ષ ઓછુ નહોતું. તેઓશ્રીએ શ્રાવકગણ, ધર્મના સન્માર્ગમાં જોડાય અને પોતાનો અભ્યુદય કરી શકે તે માટે જામનગરની આજુબાજુના અશિક્ષીત ડબાસંગ પ્રદેશમાં જાતે ફરી પીસ્તાલીસેક પાઠશાળાઓ સ્થાપન કરાવી, આજ પર્યંત લગી તેઓશ્રી દર વર્ષે ભક્તજનોને ઉપદેશ આપી ડબાસંગ પ્રદેશમાં પચીસેક રૂપીઆ મોકલાવતા હતા. આજે આ પૂનિત આત્માના જ્ઞાન વૃદ્ધિના પ્રયત્ને ડબાસંગ પ્રદેશનો શ્રાવકગણ, આફ્રીકા જેવા દૂર દૂરના પ્રદેશનું દેશાંતર કરી સમૃદ્ધિવાન બનેલ છે. અને તેને આભારી આજે આચાર્યશ્રીની સ્થાપન કરેલ બધી પાઠશાળાઓના ખર્ચનો બોજો, સ્થાનિક આગેવાનોએ ઉપાડી લેવા સાથે જામનગરમાં પોતાના છોકરા અભ્યાસ કરી જ્ઞાનમાં આગળ વધી શકે તે માટે આલીશાન બીલ્ડીંગ બંધાવી, એકસો વિદ્યાર્થી લાભ લઇ શકે તેવી આલીશાન બોર્ડિંગ ખોલી, આચાર્યશ્રીનું સાચુ સ્મારક ડબાસંગવાસીઓએ કરેલ છે, તેમ કહીએ તો તે અતિશયોક્તિ ભરેલ નહી કહેવાય. ઉપરાંત મેવાડ, ગુજરાતમાં પણ પાઠશાળાઓ અને બોર્ડિંગો ખોલાવી શ્રાવકગણ પ્રત્યે ધર્મગુરૂ તરીકેની ફરજ બજાવવાનું પણ તીર્થોદ્ધારક આચાર્યદેવ ચુકેલ નથી.

આચાર્યશ્રીના જીવનમાંથી ધડો લેવા યોગ્ય તો એ છે કે તેઓશ્રીના પનોતા પગલા જે સ્થળોમાં થાય, તે સ્થળના ક્લેષમય વાતાવરણનું નિવારણ કરાવ્યા સિવાય તેઓ જંપીને બેસી શકતા નહિ. જેવા કે—ચાણસ્મા સંઘના અરસપરસના ભોજનવ્યવહારના કુસંપનું નિવારણ કરી બધાને

સંગઠિત કરી ત્યાંનું કાર્ય પાર પાડયું હતું. તેવી જ રીતે કડી આદિ અનેક ગામના સંઘોના વૈમનસ્યનું પણ નિવારણ કરેલ, વળી મુનિ સંમેલન સમયે તો તેઓએ વિચારક પાર્ટીની આગેવાની લઇ ભરદરીયે ડોલતા સંમેલનના નાવને આબાદ પાર ઉતાર્યું હતું, તેટલું જ નહિ પણ રાધનપુર સં. ૧૯૯૨નુ ચાતુર્માસ કરી સં. ૧૯૯૩ ની ગ્રીષ્મ ૠતુમાં પાટણ પધારતાં જ કેટલાક સમયથી યુવકસંઘ અને સોસાયટી વચ્ચેના વિરોધના લીધે બન્ને પક્ષ વચ્ચે અમર્યાદિત પણે વૈમનસ્ય વધી પડેલ તેના સાચા ઉકેલમાં ગુંથાયેલા, અને શાસનદેવે તેમને તેઓના તે નિખાલસ કાર્યમાં સાથ આપી બન્ને પાર્ટીના નેતાઓની સહૃદયતાને આભારી સંપૂર્ણ સફળતા મળી, આવા દીર્ઘકાળના ઝેરી ક્લેષમય વાતાવરણનું તીર્થોદ્ધારક આચાર્યદેવના પ્રયત્ને નિર્મૂળ થવાથી પાટણવાસીઓ આનંદની રેલમછેલમાં ઉછળી રહેતાં, વૈસાખ વદિ ૨ ના ભોગીલાલ લહેરચંદ તરફથી સ્વામીવાત્સલ્ય અને વદિ ૩ ના સંઘવી નગીનદાસ કરમચંદ તરફથી પ્રભુઆંગી, અને પૂજા આદિ પંચાસરાજીના જિન ચૈત્યે કરી સામાધાનની ઉજવણી કરી હતી. સ્થળના અભાવે બધા પ્રસંગો રજુ કરી શકાયા નથી પરંતુ આવા વૈમનસ્ય નિવારણના અનેક ગામોના કાર્યોમાં આચાર્ય દેવશ્રી ફળીભૂત થયેલ હતા.

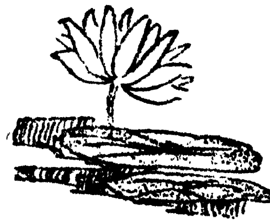
આવા આવા અનેક સદ્ગુણોથી ભરપૂર આચાર્યદેવની અંતિમ ભાવના, ચિતોડગઢના ખંડિયરોનો જીર્ણોદ્ધાર પૂર્ણ કરાવી. તેને તિર્થમય બનાવવાની હતી. અને સાથે મેવાડની ભૂમિનો ઉદય કરવા અને તેના માટે તેઓશ્રી ત્રણ વર્ષ થયા શારિરીક સ્થિતિ દુર્બળ હોવા છતાં પણ, અવીરત શ્રમ લઇ

તે જ કાર્યની પૂર્ણાહૂતી માટે તે પ્રદેશને લાયક મુનિગણ એકત્ર કરી, તેજ પ્રદેશમાં અમુક સંખ્યામાં કાયમ માટે સાધુ, સાધ્વી ગણનો વિહાર રાખી જિનાલયો અને શ્રાવક-ગણનો ઉદ્ધાર કરવામાં મશગુલ હતા. અને તેની ફળ પ્રાપ્તિમાં સં. ૧૯૯૫ના મહા સુદિ ૧૦ ના દિને ઘણા દીર્ઘકાળના દીક્ષિત પાંચ સ્થાનકવાસી સાધુઓને સંવેગી દીક્ષા આપી, પોતાના શિષ્યો બનાવી, તેઓને અને અન્ય સાધુઓને સાથે લઇ રાજનગરથી મેવાડના ઉદ્ધાર અર્થે પ્રયાણ કર્યું. અને ચિતોડના જીર્ણોદ્ધારનું કાર્ય પણ તડામાર ચાલુ રખાવ્યું, પરંતુ શારિરીક કારણો અને જીર્ણોદ્ધારને આર્થિક મદદ મળી શકે તેટલા ખાતર મારવાડમાં બે ચાતુર્માસ કરી સંવત ૧૯૯૮ ના માગશર માસમાં ઉદયપુર ચિતોડગઢની પ્રતિષ્ઠા કરાવવા માટે ઉદયપુર સંઘ અને જીર્ણોદ્ધાર કમીટિના અત્યાગ્રહથી પધાર્યા. દરમિયાન શારિરીક સ્થિતિ ઘણી જ કઢંગી થઈ ગએલ, પરંતુ મનોબળ એટલું બધુ મજબુત રાખ્યું કે અનેક ભક્તજનો અને ડોકટરો આવી જવાબદારી વ્હોરી મેવાડ બાજુ વિહાર કરવાની ચોખીના સુણાવતા હોવા છતાં પણ ઉદયપુર પધાર્યા. જ્યાં તેઓની વિહારના શ્રમથી તબીયત લથડી છતાં પણ સાધારણ આરામ થતાં જ ચિતોડગઢની પ્રતિષ્ઠા આત્મપ્રાણ હોવાથી ડોકટરો અને વૈદ્યોની સદંતર ના છતાં ચિતોડના પ્રસિદ્ધ વૈદ્ય યતિશ્રી બાલચંદજીના અનુ-મોદનથી પોસ સુદી ૧૫ ના ઉદયપુરથી વિહાર કરી, પોસ વદી ૨ ના ઉદયપુર રાજ્યનું માનીતું મહાન તિર્થ એકલિંગજી પધાર્યા. જ્યાં તબીયતમાં એકાએક બીમારી વધી પડતાં, શિષ્યસમુદાય અને ભક્તજનો ચિંતાતુર બનતા ઉદયપુર

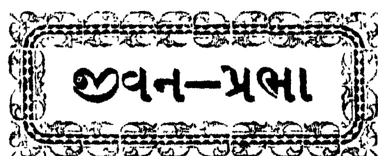
સમાચાર મોકલતા, ત્યાંથી અનેક ભક્તજનો ડોકટર, વૈદ્યો આદિ અનેક સાધનો સાથે ઝડપી વાહનથી મોટા સમૂહમાં એકલિંગજી આવ્યા. પરંતુ "જેની ટુટી તેની બુટી નહિ" એ કહેવતાનુસાર અનેક મહેનત અને ઉપચાર કરવા છતાં, રોગની વ્યાધિને અંકુશમા ન લઇ શકાયું ત્યારે આચાર્યદેવે સ્વમુખે ઉપચાર કરવાની ના પાડી, ધ્યાનસ્થ અવસ્થામાં રાખવાનું સૂચન કરતાં ધાર્મિક પ્રવચનો અને સરણા ચાલુ રાખતાં, પોસ વદિ ૩ ના પરોઢના પાંચ વાગતાના સમયે મહાવીર શાસનના આ ઝગમગતા સીતારાએ આ ફાની દુનિયાનો ત્યાગ કરી, શિષ્યપ્રશિષ્યાદિ અને ભક્તજનોને રખડતા રઝળતા મૂકી જયોતમાં જયોત મીલાવી અલોપ થઈ ગયાં.

અનન્ય ગુરૂભક્ત.

લક્ષ્મીચંદ પ્રેમચંદ શાહ.

શ્રેષ્ઠિવર્ય ભગુભાઈ ચુનીલાલ

શ્રી જૈન શાસનરસિક શ્રમણોપાસકાદિ જૈનોના વિશાળ સમુદાયથી અને સંખ્યાબંધ ભવ્ય જિનાલયાદિ ધાર્મિકસ્થાનો તથા દાનાદિ ચતુર્વિધ ધર્મારાધક, ધર્મવીર, દાનવીર, દયા-વીર હજારો નરરત્નોથી વિભૂષિત જૈનપુરી તરીકે પ્રખ્યાત રાજનગર (અમદાવાદ)ના ભવ્ય ઇતિહાસે ઘણાએ ઐતિહાસિક મહાગ્રંથોનું અપૂર્વ ગૌરવ વધાર્યું છે અને અધ્યાપિ વધારે છે.

રાજનગર પ્રાચીન અને ઉદ્યોગિક ક્ષેત્ર હોવાથી મોહમયીનગરીની માફક દૂરદૂરના અને આજુબાજુના દેશોમાંથી લાખો માનવસમૂહનો વસવાટ થયેલ છે. જેમાં મુખ્યત્વે જૈનો વિશાળ સમૂહમાં હોવા સાથે વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગિક ક્ષેત્રમાં પણ અધિક કાબુ ધરાવતા હોવાથી ધનાઢ્ય બનવા સાથે સંપાદન કરેલ લક્ષ્મીનો સન્માર્ગે સદ્વ્યય કરી જનતાને ચકિત કરી મૂકી છે અને વર્તમાનકાળમાં ચકિત કરી મુકે છે. રાજનગર એકલા શ્રીમાનથી ભરેલું છે તેમ નથી પણ વિદ્વાનો અને વૈજ્ઞાનિકોથી પણ ભરચક છે.

આવા અનુપમ નગરના ગુસાપારેખની પોળમાં ઉક્ત રત્નનો શેઠ ચુનીલાલભાઈના સહધર્મચારિણી આજ્ઞાધારક દીવાળીબ્હેનની કુક્ષીએ સં. ૧૯૩૦ ના ભાદરવા સુદિ ૬ ના મંગળદિને બીજા પુત્ર તરીકે પ્રસવ થયો. "પુત્રના

લક્ષણ પારણામાં" એ કહેવતાનુસાર બાળવયથી જ ધાર્મિક અને વ્યવહારિક અભ્યાસ ઉત્સાહભેર કરતા હોવાથી અઢાર વર્ષની ઉમ્મરે પહોંચતાં મેટ્રીક પર્યંત વ્યવહારિક અને આવશ્યક ધાર્મિક જ્ઞાન સંપાદન કરી શેઠ ચુનીલાલ ખુશાલદાસ નામની પોતાની પેઢીમાં જોડાઇ વ્યાપારી અને ઉદ્યોગિક જ્ઞાન વડીલોની દોરવણી નીચે પ્રાપ્ત કરી પેઢીના શુકાની બની, પેઢીના સંચાલનમાં ખૂબજ કાળ ભાગ લઈ પહેડીને ઉન્નતિનાં શીખરે પોતાની બુદ્ધિ અને કૌશલ્યતાથી પહોંચાડી છે.

શેઠ શ્રી સંવિગ્ન ગીતાર્થ તીર્થોદ્ધારક આચાર્યશ્રી અને પન્યાસશ્રી મોતીવિજયજી મહારાજાદિના સમાગમ, વ્યાખ્યાન શ્રવણાદિ શુભ નિમિત્તોની સેવનાથી દેવ, ગુરૂ, ધર્મ પ્રત્યે તીવ્ર લાગણી, પ્રભુપૂજા, તીર્થયાત્રા, અનેક પ્રકારના તપોની આરાધના, ઉપધાન, બારવ્રત આદિ ધાર્મિક ક્રિયાઓમાં પરમ ઉલ્લાસથી જોડાઇ આત્મકલ્યાણનો માર્ગ સાધવા સાથે ઉદ્યાપન, ઉપધાન, શ્રીસિદ્ધાચળમાં નવાણુંયાત્રા, ચાતુર્માસ અને અનેક મંદિરોની પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ શ્રીભગવતીસૂત્રનું વાંચનાદિ કાર્યોમાં અસાધારણ રકમોનો સદ્વ્યય કરવા સાથે લોકોપયોગી વ્યવહારિક કાર્યોમાં પોતાની સદ્લક્ષ્મીનો ઝરો વહેતો મુકવાના દાનાદિ ગુણોને લઇને રાજનગરના અગ્રગણ્ય વ્યક્તિઓમાં ગણાતા જૂદા જૂદા ધાર્મિક અને સાર્વજનીક ખાતાઓના સંચાલનમાં જોડાઈ પોતાની કાર્યદક્ષતા અને સેવાભાવનાથી દરેક સંસ્થાઓમાં અગ્રસ્થાન ભોગવી રહ્યા છે.

શેઠશ્રી અખીલ ભારતવર્ષીય શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક શ્રીસંઘની આણંદજી કલ્યાણજીના નામે ચાલતી પેઢીના

મેનેજીંગ પ્રતિનિધિ, શ્રીલવારની પોળના ઉપાશ્રયના કાર્યવાહક, વીશાશ્રીમાળી જ્ઞાતી દવાખાનાના પ્રમુખ, શ્રીરાજનગર જીર્ણોદ્ધાર કમીટીના મુખ્ય સભ્ય આદિ અનેક ધાર્મિક અને વ્યવહારિક સંસ્થાઓમાં ઉમંગભેર સેવા અર્પી રહ્યા છે. શેઠશ્રી ધાર્મિક જ્ઞાન આરાધના નિમિત્તે અવારનવાર ગ્રંથોનું પ્રકાશન સ્વખર્ચે કરાવી ખપીજીવોને ભેટ તરીકે આપે છે, તેવીજ રીતે આ **"તપોરત્ન મહોદધિ"** નામનો ગ્રંથ તીર્થોદ્ધારક આચાર્યદેવ શ્રીવિજયનીતિસૂરીશ્વરજી ગ્રંથમાળાના પ્રથમ પુષ્પ તરીકે પોતાના સહચારિણી ધર્મપત્ની **ચંચળબ્હેન**ના સ્મરણાર્થે મુદ્રિત કરાવી જૈનજનતા સન્મુખ રજુ કરવામાં દ્રવ્ય સહાય આપી હરેક ખપીજીવોને ભેટ આપવાનું રાખેલ છે. જેની આ સ્થાને નોંધ લઈએ છીએ.

હિતચિંતક,

લક્ષ્મીચંદ પ્રેમચંદ, શાહ.

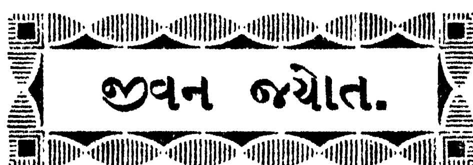
શ્રીમાન શેઠ ભગુભાઈ ચુનીલાલનાં
સ્વર્ગસ્થ ધર્મપત્નિ

ચંચળ બ્હેન.

જન્મ સંવત ૧૯૩૦ — સ્વર્ગવાસ સંવત ૧૯૮૭

શ્રીમતી ચંચળ બ્હેન

શુદ્ધ અને સરળ હૃદય, સૌ પ્રત્યે સમભાવ, સારાકૃત્યો પ્રત્યે પ્રેમ, અને ધર્મપરાયણતા—વ્યક્તિને સ્વર્ગવાસ પછી પણ જીવંત રાખે છે. તેની યાદ હૃદયને શુદ્ધ અને પવિત્ર બનાવે છે. એવી ગુણીયલવ્યક્તિના ગુણો પોતાના પવિત્ર જીવનમાં ઉતારી તેના જેવું થવું એ અહોભાગ્ય છે.

અ. સૌ. સ્વર્ગસ્થ બ્હેન ચંચળબ્હેનનો જન્મ અમદાવાદની શ્રી જૈન વીસાશ્રીમાળી જ્ઞાતીમાં શેઠ નેમચંદ નગીનદાસના પત્ની શ્રી મટુબાઈની કુક્ષીએ સંવત. ૧૯૩૬ માં અમદાવાદ મુકામે થયો હતો. એ જમાનામાં બાળાઓ કેળવણી ભાગ્યેજ પામતી, ત્યારે તેમણે ગુજરાતી સાત ચોપડી સુધી અભ્યાસ કરેલ હતો. ચાલુ અભ્યાસની સાથે ધાર્મીક અભ્યાસ ઉત્સાહ અને ખંતથી કરતા. ધાર્મીક સંસ્કારો નાનપણથી જ મળેલા હોવાથી ધર્મ પ્રત્યે તેમની ભાવના જીવનના અંત સુધી જણાઇ આવતી. ૧૩ વર્ષની ઉમ્મરે તેમના લગ્ન સંવત ૧૯૪૨ ના વૈશાખ સુદ ૧૧ ના રોજ અમદાવાદના શ્રી જૈન વીશાશ્રીમાળી જ્ઞાતીમાં સુતરીયા કુટુંબમાં શેઠ ચુનીલાલ ખુશાલદાસના સુપુત્ર શેઠ ભગુભાઈ સાથે થયા.

લગ્ન બાદ ધર્મપરાયણ કુટુંબમાં તેમની ધાર્મીક વૃત્તીને ખૂબ પોષણ મળ્યું. ધાર્મીક અભ્યાસ તથા આવશ્યક ધાર્મીક ક્રિયાઓ તેઓ ભાગ્યેજ ચુકતા. સામાયિક પ્રતીક્રમણ, દેવવંદન, ગુરૂવંદનાદિ તેમના જીવનની નીત્યક્રિયાઓ હતી.

ઘરમાં નોકર, ચાકર, ગાડી, ઘોડા, મોટર આદી દરેક પ્રકારના વૈભવ હોવા છતાં ચંચળબ્હેનની સાદાઇ ઘણી જ હતી. મોટાઈ તથા અભીમાન તેમના જીવનને બીલકુલ સ્પર્શી શક્યું ન હતું. તેમનો હેતાળ અને મીલનસાર સ્વભાવ જે કોઈ તેમના સમાગમમાં આવેલ હશે તેમને યાદ આવે છે. પોતાનું અને પારકું એ ભાવનાજ તેમનામાં દેખાતી ન હતી. સહનશીલતા અને સમતાભાવ તેમના આકર્ષક ગુણ હતા. આવી વ્યક્તિ દરેકનું માન પ્રેમ મેળવે છે. દુનીયામાં પુરી પુણ્યાઇવાળા જીવ હરેક રીતે સુખી હોય છે. ચંચળ-બ્હેન પણ દરેક રીતે શારીરીક, આર્થીક, ધાર્મીક અને સાંસારીક દરેક રીતે સુખી હતા. તેમને ચાર પુત્ર, બે પુત્રી, પૌત્ર, પૌત્રી, પ્રપૌત્ર, પ્રપૌત્રી વગેરે બહોળું કુટુંબ છે. આવા સ્વર્ગીય સુખમાં પણ ચંચળબ્હેન પોતાનું ધાર્મીક કર્તવ્ય ચુક્યા ન હતા. તેઓએ ઉપધાન તપની આરાધના કરેલી હતી. શ્રી શત્રુંજયમાં નવ્વાણુ યાત્રા વિધિ સાથે કરેલ હતી. ત્યાં ચોમાસું કરેલ હતું. તે ઉપરાંત કેસરીયાજીની સમેતશીખરની, ગીરનારની, પાવાપુરી આદી ઘણા તીર્થોની યાત્રાઓ કરેલ હતી.

જમણો હાથ કરે તે ડાબો હાથ ન જાણે તેવી તેમની દાન કરવાની ટેવ હતી. કોઇ આવીને પોતાનું દુઃખ તેમની પાસે કહે કે તુરત તેમનું હૃદય દ્રવી ઉઠતું અને તેને તમામ શક્ય અને યોગ્ય મદદ કરતા.

સંવત ૧૯૯૫ માં પાલીતાણામાં ચોમાસું કરી આવ્યા પછી તેમની તબીયત લથડવા માંડી. ૬૭ વર્ષની ઉમ્મરે સંવત

૧૯૯૭ના ભાદરવા શુદી ૧૩ ને દીવસે સાયંકાળે બહોળા કુટુંબ તથા બીજા આપ્તજનોને રોતા મૂકી તેમને દેહ છોડયો–સ્વર્ગવાસ પામ્યા. મરતા સમય સુધી જ્યારે પૂછો ત્યારે એકજ રટણ–શ્રી અરીહંત ભગવાનના નામનું જ, સ્વર્ગવાસ પહેલા બારેક મહિનાથી સ્તવનો, સજ્ઝાયો, સ્તોત્રો સાંભળવાનો હરહંમેશનો કાર્યક્રમ હતો. બીજામાં ચીત્ત જ ન લાગે. પોતે પણ બોલે અને બીજાને સંભળાવે. ધર્મ શીવાય ભાગ્યેજ બીજી વાત કરતા. મનની ધર્મમાં ઉચ્ચ પ્રકારની શી સ્થીરતા! અંત સમયે પોતાનો જીવ મોહમાયામાં અને સંસારી લાગણીઓને વશ ન થાય તેટલા માટે તમામ કુટુંબી અને આપ્તજનોને મૃત્યુ સમયે અને ત્યાર બાદ રોવા કુટવાનું બંધ કરાવ્યું હતું.

અમોને લાગે છે કે આવા ઉચ્ચ જીવનમાંથી દરેક જણે ગ્રહણ કરવાનું હોય છે. અમો ઇચ્છીએ છીએ કે દરેક સ્ત્રી પુરૂષ આવા ઉચ્ચજીવનનો અભ્યાસ કરી તેમના ગુણો પોતાના જીવનમાં ઉતારી પોતાનું જીવન બીજાને આદર્શમય બનાવે.

પરમાત્મા તેમના આત્માને પરમ શાંતિ અર્પો.

લક્ષ્મીચંદ પ્રેમચંદ શાહ.

ગ્રન્થાદિના આધાર સ્થળો

આ તપોરત્ન મહોદધિમાં નીચે લખેલા પુસ્તકોમાંથી તપસ્યાઓનાં નામ, વિધિ, ઉદ્યાપન નિર્ણય તથા ગરણાં વિગેરે લીધેલાં છે.

પ્રથમના અઠ્ઠાસી તપો તો શ્રી આચાર દિનકરમાંથીજ લીધાં છે.

જૈન પ્રબોધ	શ્રાદ્ધવિધિ
આચાર દિનકર	જૈનધર્મસિંધુ
પંચાશક	આંચલિક પૂજા
પ્રવચન સારોદ્ધાર	જાપમાળા
વિધિપ્રપા	વિનોદરામ
તપકુલક (ધર્મરત્ન મંજુષા)	સેનપ્રશ્ન
	બાર માસિક પર્વકથા

વિગેરે ગ્રન્થોમાંથી તપો કાઢેલા છે.

સાંકેતિક શબ્દ.

ખ૦—ખમાસમણ દેવા. સા૦—સાથીયા કરવા. લો૦કા૦—લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો. ન૦—નવકારવાળી ગણવી. આ ચાર અક્ષરની નીચે લખેલા અંકો તે તેનું પ્રમાણ સમજવું. તપના નામની સાથે મુકેલા અક્ષરો:-જૈ૦ પ્ર૦—જૈન પ્રબોધ. જૈ૦ સિં૦—જૈન ધર્મ સિંધુ. રં૦ વિ૦—શ્રી રંગવિજયજીની પ્રતિ. લા૦—શ્રીલાભવિજયજી પાસેથી મળેલ પત્રો. પં૦ ત૦-પંન્યાસ શ્રી કમળવિજયજીની છપાવેલ તપાવળી. વિ૦ પ્ર૦-વિધિપ્રપા. પ્ર૦-પ્રચલિત. રા૦ વિ૦-રામવિનોદ. જા-જાપમાલાની બુક. છુ૦ પ૦-છુટક પત્ર. શ્રા૦ વિ૦-શ્રાદ્ધ વિધિ છાપેલી. પ૦ પ્ર૦-પરંપરાથી પ્રચલિત. ટી૦-તપાવલિનું ટીપણું.

તપ મહિમા—તપ વિધાન.

ज्ञानैश्चतुर्भिरपि युक्ततया विजानन्,
योऽस्मिन् भवेऽपि समकर्मलयं स्वकीयम्।
तेपे तपोऽसमफलं समसर्वसत्त्वं,
तं वर्धमानजिनपादकजं नमामः ॥१॥

અર્થ—જે (વર્ધમાનસ્વામી દીક્ષા લીધી ત્યારથી) ચાર જ્ઞાને કરીને યુક્ત છતાં પણ અને તેથી કરીને તેજ ભવમાં પોતાના સમગ્ર કર્મના ક્ષયને જાણતાં છતાં પણ અનુપમ ફળને આપનારા તપનું આચરણ કરતા હવા, તે સર્વ પ્રાણીઓને વિષે સમદૃષ્ટિવાળા શ્રી વર્ધમાનસ્વામીના ચરણકમળને અમે નમીએ છીએ. ૧

શ્રી આચાર દિનકરમાં શ્રી વર્ધમાનસૂરિ કહે છે કે—

यद्दूरं यद्दुराराध्यं, यच्च दूरे व्यवस्थितम्।
तत्सर्वं तपसा साध्यं, तपो हि दुरतिक्रमम् ॥२॥

અર્થ—જે (વસ્તુ) અત્યંત દૂર (અતર્ક્ય) છે, જે દુઃખ વડે આરાધી (મેળવી) શકાય તેવી છે તથા જે દૂર રહેલી છે તે સર્વ વસ્તુ તપસ્યા વડે સાધ્ય છે. કારણ કે તપસ્યાનો પ્રભાવ દુરતિક્રમ છે, એટલે કે તેને કોઈ ઉલ્લંઘન કરી શકે તેમ નથી. ૨

तपः शिवकुमारवच्चरति मन्दिरस्थोऽपि यः
स देवपरिषद्यपि द्युतिमहत्त्वविस्फूर्त्तिभृत्।

कृशान्वकृशतापनोल्लसितवर्णकं काञ्चनं स
धातुषु विशिष्टतांनृपतिमौलितामेति च ॥३॥

અર્થ—જે માણુસ શિવકુમારની જેમ ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને પણ તપસ્યાનું આચરણ કરે છે, તે મનુષ્ય દેવસભામાં કાંતિ અને મહત્વની સ્ફુર્તિને ધારણ કરનાર (દેવ) થાય છે. તથા જેમ અગ્નિના ઘણા તાપમાં તપાવવાથી જેનો વર્ણ ઉલ્લાસ પામેલો છે એવું સુવર્ણ સર્વ ધાતુઓમાં વિશિષ્ટપણાને અને રાજાના મુગટપણાને પામે છે, તેમ તે સર્વ મનુષ્યોમાં વિશિષ્ટપણું અને રાજાઓમાં શિરોમણીપણું પામે છે.

तपः सकलकर्मभिद्विविधलब्धिकृन्निश्चितं गृहे
पुरि च दुर्भगोऽप्यहह नन्दिषेणो द्विजः ।
व्रते शमतपःपरः सुरनरैकवंद्योऽभवद्रवि-
ज्वलनतापितः श्रयति दीप्तिमामो घटः ॥४॥

અર્થ—તપ સમગ્ર કર્મને ભેદનારો છે અને વિવિધ પ્રકારની લબ્ધિને પ્રાપ્ત કરનારો છે. અહો! નંદિષેણ નામનો બ્રાહ્મણ કે જે પોતાના ઘરમાં તથા નગરમાં પણ મહાદુર્ભાગી હતો, તે ચારિત્ર ગ્રહણ કરીને શમયુક્ત તપમાં તત્પર થવાથી દેવ તથા મનુષ્યને વંદન કરવા યોગ્ય થયા. જુઓ—"સૂર્ય અને અગ્નિથી તપાવેલો કાચો ઘડો પણ કાંતિને પામે છે." ૪

यस्तपोविधिराम्नातो जिनैर्गीतार्थसाधुभिः ।
तं तथा कुर्वतां सन्तु मनोवांछितसिद्धयः ॥५॥

અર્થ—તીર્થંકરોએ તથા ગીતાર્થ મુનિઓએ જે તપનો વિધિ કહ્યો છે, તે તપને તે વિધિએ કરનારાઓને મનવાંછિત સિદ્ધિઓ થાય છે. ૫

असत्यां दानशक्तौ च देहशक्तिमवेक्ष्य च।
अनुष्ठेयं पुण्यवद्भिस्तपःकर्म सुदुष्करम् ॥६॥

અર્થ—જો દાન દેવાની શક્તિ ન હોય, તો પુણ્યવંત માણસોએ પોતાના શરીરની શક્તિ જોઈને (શક્તિ પ્રમાણે) અત્યંત દુષ્કર એવું તપકર્મ કરવું. ૬

तद्वै द्वादशरूपं स्याद्बाह्याभ्यन्तरभेदतः।
संयोज्यं षड्विधं बाह्यमुपवासादिकर्मभिः ॥७॥

અર્થ—તે તપ બાહ્ય અને અભ્યંતર ભેદે કરીને બાર પ્રકારે છે. (એટલે કે છ પ્રકારે બાહ્ય તથા છ પ્રકારે આભ્યંતર તપ છે.) તેમાં બાહ્ય તપ ઉપવાસાદિ વડે કરીને છ પ્રકારે કરવું. ૭

तपोविधिः श्रेणियुक्त्या प्रोक्तोऽर्हद्भिश्च साधुभिः।
कश्चित्केवलिसंदिष्टः कश्चिद्गीतार्थभाषितः ॥८॥
कश्चित्फलार्थिभिश्चीर्णस्त्रिविधः स तपोविधिः।
योगोपधानमुख्यो यः स विधिः केवलीरितः ॥९॥

અર્થ—તીર્થંકરોએ તથા મુનિવરોએ શ્રેણિની યુક્તિવડે તપનો વિધિ કહેલો છે. તેમાં કોઈક તપ કેવળીએ કહ્યો છે, કોઈક ગીતાર્થ મુનિઓએ કહેલો છે. તથા કોઈક તપ ફળના અર્થીઓએ આચરેલાં છે, એ રીતે તે તપ વિધિ ત્રણ પ્રકારનો છે, તેમાં યોગોપધાન જેમાં મુખ્ય છે એવો જે વિધિ છે તે કેવળીએ કહેલો છે. ૮-૯

कल्याणादिपुंडरीकतपोमुख्यो मुनीरितः
रोहिणीकल्पवृक्षादिविधिः फलतपोमयः ॥१०॥

અર્થ—જેમાં કલ્યાણાદિક પુંડરીક તપ મુખ્ય છે, તે તપ ગીતાર્થ મુનિઓએ કહેલો છે, તથા રોહિણી અને કલ્પવૃક્ષાદિકનો જે વિધિ છે, તે ફળતપોમય એટલે ફળની અપેક્ષાવાળો તપ છે. ૧૦

एवं संमिल्य विद्वद्भिस्तपःश्रेणिः प्रदर्शिता ।
कार्यं न साधुसाध्वीभिः प्रतिमावाह्युपासकैः ॥११॥
कृतोपधानैः सम्यक्त्वधारिभिः फलदं तपः ।
नोह्या योगा गृहस्थैश्च शेषं सर्वं तपोऽपि हि ॥१२॥
विधेयं श्रावकैः शान्तैः श्राविकाभिस्तथाविधम् ।
शान्तोऽल्पनिद्रोऽल्पाहारो निष्कामो निष्कषायकः ॥१३॥
धीरोऽन्यनिन्दारहितो गुरुशुश्रूषणे रतः ।
कर्मक्षयार्थी प्रायेण रागद्वेषविवर्जितः ॥१४॥
दयालुर्विनयापेक्षी प्रेत्येहफलनिःस्पृहः ।
क्षमी नीरुक् निरुत्सेको जीवस्तपसि युज्यते ॥१५॥

અર્થ—આ પ્રમાણે વિદ્વાનોએ એકત્ર થઈને તપસ્યાઓનો સમૂહ બતાવ્યો છે. સાધુઓએ, સાધ્વીઓએ તથા જેમણે પ્રતિમા વહન કરી હોય, જેમણે ઉપધાન કર્યા હોય અને જેમણે સમકિત ધારણ કર્યું હોય એવા શ્રાવકોએ ફળની અપેક્ષાવાળી તપસ્યાઓ કરવી નહીં. વળી ગૃહસ્થાશ્રમીઓએ યોગોદ્વહન કરવું નહીં, (મુનિએ કરવું) અને બાકીનાં સર્વે તપો શાંત ગુણવાળા શ્રાવકોએ તથા શ્રાવિકાઓએ કરવાં. શાંત, અલ્પનિદ્રાવાળો, અલ્પાહારી, કામના રહિત, કષાય વર્જિત, ધૈર્યવાન, અન્યની નિંદા નહીં કરનાર, ગુરૂજનની

શુશ્રૂષા (સેવા)માં તત્પર, કર્મ ક્ષય કરવાનો અર્થી, પ્રાયે રાગ દ્વેષ રહિત, દયાલુ, વિનયની અપેક્ષાવાળો, પરલોક તથા આ લોકના ફલની ઇચ્છા રહિત, ક્ષમાવાન, નીરોગી અને ઉત્કંઠા રહિત એવો જીવ તપ કરવાને લાયક છે. ૧૧–૧૫

षाण्मासिके वार्षिके च मासोर्ध्वतपसि स्फुटे ।
त्यक्तं प्रतिष्ठादीक्षासु कालं तस्मिन्नपि त्यजेत् ॥१६॥

અર્થ—પ્રતિષ્ઠા તથા દીક્ષામાં જે કાળ તજેલો છે, તે કાળ છમાસી તપમાં, વર્ષી તપમાં તથા એક માસ કરતાં અધિક વખતના તપના પ્રારંભમાં પણ તજવો. ૧૬.

शुभे मुहूर्त्ते प्रारब्धे कांडान्यायांतु यान्तु च ।
पक्षमासदिनाब्दानि न पश्येत्तत्र दूषणम् ॥१७॥

અર્થ—શુભ મુહૂર્ત્તે પખવાડીયું, મહિનો, દિવસ કે વાર્ષિક તપનો પ્રારંભ કર્યા પછી અશુભ આવે કે જાય તોપણ તેમાં કાંઇ દોષ નથી. ૧૭.

मृदुध्रुवचरक्षिप्रे वारे भौमं शनिं विना ।
आघाटनतपोनन्द्यालोचनादिषु भं शुभम् ॥१८॥

અર્થ—પ્રથમ વિહાર, તપ, નંદી અને આલોયણને વિષે [1]મૃદુ, [2]ધ્રુવ, [3]ચર અને [4]ક્ષિપ્ર એ સંજ્ઞાવાળા નક્ષત્રો શુભ છે. તથા મંગળ અને શનિ સિવાયના બીજા વારો શુભ છે. ૧૮.

---

१ मृगशिर. चित्रा. अनुराधा. रेवती. २ रोहिणी. उत्तरा त्रण. ३ पुनर्वसु. स्वाति. श्रवण. धनिष्ठा शतभिषा. ४ अश्विनी. पुष्य. हस्त. अभिजित्

क्रियमाणे तपस्यन्तस्तपः पुण्यतिथौ यदि ।
आयाति नियमात्कार्यं दुर्लंघ्यो नियमः सताम् ॥१९॥
प्रवर्धमानं संस्थाप्य पश्चात्तत्क्रियतां तपः ।
तपोमध्ये तपःकार्ये गरिष्ठं तप आचरेत् ॥२०॥
अवशेषं लघुतपः कार्यं पश्चात्ततोऽपि हि ।

અર્થ—તપ કરતાં વચમાં જો પર્વ તિથિનો તપ આવે તો વધતા (મોટા) તપને રાખી મુકીને તે પર્વ તિથિનો તપ અવશ્ય કરવો. અને ચાલતો આવતો મોટો તપ પછીથી કરવો. કારણકે 'સત્પુરૂષનો નિયમ દુર્લંઘ્ય છે. વળી એક તપના મધ્યમાં બીજો તપ કરવાનું પ્રાપ્ત થવાથી જે તપ મોટો હોય તે કરવો, અને બાકી રહેલો લઘુ તપ ત્યાર પછી પણ કરવો. (અર્થાત્ કોઈ તપ એકાસણે કરવા માંડયો હોય તેમાં બીજા કોઇ તપનો ઉપવાસ કરવાનું ઉપસ્થિત થાય તો ઉપવાસ કરવો. એકાસણું પછી કરવું). ૧૯–૨૦.

अनाभोगादिभिर्भंग्ने तपःकर्मणि मध्यतः ॥२१॥
आलोचनीयं तत्तत्र कार्यं पश्चात्तपोऽथवा ।
क्रमजे तपसि प्रायो न गणयेत्तिथिक्रमः ॥२२॥

અર્થ—અનાભોગાદિકના કારણે તપના મધ્યમાં તપ ભાંગ્યો હોય તો તેની તે તપમાંજ આલોચણ લઇ લેવી, અથવા પછીથી તે સંબંધી તપ કરવો. અનુક્રમવાળા તપમાં પ્રાયે કરીને તિથિનો ક્રમ ગણવો નહીં અર્થાત્ તિથિએ ખાવાનું આવે અને વગર તિથિએ ઉપવાસાદિ આવે તો તેમ કરવું. ૨૧–૨૨.

तिथिजे तपसि श्रेष्ठा सूर्योदयगता तिथिः ।
तिथेः पाते च पूर्वस्मिन्नह्नि वृद्धौ परत्र च ॥२३॥
कार्यं तिथितपःकर्म प्राहेति भगवान् जिनः ।

અર્થ—તિથિની મુખ્યતાવાળા તપમાં સૂર્યોદય વેલાની તિથિ લેવી શ્રેષ્ઠ છે. પણ જો તિથિનો ક્ષય હોય તો પૂર્વની તિથિ લેવી અને તિથિની વૃદ્ધિ હોય તો (એમાં) બીજી તિથિ લેવી. એ રીતે તિથિના પ્રાધાન્યવાળો તપ કરવો એમ ભગવાન શ્રી જિનેશ્વરે કહ્યું છે. ૨૩.

कालवृद्धे रसत्यागाद्वृत्तिसंक्षेपतस्तथा ॥२४॥
औनोदर्यमनशनं कायक्लेशान्तरेषु च ।
अधिकं यत्तपस्तत्तु ज्ञेयं वृद्धयोत्तरोत्तरम् ॥२५॥

અર્થ—કાળવૃદ્ધિ, રસત્યાગ અને વૃત્તિસંક્ષેપથી તેમજ ઔનોદર્ય, અનશન અને કાયક્લેશમાં—એ છ પ્રકારના તપમાં ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિએ અધિક અધિક તપ જાણવો. અર્થાત્ ક્રમસર એક બીજાથી ઉત્તરોત્તર અધિક સમજવા. (તે આગળ બતાવે છે). અહીં કાળવૃદ્ધિ નામનો તપ વિશેષ બતાવ્યો છે અને સંલીનતા તપનો કાયકલેશની અંદર સમાવેશ કર્યો છે, એમ કરીને બાહ્ય તપના ભેદની સંખ્યા છની કાયમ રાખી છે. ૨૪–૨૫.

मौहूर्त्तिकं प्राहरिकं सार्धप्राहरिकं तथा ।
मध्याह्नमपराह्णं च तपः कालोत्तरोत्तरम् ॥२६॥

અર્થ—નવકારશી, પોરસી, સાઢપોરસી, પુરિમઢ્ઢ અને અવઢ્ઢ એ તપોમાં પૂર્વ પૂર્વની અપેક્ષાએ ઉત્તર ઉત્તર તપ કાળે કરીને મોટો મોટો જાણવો. ૨૬.

संख्याविकृतिकं चैव तथा नैर्विकृतिं पुनः ।
आचाम्लमेकसिक्थं च रसत्यागोत्तरोत्तरम् ॥२७॥

અર્થ—સંખ્યાવાળી વિગઇ અર્થાત્ અમુક એક બે વિગઇનો ત્યાગ, નીવી, આંબિલ અને એક સિક્થ (એક દાણો) એ રસ ત્યાગ તપોમાં પણ પૂર્વ પૂર્વની અપેક્ષાએ ઉત્તર ઉત્તર તપ મોટો મોટો જાણવો. ૨૭.

द्विभक्तमेकभक्तं च संख्याकवलदत्तिकम् ।
उपवासमनीरं च वृत्तिसंक्षेपणोत्तरम् ॥२८॥

અર્થ—બેસણું, એકાસણું, સંખ્યાવાળા કવલ અને દત્તિ, તિવીહારો ઉપવાસ અને અનીર એટલે પાણી વિનાનો ચોવિહારો ઉપવાસ, એ વૃત્તિસંક્ષેપ તપોમાં પણ પૂર્વ પૂર્વની અપેક્ષાએ ઉત્તરોત્તર તપ મોટો છે. ૨૮,

આ પ્રમાણે બાકીના ત્રણ તપોમાં પણ ઉત્તરોત્તર અધિકતા સમજવી. દૃષ્ટાંત તરીકે ઉણોદરી તપમાં એક કવળઊણુ, બે કવળઊણુ, ત્રણ કવળઊણુ એમ ઉત્તરોત્તર અધિકતા જાણવી અને કાયક્લેશ તપમાં વિશેષ વિશેષ કાયાને લોચાદિ કષ્ટ આપવાથી અધિકતા જાણવી. ૨૮.

तपःप्रारंभणे कार्यमष्टधा जिनपूजनम् ।
तपोनिर्वाहसिद्ध्यर्थं पौष्टिकं विधिसंयुतम् ॥२९॥

અર્થ—તપને પ્રારંભે તપના નિર્વાહની સિદ્ધિ માટે આઠ પ્રકારે શ્રી જિનેશ્વરની પૂજા કરવી તથા વિધિ પૂર્વક પૌષ્ટિક કર્મ કરવું. ૨૯.

પૌષ્ટિક કર્મ નીચે પ્રમાણે જાણવું.

ग्रहदिक्पालयक्षाणां मुद्रानैवेद्यसत्फलैः ।
यदर्चनं गुरु कुर्यात्तत्पौष्टिकमुदाहृतम् ॥३०॥

અર્થ—નવ ગ્રહ, દશ દિક્પાલ અને યક્ષોનું દ્રવ્ય (નાણું) નૈવેદ્ય અને સારાં ફળોથી જે મોટું પૂજન કરવું તે પૌષ્ટિક કર્મ કહેલું છે. ૩૦.

पुस्तकांबरपात्रान्नाशनं शुद्धं गुरुष्वपि ।
संघार्चनं क्षेत्रदेवीपुरदैवतपूजनम् ॥३१॥

અર્થ—તથા તપને પ્રારંભે ગુરૂને (સાધુને) નિર્દોષ પુસ્તક, વસ્ત્ર, પાત્ર અને અન્નનું દાન દેવું, તથા સંઘ પૂજા કરવી અને ક્ષેત્ર દેવતા તથા પુર દેવતાની પણ પૂજા કરવી. ૩૧

योगोपधानप्रतिमासु नन्दयः कार्या मुनीन्द्रैर्विधिसंनिवेदिताः।
शेषे तपःकर्मणि शक्रसंस्तवैरावश्यकादिव्रतवाचनाविधिः ॥३२

અર્થ—યોગવહનમાં, ઉપધાન વહનમાં અને પ્રતિમા વહનમાં નંદીની સ્થાપના અવશ્ય કરવી કે જે નંદીની વિધિ મુનીંદ્રોએ કહેલી છે. બીજા તપોને વિષે શક્રસ્તવે કરીને આવશ્યકાદિક વ્રતની વાચનાનો વિધિ કરવો. ૩૨.

शुद्धं तपः केवलमप्युदारं सोद्यापनस्यास्य पुनः स्तुमः किम् ।
दुग्धं पयो धेनुगुणेन तत्तु द्राक्षासिताक्षोदयुतं सुधैव ॥३३॥

અર્થ—કેવળ શુદ્ધ તપજ ઉદાર છે (મોટા ફળવાળું છે). પછી જો તેવો તપ ઉદ્યાપન સહિત હોય તો તેની શી સ્તુતિ (શ્લાઘા) કરવી? કેમકે ગાયના ગુણે કરીને જ દૂધ મનોહર છે પછી તે ધરાખ અને સાકરના ચૂર્ણ સહિત હોય ત્યારે તો તે અમૃત જેવું જ છે. ૩૩.

वृक्षो यथा दोहदपूरणेन कायो यथा सद्रसभोजनेन ।
विशेषशोभां लभते यथोक्तेनोद्यापनेनैव तथा तपोऽपि ॥३४॥

અર્થ—જેમ દોહદ પૂર્ણ થવાથી વૃક્ષ વિશેષ શોભે છે (ફળ આપે છે) અને જેમ સારા રસવાળા ભોજનથી શરીર વિશેષ શોભા પામે છે, તેમ તપ પણ વિધિ પૂર્વક ઉદ્યાપને કરીને વિશેષ શોભાને પામે છે. એટલે વિશેષ ફળ દાયક થાય છે. (તેથી દરેક તપનું ઉદ્યાપન કરવું અવશ્યનું છે).

તપના માહાત્મ્ય વિષે શ્રી સોમપ્રભ આચાર્યે પણ સૂક્તમુક્તાવળી અપરનામ સિંદુરપ્રકરમાં નીચે પ્રમાણે કહ્યું છે.

यत्पूर्वार्जितकर्मशैलकुलिशं यत्कामदावानल–
ज्वालाजालजलं यदुग्रकरणग्रामाहिमंत्राक्षरम् ।
यत्प्रत्यूहतमःसमूहदिवसं यल्लब्धिलक्ष्मीलता–
मूलं तद्विविधं यथाविधि तपः कुर्वीत वीतस्पृहः ॥८१॥

અર્થ—જે તપ પૂર્વે ઉપાર્જન કરેલા કર્મરુપી પર્વતને છેદવામાં વજ્ર સમાન છે, જે તપ કામદેવ રુપી દાવાગ્નિની જ્વાળાના સમૂહને શમન કરવામાં જળ સમાન છે, જે તપ ઉગ્ર ઇંદ્રિયોના સમૂહ રૂપી સર્પને વશ કરવામાં (ગારૂડી) મંત્રાક્ષર સમાન છે, જે તપ વિઘ્ન રૂપી અંધકારના સમૂહનો નાશ કરવામાં દિવસ તુલ્ય છે, તેમજ જે તપ લબ્ધિની સંપદા રૂપ લતાનું મૂળ છે, એવા વિવિધ પ્રકારના તપને ઇચ્છા રહિતપણે યથાવિધિ કરવો. ૮૧

यस्माद्विघ्नपरंपरा विघटते दास्यं सुराः कुर्वते,
कामः शाम्यति दाम्यतीन्द्रियगणः कल्याणमुत्सर्पति ।
उन्मीलन्ति महर्द्धयः कलयति ध्वंसं चयः कर्मणां,
स्वाधीनं त्रिदिवं शिवं च भजति श्लाघ्यं तपस्तन्न किम् ॥८२॥

અર્થ—જે તપથી વિઘ્નની શ્રેણી નાશ પામે છે, દેવતાઓ દાસપણું કરે છે, કામ શાંત થાય છે, ઇંદ્રિયોના સમૂહનું દમન થાય છે, કલ્યાણ પ્રસરે છે, મોટી ઋદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થાય છે, કર્મોનો સમૂહ નાશ પામે છે, તથા સ્વર્ગ અને મોક્ષ પોતાને આધીન થાય છે, એવો તપ શું શ્લાઘા કરવા લાયક નથી ? ૮૨.

कांतारं न यथेतरो ज्वलयितुं दक्षो दवाग्निं विना,
दावाग्निं न यथेतरः शमयितुं शक्तो विनांभोधरम् ।
निष्णातः पवनं विना निरसितुं नान्यो यथांभोधरं,
कर्मौघं तपसा विना किमपरं हतुं समर्थस्तथा ॥८३॥

અર્થ—જેમ અરણ્યને બાળવામાં દાવાગ્નિ વિના બીજું કોઇ ચતુર (સમર્થ) નથી, જેમ દાવાગ્નિને શમાવવામાં મેઘ વિના બીજું કોઇ સમર્થ નથી, તથા જેમ મેઘને વિખેરી નાખવામાં પવન વિના બીજું કોઈ સમર્થ નથી, તેજ પ્રમાણે કર્મના સમૂહનો નાશ કરવામાં શું તપ વિના બીજું કોઇ સમર્થ છે ? નથી જ.

संतोषस्थूलमूलः प्रशमपरिकरस्कन्धबन्धप्रपंचः,
पंचाक्षीरोधशाखः स्फुरदभयदलः शीलसंपत्प्रवालः ।
श्रद्धांभःपूरसेकाद्विपुलकुलबलैश्वर्यसौन्दर्यभोगः,
स्वर्गादिप्राप्तिपुष्पः शिवसुखफलदः स्याचपःपादपोऽयम् ॥८४

અર્થ—સંતોષ રૂપી મોટા મૂળવાળો, ક્ષમાના પરિવાર રૂપી સ્કંધની રચનાવાળો, પાંચ ઇન્દ્રિયોના રોધ રૂપી શાખાવાળો, સ્ફુરાયમાન અભયદાન રૂપી પાંદડાંવાળો,

બ્રહ્મચર્યરૂપી સંપત્તિએ કરી નવપલ્લવવાળો, શ્રદ્ધારૂપી જળ છાંટવાથી વિસ્તારવંત કુલ, બળ, ઐશ્વર્ય અને સુંદરતાના ભોગવાળો, સ્વર્ગાદિકની પ્રાપ્તિ રૂપ પુષ્પોવાળો તથા મોક્ષ સુખ રૂપી ફળને દેવાવાળો આ તપ રૂપી (કલ્પ)વૃક્ષ છે. ૮૪

તપ કુલકમાં પણ કહ્યું છે કે—

अथिरं पि थिरं वंकं पि उज्जुअं दुल्लहं पि तह सुलहं ।
दुसज्झं पि सुसज्झं तवेण संपज्जए कज्जं ॥१॥

અર્થ—જે વસ્તુ અસ્થિર હોય તે તપના પ્રભાવથી સ્થિર થાય છે, જે વસ્તુ વક્ર હોય તે સરળ થાય છે, જે દુર્લભ હોય તે સુલભ થાય છે, અને જે દુઃસાધ્ય હોય તે સુસાધ્ય થાય છે. ચક્રવર્તીને છ ખંડ સાધવાની જેમ સર્વ કાર્ય તપ વડેજ સિદ્ધ થાય છે. ૧

આ રીતે આ તપનો પ્રભાવ અનેક પ્રકારે આચાર્યોએ વર્ણવેલો છે. તેનું માત્ર અહીં દિગ્દર્શન જ કરાવ્યું છે.

દરેક તપમાં કરવાનો સામાન્ય વિધિ.

૧ બે ટંક પ્રતિક્રમણ કરવું.
૨ ત્રણ ટંક દેવવંદન વિધિપૂર્વક કરવું.
૩ બે ટંક પડિલેહણ કરવી.
૪ વિધિ પૂર્વક પચ્ચક્ખાણ કરવું, ને પારવું.
૫ જિનેશ્વરની પૂજા ભક્તિ કરવી.
૬ ગુરૂવંદન કરવું ને તેમની પાસે પચ્ચક્ખાણ લેવું.
૭ જ્ઞાનની પૂજા ભક્તિ કરવી.
૮ પ્રભુ પાસે બતાવેલ સંખ્યા પ્રમાણે અક્ષત વડે સાથીયા કરી તેની ઉપર યથાશક્તિ ફળ નૈવેદ્ય ચડાવવું.
૯ દરેક તપમાં બતાવેલું ગરણું ૨૦ નવકારવાળી પ્રમાણ ગણવું.
૧૦ બતાવેલી સંખ્યા પ્રમાણે ખમાસમણ દેવા.
૧૧ બતાવેલી સંખ્યા પ્રમાણ લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ કરવો.
૧૨ જ્યાં જ્યાં ગુરૂ પૂજા કહી હોય ત્યાં ત્યાં ગુરૂ પાસે સ્વસ્તિક કરી તે ઉપર યથાશક્તિ દ્રવ્ય મૂકવું અને ગુરૂને વંદન કરી તેમનો વાસક્ષેપ લેવો. તે દ્રવ્ય સાધુ સાધ્વી ખાતે જમે કરાવવું.[1]
૧૩ તપસ્યાને દિવસે સજ્ઝાયધ્યાન–ભણવું, ગણવું, વિશેષે કરવું.
૧૪ બ્રહ્મચર્ય પાળવું, ભૂમિશયન કરવું.
૧૫ સાધુ સાધ્વીની વૈયાવચ્ચ કરવી.

---

૧ સાધુ સાધ્વી ખાતાનું દ્રવ્ય સાધુ સાધ્વીના વૈયાવચ્ચાદિ કાર્યમાં ઉપયોગમાં આવે છે.

૧૬ તપને પારણે યથાશક્તિ સ્વામીવચ્છળ કરવું. વધારે ન બને તો સમાન તપ કરનારા શ્રાવક યા શ્રાવિકાને–યથાશક્તિ એક, બે, ચાર વિગેરેને જમાડવા.

૧૭ મોટા મોટા તપને અંતે યા મધ્યમાં તેનું મહોત્સવ પૂર્વક ઉજમણું કરવું. સામાન્ય તપોમાં લખ્યા પ્રમાણે ઉદ્યાપન એટલે ઉજમણું કરવું.

૧૮ ગોતમ પડઘો, ચંદનબાળાનો અઠ્ઠમ, ક્ષીરસાગરના સાત ઉપવાસ ઈત્યાદિ તપમાં જે દ્રવ્ય આપવાનું હોય તે ગુરૂને આપવાનું નથી, પણ સાધુ સાધ્વી ખાતે જમે કરાવવાનું સમજવું. આવા તપોમાં ગુરૂને આપવાની જે પ્રવૃત્તિ કોઈ કોઈ સ્થાનકે થયેલી છે તે યતિ વિગેરેના સમાગમથી થયેલી જણાય છે, તે દૂર કરવી.

૧૯ દરેક તપમાં જો પાણી વાપરવાનું હોય તો તે અચિત્ત પાણી જ સમજવું.

૨૦ રાત્રીએ તો દરેક તપમાં ચૌવિહાર જ સમજવો.

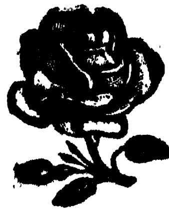
૨૧ કોઇ પણ તપ સાંસારિક–પૌદ્ગલિક આશાથી ન કરવો.

૨૨ કષાયનો જેમ બને તેમ વિશેષ રોધ કરવો. ક્ષમાયુક્ત તપ કરવામાં આવે, તેજ પૂર્ણ ફળદાયક થાય છે, એટલું ધ્યાનમાં રાખવું.

અનુક્રમણિકા

श्रीशंखेश्वरपार्श्वनाथाय नमोनमः ।

तीर्थोद्धारक आचार्य श्रीमद् विजयनीतिसूरीश्वरेभ्यो नमः ।

તપોરત્ન મહોદધિ.

તપાવલિ.

ઇંદ્રિયજય તપ.

पूर्वार्द्धभक्तमेकं च विरसाम्ले उपोषितम् ।
प्रत्येकमिंद्रियजयः पञ्चविंशतिवासरः ॥१॥

અર્થ—પુરિમડ્ઢ, એકાસણું, નીવી, આંબેલ અને ઉપવાસ. એ પ્રમાણે પાંચ દિવસ કરવાથી એક ઇંદ્રિયજયનો તપ થયો. એ રીતે પાંચ ઈંદ્રિઓના જય માટે પાંચ ઓળી કરવાથી પચીશ દિવસે આ તપ પૂરો થાય છે. તપસ્યાના દિવસોમાં ભૂમિપર શયન કરવું, બ્રહ્મચર્ય પાળવું. ઉદ્યાપનમાં જિનેશ્વરની પાસે અથવા જ્ઞાનની પાસે પૂજા પૂર્વક પચીશ પચીશ પકવાન્ન (મોદક), ફળ, વિગેરે ઢોકવાં. તથા તેટલી સંખ્યાવાળા મોદક વિગેરે સાધુઓને આપવા. સંઘ વાત્સલ્ય કરવું. આ તપ કરવાથી દુષ્ટ ઈંદ્રિઓની અશુભ પ્રવૃત્તિ થતી નથી. આ સાધુ તથા શ્રાવક બન્નેને કરવાનો તપ છે. ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે.

	સા.	ખ.	કા.	લો. ન.
પહેલી ઓળી-સ્પર્શનેન્દ્રિય જયતપસે નમઃ	૮	૮	૮	૨૦
બીજી ઓળી-રસનેન્દ્રિય જયતપસે નમઃ	૫	૫	૫	૨૦
ત્રીજી ઓળી-ઘ્રાણેન્દ્રિય જયતપસે નમઃ	૨	૨	૨	૨૦

ચોથી ઓળી ચક્ષુરિંદ્રિય જયતપસે નમઃ ૫ ૫ ૫ ૨૦
પાંચમી ઓળી શ્રોત્રેંદ્રિય જયતપસે નમઃ ૩ ૩ ૩ ૨૦

અથવા "ઇંદ્રિયજયાય નમઃ" એ રીતે પાંચે ઓળીમાં ગણવું. તથા સાથીયા, ખમાસમણ અને કાઉસગ્ગ પાંચ પાંચ કરવા. નવકારવાળી વીશ ગણવી.

૨ કષાયજય તપ.

इक्कासणगं तह, निव्विगइयमायंबिलमभत्तट्ठे ।
इय होइ लयचउक्कं, कसायविजए य तवचरणे ॥१॥

પહેલે દિવસે એકાસણું, બીજે દિવસે નીવી, ત્રીજે દિવસે આંબીલ, ચોથે દિવસે ઉપવાસ એ પ્રમાણે એક કષાયને માટે ચાર દિવસની એક લતા (ઓળી) થઇ, એવી કષાય વિજય તપાચરણમાં ચાર લતા (ઓળી) કરવી એટલે સોળ દિવસે આ તપ પૂરો થાય છે. ઉદ્યાપનમાં જિનેશ્વર પાસે અથવા જ્ઞાન પાસે પૂજા પૂર્વક સોળ સોળ મોદક, ફળ વિગેરે ઢોકવાં. મુનિઓને પણ તેટલું દાન દેવું. આ તપ કરવાથી સર્વ કષાયનો નાશ થાય છે, આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. ગરણું વિગેરે દરેક દિવસે નીચે પ્રમાણે—

	સા.	ખ.	લો.	નો.
૧ અનંતાનુબન્ધિ ક્રોધજયાય નમઃ	૧૬	૧૬	૧૬	૨૦
૨ અપ્રત્યાખ્યાન ક્રોધજયાય નમઃ	,,	,,	,,	,,
૩ પ્રત્યાખ્યાન ક્રોધજયાય નમઃ	,,	,,	,,	,,
૪ સંજ્વલન ક્રોધજયાય નમઃ	,,	,,	,,	,,
૫ અનંતાનુબન્ધિ માનજયાય નમઃ	,,	,,	,,	,,
૬ અપ્રત્યાખ્યાન માનજયાય નમઃ	,,	,,	,,	,,

૭ પ્રત્યાખ્યાન માનજયાયનમ:	૧૬	૧૬	૧૬	૨૦
૮ સંજ્વલન માનજયાય નમઃ	,,	,,	,,	,,
૯ અનંતાનુબન્ધિ માયાજયાય નમ:	,,	,,	,,	,,
૧૦ અપ્રત્યાખ્યાન માયાજયાય નમ:	,,	,,	,,	,,
૧૧ પ્રત્યાખ્યાન માયાજયાય નમ:	,,	,,	,,	,,
૧૨ સંજ્વલન માયાજયાય નમ:	,,	,,	,,	,,
૧૩ અનન્તાનુબન્ધિ લોભજયાય નમ:	,,	,,	,,	,,
૧૪ અપ્રત્યાખ્યાન લોભજયાય નમ:	,,	,,	,,	,,
૧૫ પ્રત્યાખ્યાન લોભજયાય નમ:	,,	,,	,,	,,
૧૬ સંજ્વલન લોભજયાય નમ:	,,	,,	,,	,,

અથવા "સર્વ કષાયજયાય નમ:" એ રીતે સોળે દિવસ ગણુવું. અથવા ચાર ચાર દિવસ નીચે પ્રમાણે ગણુવું:—

૧ ક્રોધજયતપસે નમ: (પહેલી ઓળી)	૪	૪	૪	૨૦
૨ માનજયતપસે નમ: (બીજી ઓળી)	૪	૪	૪	૨૦
૩ માયાજયતપસે નમ: (ત્રીજી ઓળી)	૪	૪	૪	૨૦
૪ લોભજયતપસે નમ: (ચોથી ઓળી)	૪	૪	૪	૨૦

૩ યોગશુદ્ધિ તપ.

योगे प्रत्येकं विकृतिकाचाम्लं चाप्युपोषितम् ।
एवं नवदिनैर्योगशुद्धिः संपूर्यते ततः ॥१॥

આ તપ મન, વચન અને કાયાના યોગ (વ્યાપાર)ને શુદ્ધ કરનાર હોવાથી યોગશુદ્ધિ નામે કહેવાય છે, તેમાં મનોયોગને આશ્રયીને પહેલે દિવસે નીવી, બીજે દિવસે આંબીલ અને ત્રીજે દિવસે ઉપવાસ. એ રીતે વચન અને કાયાના યોગને આશ્રયીને પણ ત્રણ ત્રણ દિવસ કરવું. એટલે નવ

દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપનમાં જીનેશ્વર પાસે અથવા જ્ઞાન પાસે છ વિગઈના પદાર્થો તથા નવ નવ મોદક, ફળ વિગેરે ઢોકવાં. જ્ઞાનપૂજા તથા દેવપૂજા કરવી, અષ્ટમંગલિક કરવાં. આ તપ કરવાથી મન, વચન અને કાયાના યોગની શુદ્ધિ થાય છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

ઉદ્યાપને અષ્ટ મંગળ કરાવવાનું જૈન પ્રબોધમાં લખ્યું છે.

ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે—	સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
મનોયોગતપસે નમઃ (પહેલી ઓળી)	૩	૩	૩	૨૦
વચોયોગતપસે નમઃ (બીજી ઓળી)	૩	૩	૩	૨૦
કાયયોગતપસે નમઃ (ત્રીજી ઓળી)	૩	૩	૩	૨૦

૪ ધર્મચક્ર તપ.

विधाय प्रथमं षष्ठं षष्टिमेकान्तरांस्तथा ।
उपवासान् धर्मचक्रे कुर्याद्द्व्यर्क (१२३) वासरैः ॥१॥

ધર્મનું ચક્ર એટલે સમૂહ, અથવા ભગવાન અરિહંતનું અતિશય રૂપ ધર્મચક્ર, તેની પ્રાપ્તિનું કારણ હોવાથી ધર્મચક્ર નામે તપ કહેવાય છે. તેમાં પ્રથમ એક છઠ્ઠ કરીને પારણું કરવું. પછી એકાંતર સાઠ ઉપવાસ કરવા. એ પ્રમાણે આ તપ ૧૨૩ દિવસે પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપનમાં રત્નજડિત સુવર્ણનું અથવા રૂપાનું ધર્મચક્ર કરાવીને જીનેશ્વર પાસે પૂજા પૂર્વક ઢોકવું. સાધુને અન્નાદિક દાન દેવું, યથાશક્તિ

સંઘપૂજા, સ્વામીવાત્સલ્ય કરવું. આ તપ કરવાથી અતિચાર રહિત બોધિની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ યતિ તથા શ્રાવકોને કરવાનો આગાઢ તપ છે (આચાર દિનકર.)

બીજી રીત.

પ્રથમ એક અઠ્ઠમ કરીને પારણું કરવું. પછી એકાંતર ૩૭ ઉપવાસ કરવા. ત્યાર પછી છેડે એક અઠ્ઠમ કરીને પારણું કરવું. એટલે કુલ ઉપવાસ ૪૩ અને પારણાના દિવસ ૩૯ મળી ૮૨ દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપન ઉપર પ્રમાણે (પ્રત્યંતર નંબર क)

ત્રીજી રીત.

અથવા આંબીલ ૨૪ નિરંતર કરવા. ઉદ્યાપન ઉપર પ્રમાણે (વિધિપ્રપા.)

ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે—	સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
ધર્મચક્રિણે અરિહંતાય નમઃ	૧૨	૧૨	૧૨	૨૦

અથવા—"નમો અરિહંતાણં" એ ગરણું ગુણવું.

ચોથી રીત.

અથવા પ્રથમ એક અઠ્ઠમ કરીને પારણું કરવું. પછી ત્રીસ એકાંતર ઉપવાસ કરવા. પછી એક અઠ્ઠમ કરીને પારણું કરવું. પછી ત્રીશ ઉપવાસ એકાંતર કરવા. છેલ્લો એક અઠ્ઠમ કરીને પારણું કરવું. આ રીતે કરતાં ઉપવાસ ૬૯ તથા પારણાં ૬૩ મળી ૧૩૨ દિવસે તપ પૂર્ણ થાય છે. (આ તપને મહા ધર્મચક્રવાળ તપ પણ કહે છે.)

૫–૬ લઘુ અષ્ટાહિકા તપદ્વય.

अष्टमीभ्यां समारभ्य शुक्लाश्वयुतचैत्रयोः ।
राकां यावत्सप्तवर्षं स्वशक्त्याऽष्टाहिकातपः ॥१॥

આ આઠ આઠ દિવસનો તપ હોવાથી અષ્ટાહિકા તપ કહેવાય છે. આ તપ આશ્વિન અને ચૈત્ર માસની શુકલ અષ્ટમીએ આરંભ કરી પૂર્ણિમાએ પૂર્ણ કરવો. હંમેશાં પોતાની શક્તિ પ્રમાણે એકાસણું, નીવી, આંબીલ કે ઉપવાસ કરવો. એ પ્રમાણે સાત વર્ષ સુધી કરવું. તપના દિવસોમાં મોટી સ્નાત્રવિધિએ જીનપૂજા કરવી. ઉદ્યાપનમાં છપ્પન છપ્પન મોદક, ફળ, પુષ્પ વિગેરે વડે દેવપૂજા કરવી. સાધુને દાન દેવું. યથાશક્તિ સંઘપૂજા કરવી. આ બન્ને તપ દુર્ગતિનો નાશ કરનાર છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. (અહિં આશ્વિન અષ્ટાહિકા તપ ને ચૈત્ર અષ્ટાહિકા તપ એમ બે જુદા જુદા તપ હોવાથી ને વિધિ સરખી હોવાથી તપના નંબર બે ચડાવ્યા છે ને હકીકત ભેગી લખી છે.)

ગરણું વિગેરે અષ્ટકર્મસૂદન તપમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. (જુઓ તપ નંબર ૭)

૭ અષ્ટમ કર્મસૂદન તપ.

प्रत्याख्यानान्यष्टौ, प्रत्येकं कर्मणां विघाताय ।
इति कर्मसूदनतपः, पूर्णं स्याद्युगरसमिताहैः ॥१॥
उपवासमेकभक्तं, तथैकसिक्थैकसंस्थिती दत्ती ।
निर्विकृतिकमाचाम्लं, कवलाष्टकं च क्रमात्कुर्यात् ॥२॥

આઠ કર્મનો ક્ષય કરવા માટે આ પ્રમાણે તપ કરવો:—

પહેલે દિવસે ઉપવાસ કરવો, બીજે દિવસે એકાસણું કરવું, ત્રીજે દિવસે એકસિકથ (એક દાણો) સ્થાનકે ચોવીહાર આંબીલ કરવું, ચોથે દિવસે એક અંગી (એકલઠાણું) એકાસણું ઠામ ચોવીહારવાલું કરવું, પાંચમે દિવસે ઠામ ચોવિહાર એકદત્તી (એકી વખતે પાત્રમાં પડેલુંજ ખાવું તે) કરવું, છઠ્ઠે દિવસે લુખી નીવી કરવી, સાતમે દિવસે આંબીલ કરવું તથા આઠમે દિવસે આઠ કવળનું એકાસણું કરવું. એ આઠે દિવસે અનુક્રમે ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે ગણવું. વીશ નવકારવાલી ગણવી.

૧ જ્ઞાનાવરણીયકર્મક્ષયે શ્રીઅનંતજ્ઞાનસંયુતાય નમ:
૨ દર્શનાવરણીયકર્મક્ષયે શ્રીઅનન્તદર્શનસંયુતાય નમ:
૩ વેદનીયકર્મક્ષયે શ્રીઅવ્યાબાધગુણસંયુતાય નમ:
૪ મોહનીયકર્મક્ષયે શ્રીઅનન્તચારિત્રગુણસંયુતાય નમ:
૫ આયુ:કર્મક્ષયે શ્રીઅક્ષયસ્થિતિગુણસંયુતાય નમ:
૬ નામકર્મક્ષયે શ્રીઅરુપિનિરંજનગુણસંયુતાય નમ:
૭ ગોત્રકર્મક્ષયે શ્રીઅગુરૂલઘુગુણસંયુતાય નમ:
૮ અન્તરાયકર્મક્ષયે શ્રીઅનન્તવીર્યગુણસંયુતાય નમ:

અથવા નીચે પ્રમાણે ગણવું—

	પ્રકૃતિ.
૧ શ્રી અનંત જ્ઞાનગુણધારકાય નમ:	૫
૨ શ્રી અનંત દર્શનગુણધારકાય નમ:	૯
૩ શ્રી અવ્યાબાધ ગુણધારકાય નમ:	૨
૪ શ્રી ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ ગુણધારકાય નમ:	૨૮
૫ શ્રી અક્ષય સ્થિતિ ગુણધારકાય નમ:	૪

૬ શ્રી અમૂર્ત ગુણધારકાય નમઃ ૧૦૩
૭ શ્રી અગુરૂલઘુ ગુણધારકાય નમઃ ૨
૮ શ્રી અનન્ત વીર્ય ગુણધારકાય નમઃ ૫

કાયોત્સર્ગ, સાથીયા, તથા ખમાસણા કર્મપ્રકૃતિ પ્રમાણે કરવા.

જે દિવસે જે કર્મનો તપ ચાલતો હોય તે દિવસે તે કર્મની પૂજામાંથી એક એક ઢાળ અનુક્રમે ભણાવવી (સ્નાત્ર સહિત.) (તેની રીત ચોસઠપ્રકારી પૂજામાંથી જાણવી.)

ઉજમણામાં આઠ કર્મની ૧૫૮ પ્રકૃતિ સૂચવનારૂં આઠ શાખા ને ૧૫૮ પત્રોવાળું રૂપાનું વૃક્ષ અને કર્મવૃક્ષના છેદને માટે તેના મૂળમાં મૂકવાનો સોનાનો કુહાડો તથા ચોસઠ મોદક જ્ઞાનની પાસે ઢોકવા અથવા દેવની પાસે ઢોકવા. જ્ઞાનની પૂજા કરવી તથા દાન દેવું. મોટી સ્નાત્ર-વિધિએ જિનપૂજા કરવી. સંઘ વાત્સલ્ય કરવું. એ રીતે પ્રથમ ઓળી થઈ. એવી આઠ ઓળી કરવી. એટલે ચોસઠ દિવસે કર્મસૂદન તપ પૂર્ણ થાય. આ તપનું ફળ કર્મનો ક્ષય થાય એ છે, આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવા લાયક આગાઢ તપ છે.

અથવા બીજી રીતે આ તપ આ રીતે પણ કરવામાં આવે છે. પ્રથમ એક અઠ્ઠમ કરવો. પછી સાઠ એકાંતર ઉપ-વાસ કરવા, તથા છેલ્લે એક અઠ્ઠમ કરવો. કુલ ૬૬ ઉપવાસ અને ૬૨ પારણા થવાથી ચાર માસ અને આઠ દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. આ વિધિએ તપ કરતાં સિદ્ધપદનું ગરણું ગણવું. જ્ઞાન, ગુરૂ અને સંઘની ભક્તિ કરવી. ઉદ્યાપન ઉપર પ્રમાણે કરવું. (જૈનધર્મસિંધુ.)

આ પ્રમાણે સાધુ તથા શ્રાવકને કરવા લાયક [1]અગીચાર આગાઢ તપ શ્રી જિનેશ્વરે કહેલા છે. મુનિઓએ કરેલી તપસ્યાઓના ઉદ્યાપન માટે મૂલ ગ્રંથમાં આ પ્રમાણે કહ્યું છે.—

उद्यापने च गृहिभिः कार्यं कर्म यथोदितम् ।
कारण्यं यतिभिः श्राद्धैस्तदभावे च मानसम् ॥१॥

અર્થ—ગૃહસ્થીઓએ ઉદ્યાપનમાં તપવિધિમાં કહ્યા પ્રમાણે કર્મ કરવું, તથા સાધુઓએ તપસ્યા કરી હોય તો તેનું ઉદ્યાપન શ્રાવકો પાસે કરાવવું. અથવા તેમ ન બને તો માનસિક ઉદ્યાપન કરવું.

यद्दिनान्तरितं कार्यं तदनागाढमुच्यते ।
एकश्रेण्या विधेयं यत्तदागाढं जगौ जिनः ॥२॥

અર્થ—જે તપ દિવસને આંતરે કરવામાં આવે તે અનાગાઢ તપ કહેવાય છે, અને જે આંતરા વિના શ્રેણીબંધ કરવામાં આવે તે આગાઢ તપ કહેવાય છે, એમ જિનેશ્વરે કહ્યું છે.

॥ ઈતિ જિનોક્તાનિ તપાંસિ ॥

॥ અથ ગીતાર્થોકૃતાનિ તપાંસિ. ॥

૮ એકસો વીશ કલ્યાણક તપ.

यस्मिन् दिने तीर्थकरस्य गर्भावतारजन्मव्रतकेवलानि ।
मोक्षो बभूवात्र दिने तपो यत्कल्याणकं तत्समुदाहरन्ति ॥१

---

૧ ઉપર લખેલા ૭ ઉપરાંત ઉપધાન તપ, યોગોદ્વહન, શ્રાવકની ૧૧ પ્રતિમા ને મુનિની ૧૨ પ્રતિમા—કુલ ૧૧.

અર્થ—જે દિવસે તીર્થંકરનો ગર્ભાવતાર (ચ્યવન) જન્મ, દીક્ષા, કેવળજ્ઞાન અને મોક્ષ થયો હોય, તે દિવસે જે તપ કરવો તે કલ્યાણકતપ કહેવાય છે.

कल्याणक एकस्मिन्नेकाशनमेतयोर्द्वयोर्विरसम् ।
आचाम्लं त्रितयेऽपि हि चतुष्टयेऽप्यनशनं प्राहुः ॥२॥

અર્થ—જે દિવસે એક કલ્યાણક હોય તે દિવસે એકાસણું કરવું, જે દિવસે બે કલ્યાણક હોય, તે દિવસે નીવી કરવી, ત્રણ કલ્યાણક હોય તે દિવસે આંબીલ કરવું અને ચાર કલ્યાણકને દિવસે ઉપવાસ કરવો એમ કહ્યું છે. ૨ (પાંચ કલ્યાણકને દિવસે એકાસણા પૂર્વક ઉપવાસ કરવો. એટલું આચાર ઉપદેશમાં અધિક કહ્યું છે.)

અથવા એક કલ્યાણકે એકાસણું, બે કલ્યાણકે આંબિલ, ત્રણે આંબિલ તથા એકાસણું, ચારે ઉપવાસ અને પાંચ કલ્યાણકે ઉપવાસ તથા એકાસણું એ પ્રમાણે કરવું.

ચોવીશ તીર્થંકરના ચ્યવન, જન્મ, દીક્ષા, જ્ઞાન અને નિર્વાણ એ પાંચ કલ્યાણકના ૧૨૦ દિવસોને વિષે ઉપવાસાદિક તપ કરવો, એકાસણાથી જે પંચકલ્યાણક આરાધે તે માગશર શુદિ ૧૦ નું આંબિલ કરે ને માગશર શુદિ ૧૧ નો ઉપવાસ કરી ૬ કલ્યાણક આરાધે અને ઉપવાસથી પંચકલ્યાણક આરાધે તે માગસર શુદિ ૧૦ ને અગ્યારશનો પ્રથમ છઠ્ઠ કરી શરૂ કરે તો પાંચ વર્ષે કલ્યાણકતપ પૂરો થાય. ઉજમણે કનકસિંહ રાજાની જેમ ચોવિશ જિનેશ્વરોની પ્રતિમા ભરાવવી. તિલક ૨૪, પકવાન્ન ૨૪, ખાજાં ૨૪ અને કુંપી, કચોલી વિગેરે પૂજાનાં ઉપકરણો ૨૪–૨૪ ઢોકવાં. ચ્યવન

કલ્યાણકે "પરમેષ્ઠિને નમઃ" એ મંત્રનો જાપ બે હજાર (વીશ નવકારવાળી) કરવો. જન્મ કલ્યાણકે "અર્હતે નમઃ" નો બે હજાર જાપ કરવો. દીક્ષા કલ્યાણકે "નાથાય નમઃ" એનો જાપ બે હજાર કરવો. જ્ઞાન કલ્યાણકે "સર્વજ્ઞાય નમઃ" એનો બે હજાર જાપ કરવો. નિર્વાણ કલ્યાણકે "પારંગતાય નમઃ" એનો બે હજાર જાપ કરવો, તથા ચ્યવન કલ્યાણકે સાધર્મીક વાત્સલ્ય, જન્મ કલ્યાણકે ગોળ ઘીનું દાન, દીક્ષાએ ટોપરા ગોળ વેંચવા, જ્ઞાને સંઘપૂજા અને નિર્વાણે મોટી પૂજા ભણાવવી.

જે ઉપવાસથી આ તપ કરે તેણે દરેક કલ્યાણકે ઉપવાસ કરવો. બે અથવા વધારે કલ્યાણક જે દિવસે હોય તેનું આરાધન બીજા વર્ષોમાં કરવું. જ્યાં ભગવંતની કલ્યાણક ભૂમિ હોય ત્યાં મોટા મહોત્સવથી સંઘ સહિત યાત્રા કરવા જવું. વિધિયુક્ત યાત્રા કરવી. તથા સર્વ ભગવંતોના પંચકલ્યાણકોનો ઉત્સવ કરવો. ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે.

તિથિ.	આસોવદ. (ગુજરાતી)	કલ્યાણક,
૫	શ્રી સંભવનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ
૧૨	શ્રી પદ્મપ્રભાર્હતે નમઃ	જન્મ
૧૨	શ્રી નેમિનાથ પરમેષ્ઠિને નમઃ	ચ્યવન
૧૩	શ્રી પદ્મપ્રભ નાથાય નમઃ	દીક્ષા
૦))	શ્રી મહાવીર પારંગતાય નમઃ	મોક્ષ
	કાર્તિક શુદી.	
૩	શ્રી સુવિધિનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ
૧૨	શ્રી અરનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ

કાર્તિક વદ.

૫	શ્રી સુવિધિનાથાર્હતે નમઃ	જન્મ
૬	શ્રી સુવિધિનાથ નાથાય નમઃ	દીક્ષા
૧૦	શ્રી મહાવીર નાથાય નમઃ	દીક્ષા
૧૧	શ્રી પદ્મપ્રભ પારંગતાય નમઃ	મોક્ષ

માગશર શુદી.

૧૦	શ્રી અરનાથાર્હતે નમઃ	જન્મ
૧૦	શ્રી અરનાથ પારંગતાય નમઃ	મોક્ષ
૧૧	શ્રી અરનાથ નાથાય નમઃ	દીક્ષા
૧૧	શ્રી મલ્લીનાથાર્હતે નમઃ	જન્મ
૧૧	શ્રી મલ્લીનાથ નાથાય નમઃ	દીક્ષા
૧૧	શ્રી મલ્લીનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ
૧૧	શ્રી નમિનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ
૧૪	શ્રી સંભવનાથાર્હતે નમઃ	જન્મ
૧૫	શ્રી સંભવનાથ નાથાય નમઃ	દીક્ષા

માગશર વદ.

૧૦	શ્રી પાર્શ્વનાથાર્હતે નમઃ	જન્મ
૧૧	શ્રી પાર્શ્વનાથ નાથાય નમઃ	દીક્ષા
૧૨	શ્રી ચન્દ્રપ્રભાર્હતે નમઃ	જન્મ
૧૩	શ્રી ચન્દ્રપ્રભ નાથાય નમઃ	દીક્ષા
૧૪	શ્રી શીતલનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ

પોષ શુદી.

૬	શ્રી વિમલનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ
૯	શ્રી શાંતિનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ
૧૧	શ્રી અજિતનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ

૧૪	શ્રી અભિનન્દન સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ
૧૫	શ્રી ધર્મનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ

પોષ વદ.

૬	શ્રી પદ્મપ્રભ પરમેષ્ઠિને નમઃ	ચ્યવન
૧૨	શ્રી શીતલનાથાર્હતે નમઃ	જન્મ
૧૨	શ્રી શીતલનાથ નાથાય નમઃ	દીક્ષા
૧૩	શ્રી આદિનાથ પારંગતાય નમઃ	મોક્ષ
૦))	શ્રી શ્રેયાંસનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ

માઘ શુદી.

૨	શ્રી અભિનંદનાર્હતે નમઃ	જન્મ
૨	શ્રી વાસુપૂજ્ય સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ
૩	શ્રી ધર્મનાથાર્હતે નમઃ	જન્મ
૩	શ્રી વિમલનાથાર્હતે નમઃ	જન્મ
૪	શ્રી વિમલનાથ નાથાય નમઃ	દીક્ષા
૮	શ્રી અજિતનાથાર્હતે નમઃ	જન્મ
૯	શ્રી અજિતનાથ નાથાય નમઃ	દીક્ષા
૧૨	શ્રી અભિનંદન નાથાય નમઃ	દીક્ષા
૧૩	શ્રી ધર્મનાથ નાથાય નમઃ	દીક્ષા

માઘ વદ.

૬	શ્રી સુપાર્શ્વનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ
૭	શ્રી સુપાર્શ્વનાથ પારંગતાય નમઃ	મોક્ષ
૭	શ્રી ચન્દ્રપ્રભ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ
૯	શ્રી સુવિધિનાથ પરમેષ્ઠિને નમઃ	ચ્યવન
૧૧	શ્રી આદિનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ
૧૨	શ્રી શ્રેયાંસનાથાર્હતે નમઃ	જન્મ

૧૨	શ્રી મુનિસુવ્રત સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ
૧૩	શ્રી શ્રેયાંસનાથનાથાય નમઃ	દીક્ષા
૧૪	શ્રી વાસુપૂજ્યાર્હતે નમઃ	જન્મ
૦))	શ્રી વાસુપૂજ્યનાથાય નમઃ	દીક્ષા

ફાગણ શુદી.

૨	શ્રી અરનાથ પરમેષ્ઠિને નમઃ	ચ્યવન
૪	શ્રી મલ્લીનાથ પરમેષ્ઠિને નમઃ	ચ્યવન
૮	શ્રી સંભવનાથ પરમેષ્ઠિને નમઃ	ચ્યવન
૧૨	શ્રી મલ્લીનાથ પારંગતાય નમઃ	મોક્ષ
૧૨	શ્રી મુનિસુવ્રત નાથાય નમઃ	દીક્ષા

ફાગણ વદ.

૪	શ્રી પાર્શ્વનાથ પરમેષ્ઠિને નમઃ	ચ્યવન
૪	શ્રી પાર્શ્વનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ
૫	શ્રી ચન્દ્રપ્રભ પરમેષ્ઠિને નમઃ	ચ્યવન
૮	શ્રી આદિનાથાર્હતે નમઃ	જન્મ
૮	શ્રી આદિનાથ નાથાય નમઃ	દીક્ષા

ચૈત્ર શુદિ.

૩	શ્રી કુંથુનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ
૫	શ્રી અજિતનાથ પારંગતાય નમઃ	મોક્ષ
૫	શ્રી સંભવનાથ પારંગતાય નમઃ	મોક્ષ
૫	શ્રી અનંતનાથ પારંગતાય નમઃ	મોક્ષ
૯	શ્રી સુમતિનાથ પારંગતાય નમઃ	મોક્ષ
૧૧	શ્રી સુમતિનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ
૧૩	શ્રી મહાવીરાર્હતે નમઃ	જન્મ
૧૫	શ્રી પદ્મપ્રભ સર્વજ્ઞાય નમઃ	કેવલ

ચૈત્ર વદ.

૧	શ્રી કુંથુનાથ પારંગતાય નમ:	મોક્ષ
૨	શ્રી શીતલનાથ પારંગતાય નમ:	મોક્ષ
૫	શ્રી કુંથુનાથ નાથાય નમ:	દીક્ષા
૬	શ્રી શીતલનાથ પરમેષ્ઠિને નમ:	ચ્યવન
૧૦	શ્રી નમિનાથ પારંગતાય નમ:	મોક્ષ
૧૩	શ્રી અનન્તનાથ નાથાય નમ:	દીક્ષા
૧૪	શ્રી અનન્તનાથાર્હતે નમ:	જન્મ
૧૪	શ્રી અનન્તનાથ સર્વજ્ઞાય નમ:	કેવલ
૧૪	શ્રી કુંથુનાથાર્હતે નમ:	જન્મ

વૈશાખ શુદી.

૪	શ્રી અભિનંદન પરમેષ્ઠિને નમ:	ચ્યવન
૭	શ્રી ધર્મનાથ પરમેષ્ઠિને નમ:	ચ્યવન
૮	શ્રી અભિનંદન પારંગતાય નમઃ	મોક્ષ
૮	શ્રી સુમતિનાથાર્હતે નમ:	જન્મ
૯	શ્રી સુમતિનાથ નાથાય નમ:	દીક્ષા
૧૦	શ્રી મહાવીર સર્વજ્ઞાય નમ:	કેવલ
૧૨	શ્રી વિમલનાથ પરમેષ્ઠિને નમ:	ચ્યવન
૧૩	શ્રી અજિતનાથ પરમેષ્ઠિને નમઃ	ચ્યવન

વૈશાખ વદ.

૬	શ્રી શ્રેયાંસનાથ પરમેષ્ઠિને નમ:	ચ્યવન
૮	શ્રી મુનિસુવ્રતાર્હતે નમ:	જન્મ
૯	શ્રી મુનિસુવ્રત પારંગતાય નમ:	મોક્ષ
૧૩	શ્રી શાન્તિનાથાર્હતે નમ:	જન્મ
૧૩	શ્રી શાન્તિનાથ પારંગતાય નમ:	મોક્ષ
૧૪	શ્રી શાન્તિનાથનાથાય નમ:	દીક્ષા

જેષ્ઠ શુદી.

૫	શ્રી ધર્મનાથ પારંગતાય નમ:	મોક્ષ
૯	શ્રી વાસુપૂજ્ય પરમેષ્ઠિને નમ:	ચ્યવન
૧૨	શ્રી સુપાર્શ્વનાથાર્હતે નમ:	જન્મ
૧૩	શ્રી સુપાર્શ્વનાથ નાથાય નમ:	દીક્ષા

જેષ્ઠ વદ.

૪	શ્રી આદિનાથ પરમેષ્ઠિને નમ:	ચ્યવન
૭	શ્રી વિમલનાથ પારંગતાય નમ:	મોક્ષ
૯	શ્રી નમિનાથ નાથાય નમ:	દીક્ષા

આષાઢ શુદી.

૬	શ્રી મહાવીર પરમેષ્ઠિને નમ:	ચ્યવન
૮	શ્રી નેમિનાથ પારંગતાય નમ:	મોક્ષ
૧૪	શ્રી વાસુપૂજ્ય પારંગતાય નમ:	મોક્ષ

આષાઢ વદ.

૩	શ્રી શ્રેયાંસનાથ પારંગતાય નમ:	મોક્ષ
૭	શ્રી અનન્તનાથ પરમેષ્ઠિને નમ:	ચ્યવન
૮	શ્રી નમિનાથાર્હતે નમ:	જન્મ
૯	શ્રી કુંથુનાથ પરમેષ્ઠિને નમ:	ચ્યવન

શ્રાવણ શુદી.

૨	શ્રી સુમતિનાથ પરમેષ્ઠિને નમ:	ચ્યવન
૫	શ્રી નેમિનાથાર્હતે નમ:	જન્મ
૬	શ્રી નેમિનાથનાથાય નમ:	દીક્ષા
૮	શ્રી પાર્શ્વનાથ પારંગતાય નમ:	મોક્ષ
૧૫	શ્રી મુનિસુવ્રત પરમેષ્ઠિને નમ:	ચ્યવન

શ્રાવણ વદ.

૭	શ્રી શાંતિનાથ પરમેષ્ઠિને નમ:	ચ્યવન
૭	શ્રી ચંદ્રપ્રભ પારંગતાય નમ:	મોક્ષ
૮	શ્રી સુપાર્શ્વનાથ પરમેષ્ઠિને નમ:	ચ્યવન

ભાદરવા શુદી.

૯	શ્રી સુવિધિનાથ પારંગતાય નમ:	મોક્ષ

ભાદરવા વદ.

০))	શ્રી નેમિનાથ સર્વજ્ઞાય નમ:	કેવલ
૧૩	ને દિવસે શ્રી મહાવીરનો ગર્ભાપહાર થયો તે કલ્યાણક ગણવું નહીં.	

આસો શુદ.

૧૫	શ્રી નમિનાથ પરમેષ્ઠિને નમઃ	ચ્યવન

બાકીની વિધિ ઉપર કહેલી રીત પ્રમાણે જાણવી. દરેક કલ્યાણકે સાથીયા ૧૨ કરવા, ખમાસમણ ૧૨ દેવા, કાઉસગ્ગ ૧૨ લોગસ્સનો કરવો અને નવકારવાળી ૨૦ ગણવી. (વધારે હકીકત માટે જુઓ જૈનધર્મ પ્રકાશ પુ. ૨૫ પૃષ્ઠ ૬.)

૯–૧૦–૧૧ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તપ.

एकान्तरोपवासैश्च त्रिभिर्वापि निरन्तरैः ।
कार्यं ज्ञानतपश्चोद्यापने ज्ञानस्य पूजनम् ॥१॥

એકાંતરા ત્રણ ઉપવાસ કરવા અથવા લાગટ ઉપવાસ ત્રણ (અઠ્ઠમ) કરવો. એ પ્રમાણે જ્ઞાનતપ કરવો. ઉદ્યાપનમાં સાધુને પુસ્તક તથા જ્ઞાનના ઉપકરણનું દાન દેવું. જ્ઞાન પૂજા કરવી, જ્ઞાનની પાસે છએ વિગઈના પદાર્થો ઢોકવા. આ તપ

કરવાથી નિર્મળ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે. તેમાં પણ યથાશક્તિ સિદ્ધાંતાદિ પુસ્તક લખાવીને મુકવું. ॥ પ્રવચનસારોદ્ધારે ॥

દર્શન તપ પણ એજ રીતે ઉપર પ્રમાણે કરવો. ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્રવિધિએ દેવની પૂજા ભણાવવી. જીનપ્રતિમાની પાસે છએ વિગઇના પદાર્થો ઢોકવા. સાધુઓને વસ્ત્ર, પાત્ર વિગેરેનું દાન દેવું. સમકિતની છ ભાવનાનું શ્રવણ કરવું. દેરાસરની પ્રમાર્જના પુંજના વિગેરે કરવું. આ તપનું ફળ નિર્મળ બોધિનો લાભ થાય તે છે.

ચારિત્ર તપ પણ એજ પ્રમાણે કરવો. [1]ઉદ્યાપનમાં મુનિઓને છએ વિગઇના પદાર્થોનું દાન દેવું. તથા વસ્ત્ર, પાત્ર વિગેરેનું દાન દેવું. આ તપ કરવાથી નિર્મળ ચારિત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ ત્રણે તપ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાના આગાઢ તપ છે.

	સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
જ્ઞાન તપનું ગરણું–ૐ હ્રીઁ નમો નાણસ્સ	૫૧	૫૧	૫૧	૨૦
દર્શન તપનું ગરણું–ૐ હ્રીઁ નમો દંસણસ્સ	૬૭	૬૭	૬૭	૨૦
ચારિત્ર તપનું ગરણું–ૐ હ્રીઁ નમો ચારિત્તસ્સ	૭૦	૭૦	૭૦	૨૦

અથવા સાથીયા વિગેરે જ્ઞાનતપમાં પાંચ, દર્શન તપમાં બાર અને ચારિત્રતપમાં સત્તર કરવા.

૧૨ ચાંદ્રાયણ તપ.

चांद्रायणं च द्विविधं प्रथमं यवमध्यकम् ।
द्वितीयं वज्रमध्यं तु तयोश्चर्या विधीयते ॥१॥

---

૧ અઠ્ઠમના દિવસોમાં પૌષધ અથવા દેશાવકાશીક કરવું જોઈએ.

यवमध्ये प्रतिपदं शुक्लामारभ्य वृद्धितः ।
एकैकयोर्ग्रासदत्त्योो राकां यावत्समानयेत् ॥२॥
ततः कृष्णप्रतिपदमारभ्यैकैकहानितः ।
अमावास्यां तदेकत्वे यवमध्यं च पूर्यते ॥३॥
वज्रमध्ये कृष्णपक्षमारभ्य प्रतिपत्तिथि ।
कार्या पंचदशग्रासदत्तिभ्यां हानिरेकतः ॥४॥
अमावास्याश्च परतो ग्रासदत्ति विपर्ययेत् ।
यावत्पञ्चदशैव स्युः पूर्णमास्यां च मासतः ॥५॥
एवं मासद्वयेन स्यात्पूर्ण च यववज्रकम् ।
चान्द्रायणं यतेर्दत्तेः संख्या ग्रासस्य गेहिनाम् ॥६॥

ચંદ્રનું અયન એટલે જવું તે. અર્થાત્ હાનિ અને વૃદ્ધિ, તેણે કરીને જે થયેલું તે ચાંદ્રાયણ તપ કહેવાય છે. તે બે પ્રકારે છે. પહેલું યવમધ્ય અને બીજું વજ્રમધ્ય. તેમનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે–જવની જેમ જેનો મધ્યભાગ સ્થૂળ હોય અને આદિ–અંત ભાગ હીણ (પાતળો) હોય તે યવમધ્ય કહેવાય છે. તથા વજ્રની જેમ જે વચ્ચે સૂક્ષ્મ (પાતળો) હોય અને આદિ અંતમાં સ્થુલ હોય તે વજ્ર-મધ્ય કહેવાય છે. અહીં સ્થુલતા અને હીનતા (સૂક્ષ્મતા) એ કરીને દત્તિ તથા ગ્રાસની બહુલતા અને અલ્પતા જાણવી. પહેલું યવમધ્ય ચાંદ્રાયણ આ પ્રમાણે કરવું–શુકલપક્ષની પ્રતિપદને દિવસે એક, બીજને દિવસે બે, એમ એક એક દત્તિ તથા કવળની વૃદ્ધિ કરી પૂર્ણિમાને દિવસે પંદર દત્તિ તથા કવળ લેવા. પછી કૃષ્ણપક્ષના પડવાએ પંદર, બીજને

દિવસે ચૌદ, એમ એક એક દત્તિ તથા કવળ ઓછો કરી અમાવાસ્યાએ એક દત્તિ તથા કવળ લેવો. એ પ્રમાણે યવમધ્ય ચાંદ્રાયણ યતિ તથા શ્રાવકને બન્નેને માટે જાણવું. વજ્રમધ્ય ચાંદ્રાયણ પણ સાધુ અને શ્રાવક બન્નેને આ પ્રમાણે જાણવું. કૃષ્ણપક્ષની પ્રતિપદથી આરંભીને પંદર ગ્રાસ તથા દત્તિમાંથી એક એક ઓછો કરવાથી અમાવાસ્યાને દિવસે એક એક ગ્રાસ અને દત્તિ રહે છે, પછી શુક્લપક્ષના પડવાથી આરંભીને એક એક ગ્રાસ અને દત્તિની વૃદ્ધિ કરી પૂર્ણિમાએ પંદર ગ્રાસ તથા દત્તિ થાય છે. આ પ્રમાણે વજ્રમધ્ય ચાંદ્રાયણ પણ એક માસે પૂર્ણ થાય છે. એ રીતે યવમધ્ય અને વજ્રમધ્ય ચાંદ્રાયણ બે માસે પૂર્ણ થાય છે. અહીં દત્તિની જે સંખ્યા આપી છે, તે સાધુ આશ્રયી જાણવી, તથા ગ્રાસ (કવળ)ની સંખ્યા આપી છે તે ગૃહસ્થ આશ્રયી જાણવી (પંચાશક). ઉદ્યાપને જિનપ્રતિમાને મોટી સ્નાત્ર વિધિએ સ્નાત્ર કરાવીને છએ વિગઈના નૈવેદ્ય સહિત ૪૮૦ મોદક, ફળ વિગેરે ઢોકવાં. તથા ચંદ્રની રૂપાની મૂર્ત્તિ તથા સુવર્ણના જવ (૩૨) અને વજ્ર કરાવી દેવ પાસે ઢોકવા. સાધુઓને વસ્ત્ર, પાત્ર, અન્ન વિગેરેનું દાન દેવું, સંઘની પૂજા ભક્તિ કરવી. આ તપ કરવાથી સર્વ પાપનો ક્ષય તથા પુણ્યની વૃદ્ધિ થાય છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. એકલું યવમધ્ય ચાંદ્રાયણ કરે તો ૨૪૦ મોદક ઢોકવા, તથા વજ્ર ઢોકવો નહીં, તેજ પ્રમાણે કેવળ વજ્રમધ્ય કરે તો તેમાં પણ ૨૪૦ મોદક ઢોકવા, અને જવ ઢોકવા નહીં.

બીજી રીત.

શુકલપક્ષની પ્રતિપદથી આરંભીને એક ઉપવાસ અને એક આંબિલ એમ પંદર દિવસ સુધી કરવું. ઉદ્યાપનમાં મોદક ૧૫ તથા રૂપાનો ચંદ્ર કરાવી પ્રભુ પાસે ઢોકવો. ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે.

	સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
નમો સિદ્ધાણં	૮	૮	૮	૨૦

પહેલી રીત પ્રમાણે કરે તો કવળની સંખ્યા પ્રમાણે સાથીયા વિગેરે કરવા.

---

૧૩ તીર્થંકર વર્ધમાન તપ [શ્રીશ્રમણસંઘ તપ]

ऋषभादेर्जिनसंख्यावृद्ध्या तावंति चैकभक्तानि ।
वीरादेरप्येवं वलमानं वर्धमानतपः ॥१॥
अथ चैकैकमर्हन्तं प्रत्येकाशनकानि च ।
पञ्चविंशतिसंख्यानि षट्शताहेन पूर्यते ॥२॥

જે વૃદ્ધિ પામે તે વર્ધમાન કહેવાય. તે તપ આ રીતે કરવો. પ્રથમ ઋષભદેવજીને આશ્રયી એક એકાસણું કરવું. અજીતનાથજીને આશ્રયી બે એકાસણાં કરવાં. એ રીતે વધતાં મહાવીર સ્વામીને આશ્રયી ચોવીશ એકાસણાં કરવાં, ત્યાર પછી પશ્ચાનુપૂર્વી વડે મહાવીર સ્વામી આશ્રયી એક એકાસણું, પાર્શ્વનાથ આશ્રયી બે એકાસણાં, એ રીતે કરતાં ઋષભદેવજી આશ્રયી ૨૪ એકાસણાં કરવાં. અર્થાત્ દરેક જિનને આશ્રયીને પચીશ પચીશ એકાસણાં કુલ થાય છે.

અથવા એકી સાથે દરેક જિનને આશ્રયીને પચીશ પચીશ એકાસણાં કરવાં.

આ બન્ને રીતે કરતાં કુલ છસો દિવસે એટલે છસો એકાસણે આ તપ પૂર્ણ થાય છે, ઉદ્યાપનમાં ચોવીશ જિનેશ્વરોની મોટી સ્નાત્ર પૂજા કરી ચોવીશ ચોવીશ પુષ્પ, ફળ, પક્વાન્ન, મોદક વિગેરેથી પૂજા કરવી. તથા જે દિવસે જે તીર્થંકર આશ્રયી તપ ચાલતો હોય તે દિવસે તે દેવની વિશેષ પૂજા ભક્તિ કરવી. સંઘની પૂજા, વાત્સલ્ય કરવું. આ તપનું ફળ તીર્થંકર નામ કર્મનો બંધ છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. ઉપર જે એકાસણાં કરવાનાં કહ્યાં છે તે બદલ નીવી અથવા આંબીલ કરવાનું જૈનપ્રબોધ તથા જૈનસિંધુમાં કહ્યું છે.

જે જે તીર્થંકરનો તપ ચાલતો હોય તે તે તીર્થંકરના નામનું ગરણું વીશ નવકારવાળીનું ગણવું. સાથીયા, ખમાસણા અને લોગસ્સ, એ બાર બાર કરવા.

૧૪ પરમ ભૂષણ તપ.

शुभैर्द्वात्रिंशदाचाम्लैरेकभक्तं तदन्तरे ।
वासराणां चतुःषष्ट्या तपः परमभूषणम् ॥१॥

જે તપ કરવાથી જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રાદિક અથવા ચક્રવર્તિને યોગ્ય એવા મુકુટ–કુંડલાદિક ઉત્કૃષ્ટ ભૂષણ પામીએ તેનું નામ પરમ ભૂષણ તપ કહેવાય છે. આ તપમાં એકાંતર એકાસણાવાળા બત્રીશ આંબીલ કરવા, એટલે આ તપ ૬૪ દિવસે પૂર્ણ થાય છે. (અથવા લાગટ બત્રીશ આંબિલ

કરવા. "જૈન પ્રબોધ") ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક જીનપૂજા કરી જીનેશ્વરને રત્નજડિત સુવર્ણમય મુકુટ, કુંડલ, હાર, તિલક વિગેરે આભૂષણ ચડાવવાં, તથા બત્રીશ બત્રીશ પકવાન્ન, ફળ વિગેરે ઢોકવાં. આ તપ કરવાથી પરમ સંપત્તિ તથા ગુણની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ યતિ અને શ્રાવકને કરવાનો અનાગાઢ તપ છે. ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે—

	સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
ૐ નમો અરિહંતાણં—	૧૨	૧૨	૧૨	૨૦

૧૫ જિન દીક્ષા તપ.

दीक्षातपसि चार्हद्भिर्येनैव तपसा व्रतम् ।
जगृहे तत्तथा कार्यमेकान्तरितयुक्तितः ॥१॥

અરિહંતની દીક્ષાને અનુકરણ કરનારો તપ, તે દીક્ષાતપ કહેવાય છે, તેમાં જે તીર્થંકરે જે તપસ્યા કરીને દીક્ષા ગ્રહણ કરી હોય તે તપ એકાંતરિતની યુક્તિ વડે કરવો. એટલે કે સુમતિનાથ સ્વામીએ એકાસણું કરીને દીક્ષા લીધી તેથી તેને આશ્રયીને એકાસણું કરવું. વાસુપૂજ્ય સ્વામીએ ઉપવાસ કરીને દીક્ષા લીધી તેથી તેને આશ્રયીને ઉપવાસ કરવો. પાર્શ્વનાથજીએ અને મલ્લીનાથજીએ અઠ્ઠમ કરીને દીક્ષા લીધી તેથી તેમને આશ્રયીને એક એક અઠ્ઠમ કરવો. બાકીના વીશ તીર્થંકરોએ છઠ્ઠ કરીને દીક્ષા લીધી તેથી તેમને આશ્રયીને એક એક છઠ્ઠ કરવો. સર્વ મળીને ૪૭ ઉપવાસ તથા એક એકાસણું થાય. દરેક પ્રભુ આશ્રયી તપના અંતરમાં એકાસણું કરવું. એટલે ૭૦ દિવસે તપ પૂર્ણ થાય

કેમકે અંતરના ૨૩ દિવસમાં એક એકાસણું પાંચમા પ્રભુ આશ્રયી કરવાનું હોવાથી ૨૨ દિવસ આંતરાના થાય. ઉદ્યાપનમાં એકાસણું કરી મોટી સ્નાત્ર વિધિએ જિનેશ્વરનું સ્નાત્ર કરી અષ્ટ પ્રકારી પૂજા ભણાવવી, છએ વિગઈના પદાર્થો તથા મોદક ૪૮, ફળ ૪૮, વિગેરે પ્રભુ પાસે ઢોકવાં. આ તપ કરવાથી નિર્મળ વ્રતની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો અનાગાઢ તપ છે. જે તીર્થંકરના નામનો તપ ચાલતો હોય તે પ્રભુના નામની સાથે "નાથાય નમ:" એટલું પદ જોડી ગરણું વીશ નવકારવાળીનું ગણવું. તથા સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

ઉપર પ્રમાણે છઠ્ઠ અઠ્ઠમ કરવાની પણ શક્તિ ન હોય તો એકાંતર એકાસણા વડે ૪૭ ઉપવાસ ને એક એકાસણું કરી ૯૪ દિવસે તપ પૂર્ણ કરવો.

૧૬ તીર્થંકર જ્ઞાન તપ.

येन तीर्थकृता येन तपसा ज्ञानमाप्यत ।
तत्तत्तथा विधेयं स्यादेकान्तरितवृत्तितः ॥१॥

તીર્થંકરના જ્ઞાનને અનુકરણ કરનારો તપ, તે જ્ઞાન તપ કહેવાય છે. તેમાં જે તીર્થંકરે જે તપ વડે જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કર્યું, તે તીર્થંકરને આશ્રયીને તે તપ એકાંતર વૃત્તિ વડે કરવો. એટલે કે આદિનાથ, મલ્લિનાથ, નેમિનાથ અને પાર્શ્વનાથે અઠ્ઠમ વડે કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું તેથી તેમને આશ્રયીને ચાર અઠ્ઠમ કરવા, વાસુપૂજ્ય સ્વામીને એક ઉપવાસ વડે કેવળજ્ઞાન થયું તેથી તેને આશ્રયીને એક ઉપવાસ કરવો. બાકીના ઓગણીશ તીર્થંકરોને છઠ્ઠ વડે કેવળજ્ઞાન થયું તેથી તેમને

આશ્રયીને ૧૯ છઠ્ઠ કરવા. સર્વ મળી ઉપવાસ એકાવન થયા. તે આંતરે એકાસણાવાળા કરવા. જેથી ૭૪ દિવસે એ તપ પૂર્ણ થાય. તેમાં ૨૩ અંતરના ૨૩ એકાસણા સમજવા. ઉદ્યાપનમાં દીક્ષા તપ પ્રમાણે કરવું. પણ મોદક વિગેરે ૫૧ ઢોકવા.

આ તપનું ફળ વિશુદ્ધ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ સાધુ અને શ્રાવકને કરવાનો અનાગાઢ તપ છે. જે તીર્થંકરને આશ્રયીને તપ ચાલતો હોય તે પ્રભુના નામની સાથે "સર્વજ્ઞાય નમઃ" એ પદ જોડવું. જોડી નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

ઉપર પ્રમાણે છઠ્ઠ અટ્ઠમ કરવાની પણ શક્તિ ન હોય તો એકાંતર એકાસણા વડે ૫૧ ઉપવાસ કરવા જેથી ૧૦૧ દિવસે તપ પૂર્ણ થાય.

૧૭ તીર્થંકર નિર્વાણ તપ.

येन तीर्थकृता येन तपसा मुक्तिराप्यत ।
तत्तथैव विधेयं स्यादेकान्तरितवृत्तितः ॥१॥

તીર્થંકરના નિર્વાણે કરીને ઓળખાતો જે તપ, તે નિર્વાણ તપ કહેવાય છે. તેમાં જે તીર્થંકર જે તપસ્યા કરીને મુક્તિ પામ્યા હોય, તે તપ તેજ પ્રકારે એકાંતરની યુક્તિ વડે કરવો. તેમાં શ્રી આદિનાથજી છ ઉપવાસે કરીને મુક્તિ પામ્યા છે, મહાવીર સ્વામી છઠ તપ વડે નિર્વાણ પામ્યા છે, બાકીના બાવીશ તીર્થંકરો એક માસ ઉપવાસ વડે મોક્ષપદ પામ્યા છે. તે સર્વ તપના ઉપવાસો એકાંતર એકાસણા વડે

કરવા. કારણ કે એ પ્રમાણે અવિચ્છિન્ન તપ કરવાની હાલમાં શક્તિ નથી. ઉદ્યાપનમાં મોટા સ્નાત્ર પૂર્વક ચોવીશ ચોવીશ મોદક, ફળ વિગેરે ઢોકવા. સાધુ ભક્તિ, સંઘ ભક્તિ કરવી. આ તપનું ફળ આઠ ભવની અંદર મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો અનાગાઢ તપ છે. જે તીર્થંકરને આશ્રયીને આ તપ ચાલતો હોય તેના નામ સાથે "પારંગતાય નમઃ" એ પદ જોડી વીશ નવકારવાળી ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

દીક્ષા, જ્ઞાન અને નિર્વાણ તપનો કલ્યાણક તપમાં સમાવેશ થાય છે, પણ તેમાં એટલો વિશેષ છે કે–કલ્યાણકનો તપ આગાઢ હોવાથી કલ્યાણકના દિવસોને સ્પર્શ કરીને જ તે કરવામાં આવે છે. અને આ ત્રણ તપો તો અનાગાઢ હોવાથી તે તે તપની સંખ્યાએ કરીને કરવામાં આવે છે. એટલે કે એક દિવસે ચ્યવન અને જન્મ કલ્યાણક હોય તો ઉપવાસથી કલ્યાણક તપ કરનાર એક કલ્યાણકની આરાધના કરીને બીજા કલ્યાણકનું આરાધન બીજે વર્ષે તે દિવસે કરે છે. અને એકાસણા કે આંબીલ વડે કલ્યાણક તપ કરનાર એક તીર્થંકરના કે બે તીર્થંકરના કલ્યાણકની આરાધના કરીને બાકી રહેલ આરાધના બીજે વર્ષે તે દિવસે કરે છે. એટલે તે તપ કલ્યાણકની તિથિનિબદ્ધ છે. અને દીક્ષા, જ્ઞાન અને નિર્વાણ એ ત્રણ કલ્યાણકના ઉપર બતાવેલા તપ તો તીર્થંકર ભગવંતે કરેલા તપના ઉપવાસ પ્રમાણે કરવાના છે. તેને માટે અમુક દિવસે કરવાનો નિયમ નથી. તેમાં પણ નિર્વાણ કલ્યાણક સંબંધી તપ તો ૨૨ માસ ને ૮ દિવસ પ્રમાણનો હોવાથી એકાંતર ઉપવાસ વડે કરતાં ૪૪ માસ ને ૧૬ દિવસે થઇ શકે છે.

૧૮ ઊનોદરિકા તપ. (પાંચ પ્રકારે)

अप्पाहार १ अवड्ढा २ दुभाग ३ पत्ता ४ तहे व देसूणा ५।
अट्ठ८ दुवालस१२ सोलस१६ चउवीस२४ तहिक्कतीसा ३१ य

અલ્પાહારા, અપાર્ધા, દ્વિભાગા, પ્રાપ્તા અને દેશોના (કિંચિદૂના) એ પાંચ પ્રકારે ઊનોદરિકા તપ કહેવાય છે. તેમાં એકથી આઠ કવળ સુધી અલ્પાહારા, નવથી બાર કવળ સુધી અપાર્ધા, તેરથી સોળ કવળ સુધી દ્વિભાગા, સત્તરથી ચોવીશ કવળ સુધી પ્રાપ્તા અને પચીશથી એકત્રીશ કવળ સુધી કિંચિદૂના. આ પાંચે પ્રકારની ઉનોદરિકા ત્રણ ત્રણ પ્રકારની છે. તે આ પ્રમાણે—એકાદિક કવળવડે જઘન્ય, બે આદિ કવળ વડે મધ્યમ અને આઠ આદિ કવળ વડે ઉત્કૃષ્ટ. આ પ્રમાણે પાંચે પ્રકારની ઊનોદરિકા સમજવી. તેમાં અલ્પાહારા ઊનોદરિકા એક ગ્રાસે કરીને જઘન્ય. બે, ત્રણ, ચાર અને પાંચ ગ્રાસે કરીને મધ્યમ, અને છ, સાત તથા આઠ કવળવડે ઉત્કૃષ્ટ જાણવી. અપાર્ધા ઊનોદરિકા નવ ગ્રાસવડે જઘન્ય, દશ તથા અગીયાર ગ્રાસવડે મધ્યમ, અને બાર ગ્રાસવડે ઉત્કૃષ્ટ જાણવી ૨. દ્વિભાગા ઊનોદરિકા તેર ગ્રાસવડે જઘન્ય, ચૌદ તથા પંદર ગ્રાસવડે મધ્યમ, અને સોળ ગ્રાસવડે ઉત્કૃષ્ટ જાણવી ૩. પ્રાપ્તા ઊનોદરિકા સત્તર તથા અઢાર ગ્રાસ વડે જઘન્ય, ઓગણીશ, વીશ, એકવીશ તથા બાવીશ કવળે કરીને મધ્યમ, અને ત્રેવીશ તથા ચોવીશ ગ્રાસવડે ઉત્કૃષ્ટ જાણવી ૪. કિંચિદૂના ઊનોદરિકા પચીશ તથા છવ્વીશ ગ્રાસવડે જઘન્ય, સત્તાવીશ, અઠ્ઠાવીશ તથા ઓગણત્રીશ ગ્રાસવડે મધ્યમ અને ત્રીશ તથા એકત્રીશ ગ્રાસવડે ઉત્કૃષ્ટ જાણવી ૫. પુરૂષને

સંપૂર્ણ આહાર બત્રીશ કવળનો છે, તેથી એકત્રીશ કવળ સુધી કિંચિદૂન ઊનોદરિકા થાય છે. આ પ્રમાણે પાંચે પ્રકારની ઊનોદરિકા પંદર દિવસે પૂર્ણ થાય છે.

સ્ત્રીઓનો સંપૂર્ણ આહાર અઠ્ઠાવીશ કવળનો છે, તેથી તેને આશ્રયીને પાંચે પ્રકારની ઉનોદરીકા આ પ્રમાણે જાણવી– એકથી સાત કવળ સુધી અલ્પાહારા ૧, આઠથી અગીયાર કવળ સુધી અપાર્ધા ૨, બારથી ચૌદ કવળ સુધી દ્વિભાગા ૩, પંદરથી એકવીશ કવળ સુધી પ્રાપ્તા ૪, તથા બાવીશથી સત્તાવીશ કવળ સુધી કિંચિદૂના ઊનોદરીકા ૫. આ પાંચે પ્રકાર પણ જઘન્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ ભેદે કરીને ત્રણ ત્રણ પ્રકારે આ પ્રમાણે છે.–અલ્પાહારા ઊનોદરિકા એક તથા બે ગ્રાસ વડે જઘન્ય. ત્રણ, ચાર તથા પાંચ. ગ્રાસ વડે મધ્યમ અને છ તથા સાત ગ્રાસ વડે ઉત્કૃષ્ટ ૧. અપાર્ધા ઊનોદરિકા આઠ ગ્રાસ વડે જઘન્ય, નવ ગ્રાસે કરીને મધ્યમ અને દસ તથા અગીયાર ગ્રાસ વડે ઉત્કૃષ્ટ જાણવી ૨. દ્વિભાગા ઉનોદરિકા બાર ગ્રાસે કરીને જઘન્ય, તેર ગ્રાસ વડે મધ્યમ અને ચૌદ ગ્રાસવડે ઉત્કૃષ્ટ જાણવી ૩. પ્રાપ્તા ઉનોદરિકા પંદર તથા સોળ ગ્રાસે કરીને જઘન્ય. સત્તર, અઢાર અને ઓગણીશ ગ્રાસવડે મધ્યમ અને વીશ તથા એકવીશ ગ્રાસવડે ઉત્કૃષ્ટ જાણવી ૪. તથા કિંચિદૂના ઉનોદરિકા બાવીશ તથા ત્રેવીશ કવળ વડે જઘન્ય, ચોવીશ તથા પચીશ ગ્રાસ વડે મધ્યમ, અને છવ્વીશ તથા સત્તાવીશ ગ્રાસ વડે ઉત્કૃષ્ટ જાણવી ૫. આ પ્રમાણે પંદર દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. આ દ્રવ્ય ઉનોદરિકા જાણવી.

ભાવ ઉનોદરિકા આગમમાં આ પ્રમાણે કહી છે.—

कोहाइ अणुदिणं चाओ जिणवयणभावणाओ अ।
भावोणोदरिया वि हु पन्नता वीयराएहिं ॥१॥

નિરંતર ક્રોધાદિકનો ત્યાગ કરવો, તથા જીનેશ્વરના વચનની ભાવના ભાવવી. એ ભાવ ઉનોદરિકા વીતરાગે કહેલી છે. ૧

લોક પ્રવાહ ઉનોદરિકા આ પ્રમાણે છે–પ્રથમ દિવસે આઠ કવળ, બીજે દિવસે બાર, ત્રીજે દિવસે સોળ, ચોથે દિવસે ચોવીશ તથા પાંચમે દિવસે એકત્રીશ કવળ લેવા. સ્ત્રીઓએ પહેલે દિવસે સાત, બીજે દિવસે અગીયાર, ત્રીજે દિવસે ચૌદ, ચોથે દિવસે એકવીશ તથા પાંચમે દિવસે સત્તાવીશ કવળ લેવા. એ પ્રમાણે આ તપ પાંચ દિવસે પૂર્ણ થાય છે.

ગરણું નીચે પ્રમાણે—

	સા૦	ખ૦	લો૦	નવકારવાલી.
ઉનોદરિતપસે નમઃ	૧૨	૧૨	૧૨	૨૦

૧૯ સંલેખના તપ.

चत्तारि विचित्ताइं विगइ निजूहिआइं चत्तारि।
संवच्छरे अ दुन्निउ एगंतरिअं च आयामं ॥१॥
नाइनिविगओ अ तवे छम्मासे परम्मिअं च आयामं।
अवरे वि अ छम्मासे होइ विगट्ठं तवो कम्मं ॥२॥
वासं कोडिसहिअं आयामं कट्टु आणुपुव्वीए।
एसो बारस वरिसाइ होइ संलेहणाइ तवो ॥३॥

પ્રથમ ચાર વરસ વિચિત્ર તપ કરવા. પછી બીજા ચાર વરસ નીવિના આંતરા વાળા ઉપવાસ એજ પ્રમાણે કરવા. ત્યાર પછી બે વરસ સુધી નીવિના આંતરાવાળા આંબિલ કરવા. ત્યાર પછી છ માસ સુધી ઉપવાસ તથા છઠ પરિમિત ભોજનવાળા આંબીલને આંતરે કરવા. ત્યાર પછી છ માસ સુધી આંબીલના આંતરાવાળા ચાર ચાર ઉપવાસ કરવા. ત્યાર પછી એક વર્ષ સુધી નિરંતર આંબિલ કરવા. એ પ્રમાણે બાર વરસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. "નમો તવસ્સ" એ પદનાં ગરણાની વીશ નવકારવાળી ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

યંત્રમાં આ પ્રમાણે લખ્યું છે.

वर्ष४ यावत् उ२ए। उ४ए। उ५ए। उ६ए। उ१५ए। उ३०ए।
वर्ष४ यावत् उ२नि। उ३नि। उ४नि। उ५नि। उ१५नि। उ३०नि।
वर्ष २ यावत् आं। नि। आं। नि। इत्यादि पूरणीया।
मास ६ यावत् उ १ आं। उ २ आं। उ ३ आं। पूरणीया।
मास ६ यावत् उ ४ आं। उ ४ आं। उ ४ आं। पूरणीया।
वर्ष १ यावत् आचाम्लानि कर्तव्यानि।

૨૦ સર્વ સંખ્યા શ્રી મહાવીર તપ.

बारस चेव य वासा मासा छ च्चेव अद्धमासो अ।
वीरवरस्स भगवओ एसो छउमत्थ परियाओ ॥१॥

બાર વરસ, છ માસ તથા અર્દ્ધમાસ, આટલો કાળ શ્રી મહાવીર સ્વામી છદ્મસ્થપણે રહ્યા. તે વખતે તેમણે જે

તપસ્યા કરી તે આ પ્રમાણે—એક છમાસી તપ, એક બીજું છમાસી તપ પાંચ દિવસ ન્યૂન, નવ ચાતુર્માસી તપ, બે ત્રિમાસિક તપ, બે અઢી માસિક તપ, છ દ્વિમાસિક તપ, બે દોઢ માસિક તપ, બાર માસખમણ, બોંતેર પક્ષખમણ, બે દિવસની ભદ્ર પ્રતિમા, ચાર દિવસની મહાભદ્ર પ્રતિમા, દશ દિવસની સર્વતોભદ્ર પ્રતિમા, બસો ઓગણત્રીશ છઠ, બાર અટ્ઠમ, ત્રણસો ઓગણપચાસ પારણાના દિવસ તથા એક દીક્ષાનો દિવસ, સર્વ મળી બાર વરસ સાડા છ માસ થયા. આ તપ યથાશક્તિ એકાંતર ઉપવાસે કરવા. શક્તિ ન હોય તેણે આ સર્વ તપમાંથી કોઇ પણ તપ શક્તિ તથા કાળને અનુસરીને કરવો. ઉદ્યાપનમાં શ્રી મહાવીરની મોટી સ્નાત્ર વિધિએ સ્નાત્ર કરવા પૂર્વક અષ્ટ પ્રકારી પૂજા કરવી. છ વિગઇના પકવાન્ન, વિવિધ ફળો વિગેરે ઢોકવાં. (ગોધૂમ મણ ૧, ઘી મણ ૦॥) સંઘ વાત્સલ્ય, સંઘ પૂજા કરવી. આ તપનું ફળ તીર્થંકર નામકર્મનો બંધ થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. "**શ્રી મહાવીર નાથાય નમઃ**" એ મંત્રના ગરણાંની વીશ નવકારવાળી ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૨૧ કનકાવલિ તપ.

तपसः कनकावल्याः काहलादाडिमे अपि ।
लता च पदकं चान्त्यलता दाडिमकाहले ॥१॥
एकद्वित्र्युपवासतः प्रगुणिते संपूरिते काहले,
तत्राष्टाष्टमितैश्च षष्ठकरणैः संपादयेद्दाडिमे ।

एकाद्यैः खलु षोडशान्तगणितैः श्रेणी उभे युक्तितः;
षष्ठैस्तैः कनकावलौ किल चतुस्त्रिंशन्मितो नायकः ॥२॥

તપસ્વીઓના હૃદયને શોભાવનાર હોવાથી આ કનકાવલિ નામનો તપ કહેવાય છે. તેમાં પ્રથમ એક ઉપવાસ કરી પારણું કરવું, પછી છઠ કરી પારણું કરવું, પછી અઠ્ઠમ કરી પારણું કરવું. એ રીતે એક કાહલિકા પૂર્ણ થાય છે. ત્યાર પછી આઠ છઠ કરવા, તેથી એક દાડિમ પૂર્ણ થાય છે. ત્યાર પછી એક ઉપવાસ કરી પારણું, બે ઉપવાસ કરી પારણું, ત્રણ ઉપવાસ કરી પારણું, એ રીતે અનુક્રમે વધતાં વધતાં સોળ ઉપવાસ કરી પારણું કરવું. એમ કરવાથી હારની એક લતા (સેર) પૂર્ણ થાય છે. ત્યાર પછી ચોત્રીશ છઠ કરવાથી તે લતાની નીચે પદક સંપૂર્ણ થાય છે, ત્યાર પછી સોળ ઉપવાસ કરીને પારણું, પંદર ઉપવાસ કરીને પારણું, ચૌદ ઉપવાસ કરીને પારણું, એ રીતે પ્રતિલોમે અનુક્રમે ઉતરતાં ઉતરતાં એક ઉપવાસ કરીને પારણું કરવું. એમ કરવાથી હારની બીજી લતા ઉત્પન્ન થાય છે. ત્યાર પછી આઠ છઠ કરવાથી તેની ઉપરનું બીજું દાડિમ ઉત્પન્ન થાય છે, ત્યારપછી અઠમ કરીને પારણું, પછી છઠ કરીને પારણું અને પછી એક ઉપવાસ કરીને પારણું કરવું. તેથી ઉપરની બીજી કાહલિકા ઉત્પન્ન થાય છે. અહીં જે ઉપવાસ, છઠ્ઠ અને અઠ્ઠમ લખ્યા છે તેનું પારણું કરીને તરત બીજે દિવસેજ ઉપવાસાદિક કરવા, પણ વચમાં આંતરું પાડવું નહીં. આ તપમાં કુલ પારણાના દિવસો ૮૮ થાય છે, તથા ઉપવાસ ૩૮૪ થાય છે, એટલે આ તપ એક વર્ષ ત્રણ માસ અને બાવીશ

દિવસે પૂર્ણ થાય છે. (એ પ્રમાણે ચાર વાર કરવાથી પાંચ વર્ષ બે માસ અને અઠ્ઠાવીશ દિવસ થાય છે, એમ ચાર ગણો તપ કરવાનું પ્રવચન સારોદ્ધારમાં કહેલું છે.) અહીં પારણામાં પહેલી શ્રેણીએ વિગઇ સહિત ઇચ્છિત ભોજન કરે, બીજી શ્રેણીએ નીવી, ત્રીજી શ્રેણીએ અલેપ દ્રવ્ય એટલે જે ચીજ ખાતાં હસ્ત વિગેરેને લેપ ન થાય એવા ચણા, વાલ વિગરે ખાવા, તથા ચોથી શ્રેણીએ આંબિલ કરવા. (સવે પારણાના દિવસો એકાસણાનાજ છે.)

ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક અષ્ટ પ્રકારી પૂજા ભણાવવી. ઉપવાસની સંખ્યા પ્રમાણે સુવર્ણ ટંકની માળા બનાવી પ્રભુના કંઠમાં નાંખવી. તથા છએ વિગઇના પક્વાન્નો, વિવિધ ફળો વિગેરે ઢોકવાં. સાધુઓને અન્નદાન દેવું. સંઘ વાત્સલ્ય, સંઘ પૂજા કરવી. આ તપ કરવાથી સર્વ ભોગ તથા મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. વિશેષ એટલો છે કે અંતકૃતદશાદિ સૂત્રોમાં કનકાવલિના પદકોમાં તથા દાડિમોમાં બગડા (ષષ્ઠ) છે તેને સ્થાને તગડા (અઠ્ઠમ) કહ્યા છે અને રત્નાવલિમાં અઠ્ઠમ છે તેને સ્થાને ષષ્ઠ મુકવા એવું શ્રી પ્રવચન સારોદ્ધારની ટીકામાં કહેલું છે. ગરણું "ૐ નમો અરિહંતાણું" એ પદનું વીશ નવકારવાળી વડે ગણવું. સાથીઆ વિગેરે બાર બાર કરવા.

૨૨ મુક્તાવલી તપ.

मुक्तावल्यां चतुर्थादि षोडशाद्यावलीद्वयम् ।
पूर्वानुपूर्व्या पश्चानुपूर्व्या ज्ञेयं यथाक्रमम् ॥१॥
एकद्वयेकगुणैकवेदवसुधाबाणैकषड्भूमिभिः,
सप्तैकाष्टमहीनवैकदशभिर्भूरुद्रभूमानुभिः ।

भूविश्वैः शशिमन्विलातिथिधराविद्यासुरीभिर्मितै-
रेतद्व्युत्क्रमणोपवासगणितैर्मुक्तावली जायते ॥२॥

તપસ્વિઓને કંઠના આભરણ રૂપ નિર્મળ મુક્તાવળી સદૃશ હોવાથી આ તપ મુક્તાવળી નામનો કહેવાય છે. તે મુક્તાવળીમાં ઉપવાસાદિક સોળ સુધી બે આવળી આનુપૂર્વી વડે તથા પશ્ચાનુપૂર્વી વડે અનુક્રમે જાણવી. તેમાં પ્રથમ એક ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી છઠ ઉપર પારણું, પછી ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી અઠ્ઠમ ઉપર પારણું, પછી ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ચાર ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી પાંચ ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી છ ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી સાત ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ઉપવાસ ઉપર પારણું. એ રીતે સોળ ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ઉપવાસ ઉપર પારણું કરવું. ત્યાર પછી પશ્ચાનુપૂર્વીએ લેવું. એટલે કે પ્રથમ સોળ ઉપવાસ ઉપર પારણું પછી ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી પંદર ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ચૌદ ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી તેર ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ઉપવાસ ઉપર પારણું, એ રીતે છેવટ એક ઉપવાસ ઉપર પારણું કરવું. આ પ્રમાણે ઉપવાસ ૩૦૦ તથા પારણાના દિવસ ૬૦ મળી એક વર્ષે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. તેને કનકાવળીની જેમ ચાર વાર કરવાથી ચાર વર્ષે પૂર્ણ થાય છે. તપને અંતે ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક પૂજા ભણાવીને પ્રભુના કંઠમાં મુક્તાવળી (મોતીની માળા)

આરોપવી. સંઘ વાત્સલ્ય, સંઘપૂજા કરવી. આ તપ કરવાથી વિવિધ પ્રકારના ગુણોની શ્રેણિ પ્રાપ્ત થાય છે. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. ગરણું "નમો અરિહંતાણું" ની નવકારવાળી વીશ ગણવી સાથિયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૨૩ રત્નાવળી તપ.

काहलिका दाडिमकं लता तरल एव च ।
अन्या लता दाडिमकं काहलिकेति च क्रमात् ॥१॥
एकद्वित्र्युपवासैः स्तः काहले दाडिमे पुनः ।
तरलश्चाष्टममथो रत्नावल्यां लतेव तत् ॥२॥
एकद्वित्र्युपवासतो ह्युभ इमे संपादिते काहले
अष्टाष्टाष्टमसंपदा विरचयेद्युक्त्या पुनर्दाडिमे ।
एकाद्यैः खलु षोडशान्तगणितैः श्रेणीद्वयं च क्रमात्
पूर्णं स्यात्तरलोऽष्टमैरपि चतुस्त्रिंशन्मितैर्निर्मलैः ॥३॥

ગુણ રૂપ રત્નોની આવળી હોવાથી આ તપ રત્નાવળી નામનો કહેવાય છે. તેમાં અનુક્રમે કાહલિકા, દાડિમ, લતા, તરલ (પદક), બીજી લતા, દાડિમ અને કાહલિકા, એ પ્રમાણે રત્નાવળી થાય છે. તેમાં પ્રથમ કાહલિકાને વિષે એક ઉપવાસ, ત્યાર પછી પારણું કરવું. ત્યાર પછી બે ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ત્રણ ઉપવાસ ઉપર પારણું કરવું. ત્યાર પછી દાડિમને વિષે આઠ અઠ્ઠમ કરવા, ત્યાર પછી એક ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી બે ઉપર પારણું, પછી ત્રણ ઉપવાસ ઉપર પારણું, એ પ્રમાણે અનુક્રમે સોળ ઉપવાસ

સુધી કરવાથી એક લતા (સેર) થાય છે. પછી ચોત્રીશ અટ્ઠમ કરવાથી પદક થાય છે ત્યાર પછી પશ્ચાનુપૂર્વી વડે એટલે સોળ ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી પંદર ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ચૌદ ઉપવાસ ઉપર પારણું, એ પ્રમાણે ઉતરતાં ઉતરતાં એક ઉપવાસ સુધી આવવું. એમ કરવાથી બીજી લતા પૂર્ણ થાય છે. ત્યાર પછી બીજા દાડિમના આઠ અટ્ઠમ કરવા. પછી અટ્ઠમ કરીને પારણું, પછી છઠ કરીને પારણું અને પછી ઉપવાસ કરીને પારણું કરવાથી બીજી કાહલિકા પૂર્ણ થાય છે. એ પ્રમાણે ઉપવાસના દિવસ કુલ ૪૩૪ તથા પારણાના દિવસ ૮૮ થાય છે. સર્વ મળી પ૨૨ દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. (કોઈના મતે આ તપ પણ ચાર પરિપાટીએ કરતાં પાંચ વર્ષ નવ માસ અને અઢાર દિવસ થાય છે.)

ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક ઘણા મૂલ્યવાળી નિર્મળ રત્નની માળા પ્રભુના કંઠમાં પહેરાવવી. ગુરૂ પૂજા, સંઘ પૂજા, સંઘ વાત્સલ્ય કરવું. આ તપ કરવાથી વિવિધ પ્રકારની લક્ષ્મી મળે છે. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. ગરણું પૂર્વની જેમ "નમો અરિહંતાણું" નું વીશ નવકારવાળી પ્રમાણ ગણવું. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૨૪ લઘુ સિંહનિઃક્રીડિત તપ.

गच्छन् सिंहो यथा नित्यं पश्चाद्भागं विलोकयेत् ।
सिंहनिष्क्रीडिताख्यं च तथा तप उदाहृतम् ॥१॥
एकद्व्येकत्रियुग्मैर्युगगुणविशिखैर्वेदषट्पञ्चताक्ष्यैः
षट्कुंभाश्वैर्निधानाष्टनिधिहयगजैः षट्हयैः पञ्चषड्भिः ।

वेदैर्बाणैर्युगद्वित्रिशशिभुजकुभिश्चोपवासैश्च मध्ये
कुर्वाणानां समन्तादशनमिति तपः सिंहनिष्क्रीडितं स्यात् ॥२॥

જેમ સિંહ ચાલતાં ચાલતાં પાછળનો ભાગ જુએ છે, તેજ પ્રમાણે સિંહનિઃક્રીડિત તપ કહેલું છે. તેમાં પ્રથમ એક ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી બે ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી એક ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ત્રણ ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી બે ઉપવાસ, પછી ચાર ઉપવાસ, પછી ત્રણ, પછી પાંચ, પછી ચાર, પછી છ, પછી પાંચ, પછી સાત, પછી છ, પછી આઠ, પછી સાત, પછી નવ, પછી આઠ એ પ્રમાણે ઉપવાસ કરી પારણું કરવું. પછી પશ્ચાનુપૂર્વીએ લેવું એટલે કે પ્રથમ નવ ઉપવાસ, પછી સાત, પછી આઠ, પછી છ, પછી સાત, પછી પાંચ, પછી છ, પછી ચાર, પછી પાંચ, પછી ત્રણ, પછી ચાર, પછી બે, પછી ત્રણ, પછી એક, પછી બે અને પછી એક ઉપવાસ કરી પારણું કરવું. આ તપમાં ઉપવાસના દિવસ ૧૫૪ તથા પારણાના દિવસ ૩૩ મળી કુલ ૧૮૭ દિવસ થાય છે. (આ તપ પણ ચાર પરિપાટીએ કરતાં બે વરસ અઠ્ઠાવીશ દિવસે પૂરો થાય છે, એમ મતાંતર છે.)

ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક પ્રભુની પૂજા ભણાવવી, ઉપવાસની સંખ્યા પ્રમાણે મોદક, ફળ, પકવાન્ન વિગેરે ઢોકવાં. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. ગરણું વિગેરે પૂર્વવત્ "નમો અરિહંતાણં" નું ગણવું

૨૫ બૃહત્ સિંહનિઃક્રીડિત તપ.

एकद्व्येककपाटयोनियमलैर्वेदत्रिबाणाब्धिभिः
षट्पञ्चाश्वरसाष्टसप्तनवभिर्नागैश्च दिग्नन्दकैः ।
रुद्राशारविभद्र....विबुधैर्मार्तंडमन्वन्वितै-
र्विश्वेदेवतिथिप्रमाणमनुभिश्चाष्टिप्रतिथ्यन्वितैः ॥१॥
कलामनुतिथित्रयोदशचतुर्दशार्कान्वितै
स्त्रयोदशशिवांशुभिर्दशगिरीशनन्दैरपि ।
दशाष्टनवसप्तभिर्गजरसाश्वबाणै रसैश्चतु-
र्विशिखवह्निभिर्युगभुजत्रिभूद्वीन्दुभिः ॥२॥
उपवासैः क्रमात्कार्या पारणा अन्तरान्तरा ।
सिंहनिष्क्रीडितं नाम बृहत्संजायते तपः ॥३॥

આ તપ પણ પૂર્વની જેવોજ છે. પરંતુ અહીં તપસ્યાના દિવસો અધિક છે. તે આ પ્રમાણે—પ્રથમ એક ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી બે ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી એક ઉપવાસ, પછી ત્રણ, પછી બે, પછી ચાર, પછી ત્રણ, પછી પાંચ, પછી ચાર, પછી છ, પછી પાંચ, પછી સાત, પછી છ, પછી આઠ, પછી સાત, પછી નવ, પછી આઠ, પછી દશ, પછી નવ, પછી અગીયાર, પછી દશ, પછી બાર, પછી અગીયાર, પછી તેર, પછી બાર, પછી ચૌદ, પછી તેર, પછી પંદર, પછી ચૌદ, પછી સોળ અને પછી પંદર ઉપવાસ કરીને પારણું કરવું. ત્યાર પછી પશ્ચાનુપૂર્વીએ આ પ્રમાણે લેવું—પ્રથમ સોળ ઉપવાસ પછી ચૌદ, પછી પંદર, પછી તેર, પછી ચૌદ, પછી બાર, પછી તેર, પછી અગીયાર,

પછી બાર, પછી દશ, પછી અગીયાર, પછી નવ, પછી દશ, પછી આઠ, પછી નવ, પછી સાત, પછી આઠ, પછી છ, પછી સાત, પછી પાંચ, પછી છ, પછી સાત, પછી પાંચ, પછી છ, પછી ચાર, પછી પાંચ, પછી ત્રણ, પછી ચાર, પછી બે, પછી ત્રણ, પછી એક, પછી બે અને છેવટ એક ઉપવાસ કરી પારણું કરવું. (એ રીતે દરેકને અંતે પારણું કરવું. આ રીતે કુલ ઉપવાસના દિવસો ૪૯૭ તથા પારણાના દિવસો ૬૧ મળી કુલ ૫૫૮ દિવસે એક વર્ષ છ માસ અને અઢાર દિવસે આ તપ પૂરો થાય છે) (આ તપ પણ ચાર પરિપાટીએ કરતાં છ વર્ષ બે માસ અને બાર દિવસે પૂરો થાય છે એ મતાંતર છે.) ઉદ્યાપનમાં મોટા સ્નાત્ર પૂર્વક પૂજા ભણાવીને ઉપવાસની સંખ્યા પ્રમાણે પુષ્પ, ફળ તથા મોદકાદિક નૈવેદ્ય અર્પણ કરવું. સાધુને અન્નાદિકનું દાન દેવું, સંઘ પૂજા, સંઘ વાત્સલ્ય કરવું. આ તપનું ફળ ઉપશમ શ્રેણીની પ્રાપ્તિ રૂપ છે. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. નંબર ૨૧ થી ૨૫ સુધીના તપો ચાર પરિપાટીએ કરવાના શ્રી પ્રવચન સારોદ્ધારમાં કહેલા છે.

ગરણું વિગેરે પૂર્વવત્ "નમો અરિહંતાણં"

૨૬ ભદ્ર તપ.

एक द्वित्रिचतुःपञ्चत्रिचतुःपञ्चभूद्वयैः ।
पञ्चैकद्वित्रिवेदैश्च द्वित्रिवेदेषुभूमिभिः ॥१॥
चतुःपञ्चैकद्वित्रिभिश्चोपवासैः श्रेणिपञ्चकम् ।
भद्रे तपसि मध्यस्थपारणश्रेणिसंयुतम् ॥२॥

આ તપ ભદ્ર એટલે કલ્યાણકારક હોવાથી ભદ્ર નામે કહેવાય છે. તેમાં પ્રથમ શ્રેણિમાં પહેલો એક ઉપવાસ કરી પારણું કરવું. પછી બે ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ત્રણ ઉપર પારણું, પછી ચાર, અને પછી પાંચ ઉપવાસ ઉપર પારણું કરવું. બીજી શ્રેણિએ પ્રથમ ત્રણ ઉપવાસ, પછી ચાર, પછી પાંચ, પછી એક અને પછી બે ઉપવાસ કરી પારણું કરવું. ત્રીજી શ્રેણિએ પ્રથમ પાંચ ઉપવાસ, પછી એક, પછી બે, પછી ત્રણ અને પછી ચાર ઉપવાસ કરી પારણું કરવું. ચોથી શ્રેણિએ પ્રથમ બે ઉપવાસ, પછી ત્રણ, પછી ચાર, પછી પાંચ, અને પછી એક ઉપવાસ કરી પારણું કરવું. પાંચમી શ્રેણિએ પ્રથમ ચાર, પછી પાંચ, પછી એક, પછી બે, અને પછી ત્રણ ઉપવાસ કરી પારણું કરવું. સર્વને છેડે એક જ પારણાનો દિવસ આવે. આ રીતે કરતાં કુલ ઉપવાસ દિન ૭૫ તથા પારણા દિન ૨૫ મળી ત્રણ માસ અને દશ દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે.

ઉદ્યાપનમાં જીનેશ્વરનું સ્નાત્ર કરાવવું. ફળ, નૈવેદ્ય, મોદક, વિગેરે શક્તિ પ્રમાણે ઢોકવાં. આ તપનું ફળ કલ્યાણની પ્રાપ્તિ થાય એ છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

"શ્રી મહાવીર સ્વામિનાથાય નમઃ" એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૨૭ મહાભદ્ર તપ.

एकद्वित्रिचतुःपञ्चषट्सप्तभिरुपोषणैः ।
निरन्तरैः पारणकमाद्यश्रेणौ प्रजायते ॥१॥
द्वितीयपाल्यां वेदेषुषट्सप्तैकद्विवह्निभिः ।
तृतीयपाल्यां सप्तैकद्वित्रिवेदशरै रसैः ॥२॥
चतुर्थपाल्यां त्रिचतुःपंचषट् सप्तभूभुजैः ।
पञ्चम्यां रससप्तैकद्वित्रिवेदशिलीमुखैः ॥३॥
षष्ठ्यां द्वित्रिचतुःपञ्चषट्सप्तैकैरुपोषणैः ।
सप्तम्यां पञ्चषट्सप्तभूयुग्मत्रिचतुष्टयैः ॥४॥
एवं संपूर्यते सप्तश्रेणिभिर्मध्यपारणैः ।
महाभद्रं तपः सप्तप्रस्तारपरिवारितम् ॥५॥

આ મહાભદ્ર તપ પણ પૂર્વનીજ જેમ થાય છે, તેમાં તપના દિવસો અધિક છે, તે આ પ્રમાણે–પ્રથમ શ્રેણીમાં એક, બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ અને સાત ઉપવાસ અનુક્રમે આંતરા રહિત પારણાવાળા કરવા. બીજી શ્રેણીમાં ચાર, પાંચ, છ, સાત, એક, બે અને ત્રણ ઉપવાસ આંતરા રહિત પારણાવાળા કરવા. ત્રીજી શ્રેણિમાં સાત, એક, બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, અને છ ઉપવાસ એજ રીતે કરવા. ચોથી શ્રેણીમાં ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ, સાત, એક, અને બે, એ પ્રમાણે પૂર્વની જેમ ઉપવાસ કરવા. પાંચમી શ્રેણીમાં છ, સાત, એક, બે, ત્રણ, ચાર, અને પાંચ એ પ્રમાણે કરવા. છઠ્ઠી શ્રેણીમાં બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ, સાત અને એક, એ પ્રમાણે ઉપવાસ કરવા. સાતમી શ્રેણીમાં પાંચ, છ, સાત, એક, બે, ત્રણ

અને ચાર એ પ્રમાણે આંતરા રહિત પારણાવાળા ઉપવાસ અનુક્રમે કરવા. આ રીતે આ તપમાં ઉપવાસના દિવસ ૧૯૬ તથા પારણાના દિવસ ૪૯ થાય. સર્વ મળીને: ૨૪૫ દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે.

ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક પૂજા ભણાવવી. યથાશક્તિ ફળ, નૈવેદ્ય, મોદક વિગેરે ઢોકવા. ગુરૂ પૂજા, સંઘ પૂજા વિગેરે કરવું. આ તપનું ફળ સર્વ વિઘ્નનો નાશ તથા પુણ્યની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. ગરણું વિગેરે ભદ્ર તપ પ્રમાણે (જુઓ તપ નંબર ૨૬)

૨૮ ભદ્રોત્તર તપ.

आद्यश्रेणौ पञ्चषड्भिः सप्ताष्टनवभिस्तथा ।
द्वितीयायां च सप्ताष्टनवबाणरसैरपि ॥१॥
तृतीयायां नन्दबाणषट्सप्ताष्टभिरुत्तमः ।
चतुर्थ्या रससप्ताष्टनवबाणमितैः क्रमात् ॥२॥
पञ्चम्यामष्टनन्देषुषट्सप्तभिरुपोषणैः ।
निरन्तरं पारणाभिर्भद्रोत्तरतपो भवेत् ॥३॥

ભદ્ર એટલે કલ્યાણે કરીને ઉત્તર એટલે ઉત્તમ હોવાથી આ ભદ્રોત્તર નામે તપ કહેવાય છે. તેમાં પ્રથમ શ્રેણિએ અનુક્રમે પાંચ, છ, સાત, આઠ અને નવ ઉપવાસ આંતરા રહિત પારણાવાળા કરવા. બીજી શ્રેણિમાં સાત, આઠ, નવ, પાંચ અને છ ઉપવાસ કરવા. ત્રીજી શ્રેણિમાં નવ, પાંચ, છ, સાત, અને આઠ ઉપવાસ કરવા. ચોથી શ્રેણિમાં છ,

સાત, આઠ, નવ અને પાંચ ઉપવાસ કરવા. તથા પાંચમી શ્રેણિમાં આઠ, નવ, પાંચ, છ અને સાત ઉપવાસ નિરંતર પારણાવાળા કરવા. તેથી ભદ્રોત્તર તપ થાય છે. આ તપમાં ઉપવાસ દિન ૧૭૫ તથા પારણા દિન ૨૫ મળી બસો દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપન ભદ્ર તપની પેઠે જાણવું. આ તપ કરવાથી સર્વ વાંછિતની સિદ્ધિ થાય છે. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે, ગરણું વિગેરે તપ નંબર ૨૬ પ્રમાણે સમજવું.

૨૯ સર્વતોભદ્ર તપ.

आद्या पञ्चषडश्वनागनवभिर्दिक्रुद्रभुभिः श्रेणिका,
नागैर्नन्दककुप्शिवैः शररसैरश्वैर्द्वितीया च सा ।
रुद्रैर्बाणरसाश्वनागनवभिर्दिग्भिस्तृतीया भवेत् ,
तुर्या सप्तगजैश्च नन्ददशभिः श्रीकंठबाणै रसैः ॥१॥
काष्टारुद्रशरै रसैर्हयगजैर्नन्दान्वितैः पञ्चमी,
षष्ठी षट्तुरगेभनन्ददशभिः श्रीकंठबाणैः परा ।
नन्दाशाशिवबाणषट्हयगजैः पूर्णावलिः सप्तमी,
ते वै पारणकान्तरा निगदिता नित्योपवासा बुधैः ॥२॥

ચો તરફથી કલ્યાણ કરનાર હોવાથી આ તપ સર્વતો-ભદ્ર કહેવાય છે. અહીં પ્રથમ શ્રેણિ અનુક્રમે નિરંતર પારણાવાળા પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ, દશ અને અગીયાર ઉપવાસ વડે થાય છે. બીજી શ્રેણિ આઠ, નવ, દશ, અગી-યાર, પાંચ, છ અને સાત ઉપવાસ વડે થાય છે. ત્રીજી શ્રેણી અગીયાર, પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ અને દશ ઉપવાસ

વડે થાય છે. ચોથી શ્રેણી સાત, આઠ, નવ, દશ, અગીયાર, પાંચ અને છ ઉપવાસ વડે થાય છે. પાંચમી શ્રેણી દશ, અગીયાર, પાંચ, છ, સાત, આઠ અને નવ ઉપવાસે કરીને થાય છે. છઠ્ઠી શ્રેણી છ, સાત, આઠ, નવ, દશ, અગીયાર અને પાંચ ઉપવાસ વડે થાય છે. તથા સાતમી શ્રેણી નવ, દશ, અગીયાર, પાંચ, છ, સાત અને આઠ ઉપવાસ વડે થાય છે. આ તપના દિન ૩૯૨ તથા પારણાના દિન ૪૯ થાય છે. કુલ આ તપ (૪૪૧) દિવસે પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપન ભદ્ર તપની પેઠે જાણવું.

કેટલાએક આચાર્યો આ ચારે ભદ્રાદિક તપના ઉદ્યાપનમાં ઉપવાસની સંખ્યા પ્રમાણે પુષ્પ, ફળ, પક્વાન્ન વિગેરે ઢોકવાનું કહે છે. આ તપનું ફળ સર્વ પ્રકારની શાંતિ તથા સર્વ કર્મના ક્ષયની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. ગરણું વિગેરે તપ નંબર ૨૬ પ્રમાણે જાણવું.

૩૦ ગુણરત્ન સંવત્સર તપ.

गुणरत्नं षोडशभिर्मासैः संपूर्यते पुनस्तत्र ।
मासे चैकादिषोडशान्ताः स्युरुपवासाः पञ्चदश ॥१॥

ગુણરૂપી રત્નોની પ્રાપ્તિનું કારણ હોવાથી આ ગુણરત્ન તપ કહેવાય છે. (આ તપ શ્રી મહાવીર સ્વામીના શિષ્ય સ્કંદજીએ આચર્યો હતો.) તેમાં પહેલા માસમાં એક ઉપવાસ અને એક પારણું, એ રીતે પંદર ઉપવાસ અને પંદર પારણા મળીને ત્રીશ દિવસે પૂર્ણ થાય છે. બીજે માસે બે ઉપવાસને આંતરે પારણા કરવાથી વીશ ઉપવાસ તથા

દશ પારણા મળી ત્રીશ દિવસે પૂર્ણ થાય છે. ત્રીજે માસે ત્રણ ત્રણ ઉપવાસે પારણું કરવાથી ચોવીશ ઉપવાસ તથા આઠ પારણા મળી બત્રીશ દિવસ થાય છે. ચોથે માસે ચાર ચાર ઉપવાસ ઉપર પારણું કરવાથી ચોવીશ ઉપવાસ અને છ પારણાં મળીને ત્રીશ દિવસ થાય છે. પાંચમે માસે પાંચ પાંચ ઉપવાસ ઉપર પારણાં કરવાથી પચીશ ઉપવાસ અને પાંચ પારણાં મળીને ત્રીશ દિવસ થાય છે. છટ્ઠે માસે છ છ ઉપવાસ ઉપર પારણાં કરવાથી ચોવીશ ઉપવાસ અને ચાર પારણાં મળીને અટ્ઠાવીશ દિવસ લાગે છે. સાતમે માસે સાત સાત ઉપવાસ ઉપર પારણાં કરવાથી એકવીશ ઉપવાસ અને ત્રણ પારણાં મળી ચોવીશ દિવસે પૂર્ણ થાય છે. આઠમે માસે આઠ આઠ ઉપવાસ ઉપર પારણાં કરવાથી ચોવીશ ઉપવાસ તથા ત્રણ પારણાં મળીને સત્તાવીશ દિવસ થાય છે. નવમે માસે નવ નવ ઉપવાસ ઉપર પારણા કરવાથી સતાવીશ ઉપવાસ અને ત્રણ પારણા મળી ત્રીશ દિવસ થાય છે. દશમે માસે દશ દશ ઉપવાસ ઉપર પારણા કરવાથી ત્રીશ ઉપવાસ અને ત્રણ પારણા મળી તેત્રીશ દિવસ થાય છે. અગીયારમે માસે અગીયાર અગીયાર ઉપવાસ ઉપર પારણા કરવાથી તેત્રીશ ઉપવાસ અને ત્રણ પારણા મળી છત્રીશ દિવસ થાય છે. બારમે માસે બાર બાર ઉપવાસ ઉપર પારણા કરવાથી ચોવીશ ઉપવાસ અને બે પારણા મળી છવીશ દિવસ થાય છે. તેરમે માસે તેર તેર ઉપવાસ ઉપર પારણા કરવાથી છવીશ ઉપવાસ અને બે પારણા મળી અઠ્ઠાવીશ દિવસ થાય છે. ચૌદમે માસે ચૌદ ચૌદ ઉપવાસ ઉપર પારણા કરવાથી અઠ્ઠાવીશ ઉપવાસ અને બે પારણા મળી ત્રીશ

દિવસ થાય છે. પંદરમે માસે પંદર પંદર ઉપવાસ ઉપર પારણા કરવાથી ત્રીશ ઉપવાસ અને બે પારણા મળી બત્રીશ દિવસ થાય છે. સોળમે માસે સોળ સોળ ઉપવાસ ઉપર પારણા કરવાથી બત્રીશ ઉપવાસ અને બે પારણા મળી ચોત્રીશ દિવસ થાય છે. આ રીતે આ તપ ન્યૂનાધિક તથા સરખા દિવસોએ કરીને બરાબર સોળ માસેજ પૂર્ણ થાય છે. (એકંદર ગણતાં ૪૮૦ દિવસો થાય છે.)

ઉદ્યાપનમાં મોટા સ્નાત્ર પૂર્વક જીન પૂજા, સાધુ પૂજા, સંઘ પૂજા, વિગેરે યથાશક્તિ કરવું. આ તપનું ફળ ઉચ્ચ ગુણસ્થાન પર આરોહણ થાય તે છે. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

"ગુણરત્નસંવત્સરતપસે નમઃ" આ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૩૧ અગીયાર અંગ તપ.

एकादश्यां समारभ्य शुक्लायां रुद्रसंख्यया।
मासैस्तपो यथाशक्ति पूर्यतेऽङ्गतपः स्फुटम् ॥१॥

શુકલ એકાદશીથી આરંભીને અગીયાર માસની એકાદશીએ યથાશક્તિ તપ કરવાથી અંગ તપ પૂર્ણ થાય છે.

આચારાંગ વિગેરે અગીયાર અંગનો આ તપ હોવાથી અંગ તપ કહેવાય છે. તેમાં શુકલ એકાદશીને દિવસે યથાશક્તિ એકાસણું, નીવી, આંબિલ કે ઉપવાસ કરવો. એ પ્રમાણે દરેક શુકલ એકાદશીએ અથવા બન્ને પક્ષની એકાદશીએ

કરવું. તે અગીયાર માસે પૂર્ણ થાય છે. (બન્ને પક્ષની એકાદશી લેવાથી અગીયાર પખવાડીયે તપ પૂરો થાય છે. એમ પણ કોઇ આચાર્યનો મત છે.) ઉદ્યાપન લઘુ પંચમીની પેઠે કરવું. વિશેષ એટલો કે આ તપમાં અગીયાર અંગ લખાવવા તથા અગીયાર અગીયાર વસ્તુ ઢોકવી. આ તપ કરવાથી આગમના બોધની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

૧ શ્રી આચારાંગ	સૂત્રાય	નમઃ
૨ શ્રી સુયગડાંગ	,,	,,
૩ શ્રી ઠાણાંગ	,,	,,
૪ શ્રી સમવાયાંગ	,,	,,
૫ શ્રી ભગવતી	,,	,,
૬ શ્રી જ્ઞાતા ધર્મકથાંગ	,,	,,
૭ શ્રી ઉપાસક દશાંગ	,,	,,
૮ શ્રી અંતકૃત્ દશાંગ	,,	,,
૯ શ્રી અનુત્તરોવવાઇ	,,	,,
૧૦ શ્રી પ્રશ્ન વ્યાકરણ	,,	,,
૧૧ શ્રી વિપાક	,,	,,

૩૨ સંવત્સર તપ.

सांवत्सरं तपः सांवत्सरिके पाक्षिकेऽपि च।
चातुर्मासे कृते लोचे क्रियते तदुदीर्यते ॥१॥

એક વર્ષમાં નિશ્ચે જે તપ કરાય તે સાંવત્સર તપ કહેવાય છે, તેમાં પાક્ષિક આલોચના એટલે પંદર દિવસની આલોચના માટે દરેક ચૌદશે ઉપવાસ કરવો. તે અર્થાત્

બાર માસની ચોવીશ ચતુર્દશીના ઉપવાસ કરવા. તથા ચાતુર્માસની આલોચના માટે ત્રણે ચોમાસીએ એટલે કાર્તિક ચોમાસી, ફાગણ ચોમાસી તથા અષાડ ચોમાસીએ બબે ઉપવાસ કરવાથી છ ઉપવાસ થાય. તથા સંવત્સરી આલોચના માટે ત્રણ ઉપવાસ સંવત્સરીના કરવા. એ સર્વ મળીને તેત્રીશ ઉપવાસ કરવા. આ તપ કરવાથી વર્ષમાં કરેલાં પાપનો ક્ષય થાય છે. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. (બીજો વર્ષી તપ જુદી જાતનો છે. જુઓ તપ નં. ૧૩૭)

"સંવત્સરતપસે નમઃ" ગરણું નવકારવાળી વીશ. તથા સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૩૩ નંદીશ્વર તપ.

नन्दीश्वरतपो दीपोत्सवदर्शादुदीरितः ।
सप्त वर्षाणि वर्षं वा क्रियते च तदर्चनैः ॥१॥

નંદીશ્વરનો તપ દીવાળીની અમાવાસ્યાથી શરુ કરવાનો કહેલો છે. તે સાત વર્ષે અથવા એક વર્ષે તે (નંદીશ્વર)ની પૂજા વડે પૂર્ણ કરાય છે.

નંદીશ્વરદ્વીપમાં રહેલા ચૈત્યોની આરાધના માટે આ તપ કહેલો છે. તેમાં દીવાળીની અમાવાસ્યાને રોજ પટ્ટ ઉપર નંદીશ્વરનુ ચિત્ર કાઢી તેની પૂજા કરવી. તે દિવસે શક્તિ પ્રમાણે ઉપવાસ, આંબિલ, એકાસણું કે નિવી કરવી. પછી દરેક અમાવાસ્યાએ તેજ તપ કરવો. એ પ્રમાણે સાત વર્ષ કરવો. અથવા એક વર્ષ સુધી કરવો. ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિએ જીનપૂજા કરીને સુવર્ણના કરાવેલા નંદીશ્વરની પાસે

આવન બાવન જાતિના મોદક, ફળ, પુષ્પ, પકવાન્ન વિગેરે ઢોકવાં. સાધુપૂજા, સંઘપૂજા, સંઘ વાત્સલ્ય વિગેરે કરવું. આ તપ કરવાથી આઠ ભવે મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

બીજી રીત.

ઉપર જે સાત વર્ષ સુધી તપ કરવાનું લખ્યું છે, તેમાં મતાંતર આ પ્રમાણે છે–દીવાળીની અમાવાસ્યાએ શરૂ કરીને તેર અમાવાસ્યા સુધી તપ કરવો. પછી ફરીથી દીવાળીની અમાવાસ્યાએ શરૂ કરી તેર અમાવાસ્યાએ પૂરો કરવો. એ પ્રમાણે ચાર વાર કરવો. આ પ્રમાણે કરવાથી પણ સાત વર્ષે પૂરો થાય છે. ઉપવાસ '૫૨' થાય છે.

એક વર્ષના સંબંધમાં પણ મતાંતર આ પ્રમાણે છે— દીવાળીની અમાવાસ્યાએ છઠ્ઠ કરવો. પછી દરેક પુનમ તથા અમાવાસ્યાએ છઠ્ઠ કરવો. એ રીતે તેર મહિને આ તપ પૂર્ણ થાય છે. એટલે '૨૬' છઠ્ઠના '૫૨' ઉપવાસ થાય છે.

"નંદીશ્વરદ્વીપતપસે નમઃ" નવકારવાળી વીશ. સાથીઆ વિગેરે બાર બાર કરવા.

૩૪ પુંડરીક તપ. (ચૈત્રી પુનમ તપ)

सप्त वर्षाणि वर्षं वा पूर्णिमायां यथाबलम् ।
तपः प्रकुर्वतां पुंडरीकाख्यं तप उच्यते ॥१॥

પુંડરીક એટલે શ્રી ઋષભદેવના પહેલા ગણધરની આરાધના માટે આ તપ છે, તેથી પુંડરીક તપ કહેવાય છે. તે ગણધર ચૈત્રી પૂર્ણિમાને રોજ સિદ્ધાચળ પર સિદ્ધિ

પામ્યા છે તેથી તે દિવસે શ્રી પુંડરીક સ્વામીની પ્રતિમાની પૂજા કરવી, તથા શક્તિ પ્રમાણે ઉપવાસ એકાસણાદિક તપ કરવો, કસુંબી રંગવાળા વસ્ત્રથી પૂજા કરવી, કસુંબી રંગની પીળ કરવી, નેત્રાંજન કરવું, હરિદ્રા રાગે કરીને પણ પૂજા કરવી. ત્યાર પછી દરેક પૂર્ણિમાએ તે પ્રમાણે તપ તથા પૂજા કરવી. એ પ્રમાણે સાત વર્ષ અથવા એક વર્ષ સુધી કરવું. અથવા બાર વર્ષની બાર ચૈત્રી પૂર્ણિમા જ કરવી. (પંદર વરસ કરવાનું પણ બાર માસિક પર્વ કથામાં કહ્યું છે.)

ઉદ્યાપનમાં સ્ત્રીએ નણંદની દીકરીને તથા પુરૂષે બેનની દીકરીને ઘણાં માંડાનું ભોજન કરાવી હરિદ્રા રાગ, કસુંબી વસ્ત્રનો જોટો, તાંબૂલ, કંકણ, નૂપુર વિગેરે આપવું, સાધુ સાધ્વીઓને રજોહરણ, મુખવસ્ત્રિકા, વસ્ત્ર પાત્ર વિગેરેનું દાન દેવું. તથા ઘણાં માંડા વહોરાવવા. તેમજ શ્રાવકના સાત ઘરે ઘણા માંડા દેવા. આ તપ કરવાથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે. યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આ આગાઢ તપ છે.

“શ્રી પુંડરીક ગણધરાય નમઃ” નવકારવાળી વીશ, સાથીયા વિગેરે ૧૫૦ દોઢસો કરવા.

ચૈત્રી પુનમના તપનો વિધિ.

પોતાને સ્થાને રહીને જેને તપ કરવો હોય તેને માટે વિધિ કહે છે મુખ્યતાથી તો શ્રી પુંડરીક ભગવાનના જ પ્રતિમાજી હોવાં જોઇએ. તેના અભાવે શ્રી ગૌતમ સ્વામીના, તેના અભાવે શ્રી ઋષભદેવજીના પ્રતિમાજી, તેના અભાવે જે પ્રભુજીનું બિંબ હોય તેની પાસે વિધિ કરવો. છેવટ સ્થાપનાચાર્ય પાસે પણ કરવો. ૧૫૦ પ્રદક્ષિણા દેવી. ૧૫૦ ખમા-

સમણુ દેવા. ૧૫૦ સાથીઆ કરવા. ૧૫૦ ફુલની માળાઓ ચડાવવી ને ૧૫૦ લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ કરવો. જો એક સાથે ન થઈ શકે તો ૧૦–૨૦–૩૦–૪૦ અને ૫૦ લોગસ્સનો જુદો જુદો કરીને ૧૫૦ નો કાઉસગ્ગ પૂરો કરવો.

૩૫ માણિકય પ્રસ્તારિકા તપ. (માણિકય પાવડી)

माणिक्यप्रस्तारी चाश्विनशुक्लस्य पक्षसंयोगे ।
आरभ्यैकादशिकां राकां यावद्विदध्याच्च ॥१॥

માણિકયની પ્રસ્તારિકાની જેમ આ તપનો વિસ્તાર હોવાથી માણિકય પ્રસ્તારિકા કહેવાય છે. તે આશ્વિન શુકલ એકાદશીએ આરંભી પૂર્ણિમા સુધી કરવાનો છે. એટલે કે એકાદશીએ ઉપવાસ, દ્વાદશીએ એકાસણું, ત્રયોદશીએ નીવી, ચતુર્દશીએ આંબિલ અને પૂર્ણિમાએ બેસણું કરવું. અથવા એકાદશીએ ઉપવાસ, દ્વાદશીએ આંબિલ, ત્રયોદશીએ નીવી, ચતુર્દશીએ એકાસણું, તથા પૂર્ણિમાએ બેસણું એ પ્રમાણે કરવું. તથા તે પાંચે દિવસોમાં પ્રભાતે સૂર્યોદય પહેલાં સ્નાન પૂર્વક સારા ભાગ્યવાળી સુવાસિની સ્ત્રીનું મુખમંડન તથા ઉદ્વર્તન કરવું. પછી પોતે પણ પાવત્ર સુંદર વસ્ત્રો અથવા કસુંબી વસ્ત્રનું યુગલ પહેરીને તથા સંપત્તિ પ્રમાણે અલંકારો પહેરીને અખંડ અક્ષતની અંજળી ભરીને તે ઉપર એક જાતિફળ (જાયફળ) મૂકી મંગલોચ્ચાર પૂર્વક ચૈત્યને પ્રદક્ષિણા કરીને તે અંજલી જીનેશ્વર પાસે મૂકવી. પછી બીજી પ્રદક્ષિણામાં શ્રીફળ મૂકવું. ત્રીજી પ્રદક્ષિણામાં ડીંટ તથા પર્ણ સહિત બીજોરૂં અક્ષતની અંજલી ઉપર મૂકવું.

તથા ચોથી પ્રદક્ષિણામાં અક્ષતની અંજલી ઉપર સોપારી મૂકી પ્રદક્ષિણા કરીને અંજળી દેવ પાસે મૂકવી. પછી સાત ધાન્ય, લવણ, એકસો આઠ હાથ વસ્ત્ર, એકસો આઠ રાતી ચણોઠી, તથા કસુંબી વસ્ત્ર દેવ પાસે મૂકવું. આ પ્રમાણે ચાર વર્ષ સુધી કરવું. ઉદ્યાપનને વિષે એકસો આઠ પૂર્ણ કુંભ દીવા સહિત દેવ પાસે ઢોકવા. તથા એક રૂપાનો દીવો સુવર્ણની વાટ સહિત ઢોકવો. સંઘપૂજા સંઘવાત્સલ્ય કરવું. આ તપ કરવાથી નિર્મળ ગુણની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવા લાયક આગાઢ તપ છે.

"માણિક્ય પ્રસ્તારિકા તપસે નમઃ" નવકારવાળી વીશ. સાંથીઆ વિગેરે બાર બાર કરવા.

૩૬ પદ્મોત્તર તપ. (કમળની ઓળી)

प्रत्येकं नवपद्मेष्वष्टाष्ट प्रत्येकसंख्यया ।
उपवासा मीलिताः स्युर्द्वासप्ततिरनुत्तराः ॥१॥

પદ્મ એટલે કમળની જેમ લક્ષ્મી વડે ઉત્કૃષ્ટ હોવાથી આ તપ પદ્મોત્તર નામે કહેવાય છે. તેમાં નવ પદ્મોને વિષે દરેક પદ્મમાં આઠ આઠ પાંખડી હોવાથી તે દરેકનો એકાંતર એકાસણાના પારણાવાળો એક એક ઉપવાસ કરવો. એવી રીતે નવ વખત કરવું તેથી આ તપ બોંતેર ઉપવાસ અને બોંતેર એકાસણાએ કરીને પૂર્ણ થાય છે. આ તપ શુકલ પક્ષની નવમીને રોજ શરૂ કરવો. ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિએ જીનપૂજા કરવી. આઠ પાંખડીવાળા સુવર્ણના નવ કમળ કરાવી પ્રભુ પાસે ઢોકવા. સાધુને અન્નાદિકનું દાન

દેવું. સંઘપૂજા, સંઘવાત્સલ્ય કરવું. આ તપ કરવાથી મોટી લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે. યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આ આગાઢ તપ છે.

"પદ્મોત્તરતપસે નમઃ" અથવા "નમો અરિહંતાણું" એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. તથા સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૩૭ સમવસરણ તપ.

श्रावणमथ भाद्रपदं कृष्णप्रतिपदमिहादितां नीत्वा।
षोडश दिनानि कार्यं वर्षचतुष्कं स्वशक्त्या तपः ॥१॥

સમવસરણની આરાધના માટે આ તપ છે. તેમાં ગુજરાતી શ્રાવણવદ એકમને દિવસે આરંભીને પોતાની શક્તિ પ્રમાણે બેસાણું અથવા એકાસણું વિગેરે કરવું. એ રીતે સોળ દિવસ કરવું. હંમેશાં સમવસરણની પૂજા કરવી. આ પ્રમાણે ચાર વર્ષ કરવું. ઉદ્યાપને (દર વરસે) સમવસરણની મોટી સ્નાત્ર વિધિએ પૂજા કરી છ વિગઇની વસ્તુઓના થાળ (પકવાન્ન ફળ વિગેરે) ઢોકવા. સંઘવાત્સલ્ય, સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ સાક્ષાત્ તીર્થંકરનું દર્શન થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

પ્રવચનસારોદ્ધાર વિગેરેમાં એવું કહ્યું છે કે—પહેલે વરસે સોળ એકાસણાં, બીજે વરસે સોળ નીવી, ત્રીજે વરસે સોળ ઉપવાસ કરવા.[1]

જો લાગટ ઉપવાસ ન કરી શકે તો ચાર ચાર ઉપ-

---

૧ પ્રત નં. ૪ માં પણ આ રીત છે.

વાસને આંતરે પારણું કરવું એમ જૈન પ્રબોધમાં કહ્યું છે. પણ ચારે વરસ આ રીતેજ ઉપવાસ કરવાનું લખે છે, આ તપને મોટું સમવસરણ પણ કહે છે.

જો લાગટ ઉપવાસ ન કરી શકે તેને માટે બીજી રીત એ છે કે–પહેલે દિવસે એકાસણું, બીજે દિવસે નીવી, ત્રીજે દિવસે આંબિલ, ચોથે દિવસે ઉપવાસ. એ એક ઓળી થઈ. એવી ચાર ઓળી કરવાથી સોળ દિવસ થાય. એ રીતે પણ ચાર વરસ કરવું. (પ્રત નં. અ)

સમવસરણ તપ. (બીજું)

આ તપને નાનું સમવસરણ પણ કહે છે. આ તપનો શ્રાવણ વદ ચોથથી આરંભ કરી ભાદરવા શુદી ચોથને દિવસે એટલે સોળ દિવસે પૂર્ણ કરવો. તેમાં (એકાસણાદિક) યથાશક્તિ તપ કરવો. ઉદ્યાપન વિગેરે ઉપર પ્રમાણે. (આચાર દિનકર.)

ચાર શ્રેણીના ચાર પ્રકારે ગરણાં વિગેરે નીચે પ્રમાણે.

	સા.	ખ.	લો.	નો.
શ્રી ભાવજિનાય નમ:	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
શ્રી શ્રુતસમવસરણજિનનાથાય નમ:	૯	૯	૯	૨૦
શ્રી મન:પર્યવ અર્હતે નમ:	૧૨	૧૨	૧૨	૨૦
શ્રી કેવલિ જિનાય નમ:	૮	૮	૮	૨૦

૩૭ સમવસરણ તપ.

एक्कासणाइएहिं भद्दवय चउक्कगम्मि सोलसहिं ।
होइ समोसरणतवो, तप्पूआ पुव्वविहिएहिं ॥१॥

(પ્રવચનસારોદ્ધાર ગાથા ૫૬૫)

આ તપ એકાસણાદિકે કરીને એટલે ચાર એકાસણાં, ચાર નીવી, ચાર આંબિલ તથા ચાર ઉપવાસ કરવાથી થાય છે. અર્થાત્ પહેલે દિવસે એકાસણું, બીજે દિવસે નીવી, ત્રીજે દિવસે આંબિલ અને ચોથે દિવસે ઉપવાસ, એ પ્રથમ શ્રેણી થઇ. એવી ચાર શ્રેણીએ એટલે સોળ દિવસે આ તપ પૂરો થાય છે. આ તપ શ્રાવણ કૃષ્ણ ચતુર્થીથી આરંભી ભાદ્રપદ શુક્લ ચતુર્થીએ એટલે સંવત્સરીને દિવસે પૂર્ણ કરવો. એ રીતે ચાર વર્ષ સુધી કરવું. અથવા શ્રાવણ કૃષ્ણ ચતુર્થીથી ભાદ્રપદ શુકલ ચતુર્થી સુધી સોળે ઉપવાસ કરવા, અથવા શ્રાવણ કૃષ્ણ પ્રતિપદ્થી આરંભ કરવો તેમાં પ્રથમ ચાર ઉપવાસ કરી પારણે એકાસણું અથવા બેસણું કરવું. એવી રીતે ચાર શ્રેણીએ કરી સંવત્સરીને દિવસે પૂર્ણ કરે. એ રીતે ચાર વર્ષ કરવું. હંમેશાં સમવસરણની પૂજા કરવી.

ઉદ્યાપને જીન પૂજા પૂર્વક થાળ ૪ નૈવેદ્ય ભરીને મૂકવા.

(સમવસરણનો તપ પૂરો થયા પછી પાંચમે વરસે સિંહાસન તપ અવશ્ય કરવો જોઇએ એવી પ્રવૃત્તિ છે. તે તપ માટે નંબર ૧૪૬ વાળો તપ જુઓ. સમવસરણ તપની સાથે સાથે પણ સિંહાસન તપ થઈ શકે છે. આ તપ એક વર્ષમાં કરવો હોય તો વર્ષે વર્ષે ઓળી નહીં કરતાં એક વર્ષમાં જ બધી ઓળી કરવાથી પણ થાય છે.)

૩૮ શ્રી વીર ગણધરતપ.

चरमजिनस्यैकादशशिष्यगणधारिणस्तदर्थं च ।
प्रत्येकमनशनान्यप्याचाम्लान्यथ विदध्याच्च ॥१॥

ગણધરની આરાધના માટે જે તપ તે ગણધર તપ

કહેવાય છે. તેમાં શ્રી વર્ધમાન સ્વામીના અગીઆર ગણધરો છે, તેમની આરાધના માટે દરેક ગણધરને આશ્રયીને એકાંતર અગીયાર અગીયાર ઉપવાસ અથવા અગીયાર અગીયાર એકાંતર આંબિલ કરવા. (મતાંતરે દરેક ગણધર આશ્રયીને એક એક ઉપવાસ અથવા આંબિલ કરવાનું પણ કહ્યું છે.) ઉદ્યાપનમાં અગીયાર અગીયાર ચારિત્રના ઉપકરણ સાધુને આપવા. ગણધરની મૂર્તિની પૂજા કરવી. સંઘ વાત્સલ્ય, સંઘ પૂજા કરવી. આ તપનું ફળ કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે. (જે ગણધરનો તપ ચાલતો હોય તે નામનું ગરણું ગણવું.)

ઉપરનો આ તપ વૈશાખ શુદિ ૧૧ થી શરૂ કરવામાં આવે છે. તે દિવસે શ્રી ગણધરના દેવ વાંદે. આ તપ ૧૧ છઠ્ઠ કરીને પણ કરાય છે.

		સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
૧	શ્રી ઇન્દ્રભૂતિ ગણધરાયનમઃ	૧૧	૧૧	૧૧	૨૦
૨	શ્રી અગ્નિભૂતિ ગણધરાય નમઃ	,,	,,	,,	,,
૩	શ્રી વાયુભૂતિ ગણધરાય નમઃ	,,	,,	,,	,,
૪	શ્રી વ્યક્તભૂતિ ગણધરાય નમઃ	,,	,,	,,	,,
૫	શ્રી સુધર્મસ્વામિ ગણધરાય નમઃ	,,	,,	,,	,,
૬	શ્રી મંડિત ગણધરાય નમઃ	,,	,,	,,	,,
૭	શ્રી મૌર્યપુત્ર ગણધરાય નમઃ	,,	,,	,,	,,
૮	શ્રી અકંપિત ગણધરાય નમઃ	,,	,,	,,	,,
૯	શ્રી અચલભ્રાત્ર ગણધરાય નમઃ	,,	,,	,,	,,
૧૦	શ્રી મેતાર્ય ગણધરાય નમઃ	,,	,,	,,	,,
૧૧	શ્રી પ્રભાસ ગણધરાય નમઃ	,,	,,	,,	,,

૩૯ અશોકવૃક્ષ તપ.

आश्विनशुक्लप्रतिपदमारभ्य तिथीश्च पंच निजशक्त्या ।
कुर्यात्तपसा सहिताः पंच समा इदमशोकतपः ॥१॥

અશોક વૃક્ષની જેમ આ તપ મંગલકારી હોવાથી અશોક તપ કહેવાય છે. તેમાં આશ્વિન શુકલ પક્ષની એકમને દિવસે આરંભીને શુદ પાંચમ સુધી એટલે પાંચ દિવસ સુધી શક્તિ પ્રમાણે એકાસણાદિક તપ કરવો. હમેશાં અશોક વૃક્ષ સહિત શ્રી જિનેશ્વરની પૂજા કરવી. આ પ્રમાણે પાંચ વર્ષ કરવું. (જૈન પ્રબોધમાં તથા જૈન ધર્મસિંધુમાં એવું લખ્યું છે કે—આસો માસમાં પંદર ઉપવાસ અને પંદર એકાસણાં એકાંતરે કરવા. આ રીતે કરીએ તો એકજ વર્ષે આ તપ પૂર્ણ થાય છે.) ઉદ્યાપનમાં અશોકવૃક્ષ સહિત નવીન જિનબિંબ કરાવી વિધિ પ્રમાણે પ્રતિષ્ઠા કરાવવી. છ ઋતુનાં પુષ્પ, ફળ, સોપારી વિગેરેથી પૂજા કરવી. યથાશક્તિ ફળ, મોદક, નૈવેદ્ય ઢોકવા. આ તપનું ફળ સર્વ સુખની પ્રાપ્તિ છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

"અશોકવૃક્ષતપસે નમઃ" નવકારવાળી વીશ, સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૪૦ એકસોસીત્તેર જિન તપ (વિજય ઓળી તપ)

सप्ततिशतजिनानामुद्दिश्यैकैकभक्तं च ।
कुर्वाणानामुद्यापनात्तपः पूर्यते सम्यक् ॥१॥

એકસો સીત્તેર જિનેશ્વરોની આરાધના માટે આ તપ છે. તેમાં એકસો સીત્તેર તીર્થંકરોને આશ્રયીને આંતરા રહિત

એક એક એકાસણું કરવું એટલે એકસો સીત્તેર લગોલગ એકાસણાં કરવાં. અથવા તો વીશ એકાસણાં લગોલગ કરીને પછી એક પારણું કરવું. એ પ્રમાણે આઠ વાર કરવાથી એકસો સાઠ એકાસણાં થાય, તે પછી ૧૦ એકાસણાં કરવાં એટલે ૧૭૦ એકાસણા ને નવ પારણાં થાય છે. અથવા એકાન્તરાં એકસો ને સીત્તેર ઉપવાસ કરવાનું પણ કેટલાકના મતમાં છે. ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિએ જિનપૂજા કરીને એકસો સીત્તેર પક્વાન્ન, ફળ, પુષ્પ વિગેરે ઢોકવાં. સંઘ પૂજા, સંઘવાત્સલ્ય કરવું. આ તપનું ફળ આર્યક્ષેત્રમાં જન્મ થાય તે છે. જે દિવસે જે તીર્થંકરનો તપ ચાલતો હોય, તે દિવસે તે તીર્થંકરના નામનું ગરણું ગણવું. સાથીયા, ખમાસણા અને કાઉસ્સગ્ગ બાર બાર સમજવા. નવકારવાળી વીશ વીશ ગણવી. ગરણું નીચે પ્રમાણે ગણવું.

શ્રી જંબૂદ્વીપના મહાવિદેહે જિનનામ.

૧ શ્રી જયદેવ સર્વજ્ઞાય નમઃ	૧૨ શ્રી જલધર સ૦
૨ શ્રી કર્ણભદ્ર સર્વ૦	૧૩ શ્રી યુગાદિત્ય સ૦
૩ શ્રી લક્ષ્મીપતિ સ૦	૧૪ શ્રી વરદત્ત સ૦
૪ શ્રી અનન્તહર્ષ સ૦	૧૫ શ્રી ચંદ્રકેતુ સ૦
૫ શ્રી ગંગાધર સ૦	૧૬ શ્રી મહાકાય સ૦
૬ શ્રી વિશાલચંદ્ર સ૦	૧૭ શ્રી અમરકેતુ સ૦
૭ શ્રી પ્રિયંકર સ૦	૧૮ શ્રી અરણ્યવાસ સ૦
૮ શ્રી અમરાદિત્ય સ૦	૧૯ શ્રી હરિહર સ૦
૯ શ્રી કૃષ્ણનાથ સ૦	૨૦ શ્રી રામેન્દ્ર સ૦
૧૦ શ્રી ગુણગુપ્ત સ૦	૨૧ શ્રી શાંતિદેવ સ૦
૧૧ શ્રી પદ્મનાભ સ૦	૨૨ શ્રી અનન્તકૃત્ સ૦

૨૩ શ્રી ગજેન્દ્ર સર્વજ્ઞાયનમઃ
૨૪ શ્રી સાગરચંદ્ર સ૦
૨૫ શ્રી લક્ષ્મીચંદ્ર સ૦
૨૬ શ્રી મહેશ્વર સ૦
૨૭ શ્રી ઋષભદેવ સ૦
૨૮ શ્રી સૌમ્યકાંતિ સ૦
૨૯ શ્રી નેમિપ્રભ સ૦
૩૦ શ્રી અજીતભદ્ર સ૦
૩૧ શ્રી મહીધર સ૦
૩૨ શ્રી રાજેશ્વર સ૦

[ધાતકી ખંડના પ્રથમ મહાવિદેહે જિન નામ.]

૧ શ્રી વીરચંદ્ર સર્વજ્ઞાય નમઃ
૨ શ્રી વત્સસેન સ૦
૩ શ્રી નીલકાન્તિ સ૦
૪ શ્રી મુંજકેશિ સ૦
૫ શ્રી રૂકિમક સ૦
૬ શ્રી ક્ષેમંકર સ૦
૭ શ્રી મૃગાંકનાથ સ૦
૮ શ્રી મુનિમૂર્ત્તિ સ૦
૯ શ્રી વિમલનાથ સ૦
૧૦ શ્રી આગમિક સ૦
૧૧ શ્રી નિષ્પાપનાથ સ૦
૧૨ શ્રી વસુંધરાધિપ સ૦
૧૩ શ્રી મલ્લીનાથ સ૦
૧૪ શ્રી વનદેવ સ૦
૧૫ શ્રી વલભૃત્સ૦
૧૬ શ્રી અમૃતવાહન સ૦
૧૭ શ્રી પૂર્ણભદ્ર સ૦
૧૮ શ્રી રેવાંકિત સ૦
૧૯ શ્રી કલ્પશાખ સ૦
૨૦ શ્રી નલિનીદત્ત સ૦
૨૧ શ્રી વિદ્યાપતિ સ૦
૨૨ શ્રી સુપાર્શ્વનાથ સ૦
૨૩ શ્રી ભાનુનાથ સ૦
૨૪ શ્રી પ્રભંજન સ૦
૨૫ શ્રી વિશિષ્ટનાથ સ૦
૨૬ શ્રી જલપ્રભ સ૦
૨૭ શ્રી મુનિચંદ્ર સ૦
(મહાભીમ સ૦)
૨૮ શ્રી ઋષિપાલ ,,
૨૯ શ્રી કુડંગદત્ત ,,
૩૦ શ્રી ભૂતાનંદ ,,
૩૧ શ્રી મહાવીર ,,
૩૨ શ્રી તીર્થેશ્વર ,,

(ધાતકી ખંડના દ્વિતીય મહાવિદેહે જિન નામ.)

૧ શ્રી ધર્મદત્ત સર્વજ્ઞાયનમઃ
૨ શ્રી ભૂમિપતિ ,,
૩ શ્રી મેરૂદત્ત ,,
૪ શ્રી સુમિત્ર ,,
૫ શ્રી શ્રીષેણનાથ ,,
૬ શ્રી પ્રભાનન્દ ,,

७ श्री પદ્માકર સર્વજ્ઞાયનમઃ
૮ શ્રી મહાઘોષ ,,
૯ શ્રી ચન્દ્રપ્રભ ,,
૧૦ શ્રી ભૂમિપાલ ,,
૧૧ શ્રી સુમતિષેણ ,,
૧૨ શ્રી અતિચ્ચુ(શ્રુ)ત ,,
(અચ્યુત સ૦)
૧૩ શ્રીતીર્થભૂતિ ,,
૧૪ શ્રી લલિતાંગ ,,
૧૫ શ્રી અમરચંદ્ર ,,
૧૬ શ્રી સમાધિનાથ ,,
૧૭ શ્રી મુનિચંદ્ર ,,
૧૮ શ્રી મહેંદ્રનાથ ,,
૧૯ શ્રી શશાંક ,,
૨૦ શ્રી જગદીશ્વર ,,
૨૧ શ્રી દેવેન્દ્રનાથ ,,
૨૨ શ્રી ગુણનાથ ,,
૨૩ શ્રી ઉદ્યોતનાથ ,,
૨૪ શ્રી નારાયણ ,,
૨૫ શ્રી કપિલનાથ ,,
૨૬ શ્રી પ્રભાકર ,,
૨૭ શ્રી જિનદીક્ષિત ,,
૨૮ શ્રી સકલનાથ ,,
૨૯ શ્રી શીલારનાથ ,,
૩૦ શ્રી વજ્રધર ,,
૩૧ શ્રી સહસ્રાર ,,
૩૨ અશોકાખ્ય ,, ,,

(શ્રી પુષ્કરાર્ધે પ્રથમ મહાવિદેહે જિન નામ.)

૧ શ્રીમેઘવાહન સર્વજ્ઞાયનમઃ
૨ શ્રી જીવરક્ષક ,,
૩ શ્રી મહાપુરૂષ ,,
૪ શ્રી પાપહર ,,
૫ શ્રી મૃગાંકનાથ ,,
૬ શ્રી સુરસિંહ ,,
૭ શ્રી જગત્પૂજ્ય ,,
૮ શ્રી સુમતિનાથ ,,
૯ શ્રી મહામહેંદ્ર ,,
૧૦ શ્રી અમરભૂતિ ,,
૧૧ શ્રી કુમારચંદ્ર ,,
૧૨ શ્રી વારિષેણ ,,
૧૩ શ્રી રમણનાથ ,,
૧૪ શ્રી સ્વયંભૂ ,,
૧૫ શ્રી અચલનાથ ,,
૧૬ શ્રી મકરકેતુ ,,
૧૭ શ્રી સિદ્ધાર્થનાથ ,,
૧૮ શ્રી સફલનાથ ,,
૧૯ શ્રી વિજયદેવ ,,
૨૦ શ્રી નરસિંહ ,,
૨૧ શ્રી શતાનંદ ,,
૨૨ શ્રી વૃંદારક ,,
૨૩ શ્રી ચંદ્રાતપ ,,
૨૪ શ્રીચિત્ર(ચંદ્ર)ગુપ્ત ,,

૨૫ શ્રી દઢરથ ,,
૨૬ શ્રી મહાયશા ,,
૨૭ શ્રી ઉષ્માંક ,,
૨૮ શ્રી પ્રદ્યુમ્નનાથ ,,
૨૯ શ્રી મહાતેજ ,,
૩૦ શ્રી પુષ્પકેતુ ,,
૩૧ શ્રી કામદેવ ,,
૩૨ શ્રી સમરકેતુ ,,

(પુષ્કરાર્ધે દ્વિતીય મહાવિદેહે જિન નામ.)

૧ શ્રીપ્રસન્નચંદ્ર સર્વજ્ઞાયનમઃ
૨ શ્રી મહાસેન ,,
૩ શ્રી વજનાથ ,,
૪ શ્રી સુવર્ણબાહુ ,,
૫ શ્રીકુરૂચંદ્ર(કુરૂવિંદ),,
૬ શ્રી વજ્રવીર્ય ,,
૭ શ્રી વિમલચંદ્ર ,,
૮ શ્રી યશોધર ,,
૯ શ્રી મહાબલ ,,
૧૦ શ્રી વજસેન ,,
૧૧ શ્રી વિમલબોધ ,,
૧૨ શ્રી ભીમનાથ ,,
૧૩ શ્રી મેરૂપ્રભ ,,
૧૪ શ્રી ભદ્રગુપ્ત ,,
૧૫ શ્રી સુદઢસિંહ ,,
૧૬ શ્રી સુવ્રત ,,
૧૭ શ્રી હરિચંદ્ર ,,
૧૮ શ્રી પ્રતિમાધર ,,
૧૯ શ્રી અતિશ્રેય ,,
અજિતનાથ સ૦
૨૦ શ્રી કનકકેતુ ,,
૨૧ શ્રી અજીતવીર્ય ,,
૨૨ શ્રી ફલ્ગુમિત્ર ,,
૨૩ શ્રી બ્રહ્મભૂત(તિ) ,,
૨૪ શ્રી હિત (દિન)કર,,
૨૫ શ્રી વરૂણદત્ત ,,
૨૬ શ્રી યશઃ કીર્તિ ,,
૨૭ શ્રી નાગેંદ્ર ,,
૨૮ શ્રી મહીધર ,,
૨૯ શ્રીકૃતબ્રહ્મ(કૃતવર્મ)સ૦
૩૦ શ્રી મહેંદ્ર ,,
૩૧ શ્રી વર્ધમાન ,,
૩૨ શ્રી સુરેંદ્રદત્ત ,,

૧ જંબૂદ્વીપે ભરતક્ષેત્રે-શ્રી અજિતનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ
૨ ધાતકીખંડે પ્રથમ ભરતક્ષેત્રે-શ્રી સિદ્ધાંતનાથ સ૦
૩ ધાતકીખંડે દ્વિતીય ભરતક્ષેત્રે-શ્રી કરણનાથ સ૦
૪ પુષ્કરાર્ધે પ્રથમ ભરતક્ષેત્રે-શ્રી પ્રભાસનાથ સ૦
૫ પુષ્કરાર્ધે દ્વિતીય ભરતક્ષેત્રે-શ્રી પ્રભાવકનાથ સ૦

૬ જંબૂદ્વીપે ઐરવતક્ષેત્રે-શ્રી ચંદ્રનાથ સ૦
૭ ધાતકીખંડે પ્રથમ ઐરવતક્ષેત્રે-શ્રી જયનાથ સ૦
૮ ધાતકીખંડે દ્વિતીય ઐરવતક્ષેત્રે-શ્રી પુષ્પદન્ત સ૦
૯ પુષ્કરાર્ધે પ્રથમ ઐરવતક્ષેત્રે-શ્રી અગ્રાહિક સ૦
૧૦ પુષ્કરાર્ધે દ્વિતીય ઐરવતક્ષેત્રે-વલિ(લ)ભદ્ર સ૦

આ તપ જૈન પ્રબોધ વિગેરેમાં પણ છે.

૪૧ નવકાર તપ.

नमस्कारतपश्चाष्टषष्टिसंख्यैकभक्तकैः ।
विधीयते च तत्पादसंख्यायास्तु प्रमाणतः ॥१॥

નવકાર મંત્રની આરાધના માટે જે તપ, તે નવકાર તપ કહેવાય છે. તેમાં પહેલા પદમાં સાત વર્ણ છે. તેથી તેના સાત ઉપવાસ અથવા સાત એકાસણાં કરવાં, બીજા પદમાં પાંચ અક્ષર હોવાથી પાંચ ઉપવાસ અથવા પાંચ એકાસણાં કરવાં. ત્રીજા પદના સાત, ચોથા પદના સાત, પાંચમાના નવ, તથા છઠ્ઠા, સાતમા, આઠમાના આઠ આઠ અને નવમાના નવ ઉપવાસ અથવા એકાસણાં કરવાં. આ પ્રમાણે કરવાથી અડસઠ ઉપવાસ અથવા એકાસણાં થાય છે. આ ઉપવાસ અથવા એકાસણાં લગોલગ કરવા, અથવા શક્તિ ન હોય તો સંપદાએ સંપદાએ પારણું કરીને કરવા. (સંપદા ઉપર પ્રમાણે જાણવી, પણ આઠમા અને નવમા પદની સંપદા એકજ ગણવી.) ઉપવાસ કરે તો એકાંતરા પણ કરે.[1] તેમાં પારણે બેસણું તેવિહારૂં કરવું.

---

૧ આઠમા અને નવમા પદે સાત છઠ્ઠ તથા એક અઠ્ઠમ કરવો એવો સંપ્રદાય છે.

ઉદ્યાપનમાં રૂપાના પતરા ઉપર સુવર્ણની લેખણવતી પંચપરમેષ્ઠિનો મંત્ર[1] લખીને જ્ઞાન પૂજા કરવી. અડસઠ અડસઠ ફળ, પુષ્પ, રૂપાનાણું, પકવાન્ન, વિગેરે ઢોકવાં. ગુરૂપૂજા, સંઘપૂજા, સંઘવાત્સલ્ય કરવું. પોતપોતાની સંપદાનું ગરણું ગણવું. સાથીયા વિગેરે નીચે પ્રમાણે.

			સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
પહેલી	સંપદાએ	નમો અરિહંતાણં	૭	૭	૭	૨૦
બીજી	,,	નમો સિદ્ધાણં	૫	૫	૫	૨૦
ત્રીજી	,,	નમો આયરિયાણં	૭	૭	૭	૨૦
ચોથી	,,	નમો ઉવજ્ઝાયાણં	૭	૭	૭	૨૦
પાંચમી	,,	નમો લોએ સવ્વસાહૂણં	૯	૯	૯	૨૦
છઠ્ઠી	,,	એસો પંચ નમુક્કારો	૮	૮	૮	૨૦
સાતમી	,,	સવ્વપાવપ્પણાસણો	૮	૮	૮	૨૦
આઠમી	,,	મંગલાણં ચ સવ્વેસિં પઢમં હવઇ મંગલં	૧૭	૧૭	૧૭	૨૦

આ તપનું ફળ સર્વ સુખની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આ અનાગાઢ તપ છે.

નવકાર પદનો તપ સેનપ્રશ્નમાં આ પ્રમાણે લખેલ છે.

પ્રથમ પદના સાત અક્ષર માટે લાગટ સાત ઉપવાસ કરવા. બીજાના પાંચ અક્ષર માટે પાંચ ઉપવાસ લાગટ કરવા. એવી રીતે સાત પદ સુધી દરેક સંપદાના અક્ષરો પ્રમાણે ઉપવાસો લાગટ કરે અને આઠમી નવમી સંપદાએ શક્તિ હોય તો ૧૭ ઉપવાસ એકી સાથે કરે ને શક્તિ ન

૧ બીજી પ્રતિઓમાં કસ્તૂરીથી લખવાનું કહેલું છે.

હોય તો પહેલા આઠ કરી પારણું કરી ફરી નવ ઉપવાસ કરે. દરેક પદનું ગરણું એક એક લાખ ગણે અને જો આઠમી નવમી ભેગી કરે [૧૭ ઉપવાસ લાગટ કરે] તો એ બે પદનો ભેગો બે લાખ જાપ કરે.

પ્રથમ પદનો તપ કરે ત્યારે સાત દિન સુધી "નમો અરિહંતાણું" નો એક લાખ જાપ કરે, એવી રીતે જે જે પદનો તપ કરે તે તે પદનો જાપ એક લાખ કરે અને જો શક્તિ ન હોય તો દરેક પદનું બે હજાર ગરણું ગણે. સાથીયા ખમાસમણ વિગેરે પૂર્વની પેઠે જાણવાં.

૪૨ ચૌદ પૂર્વ તપ.

शुक्लपक्षे तपः कार्यं चतुर्दश चतुर्दशीः ।
चतुर्दशानां पूर्वाणां तपस्तेन समाप्यते ॥१॥

ચૌદ પૂર્વની આરાધના માટે જે તપ, તે ચૌદ પૂર્વ તપ કહેવાય છે. તેમાં શુભ મુહૂર્તે શુદ ચૌદશને રોજ શરૂ કરી ચૌદ માસની શુદ ચૌદશે ચૌદશે શક્તિ પ્રમાણે ઉપવાસ અથવા એકાસણાદિક તપ કરવો. અથવા બન્ને ચૌદશ લઈને સાત માસે તપ પૂરો કરવો. [આ ચતુર્દશી તપ પણ કહેવાય છે.] અથવા શુદ ચૌદશને દિવસે આરંભીને લગોલગ ચૌદ દિવસ સુધી એકાસણાં કરી પૂરો કરવો. પ્રથમ આગમની સ્થાપના કરવી. વાસક્ષેપથી તેની પૂજા કરવી. જ્ઞાન પાસે નીચે બતાવ્યા પ્રમાણે નિત્ય સાથીયા કરવા. નિત્ય ચૈત્યવંદન કરવું. જ્ઞાનની યથાશક્તિ રૂપાનાણે પૂજા કરવી. જ્ઞાનની પૂજા ભણાવવી. સ્તવનને સ્થાને જ્ઞાનની પૂજા કહેવી. (છેલ્લે દિવસે વરઘોડો ચડાવવો.)

ઉદ્યાપન જ્ઞાનપંચમીની પેઠે કરવું. (જુઓ નંબર ૪૭ અથવા ૪૬) વિશેષ એટલો કે ૧૪ પુસ્તકો લખાવીને મૂકવાં. તથા ચૌદ ચૌદ પદાર્થો–ઉપકરણો લેવાં. ગુરૂપૂજા, સંઘપૂજા, સંઘવાત્સલ્ય વિગેરે કરવું. આ તપનું ફળ સમ્યક્ શ્રુતજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે જે પૂર્વનો તપ ચાલતો હોય તે પૂર્વનું ગણવું.

ચૌદ પૂર્વનાં નામ.

	સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
૧ શ્રી ઉત્પાદ પૂર્વાય નમઃ	૧૪	૧૪	૧૪	૨૦
૨ શ્રી આગ્રાયણી પૂર્વાય નમઃ	૨૬	૨૬	૨૬	૨૦
૩ શ્રી વીર્યપ્રવાદ પૂર્વાય નમઃ	૧૬	૧૬	૧૬	૨૦
૪ શ્રી અસ્તિપ્રવાદ પૂર્વાય નમઃ	૨૮	૨૮	૨૮	૨૦
૫ શ્રી જ્ઞાનપ્રવાદ પૂર્વાય નમઃ	૧૨	૧૨	૧૨	૨૦
૬ શ્રી સત્યપ્રવાદ પૂર્વાય નમઃ	૨	૨	૨	૨૦
૭ શ્રી આત્મપ્રવાદ પૂર્વાય નમઃ	૧૬	૧૬	૧૬	૨૦
૮ શ્રી કર્મપ્રવાદ પૂર્વાય નમઃ	૩૦	૩૦	૩૦	૨૦
૯ શ્રી પ્રત્યાખ્યાનપ્રવાદ પૂર્વાય નમઃ	૨૦	૨૦	૨૦	૨૦
૧૦ શ્રી વિદ્યાપ્રવાદ પૂર્વાય નમઃ	૧૫	૧૫	૧૫	૨૦
૧૧ શ્રી કલ્યાણપ્રવાદ પૂર્વાય નમઃ	૧૨	૧૨	૧૨	૨૦
૧૨ શ્રી પ્રાણાવાય પૂર્વાય નમઃ	૧૩	૧૩	૧૩	૨૦
૧૩ શ્રી ક્રિયાવિશાલ પૂર્વાય નમઃ	૩૦	૩૦	૩૦	૨૦
૧૪ શ્રી લોકબિંદુસાર પૂર્વાય નમઃ	૨૫	૨૫	૨૫	૨૦

૪૨/૨ ચતુર્દશી તપ.

શુકલ પક્ષની ચઉદશને દિવસે જે તપ કરવાનો હોય તે તપને ચતુર્દશી તપ કહીએ. તે તપમાં ચૌદ શુકલ પક્ષની ચતુર્દશીઓએ એકાસણાદિ યથાશક્તિએ કરવામાં આવે છે. ઉદ્યાપનમાં ચૌદ જાતિના ધાન્યો તથા ચૌદ ફલાદિ જ્ઞાન પાસે વા પ્રભુ પાસે ધરાય છે.

શુકલ અગીયારશ ૧૧ માસ સુધી કરવી અને શુકલ ચૌદશ ૧૪ માસ ઉપવાસથી કરવી. તે બંને તપમાં મૌન-પણાથી રહેવું. તે તપને શ્રુતદેવી તપ પણ કહે છે. એમ એક પ્રાચીન પ્રતિમાં લખેલું છે.

૪૩ એકાવળી તપ.

एकद्वित्र्युपवासैः काहलिके द्वे तथा च दाडिमके।
वसुसंख्यैश्चतुर्थैः श्रेणी कनकावलीवच्च ॥१॥
चतुस्त्रिंशच्चतुर्थैश्च पूर्यते तरलः पुनः।
समाप्तिमेति साधूनामेवमेकावली तपः ॥२॥

એક આવળીની જેમ ઉપવાસ કરવાથી એકાવળી તપ થાય છે. તેમાં પ્રથમ એક ઉપવાસ પછી પારણું, પછી બે ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ત્રણ ઉપવાસ ઉપર પારણું,એમ કરવાથી પ્રથમ કાહલિકા થાય છે. પછી એકાંતર પારણાવાળા આઠ ઉપવાસ કરવા, તેણે કરીને કાહલિકાની નીચે દાડિમ પુષ્પ ઉત્પન્ન થાય છે. ત્યારપછી એક ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી બે ઉપવાસ ઉપર એક પારણું, પછી ત્રણ ઉપવાસ ઉપર એક પારણું, એ રીતે ચડતાં ચડતાં સોળ ઉપવાસ

ઉપર એક પારણું કરવાથી હારની એક સેર પૂરી થાય છે. ત્યાર પછી ચોત્રીશ ઉપવાસ એકાંતર પારણાં વડે કરવાથી તે હારનું પદક થાય છે. ત્યારપછી વિલોમના ક્રમથી એટલે સોળ ઉપવાસ ઉપર એક પારણું, પંદર ઉપવાસ ઉપર એક પારણું, ચૌદ ઉપવાસ ઉપર એક પારણું, એમ ઉતરતા ઉતરતા છેવટ એક ઉપવાસ ઉપર એક પારણું કરવાથી બીજી સેર પૂરી થાય છે. પછી પારણાના આંતરાવાળા આઠ ઉપવાસ કરવાથી બીજા દાડિમના પુષ્પ ઉત્પન્ન થાય છે. ત્યાર પછી ત્રણ ઉપવાસ ઉપર એક પારણું, પછી બે ઉપવાસ ઉપર એક પારણું અને છેવટ એક ઉપવાસ ઊપર પારણું એ રીતે કરવાથી બીજી કાહલિકા પૂર્ણ થાય છે. આમ કરવાથી કુલ ૩૩૪ ઉપવાસ અને ૮૮ પારણાં થાય છે.

ઉદ્યાપનમાં બૃહત્સ્નાત્ર પૂર્વક વિધિથી પૂજા કરીને પ્રતિમાને મોટો મુક્તાફળનો એક સેરનો હાર પહેરાવવો.* સંઘવાત્સલ્ય, સંઘપૂજા, ગુરૂપૂજા વિગેરે કરવું. આ તપ કરવાથી નિર્મળ ગુણની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

બીજી રીતે એકાસણું ૧, નીવી ૧, આંબિલ ૧, તથા ઉપવાસ ૧, એ રીતે એક ઓળી થઈ. એવી પાંચ ઓળી કરવાથી પણ એકાવળી તપ થાય છે. (આ મતાંતર વિધિપ્રપામાં છે.)

"નમો અરિહંતાણં" એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી, સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

---

* તથા સુવર્ણ અક્ષરમય પુસ્તક લખાવી સુવિહિત મુનીને આપવું. તેવો જોગ ન હોય તો શ્રી સંઘના ભંડારમાં મૂકવું, પણ પોતાની નિશ્રાએ ન રાખવું.

૪૪ દશવિધ યતિધર્મ તપ.

संयमादौ दशविधे धर्मे एकान्तरा अपि ।
क्रियन्त उपवासा यत्तत्तपः पूर्यते हि तैः ॥१॥

દશ પ્રકારના યતિધર્મની આરાધના માટે આ તપ છે. તેમાં દશ ઉપવાસ એકાંતરે કરવા. તેણે કરીને આ તપ પૂર્ણ થાય છે (આ તપ શુક્લ પક્ષમાં શરૂ થાય છે. જૈન પ્રબોધ) ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિએ દેવપૂજા કરી દશ દશ ફળ, પક્વાન્ન વિગેરે વસ્તુઓ ઢોકવી. તથા મુનિને વસ્ત્ર પાત્રાદિકનું દાન દેવું. સંઘપૂજા, સંઘવાત્સલ્ય કરવું. આ તપવું ફળ શુદ્ધ ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

તપને દિવસે ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે—

૧ ક્ષાંતિગુણધરાય નમ:	૬ સંયમગુણધરાય નમ:
૨ માર્દવગુણધરાય નમ:	૭ સત્યગુણધરાય નમ:
૩ આર્જવગુણધરાય નમ:	૮ શૌચગુણધરાય નમ:
૪ મુક્તિગુણધરાય નમ:	૯ અકિંચનગુણધરાય નમ:
૫ તપોગુણધરાય નમ:	૧૦ બ્રહ્મચર્યગુણધરાય નમ:

સાથીયા ૧૦ ખમાસમણુ ૧૦ કાઉસગ્ગ ૧૦ લોગસ્સનો અને નવકારવાળી ૨૦ ગણુવી.

૪૫ પંચપરમેષ્ઠિ તપ.

उपवासैकस्थाने आचाम्लैकाशने च निर्विकृतिः ।
प्रतिपरमेष्ठि च षट्कं प्रत्याख्यानस्य भवतीदम् ॥१॥

પાંચ પરમેષ્ઠિની આરાધના માટે આ તપ છે. તેમાં

પહેલે દિવસે ઉપવાસ, બીજે દિવસે એકલઠાણું, (માત્ર એકજ હાથ હાલે પણ બીજું કોઇ અંગ હાલવું ન જોઈએ. તથા સ્થાનકેજ ચૌવીહાર કરવો જોઈએ) ત્રીજે દિવસે આંબિલ, ચોથે દિવસે એકાસણું, પાંચમે દિવસે નીવી, છઠ્ઠે દિવસે પુરિમઢ્ઢ અને સાતમે દિવસે આઠ કવળ (અથવા બીજી પ્રતોને આધારે બેસણું પણ છે.) એ પ્રમાણે સાત દિવસની એક ઓળી થઈ. એવી પાંચ ઓળી કરવાથી ૩૫ દિવસે તપ પૂર્ણ થાય છે.

ઉદ્યાપને પંચતીર્થી બિંબ ભરાવવું, અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય ઉપાધ્યાય અને સાધુની ભક્તિ કરવી. મોદક ૩૫ તથા બીજી વસ્તુ પાંચ પાંચ પ્રભુ પાસે ઢોકવી. સંઘપૂજા, સંઘવાત્સલ્ય કરવું. આ તપનું ફળ સર્વ વિઘ્નની શાંતિ થાય તે છે. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

	સા०	ખ०	લો०	નો०
ૐ નમો અરિહંતાણં	૧૨	૧૨	૧૨	૨૦
ૐ નમો સિદ્ધાણં	૮	૮	૮	૨૦
ૐ નમો આયરિયાણં	૩૬	૩૬	૩૬	૨૦
ૐ નમો ઉવજ્ઝાયાણં	૨૫	૨૫	૨૫	૨૦
ૐ નમો લોએ સવ્વસાહૂણં	૨૭	૨૭	૨૭	૨૦

૪૬ લઘુપંચમી તપ.

लघुपंचम्यां द्व्यशनादि पञ्चमासोत्तरं तपः कृत्वा।
तत्पञ्चविधं समाप्तौ समाप्यते मासपंचविंशत्या॥१॥

પંચમીને દિવસે કરવાનો તપ તે પંચમી તપ કહેવાય છે. તે તપ શ્રાવણ, ભાદ્રપદ, આશ્વિન, કાર્તિક, પોષ

અને ચૈત્ર, એટલા માસ વર્જીને બીજા માસમાં શુદ પાંચમે શરૂ કરવો. પુરૂષે અથવા સ્ત્રીએ જીનચૈત્યને વિષે જાત્યાદિક પુષ્પો વડે દેવપૂજા કરવી. પછી જ્ઞાનનું સ્થાપન કરી તેની પણ પુષ્પાદિ વડે પૂજા કરવી. પછી તેની આગળ શુભ (અક્ષત) તંદુલ વડે સુંદર સ્વસ્તિક કરવો. તેના પર ઘૃતપૂર્ણ પાંચ વાટવાળો દેદીપ્યમાન દીપક મૂકવો. પાસે ફળ, મોદક આદિ નૈવેદ્ય મૂકવું. પોતે મસ્તક પર ગંધ, અક્ષત અને ચંદનને ધારણ કરી ગુરૂ પાસે જઈ શુક્લ પંચમી તપનો આરંભ કરવો. પાંચ માસની શુકલ પાંચમને દિવસે બેસણું કરવું, પછી પાંચ માસની પાંચ શુકલ પંચમીએ એકાસણું કરવું, પછી પાંચ માસની પાંચ શુક્લ પંચમીએ નીવી કરવી, પછી પાંચ માસની શુકલ પંચમીએ આંબિલ કરવા, પછી પાંચ માસની શુકલ પંચમીએ ઉપવાસ કરવા. એ પ્રમાણે પચીશ માસે તે તપ પૂર્ણ થાય છે. કોઈ ગચ્છમાં પચીશે માસની દરેક પંચમીએ જેવી રીતે આરંભ કર્યો હોય એટલે કે બેસણું કે એકાસણું કે નીવી વિગેરે જે તપ વડે આરંભ કર્યો હોય તેજ તપ કરવાની પદ્ધતિ છે.

અથવા આ તપ ઉપર પ્રમાણે શુક્લ પંચમીએ આરંભ કરી શુક્લ તથા કૃષ્ણ એમ બન્ને પંચમી લઈ પચીશ પંચમીએ એટલે એક વર્ષે પૂર્ણ કરવામાં આવે છે. (નં. અ.)

અથવા ઉપર પ્રમાણે શુક્લ પંચમીએ આરંભી શુક્લ તથા કૃષ્ણ એમ બન્ને પંચમી લઈ પાંચ પંચમીએ આ તપ પૂરો કરવામાં આવે છે. તેમાં ઉદ્યાપને પકવાન્ન ફળ વિગેરે તથા જ્ઞાનના ઉપકરણ પાંચ પાંચ ઢોકવા. (નં. ગ.)

અથવા શુક્લ પંચમીએ શરૂ કરી દરેક પંચમીએ ઉપવાસ કરવો. એ રીતે પચીશ પંચમીએ એટલે એક વર્ષે તપ પૂર્ણ કરવો. (પં. બુ.)

ઉદ્યાપનમાં જિનપ્રતિમાની મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક પૂજા કરવી. પાંચ પાંચ વિવિધ પ્રકારના પકવાન્ન, ફળ, રૂપાનાણું વિગેરે ઢોકવાં. તથા અંગ, ઉપાંગ અથવા નાની પોથી પાંચ લખાવી સાધુને વહોરાવવી. તેના અભાવે સંઘના ભંડારમાં મૂકવી. પુસ્તક (જ્ઞાન) ની આગળ સાપડા, પાટી, રૂમાલ, દોરી, પીંછી, નવકારવાળી, વાસક્ષેપનો વાવટો અથવા દાબડો, લેખણ, ખડીઓ, મુખવસ્ત્રિકા, દાંડો, રજોહરણ, ઠવણી, ઓઘાનો પાટો, છાબડી, અંગલૂહણાં, સુખડ, વાસક્ષેપ વિગેરે જ્ઞાન, દર્શન તથા ચારિત્રના ઉપગરણો સર્વે પાંચ પાંચ ઢોકવા. પાંચ પ્રકારના ધાન્ય ઢોકવા. સંઘપૂજા, સંઘવાત્સલ્ય, ગુરૂભક્તિ વિગેરે કરવું. આ તપનું ફળ જ્ઞાનનો લાભ થવા રૂપ છે. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. આ તપ મુખ્યતાએ કરી જ્ઞાનને ઉદ્દેશીને છે, તેમાં જ્ઞાન લખાવવું તથા તેનાં ઉપગરણો કરાવવાં એની આવશ્યકતા છે. જ્ઞાન લખાવવાનો મહિમા આચારોપદેશમાં આ પ્રમાણે વર્ણવ્યો છે—

लिखाप्यागमशास्त्राणि यो गुणिभ्यः प्रयच्छति ।
तन्मात्राक्षरसंख्यानि वर्षाणि त्रिदशो भवेत् ॥१॥

અર્થ—જે માણસ આગમ-શાસ્ત્રો લખાવીને ગુણી મુનિઓને આપે છે, તે પુસ્તકના અક્ષર જેટલા વર્ષ દેવલોકમાં વસે છે. (ઈત્યાદિ.)

"ૐ નમો નાણુસ્સ" પદની નવકારવાળી વીશ, સાથીયા વિગેરે ૫૧ કરવા અથવા પાંચ પાંચ કરવા.

૪૭ બૃહત્ પંચમી તપ (જ્ઞાન પંચમી)

एवमेव तपो वर्षपञ्चकं कुर्वतां नृणाम् ।
बृहत्पञ्चमिकायास्तु तपः संपूर्यते किल ॥१॥

એજ પ્રમાણે પાંચ વર્ષ સુધી તપ કરતા મનુષ્યોને બૃહત્પંચમીનું વ્રત પણ પૂર્ણ થાય છે. આ તપનો આરંભ લઘુ પંચમીની જેમ કરવો. વિધિ પણ તેજ પ્રમાણે જાણવો. એક વર્ષની શુક્લ પાંચમે બેસણું કરવું, બીજે વરસે એકાસણું, ત્રીજે વર્ષે નીવી, ચોથે વર્ષે આંબિલ અને પાંચમે વર્ષે ઉપવાસ કરવા. એ પ્રમાણે પાંચ વર્ષે પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપન લઘુ પંચમીની જેમ કરવું. (જુઓ તપ નં. ૪૬) તેમાં સર્વે વસ્તુ પચીશ પચીશ ઢોકવી. આ તપનું ફળ મહાજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

અથવા આ તપ પાંચ વર્ષ અને પાંચ માસની દરેક અજવાળી પાંચમે ઉપવાસ અથવા એકાસણું કરવાથી પણ થાય છે. ગરણું વિગેરે લઘુ પંચમીવત્ જાણવું.

એક પ્રાચીન પ્રતિમાં લખેલ છે જે રોગાદિ કારણે પછવાડેથી પણ તપ પૂર્ણ કરાય છે અને ઉદ્યાપન આદ્યમાં મધ્યમાં કે અન્ત્યે જ્યારે અવસર મળે ત્યારે યથાશક્તિએ કરવાનું છે. તેમાં પાંચ પુસ્તક ભરાવવા વિગેરે કરવાનું છે.

આ તપ ઉત્કૃષ્ટથી આવી રીતે પણ કરવામાં આવે

૭—દરેક શુકલ પંચમીનો ઉપવાસ જાવજ્જીવ કરવો. પાંચ વરસ પછી ઉદ્યાપન વિગેરે કરવું. ગણું નં ૪૬ ના તપ પ્રમાણે જાણવું.

૪૮ ચતુર્વિધ સંઘ તપ.

उपवासद्वयं कृत्वा ततः स्वरससंख्यया ।
एकान्तरोपवासैश्च पूर्णं संघतपो भवेत् ॥१॥

ચતુર્વિધ સંઘની આરાધના માટે આ તપ છે. તેમાં પ્રથમ એક છઠ કરી પારણું કરવું. પછી એકાંતર સાઠ ઉપવાસ કરવા. એ રીતે કરવાથી આ તપ પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપનમાં સંઘવાત્સલ્ય અને સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ તીર્થંકર નામ કર્મ ઉપાર્જન થાય તે છે. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

"ૐ નમો તીત્થસ્સ" પદની નવકારવાળી વીશ સાથીયા વિગેરે બાસઠ બાસઠ અથવા પચીશ પચીશ કરવા.

૪૯ ઘન તપ.

एकद्वयेकद्विद्वयेकयुग्मशशिसंख्ययोपवासैश्च ।
पारणकान्तरितैरपि निरन्तरैः पूर्यतेऽत्र घनम् ॥१॥

આ તપ આંકડાના ઘનની યુક્તિએ થાય છે. તેમાં પ્રથમ એક ઉપવાસ કરી પારણું કરવું. પછી બે ઉપવાસ કરી પારણું, પછી એક ઉપવાસ કરી પારણું, પછી બે ઉપવાસ કરી પારણું પછી ફરીથી બે ઉપવાસ કરી પારણું, પછી એક ઉપવાસ કરી પારણું, પછી બે ઉપવાસ કરી

પારણું, અને પછી એક ઉપવાસ કરી પારણું કરવું. આ રીતે ઉપવાસ બાર તથા પારણાં આઠ મળી વીશ દિવસે આ તપ પૂરો થાય છે. ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્રવિધિએ પૂજા કરી ઉપવાસની સંખ્યા પ્રમાણે પુષ્પ, ફળ, મોદક વિગેરે દેવ પાસે ઢોકવા. સંઘ વાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. મુનિને દાન દેવું. આ તપનું ફળ મહાલક્ષ્મી (મોક્ષલક્ષ્મી) ની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ યતિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ, સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧	૨
૧	૨

૨	૧
૨	૧

યંત્ર.

૫૦ મહાઘન તપ.

महाघनतपः श्रेष्टं एकद्वित्रिभिरेव हि ।
उपवासैर्नवकृत्वः पृथक्श्रेणिमुपागतैः ॥१॥

ઘનના આંકડાના બાહુલ્યપણાથી આ મહાઘન કહેવાય છે. આ તપમાં પ્રથમ શ્રેણિએ અનુક્રમે એક, બે અને ત્રણ ઉપવાસ એકાંતર પારણાવાળા નિરંતર કરવા. બીજી શ્રેણિમાં અનુક્રમે બે, ત્રણ અને એક ઉપવાસ એકાંતર પારણાવાળા કરવા. ત્રીજી શ્રણિમાં ત્રણ, એક અને બે ઉપવાસ, ચોથી શ્રેણીમાં બે, ત્રણ અને એક ઉપવાસ, પાંચમી શ્રેણીમાં ત્રણ, એક અને બે ઉપવાસ, છઠ્ઠી શ્રેણીમાં એક, બે અને ત્રણ ઉપવાસ, સાતમી શ્રેણીમાં ત્રણ, એક અને બે ઉપવાસ આઠમી શ્રેણીમાં એક, બે અને ત્રણ ઉપવાસ તથા નવમી

શ્રેણીએ બે, ત્રણ અને એક ઉપવાસ એકાંતર પારણાવાળા નિરંતર કરવા. આ રીતે કરવાથી ઉપવાસ ૫૪ તથા પારણા ૨૭ મળી સર્વ દિન ૮૧ એ આ તપ પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપને મોટી સ્નાત્ર પૂર્વક એકાશી એકાશી પુષ્પ, ફળ, મોદક વિગેરે ઢોકવા. ગુરૂ પૂજા, સંઘ પૂજા, સંઘ વાત્સલ્ય વિગેરે કરવું. આ તપનું ફળ ચક્રવર્તીની ઋદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય તે છે. આ મુનિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે, "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧	૨	૩	૨	૩	૧	૩	૧	૨	
૨	૩	૧	૩	૧	૨	૧	૨	૩	યંત્ર સ્થાપના.
૩	૧	૨	૧	૨	૩	૨	૩	૧	

બીજી રીત (જૈન પ્રબોધ) (ચાર પર્યંત ઘન)

પ્રથમની રીત કરતાં અધિક તપ કરવો હોય તો આ રીતે કરવો. પ્રથમ શ્રેણીએ એક, બે, ત્રણ અને ચાર નિરંતર ઉપવાસ એકાંતર પારણાવાળા કરવા. બીજી શ્રેણીએ બે, ત્રણ, ચાર અને એક. ત્રીજી શ્રેણીમાં ત્રણ, ચાર, એક અને બે. ચોથી શ્રેણીમાં ચાર, એક, બે અને ત્રણ. પાંચમીમાં બે, ત્રણ, ચાર અને એક. છઠ્ઠીમાં ત્રણ, ચાર, એક અને બે. સાતમીમાં ચાર, એક, બે અને ત્રણ. આઠમીમાં એક, બે, ત્રણ અને ચાર. નવમીમાં ત્રણ, ચાર, એક અને બે. દશમીમાં ચાર, એક, બે અને ત્રણ. અગીયારમીમાં એક, બે, ત્રણ અને ચાર. બારમીમાં બે, ત્રણ, ચાર અને એક.

તેરમીમાં ચાર, એક, બે અને ત્રણ. ચૌદમીમાં એક, બે, ત્રણ અને ચાર. પંદરમીમાં બે, ત્રણ, ચાર અને એક તથા સોળમીમાં ત્રણ, ચાર, એક અને બે. એ પ્રમાણે અનુક્રમે નિરંતર ઉપવાસ એકાંતર પારણુાવાળા કરવા. એરીતે ઉપવાસ ૧૬૦ તથા પારણા ૬૪ મળી ૨૨૪ દિવસે પૂર્ણ થાય છે.

૧	૨	૩	૪
૨	૩	૪	૧
૩	૪	૧	૨
૪	૧	૨	૩

૨	૩	૪	૧
૩	૪	૧	૨
૪	૧	૨	૩
૧	૨	૩	૪

૩	૪	૧	૨
૪	૧	૨	૩
૧	૨	૩	૪
૨	૩	૪	૧

૪	૧	૨	૩
૧	૨	૩	૪
૨	૩	૪	૧
૩	૪	૧	૨

ત્રીજી રીત (પાંચ પર્યંત ઘન)

પ્રથમ શ્રેણીએ અનુક્રમે એક, બે, ત્રણ, ચાર અને પાંચ ઉપવાસ નિરંતર એકાંતર પારણાવાળા કરવા. બીજી શ્રેણીએ બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ અને એક. ત્રીજી શ્રેણીએ ત્રણ, ચાર, પાંચ, એક અને બે. ચોથી શ્રેણીએ ચાર, પાંચ, એક, બે અને ત્રણ. પાંચમી શ્રેણીએ પાંચ, એક, બે, ત્રણ અને ચાર. છઠ્ઠી શ્રેણીએ બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ અને એક. સાતમી શ્રેણીએ ત્રણ, ચાર, પાંચ, એક અને બે. આઠમી શ્રેણીએ ચાર, પાંચ, એક, બે ને ત્રણ. નવમી શ્રેણીએ પાંચ એક, બે, ત્રણ ને ચાર. દશમી શ્રેણીએ એક, બે, ત્રણ, ચાર ને પાંચ. અગીયારમી શ્રેણીએ ત્રણ, ચાર, પાંચ, એક ને બે. બારમી શ્રેણીએ ચાર, પાંચ, એક, બે ને ત્રણ. તેરમી શ્રેણીએ પાંચ, એક, બે, ત્રણ ને ચાર. ચૌદમી શ્રેણીએ એક, બે, ત્રણ, ચાર ને પાંચ. પંદરમી શ્રેણીએ બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ ને એક. સોળમી શ્રેણીએ ચાર, પાંચ,

એક, બે ને ત્રણ. સત્તરમી શ્રેણીએ પાંચ, એક, બે, ત્રણ ને ચાર. અઢારમી શ્રેણીએ એક, બે, ત્રણ, ચાર ને પાંચ. ઓગણીશમી શ્રેણીએ બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ ને એક. વીશમી શ્રેણીએ ત્રણ, ચાર, પાંચ, એક ને બે. એકવીશમી શ્રેણીએ પાંચ, એક, બે, ત્રણ ને ચાર. બાવીશમી શ્રેણીએ એક, બે, ત્રણ, ચાર ને પાંચ. ત્રેવીશમી શ્રેણીએ બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ ને એક. ચોવીશમી શ્રેણીએ ત્રણ, ચાર, પાંચ, એક ને બે. પચીશમી શ્રેણીએ ચાર, પાંચ, એક, બે ને ત્રણ. આ રીતે કરવાથી ઉપવાસ દિન ૩૭૫ તથા પારણા દિન ૧૨૫ મળી કુલ દિન ૫૦૦ એટલે સોળ માસ ને દિન વીશ વડે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. નમો અરિહંતાણં પદની નવકારવાળી ૨૦ ગણવી, તથા સાથીયા વિગેરે ૧૨ બાર કરવા.

૧	૨	૩	૪	૫
૨	૩	૪	૫	૧
૩	૪	૫	૧	૨
૪	૫	૧	૨	૩
૫	૧	૨	૩	૪

૨	૩	૪	૫	૧
૩	૪	૫	૧	૨
૪	૫	૧	૨	૩
૫	૧	૨	૩	૪
૧	૨	૩	૪	૫

૩	૪	૫	૧	૨
૪	૫	૧	૨	૩
૫	૧	૨	૩	૪
૧	૨	૩	૪	૫
૨	૩	૪	૫	૧

૪	૫	૧	૨	૩
૫	૧	૨	૩	૪
૧	૨	૩	૪	૫
૨	૩	૪	૫	૧
૩	૪	૫	૧	૨

૫	૧	૨	૩	૪
૧	૨	૩	૪	૫
૨	૩	૪	૫	૧
૩	૪	૫	૧	૨
૪	૫	૧	૨	૩

ચોથી રીત [૭ પર્યંત ઘન]

પ્રથમ	શ્રેણીએ	૧	૨	૩	૪	૫	૬
બીજી	,,	૨	૩	૪	૫	૬	૧
ત્રીજી	,,	૩	૪	૫	૬	૧	૨
ચોથી	,,	૪	૫	૬	૧	૨	૩
પાંચમી	,,	૫	૬	૧	૨	૩	૪
છઠ્ઠી	,,	૬	૧	૨	૩	૪	૫
સાતમી	,,	૨	૩	૪	૫	૬	૧
આઠમી	,,	૩	૪	૫	૬	૧	૨
નવમી	,,	૪	૫	૬	૧	૨	૩
દશમી	,,	૫	૬	૧	૨	૩	૪
અગીયારમી	,,	૬	૧	૨	૩	૪	૫
બારમી	,,	૧	૨	૩	૪	૫	૬
તેરમી	,,	૩	૪	૫	૬	૧	૨
ચૌદમી	,,	૪	૫	૬	૧	૨	૩
પંદરમી	,,	૫	૬	૧	૨	૩	૪
સોળમી	,,	૬	૧	૨	૩	૪	૫
સત્તરમી	,,	૧	૨	૩	૪	૫	૬
અઢારમી	,,	૨	૩	૪	૫	૬	૧
ઓગણીમી	,,	૪	૫	૬	૧	૨	૩
વીશમી	,,	૫	૬	૧	૨	૩	૪
એકવીશમી	,,	૬	૧	૨	૩	૪	૫
બાવીશમી	,,	૧	૨	૩	૪	૫	૬
ત્રેવીશમી	,,	૨	૩	૪	૫	૬	૧
ચોવીશમી	,,	૩	૪	૫	૬	૧	૨
પચીશમી	,,	૫	૬	૧	૨	૩	૪
છવીશમી	,,	૬	૧	૨	૩	૪	૫

સત્તાવીશમી શ્રેણીએ		૧	૨	૩	૪	૫	૬
અઠ્ઠાવીશમી	,,	૨	૩	૪	૫	૬	૧
ઓગણત્રીશમી	,,	૩	૪	૫	૬	૧	૨
ત્રીશમી	,,	૪	૫	૬	૧	૨	૩
એકત્રીશમી	,,	૬	૧	૨	૩	૪	૫
બત્રીશમી	,,	૧	૨	૩	૪	૫	૬
તેત્રીશમી	,,	૨	૩	૪	૫	૬	૧
ચોત્રીશમી	,,	૩	૪	૫	૬	૧	૨
પાંત્રીશમી	,,	૪	૫	૬	૧	૨	૩
છત્રીશમી	,,	૫	૬	૧	૨	૩	૪

આ રીતે કરવાથી ઉપવાસ ૭૫૬ તથા પારણા ૨૧૬ સર્વ દિન ૯૭૨ એટલે બે વર્ષ આઠ માસ ને બાર દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે.

"નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી ૨૦, સાથિયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૫૧ વર્ગ તપ.

एकद्वयेककयुग्मयुग्मवसुधायुग्मेन्दुभूयामल-
क्ष्मायुग्मद्वयभूमियुग्मधरणीयुग्मेन्दुयुग्मैककैः ।
एकदूव्येकभुजद्विभूमियुगलज्याज्याद्विभूमिद्वयै-
रेकदूव्येकभुजद्विचन्द्रयमलैरेकैकयुग्मेन्दुभिः ॥१॥
द्विदूव्येकद्विमहीद्विभूमियुगलज्याज्याद्विभूमिद्वयैः
द्व्येकद्वयेकमहीद्विचन्द्रयुगलैः श्रेण्यष्टकत्वं गतैः ।
वर्गाख्यं तप उच्यते ह्यनशनैर्मध्योल्लसत्पारणैः
सर्वत्रापि निरन्तरैरपि दिनान्यस्मिन् खषट्भूमयः ॥२॥

વર્ગના આંકવડે જે તપ તે વર્ગ તપ કહેવાય છે. તેમાં નીચે પ્રમાણે એકાંતર પારણાવાળા નિરંતર ઉપવાસવડે આઠ શ્રેણીએ તપ કરવો.

પહેલી શ્રેણી	૧	૨	૧	૨	૨	૧	૨	૧
બીજી ,,	૧	૨	૧	૨	૨	૧	૨	૧
ત્રીજી ,,	૨	૧	૨	૧	૧	૨	૧	૨
ચોથી ,,	૨	૧	૨	૧	૧	૨	૧	૨
પાંચમી ,,	૧	૨	૧	૨	૨	૧	૨	૧
છઠ્ઠી ,,	૧	૨	૧	૨	૨	૧	૨	૧
સાતમી ,,	૨	૧	૨	૧	૧	૨	૧	૨
આઠમી ,,	૨	૧	૨	૧	૧	૨	૧	૨

એટલે કે પ્રથમ એક ઉપવાસ કરી પારણું કરવું, પછી બે ઉપવાસ કરી પારણું, પછી એક ઉપવાસ કરી પારણું, પછી બે ઉપવાસ કરી પારણું, પછી બે ઉપવાસ કરી પારણું, પછી એક ઉપવાસ કરી પારણું, પછી બે ઉપવાસ કરી પારણું અને પછી એક ઉપવાસ કરી પારણું કરવું. એ રીતે પહેલી શ્રેણી થઇ. તે પ્રકારે બીજી સાતે શ્રેણીઓ કરવી. તે પ્રમાણે કરતાં ઉપવાસ ૯૬ તથા પારણા ૬૪ મળી કુલ દિન ૧૬૦ થાય. ઉદ્યાપને મોટી સ્નાત્ર પૂર્વક ૧૬૦ મોદક, ફળ, પુષ્પ વિગેરે ઢોકવાં. સંઘવાત્સલ્ય, સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ મહા ઋદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. ગરણામાં "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૫૨ શ્રેણી તપ.

श्रेणौ षट्श्रेणयः प्रोक्ता एको द्वौ प्रथमे क्षणे ।
द्वितीयादिषु चैकैकक्रमवृद्ध्याऽभिजायते ॥१॥

શ્રેણીના અંક વડે જે તપ તે શ્રેણીતપ કહેવાય છે. આ શ્રેણીતપમાં છ શ્રેણીઓ કહી છે. તેમાં પ્રથમ શ્રેણીએ પ્રથમ એક ઉપવાસ કરી પારણું કરવું, પછી બે ઉપવાસ કરી પારણું કરવું. બીજી શ્રેણીમાં પ્રથમ એક ઉપવાસ કરી પારણું, પછી બે ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ત્રણ ઉપવાસ ઉપર પારણું. ત્રીજી શ્રેણીમાં એક, બે, ત્રણ, અને ચાર, ઉપવાસ એજ પ્રમાણે પારણાવાળા કરવા. ચોથી શ્રેણીમાં એક, બે, ત્રણ, ચાર અને પાંચ. પાંચમીમાં એક, બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ અને છ, તથા છઠ્ઠીમાં એક, બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ અને સાત નિરંતર ઉપવાસ અનુક્રમે પારણાના આંતરાવાળા કરવા. એ રીતે કરવાથી ઉપવાસ ૮૩ અને પારણા ૨૭ મળી કુલ ૧૧૦ દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપને મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક ૧૧૦ પકવાન્ન, ફળ, પુષ્પ વગેરે ઢોકવા. સંઘ-વાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ ક્ષપકશ્રેણીની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

---

૫૩ પંચ મેરૂ તપ. (મેરૂમંદિર તપ.)

प्रत्येकं पञ्चमेरूणामुपोषणकपञ्चकम् ।
एकान्तरं मेरुतपस्तेन संजायते शुभम् ॥१॥

મેરૂ પર્વતની સંખ્યાએ કરીને જે તપ કરવો તે મેરૂ તપ કહેવાય છે. તેમાં પાંચ મેરૂને ઉદ્દેશીને પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે પાંચ પાંચ ઉપવાસ એકાંતર પારણુાવાળા કરવા. તેથી પચીશ ઉપવાસ અને પચીશ પારણાં વડે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિએ પૂજા કરી પાંચ સુવર્ણના મેરૂ કરાવી ઢોકવા. તથા પચીશ પચીશ પકવાન્ન, ફળ વિગેરે ઢોકવાં. આ તપનું ફળ ઉત્તમ પદની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે. જે મેરૂને ઉદ્દેશીને તપ ચાલતો હોય તે નામનું ગરણું વિગેરે જાણવું.

	સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
૧ સુદર્શન મેરૂ જિનાય નમઃ	૫	૫	૫	૨૦
૨ વિજય મેરૂ જિનાય નમઃ	૫	૫	૫	૨૦
૩ અચલ મેરૂ જિનાય નમઃ	૫	૫	૫	૨૦
૪ મંદર મેરૂ જિનાય નમઃ	૫	૫	૫	૨૦
૫ વિદ્યુન્માલિ મેરૂ જિનાય નમઃ	૫	૫	૫	૨૦

બીજી રીત (ટીપ્પણુ)

અથવા માત્ર પાંચ ઉપવાસ એકાંતર બેસણુાવાળા કરવા એટલે આ તપ દશ દિવસે પણ કરી શકાય છે. બીજો વિધિ ઉપર પ્રમાણે સમજવો.

૫૪ બત્રીશ કલ્યાણક તપ.

उपवासत्रयं कृत्वा द्वात्रिंशदुपवासकाः ।
एकभक्तांतरास्तस्मादुपवासत्रयं वदेत् ॥१॥

બત્રીશ ઉપવાસ વડે જણાતાં કલ્યાણકોને બત્રીશ-કલ્યાણક કહે છે. તેમાં પ્રથમ અઠ્ઠમ કરીને પારણું કરવું. પછી એકાંતરા એકાસણાના પારણાવાળા બત્રીશ ઉપવાસ કરવા. તથા છેડે અઠ્ઠમ કરીને પારણું કરવું. એમ કરવાથી આ તપ આડત્રીશ ઉપવાસ અને ચોત્રીશ પારણા વડે એટલે બોંતેર દિવસે પૂર્ણ થાય છે, ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક બત્રીશ બત્રીશ પક્વાન્ન, ફળ વિગેરે ઢોકવાં. સંઘ-વાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ તીર્થંકર નામકર્મની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે (આ તપ વસુદેવહિંડીમાં છે.)

ગરણું તપ નંબર ૪૦ માં કહેલા "જંબૂદ્વીપના પ્રથમ મહાવિદેહે જિન નામ" એ મથાળે લખેલા બત્રીશ નામનું ગણવું. સાથીયા, ખમાસણા વિગેરે પણ તેજ પ્રમાણે કરવા. આ તપ જંબૂદ્વીપમાં રહેલા મહાવિદેહમાં ઉત્કૃષ્ટ કાળે થયેલા ૩૨ પ્રભુના કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્તિ રૂપ કલ્યાણકના આરાધન સંબંધી જાણવો.

૫૫ ચ્યવન તપ તથા જન્મ તપ.

चतुर्विंशतितीर्थेशानुद्दिश्य च्यवनात्मकम् ।
विना कल्याणकदिनैः कार्योनशनपद्धतिः ॥१॥

ચ્યવનને ઉદ્દેશીને જે તપ તે ચ્યવન તપ કહેવાય છે.

તેમાં ચોવીશ તીર્થંકરોને ઉદ્દેશીને તેમના કલ્યાણકના દિવસ વિના એકાંતર ચોવીશ ઉપવાસ કરવા. ઉદ્યાપને મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક જિનેશ્વર પાસે ચોવીશ ચોવીશ પકવાન્ન, ફળ વિગેરે ઢોકવા. સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ સદ્ગતિની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

જન્મ તપ પણ એજ પ્રમાણે કરવો.

જે દિવસે જે તીર્થંકરનો તપ ચાલતો હોય તે દિવસે તેમના નામનું ગરણું ગણવું. નવકારવાળી વીશ ગણવી. (સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.) ચ્યવનના તપમાં 'ઋષભસ્વામિ પરમેષ્ઠિને નમઃ' એ રીતે પરમેષ્ઠિ પદ ૨૪ પ્રભુના નામ સાથે જોડીને ગણવું. તથા જન્મના તપમાં 'ઋષભસ્વામિ અર્હતે નમઃ' એ રીતે અર્હતે પદ ૨૪ પ્રભુના નામ સાથે જોડીને ગણવું. ઈત્યાદિ (જુઓ નંબર ૮ વાળો તપ.)

૫૬ સૂર્યાયણ તપ.

સૂર્યની જેમ અયન એટલે ગતિ અર્થાત્ હાનિ અને વૃદ્ધિએ જે તપ થાય તે સૂર્યાયણ તપ કહેવાય છે. આ તપ વજ્રમધ્ય તથા યવમધ્ય ચાંદ્રાયણની જેમ જ કરવો. પરંતુ આ તપ કૃષ્ણપક્ષની પ્રતિપદાએ આરંભવો. ઉદ્યાપનમાં ચંદ્રને ઠેકાણે સૂર્ય કરવો. બાકી સર્વ ચાંદ્રાયણ તપ પ્રમાણે જાણવું. આ તપનું ફળ મોટા રાજ્યની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. (નંબર ૧૨ વાળો તપ જુઓ.)

૫૭ લોકનાલિ તપ.

सप्त पृथ्व्यो मध्यलोकः कल्पा ग्रैवेयका अपि ।
अनुत्तरा मोक्षशिला लोकनालिरितीर्यते ॥१॥
एकभक्तान्युपवास एकभक्तानि नीरसाः ।
आचाम्लान्युपवासश्च क्रमात्तेषु तपः स्मृतम् ॥२॥

લોકનાલના ક્રમે કરીને જે તપ કરવો તે લોકનાલિ તપ કહેવાય છે. તેમાં સાત નરક પૃથ્વી, એક મધ્ય લોક, બાર કલ્પ, નવ ગ્રૈવેયક, પાંચ અનુત્તર વિમાન તથા મોક્ષ (સિદ્ધ) શિલા એ લોકનાળ કહેવાય છે. તેમાં સાત નારક પૃથ્વીને ઉદ્દેશીને સાત એકાસણાં કરવાં. પછી મધ્ય લોકને ઉદ્દેશીને એક ઉપવાસ કરવો. પછી બાર કલ્પ (દેવલોક)ને ઉદ્દેશીને બાર એકાસણાં કરવાં. પછી નવ ગ્રૈવેયકને આશ્રયીને નવ નીવી કરવી. પછી પાંચ અનુત્તર વિમાનને આશ્રયીને પાંચ આંબીલ કરવા. પછી સિદ્ધશિલાને આશ્રયીને એક ઉપવાસ કરવો. એ પ્રમાણે પાંત્રીશ દિવસવડે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. તેમાં એકાસણાં ૧૯, નીવી ૯, આંબીલ ૫, અને ઉપવાસ ૨ થાય છે. ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક જિનપૂજા કરવી. રૂપાની સાત પૃથ્વીઓ, સુવર્ણમય મધ્ય લોક, વિવિધ મણિમય બાર કલ્પો, નવ ગ્રૈવેયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાન તથા સ્ફટિકમય સિદ્ધશિલા (રુપાના ચંદ્ર સહિત[1]) કરવી અને તેના પર સુવર્ણ તથા રત્નો સ્થાપવાં. અને તે સર્વ દેવ પાસે પુરૂષ પ્રમાણ અક્ષતનો ઢગલો કરી

---

૧ રૂપાનો ચંદ્ર કરવાનું (બ) વગેરે નંબરવાળી પ્રતિઓ કહે છે.

તેના પર મૂકવાં. નાના પ્રકારનાં પકવાન્ન, ફળ ઢોકવાં. સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ ઉત્તમ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૫૮ કલ્યાણક અષ્ટાહ્નિકા તપ.

एकभक्ताष्टकं कार्यमर्हत्कल्याणपञ्चके ।
प्रत्येकं पूर्यते तच्च बृहदष्टाह्निकातपः ॥१॥

ચ્યવન, જન્મ, દીક્ષા, કેવળજ્ઞાન અને નિર્વાણ એ પાંચ કલ્યાણકોવડે સંયુક્ત થયેલા આઠ આઠ દિવસો હોવાથી કલ્યાણક અષ્ટાહ્નિકા નામે તપ કહેવાય છે. તેમાં ઋષભાદિક એક એક તીર્થંકરના એક એક કલ્યાણકને આશ્રયીને આઠ આઠ એકાસણાં કરવાથી ચાળીશ એકાસણાંવડે એક તીર્થંકરના કલ્યાણકોનો તપ પૂર્ણ થાય છે. એ રીતે બીજા ત્રેવીશ તીર્થંકરોના કલ્યાણકોને આશ્રયીને ચાળીશ ચાળીશ એકાસણાં કરવાથી કલ્યાણક અષ્ટાહ્નિકા તપ પૂર્ણ થાય છે. સર્વ મળીને ૯૬૦ એકાસણાં થાય છે. કદાચ એક તીર્થંકરથી બીજા તીર્થંકરના કલ્યાણકતપની વચ્ચે આંતરો પડે તો તેમાં અડચણ નથી. પણ ચાળીશ એકાસણાંની અંદર તો આંતરો પડવો ન જોઈએ. ઉદ્યાપનમાં એકસો ને વીશ વીશ (અથવા માત્ર ચોવીશ ચોવીશ[1]) પકવાન્ન, ફળ વિગેરે મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક ઢોકવાં. સાધુને વસ્ત્ર,

---

૧ આવો પાઠ અ, બ વિગેરે પ્રતિઓમાં છે.

અન્ન, પાત્ર વિગેરેનું દાન દેવું. સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ તીર્થંકર નામ કર્મનો બંધ થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. જે તીર્થંકરના જે કલ્યાણકનો તપ ચાલતો હોય તે તે તીર્થંકરના નામનું ગરણું ગણવું. (નં. ૮ વાળો તપ જુઓ).

૫૯ આંબિલ વર્દ્ધમાન તપ.

उपवासान्तरितानि च शतपर्यन्तं तथैकमारभ्य ।
वृद्धया निरन्तरतया भवति तदाचाम्लवर्धमानं च ॥

આંબિલવડે વૃદ્ધિ પામતો જે તપ તે આંબિલ વર્ધમાન તપ કહેવાય છે. તેમાં ઉપવાસના આંતરાવાળા આંબીલ એકથી આરંભીને સો સુધી ચઢતાં ચઢતાં કરવાં. એટલે કે પ્રથમ એક આંબીલ કરી ઉપવાસ કરવો, પછી બે આંબીલ ઉપર ઉપવાસ કરવો, પછી ત્રણ આંબીલ ઉપર ઉપવાસ કરવો, એ પ્રમાણે ચઢતાં ચઢતાં સો આંબીલ ઉપર ઉપવાસ કરવો. આ રીતે કરતાં ચૌદ વર્ષ ત્રણ માસ અને વીશ દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક ચોવીશ જિનની પૂજા કરવી, મુનિને દાન દેવું. સંઘપૂજા સંઘવાત્સલ્ય કરવું. આ તપનું ફળ તીર્થંકર નામ કર્મનો બંધ થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

આ મહાન્ તપ છે અને પુણ્યશાળી જીવજ તેને સાદ્યંત પૂર્ણ કરી શકે છે. આ તપ શ્રીચંદ કેવળીએ પૂર્વ ભવે કર્યો હતો.

૬૦ માઘમાળા તપ.

आरभ्य पोषदशमीं पर्यन्ते माघशुक्लपूर्णायाः ।
स्नात्वाऽर्हन्तं संपूज्य चैकभक्तं विदध्याच्च ॥१॥

માઘ માસમાં માળારૂપે કરવાનો જે તપ તે માઘ-માળા તપ કહેવાય છે. તે તપ પોષ વદ દશમને દિવસે આરંભી માઘ શુદી પૂર્ણિમાએ પૂરો કરવો. તેમાં હંમેશાં સ્નાન કરીને અરિહંતની પૂજા કરી નિરંતર એકાસણાં કરવાં. આ તપ એકવીશ દિવસે પૂર્ણ થાય છે. એ પ્રમાણે ચાર વર્ષ સુધી કરવું. ઉદ્યાપને મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક જિનેશ્વરની પૂજા કરી સુવર્ણ તથા મણિથી ગર્ભિત એવો ઘૃતનો મેરૂ બનાવી દેવ પાસે ઢોકવો. પક્વાન્ન, ફળ વિગેરે યથાશક્તિ ઢોકવાં. મુનિને દાન દેવું. સંઘપૂજા સંઘવાત્સલ્ય કરવું. આ તપનું ફળ ઉત્તમ સુખની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ કેવળ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. " નમો અરિ-હંતાણં " પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી, સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૬૦/૧ શ્રી મહાવીર તપ.

महावीरतपो ज्ञेयं वर्षाणि द्वादशैव च ।
त्रयोदशैव पक्षांश्च पञ्चकल्याणपारणे ॥१॥

શ્રી મહાવીર સ્વામીએ છદ્મસ્થ અવસ્થામાં જે તપ કર્યો તે મહાવીર તપ કહેવાય છે. તેમાં બાર વર્ષ અને તેર પક્ષ એટલે સાડાછ માસ સુધી દશ દશ ઉપવાસે પારણું કરીને તપ પૂર્ણ કરવો.

ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક શ્રી મહાવીર સ્વામીની પ્રતિમા આગળ સુવર્ણમય વટ વૃક્ષ ઢોકવો. તથા સંઘવાત્સલ્ય વિગેરે કરવું. આ તપનું ફળ કર્મનો ક્ષય થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. ગરણામાં "શ્રી મહાવીર સ્વામિને નમઃ" એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૬૧ લક્ષપ્રતિપદ તપ. (લાખી પડવો)

शुक्लप्रतिपदः सूर्यसंख्या एकाशनादिभिः ।
समर्थनीयास्तपसि लक्षप्रतिपदाख्यके ॥१॥

શુક્લપક્ષની એકમને દિવસે એકાશનાદિક (અથવા ઉપવાસાદિક) તપ કરવો. એ રીતે બાર એકમે એટલે એક વર્ષે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. આ તપ શ્રાવક અને શ્રાવિકાએ કરવાનો છે. ઉદ્યાપનમાં દેવ પૂજા પૂર્વક દેવની પાસે લક્ષ (એક લાખ) ધાન્ય ઢોકવું. લક્ષ ધાન્યનું પ્રમાણ આ પ્રમાણે—ચોખા માણા ૫, મગ પાલી ૨, મઠ પાલી ૧, અડદ પાલી ૧, ચણા માણા ૨, ચોળા માણા ૨, તુવેર પાલી ૮, વાલ માણા ૨, તલ પાલી ૭, જુવાર માણા ૫, ગોધૂમ માણા ૭, જવ માણા ૨, કાંગ માણા ૩, કોદ્રવા માણા ૩. આ તપનું ફળ અગણ્ય લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

॥ ઇતિ ગીતાર્થોકિતાનિ તપાંસિ ॥

હવે આચાર્યોક્ત ફળ તપસ્યાઓ કહે છે—

૬૨ સર્વાંગ સુંદર તપ.

शुक्लपक्षेऽष्टोपवासा आचाम्लान्तरिताः क्रमात् ।
विधीयन्ते तेन तपो भवेत्सर्वांगसुन्दरम् ॥१॥

જે તપ કરવાથી સર્વ અંગો સુંદર થાય તે સર્વાંગ સુંદર તપ કહેવાય છે. તેમાં પ્રથમ શુકલપક્ષની એકમને દિવસે ઉપવાસ કરીને પારણે આંબીલ કરવું. ફરી ઉપવાસ કરી આંબીલ કરવું. એ પ્રમાણે આઠ ઉપવાસ અને સાત[1] આંબિલ કરી પંદર દિવસે (પૂર્ણિમાએ) આ તપ પૂર્ણ કરવો. શક્તિ પ્રમાણે સંયમાદિક દશ પ્રકારના ધર્મનું પાલન કરવું. કષાયનો ત્યાગ કરવો. પૂર્ણિમાને દિવસે ઉદ્યાપન કરવું. તેમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક દેવની પાસે રત્નજડિત સુવર્ણમય પુરૂષ કરાવી ઢોકવો. યથાશક્તિ ફળ, પક્વાન્ન ઢોકવાં. મુનિદાન, સંઘવાત્સલ્ય, સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ સર્વ અંગની સુંદરતાની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ શ્રાવકને કરવા લાયક આગાઢ તપ છે.

ગુણણામાં " નમો અરિહંતાણં " પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૬૩ નીરૂજશિખ તપ. (નીરૂક્ સિહ)

तपो नीरुजशिखाख्यं विधेयं तद्वदेव हि ।
नवरं कृष्णपक्षे तु करणं तस्य शस्यते ॥१॥

નીરૂજ એટલે રોગરહિત જેની શિખા એટલે ચૂડા

---

૧ શ્રી પ્રવચનસારોદ્ધારના બાલાવબોધ વિગેરેમાં પારણે આઠ આંબીલ કહ્યાં છે.

છે, તે નીરૂજશિખ નામનો તપ કહેવાય છે. આ તપ સર્વાંગ સુંદરની જેમજ કરવો એટલે એકાંતરા આઠ ઉપવાસ તથા સાત આંબીલ મળી પંદર દિવસે પૂર્ણ કરવો. વિશેષ એટલો કે આ તપ કૃષ્ણ પક્ષની એકમને દિવસે આરંભ કરી અમાવાસ્યાએ પૂર્ણ કરાય છે. ઉદ્યાપન વિગેરે સર્વાંગ સુંદરની જેમ જાણવું. (જુઓ નંબર ૬૨ વાળો તપ) આ તપ કરવાથી આરોગ્યતા પ્રાપ્ત થાય છે. આ શ્રાવકને કરવા લાયક આગાઢ તપ છે. આ તપમાં ગ્લાન સાધુ સાધ્વીની ઔષધ્યાદિવડે શુશ્રૂષા કરવાની મુખ્યતા છે. (નિર્જિગીષ્ઠમાં અને આમાં તફાવત છે. જુઓ તપ નંબર ૧૨૪) ગરણું વિગેરે પૂર્વની જેમ જાણવું.

૬૪ સૌભાગ્ય કલ્પવૃક્ષ તપ.

सौभाग्यकल्पवृक्षस्तु चैत्रेऽनशनसंचयैः ।
एकान्तरैः परकार्यस्तिथिचन्द्रादिके शुभे ॥१॥

સૌભાગ્ય આપવામાં કલ્પવૃક્ષના જેવો આ તપ હોવાથી સૌભાગ્ય કલ્પવૃક્ષ નામનો આ તપ છે. તે ચૈત્ર માસની શુદ એકમથી તિથિ અને ચંદ્રાદિકના શુભ યોગે એકાંતર પારણાવાળા ૧૫ ઉપવાસ કરવાથી ત્રીશ દિવસે પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપને મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક સુવર્ણનો કે રૂપાનો કલ્પવૃક્ષ કરાવી દેવ પાસે ઢોકવો. (સુવર્ણનો વૃક્ષ કરે તો વિદ્રુમ તથા મોતીના ફળવાળો અને શાખાવાળો કરવો. અથવા તંદૂલનો કરવો.) સંઘવાત્સલ્ય–સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ સૌભાગ્યની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ શ્રાવકને

કરવાનો આગાઢ તપ છે. “ ૐ નમો અરિહંતાણું ” પદની નવકારવાળી વીશ ગણુવી, સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૬૫ દમયંતી તપ.

दमयन्त्या प्रतिजिनमाचाम्लान्येकविंशतिः ।
कृतानि संततान्येव दमयंतीतपो हि तत् ॥१॥

દમયંતીએ નળ રાજાની વિયોગાવસ્થામાં આ તપ કરેલો હોવાથી તે દમયંતી તપ કહેવાય છે. તેમાં દરેક જિનને ઉદ્દેશીન વીશ વીશ તથા શાસનદેવતાને ઉદ્દેશીને એક એક એમ એકવીશ એકવીશ આંતરા રહિત આંબિલ કરવાં. તેથી પાંચસો ને ચાર દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. શક્તિ ન હોય તો એક તીર્થંકરનાં એકવીશ આંબીલ કરીને પછી પારણું કરવું. એ રીતે કરવાથી ચોવીશ દિવસ પારણુાના વધે છે. ઉદ્યાપનમાં ચોવીશ તીલક કરાવીને પ્રભુને ચડાવવાં તથા પાંચસો ને ચાર સંખ્યાપ્રમાણુ રૂપાનાણું, પક્વાન્ન, ફળ વિગેરે ઢોકવાં. મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક જિનપૂજા કરવી. સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપ કરવાથી આપત્તિનો નાશ થાય છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. જે તીર્થંકરનો તપ ચાલતો હોય, તે તીર્થંકરના નામ સાથે સર્વજ્ઞાય નમઃ એ પદ જોડી ગરણું નવકારવાળી ૨૦ નું ગણુવું. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા. શાસનદેવતાના તપને દિવસે તે તે શાસનદેવીના નામનું ગરણું ગણુવું.

૬૬ આયતિજનક તપ.

कार्यं द्वात्रिंशदाचाम्लैः स्वसत्त्वेन निरंतरैः ।
एवं स्यादायतिशुभं तप उद्यापनान्वितम् ॥१॥

આયતિ એટલે ઉત્તરકાળ, તેને શુભપણે જે ઉત્પન્ન કરે તે આયતિ (શુભ) જનક તપ કહેવાય છે. આ તપ નિરંતર બત્રીશ આંબીલ કરવાથી પૂર્ણ થાય છે. શક્તિ ન હોય તો એકાંતરિત પારણાંવાળાં આંબીલ કરવાં. ઉદ્યાપને મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક બત્રીશ પક્વાન્ન, ફળ વિગેરે ઢોકવાં. સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપ કરવાથી ઉત્તર કાળમાં શુભ થાય છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. ગરણું "નમો અરિહંતાણં" પદનું ગણવું. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૬૭।૧ અક્ષયનિધિ તપ.

घटं संस्थाप्य देवाग्रे गन्धपुष्पादिपूजितम् ।
तपो विधीयते पक्षं तदक्षयनिधि स्फुटम् ॥१॥

આ તપ અક્ષય નિધિ (અખૂટ ભંડાર) ની જેવો હોવાથી તેનું નામ અક્ષયનિધિ તપ છે. તે શ્રાવણ વદ ચોથને દિવસે શરૂ કરવો. તે દિવસે જિનેશ્વરની પ્રતિમા આગળ ગાયના છાણથી ભૂમિ લીંપીને તે પર ઘઉંલી કરી તેના પર કુંભ સ્થાપન કરવો. (તે કુંભ સુવર્ણનો રૂપાનો કે અન્ય ઉત્તમ ધાતુનો અથવા છેવટે માટીનો લેવો.) તે કુંભ વિચિત્ર પ્રકારના ગંધ પુષ્પોથી પૂજવો તથા તેમાં સુવર્ણ, મણિ, મુક્તાફળ, સોપારી વિગેરે નાખીને તેનું સ્થા-

પન કરવું. પછી પંદર દિવસ સુધી તેનું નિત્ય પૂજન કરવું. જિનેશ્વરને ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરીને ઘટમાં અક્ષતની અંજલી દરરોજ નાંખવી. (તે અંજલીમાં સોનાનાણું, સોપારી વિગેરે લેવું) કુંભ પાસે નૈવેદ્ય ઢોકવું. દરરોજ શક્તિ પ્રમાણે એકાસણું અથવા બેસાણું કરવું. હમેશાં કુંભ પાસે નૃત્ય, ગીતાદિક ઉત્સવ કરવો. એ રીતે પર્યુષણા પર્યંત આ તપ કરવો. (સંવત્સરીને દિવસે એટલે છેલ્લે દિવસે ઉપવાસ કરવો.) આ રીતે ચાર વર્ષ પર્યંત આ તપ કરવો. ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક નાના પ્રકારના પકવાન્ન, ફળ વિગેરે ઢોકવાં. સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપ કરવાથી સર્વ પ્રકારની સંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે.

બીજી રીતે અક્ષતની મુઠી હમેશાં કુંભમાં નાંખવી. જેટલા દિવસે તે ઘટ પૂર્ણ થાય તેટલા દિવસ પ્રતિદિન એકાસણાદિક તપ કરવો. બીજો સર્વ વિધિ તથા ઉદ્યાપન ઉપર પ્રમાણે જાણવો. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. ગરણું "નમો નાણસ્સ" એ પદનું નવકારવાળી વીશ પ્રમાણ ગણવું. સાથીયા વિગેરે ૫૧ એકાવન કરવા.

૬૭૨ અક્ષય નિધિ (બીજો.)

આ તપ શ્રાવણ વદ ૪ ને દિવસે શરૂ કરી સોળ દિવસે પૂરો કરવો. તેમાં સુવર્ણનો રત્ન જડિત કુંભ કરાવવો. અથવા શક્તિ પ્રમાણે બીજી કોઇ રૂપા વિગેરે ધાતુનો કરાવવો અથવા છેવટ શક્તિ ન હોય તો માટીનો કરાવવો. પછી તે કુંભ ઘરમાં, દેરાસરમાં અથવા ઉપાશ્રયે પવિત્ર સ્થાને જિનબિંબની સમીપે ઘઉંલી કરી તે પર સ્થાપવો.

તેની સમીપે સ્વસ્તિક કરી તે પર કલ્પસૂત્ર પધરાવવું. તેની પાસે હમેશાં બન્ને કાળનું પ્રતિક્રમણ કરવું. હમેશાં દેવ પૂજા કરવી. પુસ્તક ઉપર ચંદરવો બાંધવો, જ્ઞાનને ધૂપ દીપ કરી હમેશાં રૂપાનાણે પૂજવું. અથવા શક્તિ ન હોય તો પહેલે તથા છેલ્લે દિવસે રૂપાનાણે પૂજવું, અને વચલા દિવસોમાં યથાશક્તિ દ્રવ્યવડે પૂજવું. પછી અક્ષતની બે હાથે અંજલી ભરીને ઉપર સોપારી તથા રૂપાનાણું મૂકી ઉભા થઇ જ્ઞાનની "બોધાગાધં૦" એ થુઇ ભણી સ્તુતિ કરવી અથવા આ દુહો બોલવો–"જ્ઞાન સમો કો ધન નહિ સમતા સમો ન સુખ । જીવિત સમ આશા નહિ, લોભ સમો નહિ દુઃખ ॥૧॥" પછી તે અક્ષતની અંજળી સોપારી સહિત કુંભમાં નાંખવી. ઉપર એક શ્રીફળ મૂકવું. એમ સોળ દિવસ સુધી અક્ષતની અંજલી, સોપારી તથા રૂપાનાણું કુંભમાં નાખવું. છેલ્લે દિવસે કુંભ ચોખાથી પૂર્ણ કરવો. પછી ખમાસમણ દઇ "ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ શ્રી શ્રુતદેવતાઆરાધનાર્થં કાઉસ્સગ્ગ કરું ? ઇચ્છં, શ્રીશ્રુતદેવતાઆરાધનાર્થં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં" અન્નત્થ૦ કહી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી એક જણ પારી "નમોઅર્હત્૦" કહી "સુઅદેવયા ભગવઇ, નાણાવરણીયકમ્મસંઘાયં । તેસિં ખવેઉ સયયં, જેસિં સુઅસાયરે ભત્તી ॥૧॥" એ થોઇ કહે. "નમો નાણસ્સ" એ પદની નવકારવાળી ૨૦ દરરોજ ગણવી. આ પ્રમાણે દરરોજ કરવું. છેલ્લે દિવસે રાત્રીજાગરણ, પૂજા પ્રભાવના કરવી. પારણાને દિવસે હાથી, ઘોડા વિગેરેથી વરઘોડો શણગારી વાજતે ગાજતે કુંભને દેરાસર લઇ જવો. તે વખતે કુંભ ઉપર શ્રીફળ રાખી તે

ઉપર લીલું, પીળું રેશમી વસ્ત્ર વીંટી ઉપર પુલની માળા પહેરાવી સૌભાગ્યવતી સ્ત્રીને માથે મૂકવો. તથા નૈવેદ્યમાં સર્વ જાતનાં પક્વાન્ન સુખડી વિગેરે યથાશક્તિ કરાવી તેના થાલ પણ સૌભાગ્યવતી સ્ત્રીઓને માથે મૂકવા. એ રીતે વરઘોડા સહિત દેરાસર આવવું. કુંભવાળી સ્ત્રીઓએ ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી પ્રભુ પાસે કુંભ મૂકવો. પછી નૈવેદ્ય પણ પ્રભુ પાસે મૂકવું. જ્ઞાનના પુસ્તકને ગુરૂને સ્થાનકે પધરાવી ગુરૂ પૂજા તથા પુસ્તક પૂજા રૂપાનાણાથી કરવી. ભાદરવા શુદિ ૪ ને દિવસે તપની સમાપ્તિ કરવી. તે તપના દિવસોમાં નિરંતર એકાસણું અથવા બેસણું કરવું. છેલ્લે સંવત્સરીને દિવસે ઉપવાસ કરવો. શુદિ ૫ ને રોજ પારણું કરવું. સ્વામીવાત્સલ્ય, પ્રભાવના વિગેરે કરવું. એ રીતે ચારવર્ષ સુધી આ તપ કરવાનો નિયમ છે. જેટલા જણ તપ કરતા હોય, તે દરેકે જૂદા જૂદા કુંભ મુકવા. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

અક્ષય નિધિ તપની વિધિ.

પ્રથમ ઈર્યાવહી પ્રતિક્રમવા, પછી ઈચ્છાકારેણ૦ અક્ષય નિધિ તપ આરાધન નિમિત્તે ચૈત્યવંદન કરૂં ? ઇચ્છં કહી નીચે પ્રમાણે ચૈત્યવંદન કરવું.

શાસન નાયક સુખ કરણ, વર્ધમાન જિનભાણ ।
અહનિશ એહની શિર વહું, આણા ગુણમણિખાણ ॥૧॥
તે જિનવરથી પામીયા, ત્રીપદી શ્રી ગણધાર ।
આગમ રચના બહુ વિધ, અર્થ વિચાર અપાર ॥૨॥

તે શ્રી શ્રુતમાં ભાખિયાએ, તપ બહુ વિધ સુખકાર ।
શ્રી જીન આગમ પામીને, સાધે મુનિ શિવ સાર ॥૩॥
સિદ્ધાંતવાણી સુણવા રસિક, શ્રાવક સમક્તિ ધાર ।
ઇષ્ટ સિદ્ધિ અર્થે કરે, અક્ષય નિધિ તપ સાર ॥૪॥
તપ તો સૂત્રમાં અતિ ઘણાં, સાધે મુનિવર જેહ ।
અક્ષય નિધાનને કારણે, શ્રાવકને ગુણ ગેહ ॥૫॥
તે માટે ભવિ તપ કરો એ, સર્વ ઋદ્ધિ મળે સાર ।
વિધિશું એહ આરાધતાં, પામીજે ભવપાર ॥૬॥
શ્રીજિનવર પૂજા કરો, ત્રિક શુદ્ધે ત્રિકાળ ।
તેમ વળી શ્રુત જ્ઞાનની, ભક્તિ થઈ ઉજમાળ ॥૭॥
પડિક્કમણાં બે ટંકના, બ્રહ્મચર્યને ધરીએ ।
જ્ઞાનીની સેવા કરી, સેજે ભવજળ તરીએ ॥૮॥
ચૈત્યવંદન શુભ ભાવથીએ, સ્તવન થોઇ નવકાર ।
શ્રુતદેવી ઉપાસના, ધીરવિજય હિતકાર ॥૯॥

પછી જંકિંચિ કહીને નમુથ્થુણં કહેવું, પછી બે જાવંતિ કહી નમોઽર્હત્ કહી, નીચે પ્રમાણે સ્તવન કહેવું,

(લાવો લાવોને રાજ મોંઘા મૂલાં મોતી) એ દેશી.

તપવર કીજે રે, અક્ષય નિધિ અભિધાને;
સુખભર લીજેરે, દિન દિન ચડતે વાને (એ આંકણી)

પર્વ પજૂસણ પર્વ શિરોમણિ, જે શ્રી પર્વ કહાય ।
માસ પાખ છઠ દસમ દુવાલસ, તપ પણ એ દિન થાય ॥૧॥ત૦
પણ અક્ષય નિધિ પર્વ પજૂસણ, કેરો કહે જિન ભાણ
શ્રાવણ વદ ચોથે પ્રારંભી, સંવચ્છરી પરિમાણ ॥૨॥ ત૦
એ તપ કરતાં સર્વ રિદ્ધિ વરે, પગ પગ પ્રગટે નિધાન ।
અનુક્રમે પામે તેહ પરમપદ, સાન્વયી નામ પ્રધાન ॥૩॥ ત૦

પરમત્સરથી કર્મ બંધાણું, તેણે પામી દુઃખ જાળ ।
એ તપ કરતાં તે પૂરવનું, કર્મ થયું વિસરાળ ॥૪॥ ત૦
જ્ઞાન પૂજા શ્રુત દેવી કાઉસગ, સ્વસ્તિક અતિ સોહાવે ।
સોવન જડિત કુંભ નિજશક્તિ, સંપૂરણ ક્રમે થાવે ॥૫॥ ત૦
જઘન્ય મધ્યમ ઉત્કૃષ્ટથી કરીએ, ઈગ દોય તિન વરીસ ।
વરસ ચોથે શ્રુત દેવી નિમિત્તે, એ તપ વીશવા વીશ ॥૬॥ ત૦
એણે અનુસારે જ્ઞાનતણું વર, ગરણું ગણીએ ઉદાર ।
આવશ્યકાદિ કરણી સંયુત, કરતાં લહે ભવપાર ॥૭॥ ત૦
ઈહ ભવ પર ભવ દોષ આશંસા, રહિત કરો ભવિ પ્રાણી ।
જે પર પુદ્ગલ ગ્રહણ ન કરવું, તે તપ કહે વરનાણી ॥૮॥ ત૦
રાતિજગા પૂજા પરભાવના, હય ગય શણગારીજે ।
પારણા દિન પંચ શબ્દે વાજે, વાજંતે પધરાવીજે ॥૯॥ ત૦
ચૈત્ય વિશાળ હોય તિહાં આવી, પ્રદક્ષિણા વળી દીજે ।
કુંભ વિવિધ નૈવદ્ય સંઘાતે, પ્રભુ આગળ ઢોઇજે ॥૧૦॥ ત૦
રાધનપુરે એ તપ સુણી બહુ જણ, થયા ઉજમાળ તપ કાજે ।
એમ મુખ્ય મંડાણ ઓછવમાં, મસાલીયા દેવરાજે ॥૧૧॥ ત૦
સંવત અઢાર તેંતાલી વરસે, એ તપ બહુ ભવી કીધો ।
શ્રીજિન ઉત્તમ પાદ પસાયે, પદ્મવિજય ફળ લીધો ॥૧૨॥ ત૦

ત્યાર પછી જયવીયરાય૦ કહી સુયદેવયાએ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં ” અન્નથ્થ૦ કહી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, નમોઽર્હત્ કહી “સુયદેવયા ભગવઇ, નાણાવરણીય કમ્મસંઘાયં । તેસિં ખવેઉ સયયં, જેસિં સુયસાયરે ભત્તિ ॥૧॥” એ થોઇ કહેવી. પછી પચ્ચખ્ખાણ કરવું. પછી પૂજાની ઢાળ કહેવી તે નીચે પ્રમાણે—

દુહા.

સપ્તમ પદ શ્રી જ્ઞાનનો સિદ્ધચક્ર પદ માંહી ।
આરાધીજે શુભ મને, દિન દિન અધિક ઉછાહિં ॥૧॥

છંદ ગાથા.

અન્નાણ સંમોહ તમોહરસ્સ, નમો નમો નાણ દિવાયરસ્સ ।
પંચપ્પયાસુ ઉવગારગસ્સ, સત્તાણ તત્તત્થ પયાસગસ્સ ॥૧॥
હુવે જેહથી સર્વ અજ્ઞાન રોધો,જિનાધીશ્વર પ્રોક્ત અર્થાવબોધો ।
મતિ આદિ પંચ પ્રકાર પ્રસિદ્ધો, જગદ્દભાસતે સર્વદૈવાવિરૂદ્ધો ।
યદીય પ્રભાવે સુભક્ષં અભક્ષં, સુપેયં અપેયં સુકૃત્યં અકૃત્યં ।
જેણે જાણીએ લોકમધ્યે સુનાણં, સદા મે વિશુદ્ધં તદૈવ પ્રમાણં ।

ઢાળ.

ભવ્ય નમો ગુણજ્ઞાનને, સ્વપર પ્રકાશક ભાવે જી ।
પરજાય ધર્મ અનંતતા, ભેદાભેદ સ્વભાવેજી ॥૧॥ (ચાલ)
જે મુખ્ય પરિણતિ સકલ જ્ઞાયક, બોધ ભાવ વિલચ્છના ।
મતિ આદિ પંચ પ્રકાર નિર્મળ, સિદ્ધ સાધન લચ્છના ॥
સ્યાદ્વાદસંગી તત્ત્વરંગી, પ્રથમ ભેદાભેદતા ।
સવિકલ્પ ને અવિકલ્પ વસ્તુ, સકલ સંશય છેદતા ॥૨॥

ઢાળ બીજી.

ભક્ષ્યાભક્ષ્ય ન જે વિણ લહિયે, પેય અપેય વિચાર ।
કૃત્ય અકૃત્ય ન જે વિણ લહિયે, જ્ઞાન તે સકલ આધારરે ભ૦સિ૦
પ્રથમ જ્ઞાન ને પછે અહિંસા, શ્રી સિદ્ધાંતે ભાખ્યું ।
જ્ઞાન ને વંદો જ્ઞાન મ નિંદો, જ્ઞાનીએ શિવ સુખ ચાખ્યું રે ભ૦
સકલ ક્રિયાનું મુલ જે શ્રદ્ધા, તેહનું મૂલ જે કહિયે ।
તેહ જ્ઞાન નિત્ય નિત્ય વંદીજે, તે વિણ કહો કેમ રહિયેરે ભ૦
પંચ જ્ઞાન માંહિ જેહ સદાગમ, સ્વપર પ્રકાશક જેહ ।
દીપક પરે ત્રિભુવન ઉપકારી, વળી જેમ રવિ શશી મેહરે ભ૦
લોક ઊર્ધ્વ અધો તિર્યગ્ જ્યોતિષ, વૈમાનિક ને સિદ્ધ ।
લોકાલોક પ્રગટ સવિ જેહથી, તેહ જ્ઞાને મુજ શુદ્ધિ રે ।ભ૦ ૫।

ઢાળ ત્રીજી.

જ્ઞાનાવરણી જે કર્મ છે, ક્ષય ઉપશમ તસ થાય રે ।
તો હુએ એહિજ આત્મા, જ્ઞાન અબોધતા જાય રે ॥વી૦ ॥૧॥

પછી "ૐ હ્રીઁ પરમાત્મને નમઃ જ્ઞાનપદેભ્યઃ કલશં યજામહે સ્વાહા" એ મંત્ર બોલીને જ્ઞાનની વાસક્ષેપ વડે પૂજા કરવી, અને પછી દ્રવ્ય વડે પૂજા કરવી એટલે સોના-મહોર તથા રૂપામહોરથી જ્ઞાનની યથાશક્તિ પૂજા કરવી.

પછી નીચે પ્રમાણે દુહા બોલી શ્રુત જ્ઞાનના ૨૦ ભેદના ૨૦ ખમાસમણ દેવા.

પીઠીકાના દુહા.

સુખકર સંખેસર નમી, થુણશ્યું શ્રી શ્રુત નાણ ।
ચઉ મુંગા શ્રુત એક છે, સ્વપર પ્રકાશક ભાણ ॥૧॥
અભિલાપ્ય અનંતમે, ભાગે રચિયો જેહ ।
ગણધર દેવે પ્રણમીએ, આગમ રયણ અછેહ ॥૨॥
ઇમ બહુલી વક્તવ્યતા, છ ઠાણ વડીયા ભાવ ।
ક્ષમાશ્રમણ[1] ભાષ્યે[2] કહ્યા, ગોપય સર્પિ જમાવ ॥૩॥
લેશ થકી શ્રુત વરણવું, ભેદ ભલા તસ વીશ ।
અક્ષય નિધિ તપને દિને, ખમાસમણ તે વીશ ॥૪॥
સૂત્ર અનંત અર્થ મઈ, અક્ષર અંશ લહાય ।
શ્રુત કેવળી કેવળી પરે, ભાખે શ્રુત પરજાય ॥૫॥ (પ્રથમ ભેદ)૧
શ્રી શ્રુત જ્ઞાનને નિત નમો, ભાવ મંગલને કાજ ।
પૂજન અર્ચન દ્રવ્યથી, પામો અવિચલ રાજ ॥૬॥

(ખમાસમણ દેવું)

(આ છઠ્ઠો દુહો દરેક ખમાસમણે કહેવો.)

---

૧ જિનભદ્રગણિક્ષમાશ્રમણે. ૨ વિશેષાવશ્યક ભાષ્યમાં.

ઇગ સય અડવીસ સ્વરતણા, તિહાં અકાર અઢાર ।
શ્રુત પર્યાય સમાસમેં, અંશ અસંખ્ય વિચાર ॥૭॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૨॥

બત્રીશ વર્ણ સમાય છે, એક સિલોક[1] મઝાર ।
તે માંહે એક અક્ષર ગ્રહે, તે અક્ષર શ્રુત સાર ॥૮॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૩॥

ક્ષયોપશમ ભાવે કરી, બહુ અક્ષરનો જેહ ।
જાણે ઠાણાંગ આગલે, તે શ્રુત નિધિ ગુણ ગેહ ॥૯॥
કોડિ એકાવન અડલખા, અડસય એકાશી હજાર ।
ચાલીશ અક્ષર પદ તણા, કહે અનુયોગ દુવાર ॥૧૦॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૪॥

અર્થાંતે ઇહાં પદ કહ્યું, જિહાં અધિકાર ઠરાય ।
તે પદ શ્રુતને પ્રણમતા, જ્ઞાનાવરણી હઠાય ॥૧૧॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૫॥

અઢાર હજાર પદે કરી, અંગ પ્રથમ સુવિલાસ ।
દુગુણા શ્રુત બહુ પદ ગ્રહે, તે પદ શ્રુત સમાસ ॥૧૨॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૬॥

પિંડ પ્રકૃતિમાં એક પદે, જાણે બહુ અવદાત ।
ક્ષયોપશમની વિચિત્રતા, તેહજ શ્રુત સંઘાત ॥૧૩॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૭॥

પંચોતેર ભેદે કરી, સ્થિતિ બંધાદિ વિલાસ ।
કમ્મપયડી પયડી ગ્રહે, શ્રુત સંઘાત સમાસ ॥૧૪॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૮॥

ગત્યાદિક જે માર્ગણા, જાણે તેહમાં એક ।
વિવરણ ગુણઠાણાદિ કે, તસ પ્રતિપત્તિ વિવેક ॥૧૫॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૯॥

---

૧ શ્લોક.

જે બાસઠિ માર્ગણ પદે, લેશ્યા આદે નિવાસ ।
સંગ્રહ તરતમ યોગથી, તે પ્રતિપત્તિ સમાસ ॥૧૬॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૧૦॥

સંતપદાદિક દ્વારમાં, જે જાણે શિવ લોગ ।
એક દોય દ્વારે કરી, શ્રદ્ધા શ્રુત અનુયોગ ॥૧૭ શ્રી શ્રુ૦ ॥૧૧॥

વલી સંતાદિક નવ પદે, તિહાં માર્ગણા ભાસ ।
સિદ્ધતણી સ્તવના કરે, શ્રુતઅનુયોગ સમાસ ॥૧૮॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૧૨॥

પ્રાભૃત પ્રાભૃત શ્રુત નમું, પૂરવના અધિકાર ।
બુદ્ધિ પ્રબલ પ્રભાવથી, જાણે એક અધિકાર ॥૧૯॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૧૩॥

પ્રાભૃત પ્રાભૃત શ્રુત સમા, સાભિન્ન લબ્ધિ વિશેષ ।
બહુ અધિકાર ઇસ્યા ગ્રહે, ક્ષીરાશ્રવ ઉપદેશ ॥૨૦॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૧૪॥

પૂરવ ગત વસ્તુ જીકે, પ્રાભૃત શ્રુત તે નામ ।
એક પ્રાભૃત જાણે મુનિ, તાસ કરૂં પરણામ ॥૨૧॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૧૫॥

પૂરવ લબ્ધિ પ્રભાવથી, પ્રાભૃત શ્રુત સમાસ ।
અધિકાર બહુલા ગ્રહે, પદ અનુસાર વિલાસ ॥૨૨॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૧૬॥

આચારાદિક નામથી, વસ્તુ નામ શ્રુત સાર ।
અર્થ અનેક વિધે ગ્રહે, તે પિણ એક અધિકાર ॥૨૩॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૧૭॥

દુગ સય પણ વીસ વસ્તુ છે, ચૌદ પૂરવનો સાર ।
જાણે તેહને વંદના, એકશ્વાસે સો વાર ॥૨૪॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૧૮॥

ઉત્પાદાદિ પૂરવ જે, સુત્ર અર્થ એક સાર ।
વિદ્યા મંત્ર તણો કહ્યો, પૂરવ શ્રુત ભંડાર ॥૨૫॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૧૯॥

બિંદુસાર લગે ભણે, તેહિજ પૂરવ સમાસ ।
શ્રી શુભ વીરને શાસને, હોજો જ્ઞાન પ્રકાશ ॥૨૬॥
શ્રી શ્રુ૦ ॥૨૦॥

(પ્રથમના ૪ પીઠીકાના દુહા, ૬ ઠ્ઠો દરેક ભેદે કહેવાનો દુહો અને ૯ મો દુહો તેટલા ખમાસમણમાં ન ગણવા.

ઇતિ અક્ષયનિધિ તપ ખમાસમણના દુહા સમાપ્ત.

પછી પસલી (ખોબો) ભરી ઓઘાગાધં સુપદપદવી૦ એ સ્તુતિ બોલીને તે પસ કુંભમાં નાંખવો. કુંભ પાસે કલ્પસૂત્રની સ્થાપના કરવી. માથે ચંદરવા, પુંઠીયાં બાંધવાં. ડાંગરની ઢગલી ઉપર કુંભ સ્થાપવો. પંદરમે દિવસે તે કુંભ પૂરો ભરવો. પછી તેના પર શ્રીફળ મૂકી તેને લીલા અથવા પીળા રેશમી વસ્ત્રથી બાંધવો. શ્રાવણ વદ ચોથથી આરંભી ભાદરવા શુદી ચોથને દિવસે તપ પૂરો કરવો. દરરોજ એકાસણાં કરવાં. બ્રહ્મચર્ય પાળવું, કુંભ પાસે અખંડ દીવો ફાનસ વિગેરેમાં જતના પૂર્વક રાખવો. "ૐ હ્રીં શ્રીં ક્લીં નમો નાણસ્સ" એ ગરણું નવકારવાળી વીશ પ્રમાણ ગણવું. દશ લોગસ્સનો કાઉસગ કરવો. છેલ્લે તથા પહેલે દિવસે રાત્રી જાગરણ કરવું, તથા વરઘોડો કાઢવો.

---

૧ કોઈ રીતે દાવામાં જીવજંતુ ન પડે તેવી સગવડ રાખવી.

૨ આવા કઠણ અક્ષરો ગણવા ભારે પડે તેણે "નમો નાણસ્સ" આટલોજ જાપ કરવો. એક પ્રતિમાં હોવાથી અહીં મંત્રાક્ષરો પણ લખ્યા છે.

૬૮ મુકુટ સપ્તમી તપ.

आषाढादि च पोषान्तं सप्त मासान् शितीष्वपि ।
सप्तमीषूपवासाश्च विधेयाः सप्तसंख्यकाः ॥१॥

મુકુટના ઉદ્યાપનવડે જણાતી જે સપ્તમી તે સંબંધી તપ તે મુકુટ સપ્તમી તપ કહેવાય છે. આ તપમાં અષાડ, શ્રાવણ, ભાદ્રપદ, આશ્વિન, કાર્તિક, માર્ગશીર્ષ અને પોષ એ સાત માસની કૃષ્ણપક્ષની સાતમને દિવસે ઉપવાસ કરવો, તેમાં અનુક્રમે વિમલનાથ ૧, અનંતનાથ ૨, ચંદ્રપ્રભ અથવા શાંતિનાથ ૩, નેમિનાથ ૪, ઋષભદેવ ૫, મહાવીર ૬, અને પાર્શ્વનાથ ૭, એ સાત તીર્થંકરોને આશ્રયીને એક એક સપ્તમીએ તપ કરવો. તથા તે દિવસે તે તે તીર્થંકરની મોટી સ્નાત્ર વિધિએ પૂજા કરવી. ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક જિનપૂજા કરવી. રૂપાની લોકનાલિકા કરાવી તેના ઉપર સુવર્ણમય રત્નજડિત મુકુટ કરાવી દેવ પાસે ઢોકવો. સાત સાત પક્વાન્ન, ફળ વિગેરે ઢોકવાં. સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ વાંછિતની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. જે જે તીર્થંકરનો તપ ચાલતો હોય તે તે તીર્થંકરના નામનું ગરણું (જેમકે પહેલું "વિમલનાથાય નમ:") નવકારવાળી વીશનું ગણવું. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૬૯ અંબા તપ.

शुक्लासु पञ्चष्वेव पञ्चमासेषु वै तपः ।
एकभक्तादिना कार्यमंबापूजनपूर्वकम् ॥१॥

અંબા દેવીની આરાધના માટે આ તપ છે. તેમાં પાંચ માસની શુક્લ પાંચમને દિવસે એકાસણાદિક તપ કરવો. અને તે દિવસે નેમિનાથ તથા અંબાદેવીનું પૂજન કરવું. ઉદ્યાપને ઉત્તમ ધાતુની અંબાદેવીની મૂર્ત્તિ કરાવી તેની સ્થાપના કરવી. શાસ્ત્રોક્ત વિધિએ તેની હમેશાં પૂજા કરવી. સંઘવાત્સલ્ય, સંઘપૂજા કરવી. આ તપ કરવાથી અંબા દેવી પાસેથી વરદાનની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. (જૈન પ્રબોધમાં કૃષ્ણ પક્ષની પંચમીએ કરવાનો કહ્યો છે. તથા ઉજમણે સાધુને નવાં વસ્ત્ર, અન્ન વિગેરે આપી પ્રતિલાભવા, અને અંબાની મૂર્તિ બે પુત્ર સહિત તથા આમ્રની લુમ્બ સહિત કરાવવી, પછી તેનું પૂજન કરવું એમ કહ્યું છે.) ગરણું "શ્રી અંબિકાદેવ્યૈ નમઃ" એ પદનું નવકારવાળી વીશ પ્રમાણ ગણવું.

૭૦ શ્રુતદેવતા તપ.

एकादशसु शुक्लेषु पक्षेष्वेकादशीषु च ।
यथाशक्ति तपः कार्यं वाग्देव्यर्चनपूर्वकम् ॥१॥

શ્રુતદેવીની આરાધના માટે આ તપ છે. તેમાં અગીયાર શુક્લ એકાદશીને દિવસે શ્રુતદેવીની પૂજા પૂર્વક યથાશક્તિ એકાસણાદિક તપ કરવો. ઉદ્યાપને શ્રુતદેવીની મૂર્તિ ઉત્તમ ધાતુની બનાવી તેની પ્રતિષ્ઠા કરવી, તથા વિધિ પ્રમાણે પૂજા કરવી. આ તપનું ફળ શ્રુતજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય તે છે.

ઉપર પ્રમાણે અગીયાર શુક્લ એકાદશીએ ઉપવાસ કરીને મૌન ધારણ કરવું એમ પંચાશકમાં તથા પ્રત્યંતરમાં

કહ્યું છે. "શ્રી શ્રુતદેવતાયૈ નમઃ" એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી.

૭૧ રોહિણી તપ.

रोहिण्यां च तपः कार्यं वासुपूज्यार्चनायुतम् ।
सप्तवर्षीं सप्तमासीं उपवासादिभिः परम् ॥१॥

આ તપ રોહિણી નક્ષત્રમાં થાય છે, તેથી તે રોહિણી તપ કહેવાય છે. તે તપ અક્ષય તૃતીયાને દિવસે અથવા તેની આગળ પાછળ જ્યારે રોહિણી નક્ષત્ર હોય ત્યારે શરૂ થાય છે. તે તપ શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામિની પૂજા પૂર્વક સાત વર્ષ અને સાત માસ સુધી કરવો. એટલે માસે માસે જ્યારે રોહિણી નક્ષત્ર હોય તે તે દિવસે ઉપવાસાદિક (ઉપવાસ, આંબિલ, નીવિ વિગેરે) તપ કરવો. જો કદાચ એક પણ રોહિણી નક્ષત્ર ભૂલી જવાય તો ફરીથી પ્રથમથી આરંભ કરવો. ઉદ્યાપનમાં શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામીની પ્રતિમાની મોટી સ્નાત્રવિધિએ પૂજા કરીને સુવર્ણમય અશોકવૃક્ષ ઢોકવો. (પ્રત્યંતરના મતે સુવર્ણમય સોમ રાજા તથા અશોક યુક્ત રોહિણી રાણી તથા વાસુપૂજ્ય સ્વામિની પ્રતિમા કરાવી દેવ પાસે ઢોકવી. એકસો ને એક સંખ્યા પ્રમાણ મોદક, ફળ, દીપ વિગેરે ઢોકવાં.) સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ અવિધવાપણું તથા સૌભાગ્ય સુખની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. (આ તપ પૌષધ પૂર્વક ઉપવાસ કરીને કરવાનો પ્રચાર છે. અથવા પૌષધ ન થઈ શકે તો આરંભાદિક કાર્ય ન કરે.) "શ્રી

વાસુપૂજ્ય સર્વજ્ઞાય નમ:” એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૭૨ તીર્થંકર માતૃ તપ.

भाद्रपदशुक्लपक्षे प्रारभ्य सप्तमीं तिथिम् ।
त्रयोदश्यन्तमाधेयं तपो मातरिसंज्ञकम् ॥१॥

તીર્થંકરોને માતાની આરાધના માટે આ તપ છે. તેનો ભાદરવા શુદી સાતમને દિવસે આરંભ કરી શુદી તેરસ સુધી દૂધ, દહીં, ઘી, કરંબો (દહીં ભાત), ક્ષીર, લાપસી અને ઘેબર વડે શ્રી જિનમાતાની પૂજા કરી (આગળ ધરી) હંમેશાં એકાસણાદિક તપ કરવો. તે તપ સાત વર્ષ સુધી કરવો. પરંતુ બએ વરસે આ પ્રમાણે ઉદ્યાપન કરવું–ભાદરવા શુદી ચૌદશને દિવસે ચોવીશ ચોવીશ પુડા, પુરી, પકવાન્ન, ફળ વિગેરે જિનમાતા પાસે ઢોકવાં. તથા પુત્રવાળી ચોવીશ શ્રાવિકાને વસ્ત્ર, અંગરાગ, તાંબૂલ વિગેરે આપવું. પછી સાતમા વર્ષના ઉદ્યાપનમાં શ્રી જિનમાતાની આગળ સાતમને દિવસે તેલ ઢોકવું. આઠમે ઘી, નવમીએ પક્વાન્ન, દશમીએ ગાયનું દૂધ, અગીયારસે દહીં, બારસે ગોળ, અને તેરસે ખીચડી, વડી, કણિક (લોટ), હરડે, ધાણા, મેથી, ગુંદર, આંજણ, શલાકા, સાત સાત પાન, સોપારી વિગેરે ઢોકવાં. પુત્રવાળી શ્રાવિકાને શ્રીફળ આપવાં. સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ પુત્રપ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. “શ્રી જિનમાત્રે નમ:” એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી.

૭૩ સર્વ સુખ સંપત્તિ તપ.

एकादिवृद्ध्या तिथिषु तप एकाशनादिकम् ।
विधेयं सर्वसंपत्तिसुखे तपसि निश्चितम् ॥१॥

સર્વ સુખ સંપત્તિનું કારણ હોવાથી આ તપ સર્વ સુખ સંપત્તિ નામનો કહેવાય છે. તેમાં શુક્લ કે કૃષ્ણપક્ષની એકમને દિવસે એક એકાસણાદિક તપ કરવો. બીજે પખવાડીયે બીજથી બે એકાસણાદિક કરવાં. ત્રીજે પખવાડીયે ત્રીજથી ત્રણ એકાસણાદિક કરવાં. ચોથે પખવાડીયે ચોથથી ચાર એકાસણાદિક કરવાં. એ રીતે વધતાં વધતાં પંદરમે પખવાડીયે પૂર્ણિમાથી અથવા અમાવાસ્યાથી પંદર એકાસણાદિક કરવાં (પ્રવચન સારોદ્ધારમાં એકાસણાને બદલે ઉપવાસ કરવાનું કહ્યું છે.) પરંતુ જો કદાચ કોઇ તિથિ ભૂલી જવાય તો તપનો આરંભ ફરીથી કરવો. આ રીતે કરતાં આ તપ એકસો ને વીશ તપના દિવસો વડે પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપને સ્નાત્ર પૂજા પૂર્વક એકસો ને વીશ મોદક ઢોકવા. સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ સુખની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. આનું ગરણું તપ નંબર ૭૯ થી જાણવું. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

બીજી રીતે એક પખવાડીયાની એક એકમનો ઉપવાસ કરવો. બે પખવાડીયાની બે બીજના ઉપવાસ, ત્રણ પખવાડીયાની ત્રણ ત્રીજના ઉપવાસ, એ પ્રમાણે ચડતા ચડતા પંદર પખવાડીયાની પુનમ તથા અમાસના ઉપવાસ કરવાથી પણ આ તપ થાય છે. આ તપ મોટો પખવાસો કહેવાય છે. આ તપમાં કોઈ તિથિ ભૂલી જવાય તો

આવતી બીજી તિથિ લઈ શકાય છે પણ કરેલો તપ નિષ્ફળ થતો નથી.

૭૪ અષ્ટાપદ પાવડી તપ. (અષ્ટાપદ ઓળી.)

आश्विनेऽष्टाह्निकास्वेत्र यथाशक्ति तपःक्रमैः ।
विधेयमष्ट वर्षाणि तप आष्टापदं परम् ॥१॥

અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર ચડવાનો જે તપ, તે અષ્ટાપદ પાવડી તપ કહેવાય છે. તેમાં આસો શુદી આઠમથી પૂર્ણિમા સુધીના આઠ દિવસ તે એક અષ્ટાહિકા (ઓળી) કહેવાય છે. તે દિવસોમાં યથાશક્તિ (ઉપવાસાદિક) તપ કરવો. પહેલી ઓળીએ તીર્થંકરની પાસે સુવર્ણમય એક સોપાન (પગથીયું) કરાવીને મૂકવું. તથા તેની અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરવી. એ પ્રમાણે આઠ વર્ષ સુધી આઠ સોપાન સ્થાપી તપ કરવો. ઉદ્યાપને મોટી સ્નાત્રવિધિ પૂર્વક ચોવીશ ચોવીશ પક્વાન્ન, ફળ વિગેરે ઢોકવાં. આ તપનું ફળ દુર્લભ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. “ અષ્ટાપદ તીર્થાય નમઃ ” એ પદનું ગરણું વીશ નવકારવાળી પ્રમાણ ગણવું. સાથીયા વિગેરે આઠ આઠ કરવા.

બીજી રીતે આસો વદ અમાવાસ્યાથી આરંભી એકાંતરે આઠ ઉપવાસ કરવા. પારણે એકાસણું કરવું. એ પ્રમાણે આઠ વર્ષ કરવું. ઉદ્યાપને અષ્ટાપદ પૂજા, ઘૃતમય ગિરિની રચના, સુવર્ણમય નીસરણીઓ આઠ આઠ પગથીયાવાળી આઠ કરાવવી. પક્વાન્ન તથા સર્વ જાતિનાં ફળો ચોવીશ ચોવીશ ઢોકવાં. બીજી સર્વ વસ્તુ આઠ

આઠ ઢોકવી. (જૈન પ્રબોધમાં આ તપને અષ્ટાપદ ઓળી પણ કહે છે.)

૭૫ મોક્ષદંડ તપ. (મોક્ષકરંડક તપ.)

यावन्मुष्टिप्रमाणः स्याद्गुरुदंडश्च तावतः ।
विदधीतैकान्तरांश्चोपवासान्सुसमाहितः ॥१॥

મોક્ષદંડ સંબંધી જે તપ તે મોક્ષદંડ તપ કહેવાય છે. તેમાં ગુરૂનો દંડ (દાંડો) જેટલી મુઠીના પ્રમાણનો હોય તેટલા ઉપવાસો એકાંતરા પારણાવાળા કરવા. છેલ્લે ઉપવાસે ગુરૂના દંડની ચંદનથી પૂજા કરવી, તથા ગુરૂને વસ્ત્રદાન આપવું. શ્રીફળ તથા અક્ષત દાંડા પાસે ઢોકવા. ઉપવાસની સંખ્યા જેટલા ફળ, મુદ્રા (રૂપાનાણું), પક્વાન્ન વિગેરે દાંડા પાસે મૂકવાં. સંઘપૂજા, સંઘવાત્સલ્ય કરવું. આ તપનું ફળ વિપત્તિનો નાશ થાય તે છે. આ શ્રાવકને કરવા લાયક આગાઢ તપ છે. "નમો લોએ સવ્વસાહૂણં" એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે સત્તાવીશ કરવા.

બીજી રીત એવી છે કે ગુરૂના દાંડાને અંગુષ્ઠના પર્વ વડે માપવો. જેટલી સંખ્યા થાય તેટલા એકાસણાં કરવાં. તથા ઉદ્યાપને તેટલી સંખ્યાવાળા મોદક વિગેરે દાંડા પાસે ઢોકવા. બાકી સર્વ ઉપર પ્રમાણે કરવું. (નં. બ.)

ત્રીજી રીત એવી છે કે—ઉપવાસ એક, આંબિલ એક, નીવી એક, એકાસણું એક, પુરિમઢ્ઢ એક—આ એક ઓળી થઇ. એવી પાંચ ઓળી કરવાથી પચીશ દિવસે આ તપ

પૂરો થાય છે. ઉદ્યાપન ઉપર પ્રમાણે (વિધિપ્રપા વિગેરે પ્રતો) કરવું. ગરણું વિગેરે તપ નંબર ૧ પ્રમાણે કરવું.

(આ તપને મોક્ષકરંડક તથા પાંચ પચ્ચક્ખાણની ઓળી પણ કહે છે.)

૭૬ અદુઃખદર્શી તપ.

शुक्लपक्षेषु कर्तव्याः क्रमात्पञ्चदशस्वपि ।
उपवासास्तिथिष्वेवं पूर्यते विधिनैव तत् ॥

દુઃખ જોવાનો જેનો સ્વભાવ નથી તે અદુઃખદર્શી (અદુઃખદેખી) નામનો તપ કહેવાય છે. તેમાં પ્રથમ શુક્લ પક્ષની એકમને દિવસે ઉપવાસ કરવો, પછી બીજે માસે શુદ બીજનો ઉપવાસ કરવો, પછી ત્રીજે માસે શુદી ત્રીજનો ઉપવાસ કરવો. એ પ્રમાણે ચડતા ચડતા પંદરમે માસે પૂર્ણિમાનો ઉપવાસ કરવો. એ રીતે કરતાં પંદર માસે કુલ પંદર ઉપવાસ વડે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. આ તપ કરતાં જો કોઇ તિથિ ભૂલી જવાય તો તપનો આરંભ ફરીથી કરવો. ઉદ્યાપને શ્રી ઋષભદેવની પૂજા કરવી. રૂપાનું વૃક્ષ કરાવવું, તેની શાખા સાથે સુવર્ણનું રેશમી પાટીવાળું પારણું (ઘોડીયું) ટાંગવું. તેમાં રેશમી તળાઇ પાથરવી. તે ઉપર સુવર્ણની પુતળી સુવાડવી. પંદર પંદર પકવાન્ન, ફળ, રૂપાનાણું વિગેરે ઢોકવાં. તથા પંદરે માસની તપની તિથિએ નવા નવા નૈવેદ્ય, પકવાન્ન, ફળ વિગેરે ઢોકવાં. સંઘપૂજા, સંઘવાત્સલ્ય કરવું. આ તપનું ફળ સર્વ દુઃખનો નાશ થાય તે છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

બીજી રીતે દરેક પખવાડીયાની તિથિએ ઉપર પ્રમાણે ચડતા ચડતા ઉપવાસ કરવા. તેમ કરવાથી પંદર પખવાડીયે આ તપ પૂરો થાય છે.[1]

"શ્રી ઋષભસ્વામી અર્હતે નમઃ" આ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૭૭ અદુઃખદર્શી તપ. (બીજો.)

ત્રીજી રીત એવી છે કે—એકાંતરા પંદર ઉપવાસ તિથિના નિયમ વિના જ કરવા. બાકી ઉદ્યાપન વિગેરે ઉપર પ્રમાણે કરવું.

ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે—

	સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
૧ શ્રી કુંથુનાથ પારંગતાય નમઃ	૧૭	૧૭	૧૭	૨૦
૨ શ્રી શીતલનાથ પારંગતાય નમઃ	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૩ શ્રી આદિનાથ પરમેષ્ઠિને નમઃ	૧	૧	૧	૨૦
૪ શ્રી શ્રેયાંસનાથ પારંગતાય નમઃ	૧૧	૧૧	૧૧	૨૦
૫ શ્રી ધર્મનાથ પારંગતાય નમઃ	૧૫	૧૫	૧૫	૨૦
૬ શ્રી નેમિનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	૨૨	૨૨	૨૨	૨૦
૭ શ્રી ચંદ્રપ્રભ સર્વજ્ઞાય નમઃ	૮	૮	૮	૨૦
૮ શ્રી અભિનંદન પારંગતાય નમઃ	૪	૪	૪	૨૦
૯ શ્રી મુનિસુવ્રત પારંગતાય નમઃ	૨૦	૨૦	૨૦	૨૦
૧૦ શ્રી અરનાથ પારંગતાય નમઃ	૧૮	૧૮	૧૮	૨૦
૧૧ શ્રી મલ્લિનાથ પારંગતાય નમઃ	૧૯	૧૯	૧૯	૨૦

૧ આ તપનું નામ નાનો પખવાસો પણ કહેવાય છે. (આ તપમાં તીથી ભુલી જવાય તો બીજી આવતી તીથી લઈ શકાય છે પણ ફરી શરૂ કરવો પડતો નથી.)

	સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
૧૨ શ્રી અરનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ	૧૮	૧૮	૧૮	૨૦
૧૩ શ્રી ઋષભદેવ પારંગતાય નમઃ	૧	૧	૧	૨૦
૧૪ શ્રી વાસુપૂજ્ય પારંગતાય નમઃ	૧૨	૧૨	૧૨	૨૦
૧૫ શ્રી સંભવનાથ નાથાય નમઃ	૩	૩	૩	૨૦
૧૬ શ્રી મહાવીર પારંગતાય નમઃ	૨૪	૨૪	૨૪	૨૦

૭૮ ગૌતમ પડઘો.

राकासु पंचदशसु स्वशक्तेरनुसारतः ।
तपः कार्यं गौतमस्य पूजाकरणपूर्वकम् ॥१॥

શ્રી ગૌતમસ્વામીના પાત્રાને ઉદ્દેશીને આ તપ કરવામાં આવે છે, તેથી તેનું નામ ગૌતમ પતદ્ગ્રહ (પડઘો) કહેવાય છે. આ તપમાં દરેક પૂર્ણિમાએ યથાશક્તિ ઉપવાસ એકાસણું વિગેરે તપ કરવો. તથા શ્રી ગૌતમસ્વામીની મૂર્ત્તિની પૂજા કરવી. એ રીતે પંદર પૂર્ણિમા સુધી તપ કરવો. ઉદ્યાપને શ્રી ગૌતમસ્વામીની તથા શ્રી મહાવીર સ્વામીની મોટી સ્નાત્રવિધીએ પૂજા કરવી. રૂપાનું પાત્ર કરાવી તેમાં ખીર ભરી ઝોળી સહિત ગૌતમસ્વામીની તથા મહાવીર સ્વામીની મૂર્ત્તિ પાસે મૂકવું. તથા કાષ્ઠમય પાત્રું ખીર અને ઝોળી સહિત ગુરૂને વહોરાવવું. સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપ કરવાથી વિવિધ લબ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

બીજી રીતે કાર્ત્તિક શુદી એકમને દિવસે ઉપવાસાદિક તપ કરીને ગૌતમ સ્વામીની પૂજા વિગેરે ઉપર પ્રમાણે સર્વ કરવું. આ પ્રમાણે એક વર્ષ સુધી દરેક એકમને દિવસે કરવું. ઉદ્યાપન વિગેરે ઉપર પ્રમાણે કરવું.

"શ્રીગૌતમસ્વામિને નમઃ" એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણુવી. સાથીયા વિગેરે સત્તાવીશ કરવા.

૭૯ નિર્વાણુ દીપક તપ (દીવાળીનો છઠ.)

वर्षत्रयं दीपमाला पूर्वे मुख्ये दिनद्वये ।
उपवासद्वयं कार्यं दीपप्रस्तारपूर्वकम् ॥१॥

નિર્વાણુ (મોક્ષ) ના માર્ગને વિષે દીવા સમાન આ તપ હોવાથી નિર્વાણુ દીપક નામે કહેવાય છે. તેમાં દીવાળીની ચૌદશ તથા અમાવાસ્યા એ બન્ને દિવસનો છઠ કરવો. તે બન્ને દિવસ અને રાત્રીએ શ્રી મહાવીર સ્વામીની પ્રતિમાની પાસે અખંડ ચોખા તથા અખંડ ઘીના દીવા મૂકવા. ઉદ્યાપનમાં શ્રી મહાવીર સ્વામીની મોટી સ્નાત્ર વિધિએ પૂજા કરી એક હજાર ઘીના દીવા મૂકવા. [1]સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ પ્રમાણે ત્રણ વર્ષ કરવાથી આ તપ પૂર્ણ થાય છે. આ તપનું ફળ મોક્ષ માર્ગની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા. ગરણું આ પ્રમાણે—

'શ્રી મહાવીર સ્વામિ સર્વજ્ઞાય નમઃ' નવકારવાળી ૨૦ ચતુર્દશીએ.

'શ્રી મહાવીર સ્વામિ પારંગતાય નમઃ' નવકારવાળી ૨૦ અમાવાસ્યા પ્રથમ રાત્રે.

'શ્રીગૌતમસ્વામિસર્વજ્ઞાય નમઃ' નવકારવાળી ૨૦ અમાવાસ્યા પાછલી રાત્રે.

---

૧ ખીર ભરીને પાત્રું ગુરૂને વહોરાવવું એવો પણ પ્રચાર છે.

૮૦ અમૃતાષ્ટમી તપ.

शुक्लाष्टमीषु चाष्टासु आचाम्लादितपांसि च ।
विदधीत स्वशक्त्या च ततस्तत्पूरणं भवेत् ॥१॥

અમૃતના અભિષેક વડે જણાતી જે અષ્ટમી તે અમૃતાષ્ટમી કહેવાય છે. આ તપ શુક્લ પક્ષની આઠ આઠમને દિવસે આંબિલ (અથવા ઉપવાસ) વિગેરે પોતાની શક્તિ પ્રમાણે કરવાથી પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક ઘી તથા દૂધના ભરેલા કળશ બે (ઉપર નવું વસ્ત્ર ઢાંકીને) તથા એક મણ મોદક દેવ પાસે ઢોક્વા. સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. આ તપનું ફળ આરોગ્યતાની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. (કળશ ઉપર નવું લીલું વસ્ત્ર ઢાંકી તે ઉપર સાકર, લવિંગ તથા મોટો લાડુ મૂકવાનું પણ નં. બ. વિગેરે પ્રત્યંતરમાં કહ્યું છે.)

બીજી રીતે એકાસણાં તેર, નીવી ચોવીશ, આયંબિલ પંદર, એ પ્રમાણે લગોલગ કરવાથી પણ આ તપ પૂર્ણ થાય છે. બીજો સર્વ વિધિ ઉપર પ્રમાણે સમજવો.

" ॐ નમો સિદ્ધાણં " પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે આઠ આઠ કરવા.

૮૧ અખંડ દશમી તપ.

शुक्लासु दशसंख्यासु निजशक्त्या तपोविधिम् ।
विदधीत ततः पूर्त्तिस्तस्य संपद्यते क्रमात् ॥१॥

અખંડિત દશમીને દિવસે જે તપ કરવામાં આવે તેનું નામ અખંડ દશમી તપ કહેવાય છે. તેમાં દશ શુક્લ

દશમીને દિવસે પોતાની શક્તિ પ્રમાણે એકાસણાદિક તપ કરવો. તેથી તે તપ પૂર્ણ થાય છે. (તપને દિવસે અખંડ અન્નનું ભોજન કરવું એટલે કે મુશળ વડે નહીં ખાંડેલા એવા ચોખાનું [1]ભોજન કરવું.) ઉદ્યાપને દશ દશ પક્વાન્ન, ફળ, રૂપાનાણું વિગેરે દેવ પાસે ઢોકવું. અખંડ અક્ષતનું નૈવેદ્ય મૂકવું. અખંડ (નવું) વસ્ત્ર ગુરૂને વહોરાવવું. ચૈત્યની ફરતી ઘીની ત્રણ ધારા અખંડ કરવી. (પ્રભુની પ્રતિમા એક મોટા તાસમાં બિરાજમાન કરી, સવાપાંચશેર ઘી લઈ તેની અખંડ ધારાવાડી જરા માત્ર પણ ધાર ત્રુટે નહી તે રીતે પ્રતિમાજી ફરતિ કરવી.) સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ અખંડ સુખની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

"નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૮૨ પરત્ર પાલી તપ.

पञ्च वर्षाणि वीरस्य कल्याणकसमाप्तितः ।
उपवासत्रयं कृत्वा द्वात्रिंशदरसांश्चरेत् ॥१॥

પરલોકને વિષે પાલના જેવું જે તપ તે પરત્ર પાલી તપ કહેવાય છે. તેમાં શ્રી મહાવીરસ્વામીના કલ્યાણકોની સમાપ્તિથી એટલે દીવાળીના દિવસથી આરંભીને પ્રથમ ત્રણ ઉપવાસ (અઠ્ઠમ) કરવો. પછી આંતરા રહિત બત્રીશ નીવી કરવી. કોઈના મતમાં દશ ઉપવાસ એકાંતરા કરવાનું પણ

---

૧ નં. બ. વિગેરે પ્રતિઓમાં અખંડ અન્ન ખાવાનું લખ્યું છે.

કહેલું છે. (જૈન ધર્મસિંધુ તથા જૈન પ્રબોધમાં છેલ્લો પણ અઠ્ઠમ કરવો એમ કહ્યું છે.) આ પ્રમાણે પાંચ વર્ષ સુધી તપ કરવો. ઉદ્યાપને દરેક વર્ષે થાળમાં એક શેર લાપશીની પાળ કરી વચ્ચે ઘીથી પૂર્ણ કરી દેવ પાસે ઢોકવી. પાંચ વર્ષને અંતે છેલ્લા ઉદ્યાપનમાં મોટીસ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક જિન-પૂજા કરી ઉપર પ્રમાણે નૈવેદ્ય તથા વિવિધ પ્રકારના પકવાન્ન, ફળ, રૂપાનાણું વિગેરે દેવ પાસે ઢોકવાં. સંઘવાત્સલ્ય સંઘ પૂજા કરવી. આ તપનું ફળ પરલોકમાં સદ્ગતિની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

"શ્રી મહાવીર સ્વામિ પારંગતાય નમઃ" એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૮૩ સોપાન (પાવડી) તપ.

सप्ताष्टनवदशभिस्तद्गुणैस्तिथिसंक्रमैः ।
दत्तिभिः पूर्यते चैव सोपानतप उत्तमम् ॥१॥

મોક્ષ પર આરોહણ કરવા માટે સોપાન (પગથીયા) જેવું હોવાથી આ સોપાન એટલે પાવડી તપ કહેવાય છે. આ તપમાં ચાર પ્રતિમાઓ કરવાની કહેલી છે. સાત સપ્ત-મિકા, આઠ અઠ્ઠમિકા, નવ નવમિકા અને દશ દશમિકા. આ ચાર પ્રતિમા આ પ્રકારે કરવી.—અહીં સાત સપ્તમિકા એટલે સાત દિવસની એક ઓળી, એવી સાત ઓળી કરવી. અર્થાત્ આ સાત ઓળીના દિવસ ૪૯ થાય. તેમાં પહેલી સાત દિવસની ઓળીમાં હંમેશાં એક એક દત્તિ કરવી. બીજા સાત દિવસની બીજી ઓળીમાં હંમેશાં બબે દત્તિ કરવી. ત્રીજી ઓળીના સાતે દિવસમાં હંમેશાં ત્રણ ત્રણ દત્તિ

કરવી. એ પ્રમાણે વધતા વધતા સાતમી ઓળીના સાતે દિવસ હંમેશાં સાત સાત દત્તિ કરવી. (કુલ દત્તિ ૧૯૬.)

બીજી આઠ અષ્ટમિકા—અહીં આઠ દિવસની એક ઓળી ગણવી. એવી આઠ ઓળી કરવાથી ૬૪ દિવસે આ બીજી પ્રતિમા પૂર્ણ થાય છે. અહીં પણ ઉપરની જેમ પહેલી ઓલીના આઠે દિવસ હંમેશાં એક એક દત્તિ કરવી. બીજી ઓલીના આઠે દિવસ બબે કરવી. એ રીતે વધતાં આઠમી ઓળીના આઠે દિવસ હંમેશાં આઠ આઠ દત્તિ કરવી. (કુલ દત્તિ ૨૦૦)

ત્રીજી નવ નવમિકા—અહીં નવ દિવસની એક ઓળી એવી નવ ઓળી કરતાં ૮૧ દિવસે આ પ્રતિમા પૂર્ણ થાય છે. તેમાં પણ ઉપર પ્રમાણે પહેલી નવ દીવસની ઓળીમાં હંમેશાં એક એક દત્તિ કરવી, બીજી નવ દિવસની ઓળીમાં હંમેશાં બબે દત્તિ, એ પ્રમાણે ચડતા ચડતા છેવટે નવમી ઓળીએ હંમેશાં નવ નવ દત્તિ કરવી. એ રીતે કરતાં કુલ દત્તિ ૪૦૫ થાય છે.

ચોથી દશ દશમિકા—અહીં પણ દશ દિવસની એક ઓળી એવી દશ ઓળી કરતાં સો દિવસે આ પ્રતિમા પૂર્ણ થાય છે. અહીં પણ પહેલી દશ દિવસની ઓળીમાં હંમેશાં એક એક દત્તિ કરવી. બીજી ઓળીમાં હંમેશાં બબે દત્તિ કરવી. એ રીતે વધતાં છેવટે દશમી ઓળીમાં હંમેશાં દશ દશ દત્તિ કરવી. એ રીતે કરતાં કુલ ૫૫૦ દત્તિઓ થાય છે.

આ ચારે પ્રતિમા નવ માસ અને ચઉવીશ દિવસે પૂર્ણ થાય છે. તથા દત્તિની સંખ્યા ૧૪૩૯ થાય છે. આ વિષે પ્રવચનસારોદ્ધારમાં આ પ્રમાણે કહ્યું છે.

चउवीस दिवस अहिया नव मासा सव्व इत्थ दिवसाणि ।
चउद सया गुणयाला दत्तीणं हवइ इय संखा ॥१॥

"આ તપમાં ચોવીશ દિવસે કરીને અધિક એવા નવ માસ સર્વ તપના દિવસો છે. તથા ચૌદસો અને ઓગણચાળીશ દત્તિઓની સંખ્યા થાય છે."

ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક જિનેશ્વરની પૂજા ભણાવવી. વિવિધ પ્રકારનાં પક્વાન્ન, ફળ, રૂપાનાણું વિગેરે દેવ પાસે ઢોકવાં. સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ મોક્ષ માર્ગની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

" ૐ નમો અરિહંતાણં " પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીઆ વિગેરે બાર બાર કરવા.

૮૪ કર્મ ચતુર્થ તપ.

उपवासत्रयं कुर्यादादावन्ते निरन्तरम् ।
मध्ये षष्टिमिताः कुर्यादुपवासांश्च सान्तरान् ॥१॥

કર્મના ખંડનને માટે જે ચતુર્થ એટલે ઉપવાસ કરવો તે કર્મચતુર્થ તપ કહેવાય છે. તેમાં પ્રથમ ત્રણ ઉપવાસ (અઠ્ઠમ) કરીને પારણું કરવું, પછી એકાંતરા સાઠ ઉપવાસ કરવા, પછી છેડે ત્રણ ઉપવાશ (અઠ્ઠમ) આંતરા રહિત કરવો. એ પ્રમાણે ઉપવાસ ૬૬ તથા પારણા દિન ૬૨ કુલ ૧૨૮ દિવસે આ તપ પૂરો થાય છે. ઉદ્યાપનમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિ પૂર્વક રૂપાનું વૃક્ષ તથા સુવર્ણનો કુહાડો કરાવી દેવ પાસે ઢોકવો. નાના પ્રકારના પક્વાન્ન, ફળ વિગેરે

ઢોકવાં. સંઘવાત્સલ્ય, સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ કર્મનો નાશ થાય તે છે.

"ૐ નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી, સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૮૫ નવકાર તપ (નાનો.)

कृत्वा नवैकभक्तानि तदुद्यापनमेव च ।
शक्तिहीनैर्विधेयं च पूर्ववत्तत्समापनम् ॥१॥

નવકારના ફળને આપનાર હોવાથી આ નવકાર તપ કહેવાય છે. તેમાં શક્તિહીન માણસે નંબર ૪૧ વાળા તપમાં કહ્યા પ્રમાણે અડસઠ એકાસણાં અથવા ૬૮ ઉપવાસ કરી ન શકે તેણે નવકારના પદ જેટલા એટલે નવ એકાસણાં લગોલગ કરવાં. ઉદ્યાપન વિગેરે સર્વ વિધિ નંબર ૪૧ વાળા નવકાર તપમાં કહ્યા પ્રમાણે કરવો. તેનું ફળ પણ તેના જેવું જ છે. આ મુનિ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. ગરણું વિગેરે તપ નંબર ૪૧ પ્રમાણે સમજવું.

૮૬ અવિધવા દશમી તપ.

भाद्रपदशुक्लदशमीदिन एकाशनमथो निशायां च ।
अंबापूजनजागरणकर्माणि सुविधिना कुर्यात् ॥१॥

વૈધવ્ય રહિત થવા માટે સ્ત્રી જાતિએ કરવાનો આ તપ છે. તેમાં ભાદરવા શુદી દશમને દિવસે બ્રહ્મચર્ય પાળવું અને એકાસણું (અથવા મતાંતરે ઉપવાસાદિક યથાશક્તિ) કરવું. રાત્રીએ અંબીકા દેવી પાસે સંગીતાદિ પૂર્વક જાગરણ કરવું

તથા અંબા દેવીનું પૂજન કરવું. શ્રીફળ દશ, પક્વાન્ન દશ વિગેરે સર્વ ફળાદિક વસ્તુ દશ દશ ઢોકવી. આ પ્રમાણે દશ વર્ષ સુધી આ તપ કરવો.

દરેક ભાદરવા શુદિ ૧૧ ને દિવસે સાધર્મિકને જમાડી સાધુને દાન આપી પછી પારણું કરે. અંબાદેવીને કંકુની પીળ કરવી, અંજન કરવું, તેમ પોતાને પણ અંજન કરવું અને રેશમી ચણીયો, કાંચળી, ચંદ્રવો તથા ચક્ષુ દેવીને ચડાવવાં. પછી દીપક દશ કરવા. આ પ્રમાણે જૈ૦ પ્ર૦માં છે.

ઉદ્યાપને ઇંદ્રાણીની પૂજા કરવી. સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ અવિધવાપણું પ્રાપ્ત થાય તે છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે. (દરેક વર્ષે ઉદ્યાપનમાં બમણું બમણું નૈવેદ્ય મૂકવું, એટલે કે પહેલે વર્ષે શ્રીફળાદિક દશ દશ ઢોકવાં, બીજે વર્ષે વીશ વીશ ઢોકવાં. એ પ્રમાણે સમજવું. નં. બ.)

વિધિપ્રપામાં બીજી રીત એ બતાવી છે કે-ઉપવાસ એક, એકાસણું એક, છઠ્ઠ એક, એકાસણું એક, અઠ્ઠમ એક એકાસણું એક. પારણે ખીર ભોજનવડે સાધુને પ્રતિલાભવા. જ્ઞાનની પૂજા ભણાવવી.

"અંબાદેવ્યૈ નમઃ" એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી.

૮૭ બૃહન્નંદ્યાવર્ત તપ.

बृहन्नंद्यावर्तविधिसंख्ययैकाशनादिभिः ।
पूरणीयं तपश्चोद्यापने तत्पूजनं महत् ॥१॥

નંદ્યાવર્તની આરાધના માટે આ તપ છે. તેમાં પ્રથમ નંદ્યાવર્તની આરાધના માટે એક ઉપવાસ કરવો, પછી

સૌધર્મેન્દ્ર, ઈશાનેંદ્ર[1] અને શ્રુત દેવતાની આરાધના માટે ત્રણ આંબીલ કરવાં. ત્યાર પછી અરિહંતાદિક આઠની[2] આરાધના માટે આઠ આંબિલ કરવાં. ત્યારપછી ચોવીશ જિનમાતાની આરાધના માટે ચોવીશ એકાસણાં કરવાં. પછી સોળ વિદ્યાદેવી આશ્રયી સોળ એકાસણાં કરવાં. પછી ચોવીશ લોકાંતિકાદિ દેવો આશ્રયી ચોવીશ એકાસણાં કરવાં. પછી ચોસઠ ઇંદ્રોને આશ્રયી ચોસઠ એકાસણાં કરવાં. પછી ચોસઠ ઈંદ્રાણી આશ્રયી ચોસઠ એકાસણાં કરવાં. પછી ચોવીશ શાસનયક્ષોને આશ્રયી ચોવીશ એકાસણાં કરવાં, પછી ચોવીશ શાસનયક્ષિણીને આશ્રયી ચોવીશ એકાસણાં કરવાં, પછી દશ દિક્પાલને આશ્રયી દશ એકાસણાં કરવાં, પછી નવ ગ્રહ તથા એક ક્ષેત્રપાલને આશ્રયી દશ એકાસણાં કરવાં, પછી ચાર નિકાયના દેવતાને આશ્રયી ચાર એકાસણાં કરવાં. ત્યાર પછી સર્વની આરાધના માટે એક ઉપવાસ કરવો. આ રીતે ઉપવાસ બે, આંબિલ અગીયાર, એકાસણાં બસો ને ચોસઠ એ સર્વ મળી ૨૭૭ દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપને દેરાસરમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિએ પૂજા ભણાવવી. ધર્માગાર (ઉપાશ્રય) ને વિષે નંદ્યાવર્તની પૂજા પ્રતિષ્ઠાની વિધિ પ્રમાણે કરવી. સંઘપૂજા સંઘવાત્સલ્ય કરવું. આ તપ કરવાથી પરભવને વિષે તીર્થંકર નામકર્મ ઉપાર્જન થાય છે, અને આ ભવે સર્વ ઋદ્ધિ તથા સર્વ દેવનું સાંનિધ્ય પ્રાપ્ત થાય છે. આ શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

---

૧ આ બે ઈંદ્ર ચામરધર તરીકે છે. ૨ પાંચ પરમેષ્ઠી તથા રત્નત્રય.

૮૮ લઘુનંદ્યાવર્ત તપ.

लघोश्च नंद्यावर्तस्य तपः कार्यं विशेषतः ।
तदाराधनसंख्याभिरुद्यापनमिहादिवत् ॥१॥

નંદ્યાવર્તની આરાધના માટે જે તપ તે નંદ્યાવર્ત તપ કહેવાય છે. તેમાં પ્રથમ નંદ્યાવર્તની આરાધના માટે એક ઉપવાસ કરવો. પછી ધરણેંદ્ર, અંબિકા, શ્રુતદેવી અને ગૌતમ-સ્વામીને આશ્રયી ચાર આંબિલ કરવાં. પછી પાંચ પરમેષ્ઠી તથા રત્નત્રયની આરાધના માટે આઠ આંબિલ કરવાં. પછી સોળ વિદ્યાદેવીને આશ્રયીને સોળ એકાસણાં, પછી ચોવીશ શાસનયક્ષિણીને આશ્રયીને ચોવીશ એકાસણાં, પછી દશ દિક્પાલને આશ્રયીને દશ એકાસણાં, પછી નવ ગ્રહ તથા એક ક્ષેત્રપાલને આશ્રયીને દશ એકાસણાં, પછી ચાર નિકાયના દેવને આશ્રયીને ચાર એકાસણાં, ત્યારપછી સર્વની આરાધના માટે એક ઉપવાસ કરવો. એ રીતે કરવાથી બે ઉપવાસ, બાર આંબિલ, તથા ચોસઠ એકાસણાં મળી કુલ ૭૮ દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપને ચૈત્યમાં મોટી સ્નાત્ર વિધિથી પૂજા કરવી. ધર્માગાર (ઉપાશ્રય) ને વિષે લઘુનંદ્યાવર્તની પૂજા વિગેરે પૂર્વની જેમ કરવું. સંઘવાત્સલ્ય સંઘપૂજા કરવી. આ તપનું ફળ તીર્થંકર નામગોત્રનો બંધ તથા સર્વ દેવનું સાંનિધ્ય પ્રાપ્ત થાય તે છે. આ સાધુ તથા શ્રાવકને કરવાનો આગાઢ તપ છે.

॥ ઇતિ ફલતપાંસિ સપ્તવિંશતિઃ ॥

॥ ઇતિ આચારદિનકરગતતપાંસિ પૂર્ણાનિ ॥

૮૯ વીશસ્થાનક તપ.

આ વીશ સ્થાનકનો તપ ઘણો પ્રસિદ્ધ છે. તથા તે કરવાનો પ્રચાર પણ સર્વત્ર સાધારણ જોવામાં આવે છે. આ તપ ઘણો વિસ્તારથી કરવામાં આવે છે. તો પણ તે સંબંધી સામાન્ય વિધિજ માત્ર અહીં આપીએ છીએ. વિશેષ વિધિ-વિસ્તાર માટે **"વીશ સ્થાનક પદ પૂજા સંગ્રહ"** કે જે સુરતના ઝવેરી રૂપચંદ લલ્લુભાઈએ છપાવી પ્રસિદ્ધ કરેલ છે, તે તથા વિધિપ્રપા વિગેરે ગ્રંથો જોવા. આ તપ કરવાનો ઉત્તમ માર્ગ તો એ છે જે સુવિહિત ગુરૂની સમક્ષ તેમની આજ્ઞાનુસાર કરવો. છતાં દરેક સ્થળે ગુરૂનો યોગ હોતો નથી. તો પણ તપ આરંભ્યા પહેલાં નજીકના ગામોમાં જ્યાં ગુરૂનો યોગ હોય ત્યાં જઈ સર્વ વિધિથી સુજાણ થઇ પછી તેનો આરંભ કરવો યોગ્ય છે, અથવા જેઓએ આ તપ કર્યો હોય અને તેની વિધિ વિધાન વિગેરે સારી રીતે જાણતા હોય તેવા સુશ્રાવકથી માહિતગાર થવું.

સામાન્ય વિધિ

પ્રથમ શુભ નિર્દોષ મુહૂર્તે નંદી સ્થાપન પૂર્વક સુવિહિત ગુરૂની સમીપ વિંશતિ સ્થાનક તપ વિધિ પૂર્વક ઉચ્ચરવો. એક ઓળી બે માસથી છ માસ સુધીમાં પૂર્ણ કરવી. કદાચ છ માસની અંદર એક ઓળી પૂર્ણ ન થાય તો કરેલી (ચાલતી ઓળી)નો ફરીથી આરંભ કરવો પડે. એક ઓળીનાં વીશ પદ છે. તેમાં વીશે દિવસમાં વીશ પદ જૂદાં જૂદાં ગણવાં અથવા એક ઓળીના વીશ તપના દિવસોમાં એકજ પદ ગણવું, બીજા વીશ દિનમાં બીજું પદ

ગણવું. એ રીતે વીશ ઓળીએ (૪૦૦ દિવસે) વીશ પદ પૂર્ણ કરવાં. દરેક પદની આરાધના કરવાને સારી શક્તિવાળાએ અઠ્ઠમ કરીને પ્રત્યેક પદની આરાધના કરવી. એ રીતે કરવાથી વીશ અઠ્ઠમે એક ઓળી પૂર્ણ થાય. અને વીશે ઓળી ચારસો અઠ્ઠમે પૂર્ણ થાય. તેથી હીનશક્તિવાળાએ છઠ્ઠ કરવા. તેથી હીન શક્તિવાળાએ ચોવીહાર ઉપવાસ, તે ન બને તો તેવીહાર ઉપવાસ, તે ન બને તો આંબિલ, તે ન બને તો નીવી અને તેટલી પણ શક્તિ ન હોય તો તિવીહાર એકાસણાએ કરી આરાધવાં. એકાસણાથી ઓછો તપ કરી શકાય નહીં. વળી શક્તિમાન માણસે વીશે પદની આરાધનાને દિવસે આઠ પહોરનો પોસહ કરવો. તેથી હિનશક્તિવાળાએ માત્ર દિવસનો ચાર પહોરનો પોસહ કરવો. એ રીતે વીશે પદ પૌષધ કરીને આરાધવાં. જો પૌષધ કરવાની શક્તિ સર્વ પદમાં ન હોય તો આચાર્ય પદે ૧, ઉપાધ્યાય પદે ૨, સ્થવિર પદે ૩, સાધુ પદે ૪, ચારિત્ર પદે ૫, ગૌતમ પદે ૬, અને તીર્થ પદે ૭, એ સાત પદે તો અવશ્ય પૌષધ કરવો જોઇએ. [1]તેમ છતાં શક્તિ ન હોય તો તે દિવસે દેશાવકાશીક કરે અને સાવદ્ય વ્યાપારનો ત્યાગ કરે. તેટલી શક્તિ પણ ન હોય તો યથાશક્તિ તપ કરી આરાધે. તથા પોતાની લઘુતા ભાવે. મરણ તથા જન્મના સૂતકમાં ઉપવાસાદિક તપ કરે, પણ તે ગણતરીમાં ન ગણે. સ્ત્રી પણ ઋતુ સમયમાં ઉપવાસાદિક કરે તે પણ

---

૧ સાત પદે પણ પૌષધ ન બને તો સત્તરમી ઓળીમાં અવશ્ય પૌષધ કરવો, એવો પ્રચાર છે.

ગણુતરીમાં ન ગણે. તપને દિવસે જો પૌષધ કરે તો ઘણુંજ શ્રેયસ્કર છે. પણ પૌષધ ન કરે તો તે દિવસે બે વખત પ્રતિક્રમણ તથા ત્રણ વાર દેવવંદન અને [1]પડિલેહણ અવશ્ય કરવું. તથા બ્રહ્મચર્ય પાળવું, ભૂમિશયન કરવું, અતિ સાવદ્ય વ્યાપારનો આરંભ ન કરવો, અસત્ય ન બોલવું, આખો દિવસ તપના પદનું ગુણવર્ણન કરવું, તપને દિવસે પૌષધ કરે તો પારણાને દિવસે જિનભક્તિ કરીને પારણું કરવું. જો તપને દિવસે પૌષધ ન કર્યો હોય તો તે દિવસે જિનભક્તિ પૂજા કરે, કરાવે, ભાવના ભાવે, તપના દિવસે આરાધ્ય પદના જેટલા ગુણ હોય તેટલા લોગસ્સનો કાયોત્સર્ગ કરે, તે ગુણોનું સ્મરણ કરવા પૂર્વક ખમાસમણ દઇ વંદના કરે. તે પદનો મહિમા અને ગુણનું સ્મરણ કરીને આખો દિવસ હર્ષિત રહે. આ વિધિએ વીશે ઓળી કરવી. તથા દરેક ઓળીએ તે તે પદનો ઉત્સવ, મહોત્સવ, પ્રભાવના, ઉદ્યાપન પૂર્વક કરે. જિન શાસનની ઉન્નતિ કરે. શક્તિ ન હોય તો છેવટ એકજ ઓળી ઉત્સવાદિક સહિત કરે. અર્થાત્ પ્રાંતે આ મહાન્ તપનું યથાશક્તિ ઉજમણું કરે.

વીશ પદનું ગરણું નીચે પ્રમાણે—

		સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
૧	ૐ નમો અરિહંતાણં	૧૨	૧૨	૧૨	૨૦
૨	ૐ નમો સિદ્ધાણં.	૩૧	૩૧	૩૧	૨૦
૩	ૐ નમો પવયણસ્સ.	૨૭	૨૭	૨૭	૨૦
૪	ૐ નમો આયરિઆણં.	૩૬	૩૬	૩૬	૨૦

૧ દેવવંદન પડિલેહણ હંમેશાં ન કરી શકે તો તેરમી ઓળીએ અવશ્ય કરવું.

૫	ૐ નમો થેરાણં.	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૬	ૐ નમો ઉવજ્ઝાયાણં.	૨૫	૨૫	૨૫	૨૦
૭	ૐ નમો લોએ સવ્વસાહૂણં.	૨૭	૨૭	૨૭	૨૦
૮	ૐ નમો નાણસ્સ.	૫૧	૫૧	૫૧	૨૦
૯	ૐ નમો દંસણસ્સ.	૬૭	૬૭	૬૭	૨૦
૧૦	ૐ નમો વિણયસંપન્નસ્સ.	૫૨	૫૨	૫૨	૨૦
૧૧	ૐ નમો ચારીત્તસ્સ,	૭૦	૭૦	૭૦	૨૦
૧૨	ૐ નમો બંભવ્વયધારિણં.	૧૮	૧૮	૧૮	૨૦
૧૩	ૐ નમો કિરિયાણં.	૨૫	૨૫	૨૫	૨૦
૧૪	ૐ નમો તવસ્સ.	૧૨	૧૨	૧૨	૨૦
૧૫	ૐ નમો ગોયમસ્સ.	૧૧	૧૧	૧૧	૨૦
૧૬	ૐ નમો જિણાણં.	૨૦	૨૦	૨૦	૨૦
૧૭	ૐ નમો સંયમસ્સ,	૧૭	૧૭	૧૭	૨૦
૧૮	ૐ નમો અભિનવનાણસ્સ.	૫૧	૫૧	૫૧	૨૦
૧૯	ૐ નમો સુયસ્સ.	૨૦	૨૦	૨૦	૨૦
૨૦	ૐ નમો તિત્થસ્સ.	૩૮	૩૮	૩૮	૨૦

નીચેના દુહા બોલી ખમાસમણ દેવા. (દરેક ઓળીએ એક એક દુહો બોલવો.)

પરમ પંચ પરમેષ્ઠિમાં, પરમેશ્વર ભગવાન્ ।
ચાર નિક્ષેપે ધ્યાઇએ, નમો નમો જિણ ભાણ ॥૧॥

ગુણ અનંત નિર્મળ થયા, સહજ સ્વરૂપ ઉજાસ ।
અષ્ટ કર્મ મળ ક્ષય કરી, ભયે સિદ્ધ નમો તાસ ॥૨॥

ભાવામય ઔષધ સમી, પ્રવચન અમૃત વૃષ્ટિ ।
ત્રિભુવન જીવને સુખકરી, જય જય પ્રવચન દષ્ટિ ॥૩॥

છત્રીશ છત્રીશી ગુણે, યુગ પ્રધાન મુણીંદ ।
જિનમત પરમત જાણતા, નમો નમો તે સુરીંદ ॥૪॥

તજી પરપરિણુતિ રમણુતા, લહે નિજભાવ સ્વરૂપ ।
સ્થિર કરતા ભવિ લોકને, જય જય થિવિર અનૂપ ॥૫॥
બોધ સુક્ષ્મ વિણુ જીવને, ન હોય તત્ત્વ પ્રતીત ।
ભણે ભણાવે સુત્રને, જય જય પાઠક ગીત ॥૬॥

સ્યાદ્વાદ ગુણુ પરિણુમ્યો, રમતા સમતા સંગ ।
સાધે શુદ્ધાનંદતા, નમો સાધુ શુભરંગ ॥૭॥
અધ્યાતમ જ્ઞાને કરી, વિઘટે ભવભ્રમ ભીતિ ।
સત્ય ધર્મ તે જ્ઞાન છે, નમો નમો જ્ઞાનની રીતિ ॥૮॥

લોકાલોકના ભાવ જે, કેવલિ ભાષિત જેહ ।
સત્ય કરી અવધારતો, નમો નમો દર્શન તેહ ॥૯॥

શૌચ મૂળથી મહા ગુણી, સર્વ ધર્મનો સાર ।
ગુણુ અનંતનો કંદ એ, નમો વિનય આચાર ॥૧૦॥
રત્નત્રયી વિણુ સાધના, નિષ્ફળ કહી સદૈવ ।
ભાવરયણનું નિધાન છે, જય જય સંયમ જીવ ॥૧૧॥

જિનપ્રતિમા જિનમંદિરાં, કંચનના કરે જેહ ।
બ્રહ્મવ્રતથી બહુ બળ લહે, નમો નમો શીયલ સુદેહ ॥૧૨॥
આત્મબોધ વિણુ જે ક્રિયા, તે તો બાલક ચાલ ।
તત્ત્વારથાથી ધારીએ, નમો ક્રિયા સુવિશાલ ॥૧૩॥

કર્મ ખપાવે ચીકણાં, ભાવ મંગળ તપ જાણુ ।
પચાસ લબ્ધિ ઉપજે, જય જય તપ ગુણુ ખાણુ ॥૧૪॥
છઠ છઠ તપ કરે પારણું, ચઉનાણી ગુણુધામ ।
એ સમ શુભ પાત્ર કો નહીં, નમો નમો ગોયમ સ્વામ ॥૧૫॥

દોષ અઢારે ક્ષય ગયા, ઉપન્યા ગુણુ જસ અંગ ।
વૈયાવચ્ચ કરીએ મુદા, નમો નમો જિન પદ સંગ ॥૧૬॥
શુદ્ધાતમ ગુણુમેં રમે, તજી ઇંદ્રિય આશંસ ।
થિર સમાધિ સંતોષમેં, જય જય સંયમ વંશ ॥૧૭॥

જ્ઞાનવૃક્ષ સેવો ભવિક, ચારિત્ર સમકિત મૂળ ।
અજર અમર પદ ફલ લહો, જિનવર પદવી ફુલ ॥૧૮॥
વક્તા શ્રોતા યોગથી, શ્રુત અનુભવ રસ પીન ।
ધ્યાતા ધ્યેયની એકતા, જય જય શ્રુત સુખ લીન ॥૧૯॥
તીર્થયાત્રા પ્રભાવ છે, શાસન ઉન્નતિ કાજ ।
પરમાનંદ વિલાસતા, જય જય તીર્થ જહાજ ॥૨૦॥

૯૦ અંગવિશુદ્ધિ તપ.

પ્રથમ આંબીલ ૩, પછી નીવી ૩, પછી એકાસણા ૩, છેડે એક ઉપવાસ કરવો. ઉદ્યાપને ૧૩ મોદક જ્ઞાન પાસે ઢોકવા. 'ૐ નમો નાણસ્સ' એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૯૧ અઠ્ઠાવીશ લબ્ધિતપ. (અં. પૂ. વિગેરે)

એક એક લબ્ધિનું એક એક એકાસણું (અથવા એકાંતર ઉપવાસ) એમ નિરંતર અઠ્ઠાવીશ એકાસણા (અથવા ઉપવાસ) કરવા. દૂહો—

"લબ્ધિ અઠ્ઠાવીશ ધરી, ગુરૂ ગોયમ ગણેશ ।
ધ્યાવો ભાવિ શુભકર, ત્યાગી રાગ ને રીસ ॥૧॥

"શ્રી આમોસહી લબ્ધયે [1]નમઃ" એમ બોલી દરરોજ પચાસ ખમાસમણ, પચાસ લોગસ્સનો કાયોત્સર્ગ, પચાસ સાથીયા તથા વીશ નવકારવાળી તે તે દિવસની લબ્ધિના નાંમની ગણવી. તે લબ્ધિનાં નામ નીચે પ્રમાણે (આ તપનું ફળ નિર્મળ બુદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય તે છે.)

---

૧ લબ્ધિનું નામ દરરોજ બદલવું. દુહો તેજ બોલવો.

૧ શ્રી આમર્શૌષધિલબ્ધયે નમઃ ।
૨ શ્રી વિપ્રુડૌષધિલબ્ધયે નમઃ ।
૩ શ્રી ખેલૌષધિલબ્ધયે નમઃ ।
૪ શ્રી જલ્લૌષધિલબ્ધયે નમઃ ।
૫ શ્રી સર્વૌષધિલબ્ધયે નમઃ ।
૬ શ્રી સંભિન્નશ્રોતોલબ્ધયે નમઃ ।
૭ શ્રી અવધિલબ્ધયે નમઃ ।
૮ શ્રી મનઃપર્યવલબ્ધયે નમઃ ।
૯ શ્રી વિપુલમતિલબ્ધયે નમઃ ।
૧૦ શ્રી ચારણલબ્ધયે નમઃ ।
૧૧ શ્રી આશિવિષલબ્ધયે નમઃ ।
૧૨ શ્રી કેવલલબ્ધયે નમઃ ।
૧૩ શ્રી ગણધરલબ્ધયે નમઃ ।
૧૪ શ્રી પૂર્વધરલબ્ધયે નમઃ ।
૧૫ શ્રી અરિહંતલબ્ધયે નમઃ ।
૧૬ શ્રી ચક્રવર્તિલબ્ધયે નમઃ ।
૧૭ શ્રી બલદેવલબ્ધયે નમઃ ।
૧૮ શ્રી વાસુદેવલબ્ધયે નમઃ ।
૧૯ શ્રી અમૃતાશ્રવલબ્ધયે નમઃ ।
૨૦ શ્રી કોષ્ઠકબુદ્ધિલબ્ધયે નમઃ ।
૨૧ શ્રી પદાનુસારિલબ્ધયે નમઃ ।
૨૨ શ્રી બીજબુદ્ધિલબ્ધયે નમઃ ।
૨૩ શ્રી તેજોલેશ્યાલબ્ધયે નમઃ ।
૨૪ શ્રી આહારકલબ્ધયે નમઃ ।
૨૫ શ્રી શીતલેશ્યાલબ્ધયે નમઃ ।
૨૬ શ્રી વૈક્રિયલબ્ધયે નમઃ ।
૨૭ શ્રી અક્ષીણમહાનસલબ્ધયે નમઃ ।
૨૮ શ્રી પુલાકલબ્ધયે નમઃ ।

૯૨ અશુભનિવારણ.

પ્રથમ ઉપવાસ એક, પછી નીવી બે, પછી આંબીલ ત્રણ, પછી એકાસણાં છ, પછી [1]લૂખો ચોપડ્યો એક, એક સિક્થ પાંચ, એકલઠાણા ચાર, [2]એકલઘરો એક, અલવાડો એક (ઢોકળાં વિગેરે અલેપ પદાર્થ), એક કવળ એક—આ પ્રમાણે ૨૫ દિવસે તપ પૂર્ણ કરવો.

" ૐ નમો અરિહંતાણં " એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી, સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૯૩ અષ્ટકર્મોત્તર પ્રકૃતિ તપ.

આઠ કર્મ મધ્યે જ્ઞાનાવરણની ઉત્તર પ્રકૃતિ પાંચ, દર્શનાવરણની નવ, વેદનીયની બે, મોહનીયની અઠ્ઠાવીશ, આયુઃકર્મની ચાર, નામ કર્મની એકસો ને ત્રણ, ગોત્ર કર્મની બે, અંતરાય કર્મની પાંચ, સર્વ મળી ૧૫૮ પ્રકૃતિ હોવાથી ૧૫૮ ઉપવાસ એકાંતર એકાસણે કરવા. એટલે કે એક ઉપવાસ પછી એકાસણું એમ ૧૫૮ ઉપવાસ અને

---

૧ લૂખા ચોપડ્યાની એવી રીત છે કે–એક વાટકો ઘીનો તથા એક વાટકો પાણીનો ઢાંકી રાખવો. પછી કોઇ અજાણ્યા પાસે એક વાટકો ઉઘડાવવો. તેમાં જો ઘીનો ઉઘડે તો એકાસણું કરવું અને પાણીનો ઉઘડે તો આંબીલ કરવું.

૨ એકલઘરાની એવી રીત છે કે–પાણીનો લોટો લઈને કોઇ સંબંધીને ઘેર જવું. તે વખતે જો તે ઘરમાંથી 'આવો પધારો' એમ કહે તો ત્યાં એકાસણું કરવું. અથવા કાંઇક બીજું કહે અર્થાત્ કેમ આવ્યા ? ઇત્યાદિ કહે તો સાંજ પાણી પીને ચોવિહારનું પચ્ચક્ખાણ કરીને આવવું.

૧૫૮ એકાસણા વડે એક ઓળી [1]થાય, તેવી આઠ ઓળી કરવી. ઉદ્યાપનમાં ૧૫૮–૧૫૮ વસ્તુ તથા મોદક ઢોકવા, જ્ઞાનની પૂજા કરવી, ગુરૂને દાન દેવું, સંઘવાત્સલ્ય કરવું. ઇત્યાદિ. ગરણું નીચે પ્રમાણે વીશ નવકારવાળીનું ગણવું. જે દિવસે જે પ્રકૃતિનો તપ ચાલતો હોય તે દિવસે તેના નામનું ગણવું.

જ્ઞાનાવરણીય પ્રકૃતિ ૫

૧ મતિજ્ઞાનાવરણીયરહિતાય શ્રી અનન્તજ્ઞાનસંયુતાય સિદ્ધાય નમઃ ।
૨ શ્રુતજ્ઞાનાવરણીયરહિતાય શ્રી અન૦ ।
૩ અવધિજ્ઞાનાવરણીયરહિતાય શ્રી અન૦ ।
૪ મનઃપર્યવજ્ઞાનાવરણીયરહિતાય શ્રી અન૦ ।
૫ કેવલજ્ઞાનાવરણીયરહિતાય શ્રી અન૦ ।

અથવા “ શ્રી અનન્તજ્ઞાનસંયુતાય સિદ્ધાય નમઃ ” એટલુંજ ગણવું. સાથીયા વિગેરે પાંચ પાંચ કરવા.

દર્શનાવરણીય કર્મની પ્રકૃતિ ૯

૧ ચક્ષુર્દર્શનાવરણીયરહિતાય શ્રી અનન્તદર્શનસંયુતાય સિદ્ધાય નમઃ ।
૨ અચક્ષુર્દર્શનાવરણીયરહિતાય શ્રી અ૦ ।
૩ અવધિદર્શનાવરણીયરહિતાય૦ શ્રી અ૦
૪ કેવલદર્શનાવરણીયરહિતાય શ્રી અ૦
૫ નિદ્રારહિતાય શ્રી૦
૬ નિદ્રાનિદ્રારહિતાય શ્રી૦

---

૧ હાલની પ્રવૃત્તિમાં માત્ર ૧૫૮ ઉપવાસ છુટક કરવાનો પ્રચાર છે.

૭ પ્રચલારહિતાય શ્રી૦
૮ પ્રચલાપ્રચલારહિતાય શ્રી૦
૯ સ્ત્યાનર્દ્ધિરહિતાય શ્રી૦

અથવા " શ્રી અનન્તદર્શનસંયુતાય સિદ્ધાય સિદ્ધાય નમઃ " એ પદ ગણવું. સાથીયા વિગેરે નવ નવ કરવા.

વેદનીયકર્મની પ્રકૃતિ ૨

૧ સાતાવેદનીયરહિતાય શ્રી અવ્યાબાધગુણસંયુતાય સિદ્ધાય નમઃ ।
૨ અસાતાવેદનીયરહિતાય શ્રી અવ્યા૦

અથવા " શ્રી અવ્યાબાધગુણસંયુતાય સિદ્ધાય નમઃ " એ પદ ગણવું. સાથીયા વિગેરે બે બે કરવા.

મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ ૨૮

૧ સમ્યક્ત્વમોહનીયરહિતાય શ્રી અનન્તચારિત્રગુણસંયુતાય સિદ્ધાય નમઃ
૨ મિશ્રમોહનીયરહિતાય શ્રી અનન્ત૦
૩ મિથ્યાત્વમોહનીયરહિતાય૦
૪ અનન્તાનુબન્ધિક્રોધરહિતાય૦
૫ અનન્તાનુબન્ધિમાનરહિ૦
૬ અનન્તાનુબન્ધિમાયારહિ૦
૭ અનન્તાનુબન્ધિલોભરહિ૦
૮ અપ્રત્યાખ્યાનિક્રોધરહિ૦
૯ અપ્રત્યાખ્યાનિમાનરહિ૦
૧૦ અપ્રત્યાખ્યાનિમાયારહિ૦
૧૧ અપ્રત્યાખ્યાનિલોભરહિ૦
૧૨ પ્રત્યાખ્યાનિક્રોધરહિ૦
૧૩ પ્રત્યાખ્યાનિમાનરહિ૦

૧૪ પ્રત્યાખ્યાનિમાયારહિ૦
૧૫ પ્રત્યાખ્યાનિલોભરહિ૦
૧૬ સંજવલનક્રોધરહિ૦
૧૭ સંજવલનમાનરહિ૦
૧૮ સંજવલનમાયારહિ૦
૧૯ સંજવલનલોભરહિ૦
૨૦ હાસ્યમોહનીયરહિતાય૦
૨૧ રતિમોહનીયરહિતા૦
૨૨ અરતિમોહનીયરહિતા૦
૨૩ ભયમોહનીયરહિ૦
૨૪ શોકમોહનીયરહિ૦
૨૫ દુર્ગંચ્છામોહનીયરહિ૦
૨૬ પુરૂષવેદરહિ૦
૨૭ સ્રીવેદરહિતાય૦
૨૮ નપુંસકવેદહિતાય૦

અથવા "અનન્તચારિત્રગુણસંયુતાય સિદ્ધાય નમઃ" એ પદજ માત્ર ગણવું. સાથીયા વિગેરે ૨૮-૨૮ કરવા.

આયુષ્યકર્મની પ્રકૃતિ ૪

૧ દેવાયૂરહિતાય શ્રીઅક્ષયસ્થિતિગુણસંયુતાય સિદ્ધાય નમઃ
૨ નરાયૂરહિ૦ ૩ તિર્યંચાયૂરહિ૦ ૪ નરકાયૂરહિ૦

અથવા માત્ર "શ્રી અક્ષયસ્થિતિગુણસંયુતાય સિદ્ધાય નમઃ" એટલુંજ ગણવું. સાથીયા વિગેરે ૪-૪ કરવા.

નામ કર્મની પ્રકૃતિ ૧૦૩

૧ દેવગતિરહિતાય શ્રી અરૂપિનિરંજનગુણસંયુતાય સિદ્ધાય નમઃ ।
૨ નરકગતિરહિતાય૦
૩ તિર્યંચગતિરહિતાય૦

૪ નરગતિરહિતાય૦
૫ એકેન્દ્રિયજાતિરહિતાય૦
૬ દ્વીન્દ્રિયજાતિરહિતાય૦
૭ ત્રીન્દ્રિયજાતિરહિતાય૦
૮ ચતુરીન્દ્રિયજાતીરહિતાય૦
૯ પંચેન્દ્રિયજાતીરહિતાય૦
૧૦ ઔદારિકશરીરરહિ૦
૧૧ વૈક્રિયશરીરરહિ૦
૧૨ આહારકશરીરરહિ૦
૧૩ તૈજસશરીરરહિ૦
૧૪ કાર્મણશરીરરહિ૦
૧૫ ઔદારિકાંગોપાંગરહિ૦
૧૬ વૈક્રિયાંગોપાંગરહિ૦
૧૭ આહારકાંગોપાંગરહિ૦
૧૮ ઔદારિકૌદારિકબંધનરહિ૦
૧૯ ઔદારિકતૈજસબંધનરહિ૦
૨૦ ઔદારિકકાર્મણબંધનરહિ૦
૨૧ વૈક્રિયવૈક્રિયબંધનરહિ૦
૨૨ વૈક્રિયતૈજસબંધનરહિ૦
૨૩ વૈક્રિયકાર્મણબંધનરહિ૦
૨૪ આહારકાહારકબંધનરહિ૦
૨૫ આહારકતૈજસબંધનરહિ૦
૨૬ આહારકકાર્મણબંધનરહિ૦
૨૭ ઔદારિકતૈજસકાર્મણબંધનરહિ૦
૨૮ વૈક્રિયતૈજસકાર્મણબંધનરહિ૦
૨૯ આહારકતૈજસકાર્મણબંધનરહિ૦
૩૦ તૈજસતૈજસબંધનરહિતાય૦

૩૧ કાર્મણકાર્મણબંધનરહિ૦
૩૨ તૈજસકાર્મણબંધનરહિ૦
૩૩ ઔદારિકસંઘાતનરહિ૦
૩૪ વૈક્રિયસંઘાતનરહિ૦
૩૫ આહારકસંઘાતનરહિ૦
૩૬ તૈજસસંઘાતનરહિ૦
૩૭ કાર્મણસંઘાતનરહિ૦
૩૮ વજ્રર્ષભનારાચસંહનનરહિ૦
૩૯ ઋષભનારાચસંહનનરહિ૦
૪૦ નારાચસંહનનરહિ૦
૪૧ અર્ધનારાચસંહનનરહિ૦
૪૨ કીલિકાસંહનનરહિ૦
૪૩ સેવાર્તસંહનનરહિ૦
૪૪ સમચતુરસ્રસંસ્થાનરહિ૦
૪૫ ન્યગ્રોધસંસ્થાનરહિ૦
૪૬ સાદિસંસ્થાનરહિ૦
૪૭ વામનસંસ્થાનરહિ૦
૪૮ કુબ્જસંસ્થાનરહિ૦
૪૯ હુંડકસંસ્થાનરહિ૦
૫૦ કૃષ્ણવર્ણરહિ૦
૫૧ નીલવર્ણરહિ૦
૫૨ લોહિતવર્ણરહિ૦
૫૩ પીતવર્ણરહિ૦
૫૪ શ્વેતવર્ણરહિ૦
૫૫ સુરભીગંધરહિતાય૦
૫૬ દુરભીગંધરહિ૦
૫૭ તિક્તરસરહિતાય૦

૫૮ કટુકરસરહિ૦
૫૯ આમ્લરસરહિ૦
૬૦ કષાયરસરહિ૦
૬૧ મધુરરસરહિ૦
૬૨ શીતસ્પર્શરહિ૦
૬૩ ઉષ્ણસ્પર્શરહિ૦
૬૪ ગુરૂસ્પર્શરહિતાય૦
૬૫ લઘુસ્પર્શરહિતાય૦
૬૬ ખરસ્પર્શરહિ૦
૬૭ સ્નિગ્ધસ્પર્શરહિ૦
૬૮ રૂક્ષસ્પર્શરહિ૦
૬૯ સ્નિગ્ધસ્પર્શરહિ૦
૭૦ નરકાનુપૂર્વીરહિ૦
૭૧ તિર્યંચાનુપૂર્વીરહિ૦
૭૨ નરાનુપૂર્વીરહિ૦
૭૩ દેવાનુપૂર્વીરહિ૦
૭૪ શુભવિહાયોગતિરહિ૦
૭૫ અશુભવિહાયોગતિરહિ૦
૭૬ પરાઘાતનામકર્મરહિ૦
૭૭ ઉચ્છ્વાસનામકર્મરહિ૦
૭૮ આતપનામકર્મરહિ૦
૭૯ ઉદ્યોતનામકર્મરહિ૦
૮૦ અગુરૂલઘુનામકર્મરહિ૦
૮૧ તીર્થંકરનામકર્મરહિ૦
૮૨ નિર્માણનામકર્મરહિ૦
૮૩ ઉપઘાતનામકર્મરહિ૦
૮૪ ત્રસનામકર્મરહિ૦

૮૫ બાદરનામકર્મરહિ૦
૮૬ પર્યાપ્તનામકર્મરહિ૦
૮૭ પ્રત્યેકનામકર્મરહિ૦
૮૮ સ્થિરનામકર્મરહિ૦
૮૯ શુભનામકર્મરહિ૦
૯૦ સૌભાગ્યનામકર્મરહિ૦
૯૧ સુસ્વરનામકર્મરહિ૦
૯૨ આદેયનામકર્મરહિ૦
૯૩ યશોનામકર્મરહિ૦
૯૪ સ્થાવરનામકર્મરહિ૦
૯૫ સુક્ષ્મનામકર્મરહિ૦
૯૬ અપર્યાપ્તનામકર્મરહિ૦
૯૭ સાધારણનામકર્મરહિ૦
૯૮ અસ્થિરનામકર્મરહિ૦
૯૯ અશુભનામકર્મરહિ૦
૧૦૦ દૌર્ભાગ્યનામકર્મરહિ૦
૧૦૧ દુઃસ્વરનામકર્મરહિ૦
૧૦૨ અનાદેયનામકર્મરહિ૦
૧૦૩ અયશોનામકર્મરહિ૦

અથવા "શ્રી અરુપિનિરંજનગુણસંયુતાય સિદ્ધાય નમઃ" એટલુંજ ગણવું. સાથીયા વિગેરે ૧૦૩–૧૦૩ કરવા.

ગોત્રકર્મની પ્રકૃતિ ૨.

૧ ઉચ્ચૈર્ગોત્રરહિતાય શ્રી અગુરુલઘુગુણસંયુતાય સિદ્ધાય નમઃ

૨ નીચ્ચૈર્ગોત્રરહિતાય શ્રી અગુરુ૦

અથવા માત્ર "શ્રી અગુરુલઘુગુણસંયુતાય સિદ્ધાય નમઃ" એટલું ગણવું. સાથીયા વિગેરે બે બે કરવા.

અંતરાયકર્મની પ્રકૃતિ ૫.

૧ દાનાન્તરાયકર્મરહિતાય શ્રી અનન્તવીર્યગુણસંયુતાય સિદ્ધાય નમઃ

૨ લાભાન્તરાયકર્મરહિ૦

૩ ભોગાન્તરાયકર્મરહિ૦

૪ ઉપભોગાન્તરાયકર્મરહિ૦

૫ વીર્યાંતરાયકર્મરહિ૦

અથવા માત્ર "શ્રી અનન્તવીર્યગુણસંયુતાય સિદ્ધાય નમઃ" એ પદનું ગરણું ગણવું. સાથીયા વિગેરે પાંચ પાંચ કરવા.

બીજી રીત (પ્રતિ નં. બ.)

અથવા અષ્ટ કર્મોત્તર પ્રકૃતિ તપ કરવાનું આ પ્રમાણે પણ લખ્યું છે. જ્ઞાનાવરણીય કર્મને આશ્રયી દશમ (લગોલગ ચાર ઉપવાસ) ઉપર પારણું કરવું. એવાં પાંચ દશમ કરવા. દર્શનાવરણીયને આશ્રયી નવ દશમ કરવા, વેદનીય કર્મને આશ્રયી બે દશમ કરવા, મોહનીય કર્મને આશ્રયી અઠ્ઠાવીશ અઠ્ઠમ કરવા, આયુકર્મને આશ્રયી ચાર દશમ કરવા, નામકર્મના ઉપવાસ એકસો ને ત્રણ કરવા, ગોત્રકર્મના બે દશમ કરવા તથા અંતરાયકર્મના પાંચ દુવાલસ (લગોલગ પાંચ ઉપવાસ) કરવા.

અથવા જ્ઞાનાવરણના દુવાલસ પાંચ, દર્શનાવરણના દશમ નવ; વેદનીયના અઠ્ઠમ બે, મોહનીયના અઠ્ઠમ અઠ્ઠાવીશ, આયુના દશમ ચાર, નામના છઠ્ઠ અથવા ઉપવાસ એક સો ત્રણ, ગોત્રના દશમ બે તથા અંતરાયના દશમ પાંચ. આ પ્રમાણે અનુક્રમે વિધિ પૂર્વક કરવા અથવા છુટક છુટક કરવા. બીજો સર્વ વિધિ ઉદ્યાપન વિગેરે ઉપર પ્રમાણે જાણવું.

૯૪ અષ્ટ પ્રવચન માતૃતપ. (પ્ર. નં. ક.)

પહેલે દિવસે એક કવળ, બીજે દિવસે એક કવળ, ત્રીજે દિવસે એક કવળ એ પ્રમાણે ૧-૧-૧ ઈર્યાસમિતિની આરાધના દિન ત્રણ કરવી. પછી પહેલે દિવસે બે કવળ, બીજે દિવસે એક, ત્રીજે દિવસે બે એ પ્રમાણે ૨-૧-૨ ભાષાસમિતિની આરાધના દિન ત્રણ કરવી. એષણાસમિતિની આરાધના માટે અનુક્રમે કવળ ૩-૧-૩ એ પ્રમાણે ત્રણ દિવસ કરવા. આદાન ભંડ નિક્ષેપણા સમિતિના અનુક્રમે કવળ ૪-૧-૪ એ પ્રમાણે ત્રણ દિવસ કરવા. ઉચ્ચાર પાસવણ ખેલ પારિષ્ઠાપનિકા સમિતિના અનુક્રમે કવળ ૫-૧-૫ કરવા. મનોગુપ્તિના ૬-૧-૬ કરવા. વચનગુપ્તિના ૭-૧-૭ કવળ કરવા તથા કાયગુપ્તિના ૮-૧-૮ એ પ્રમાણે કરવા. સર્વ કવળ સંખ્યા ૮૦ થાય છે. તપ દિન ૨૪ તથા પારણાદિન ૮ થાય છે. (એટલે કે એક માતૃનો ત્રણ દિવસનો તપ પૂરો થાય ત્યારે છેડે એક પારણું કરવાથી પારણાના દિવસ આઠ થાય છે.) ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે જે માતૃનો તપ ચાલતો હોય તેના નામનું ગણવું.

		સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
૧	ઈર્યાસમિતિધરાય નમ:	૩	૩	૩	૨૦
૨	ભાષાસમિતિધરાય નમ:	૫	૫	૫	૨૦
૩	એષણાસમિતિધરાય નમ:	૭	૭	૭	૨૦
૪	આદાનભંડનિક્ષેપણાસમિતિધરાય નમ:	૯	૯	૯	૨૦
૫	ઉચ્ચારપ્રસ્રવણખેલપારિષ્ઠાપનિકા સમિતિધરાય નમઃ	૧૧	૧૧	૧૧	૨૦
૬	મનોગુપ્તિધરાય નમ:	૧૩	૧૩	૧૩	૨૦

૭	વચનગુપ્તિધરાય નમ:	૧૫	૧૫	૧૫	૨૦
૮	કાયગુપ્તિધરાય નમ:	૧૭	૧૭	૧૭	૨૦

૯૫ અષ્ટમાસી તપ. (જૈ. પ્ર. જ. સિં. વિગેરે)

આ તપમાં એકાંતર એકાસણે ૨૪૦ ઉપવાસ કરવા. એટલે કે એક ઉપવાસ અને એકાસણું એ પ્રમાણે ૨૪૦ ઉપવાસ અને ૨૪૦ એકાસણાં કરવાં. ઉજમણે ૨૪૦ મોદક ઢોકવા. આ તપ મધ્યમ બાવીશ તીર્થંકરને આશ્રયીને કરવાનો છે, તેથી જે જે તીર્થંકરનો તપ ચાલતો હોય તે તે તીર્થંકરના નામની સાથે નાથાય નમ: એ પદ જોડી વીશ નવકારવાળી ગણવી. આ પ્રમાણે દરેક તીર્થંકરને આશ્રયીને ૨૪૦ ઉપવાસ તથા ૨૪૦ એકાસણાં કરવાં. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૯૬ કર્મ ચક્રવાલ તપ. (જૈ. પ્ર. નં. અ વિગેરે)

પ્રથમ એક અઠ્ઠમ કરી પારણું કરવું, પછી ચોસઠ ઉપવાસ એકાંતર પારણાવાળા કરવા. (કોઈ વ્રતમાં સાઠ તથા કોઈમાં એકસઠ ઉપવાસ લખ્યા છે.) છેવટ એક અઠ્ઠમ કરવો. તેમાં કુલ ૭૦ ઉપવાસ અને ૬૬ પારણા થાય છે. ઉજમણે ૧૨૮ મોદક જ્ઞાન પાસે ઢોકવા, સુવર્ણ ચક્ર દેવ પાસે ઢોકવું. "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૯૭ આગમોક્ત કેવલિ તપ. (જૈ. પ્ર. વિગેરે)

આંબિલ નિરંતર દશ કરવા, ઉપર એક ઉપવાસ કરવો. ઉજમણે મોદક અગીયાર, નાળીયેર અગીયાર તથા રૂમાલ

એક પુસ્તક આગળ ઢોકવાં. શ્રી જિનની અષ્ટ પ્રકારી પૂજા કરવી, ગુરૂભક્તિ કરવી. ગરણું "નમો નાણુસ્સ" પદનું ગણવું. સાથીયા વિગેરે ૫૧ કરવા.

૯૮ ચત્તારિ અટ્ઠ દસ દોય તપ. (જૈ. પ્ર. વિગેરે)

આ તપ અષ્ટાપદે રહેલા ચોવીશ તીર્થંકરની આરાધના માટે છે. તેમાં પ્રથમ ચાર ઉપવાસ, પછી આઠ ઉપવાસ, પછી દશ ઉપવાસ અને પછી બે ઉપવાસ એમ ચોવીશ ઉપવાસ કરવા. (દશ કર્યા પછી તરતજ બે ઉપવાસ કરવા, તેમાં પારણાના દિવસનું જ આંતરૂં આવવું જોઇએ એવી પ્રવૃત્તિ છે) "શ્રી અષ્ટાપદ તીર્થાય નમઃ" એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે ચોવીશ ચોવીશ કરવા.

૯૯ કલંક નિવારણ તપ અથવા સીતા તપ.

આ તપમાં ઉપવાસ એક, બેસણું એક, આંબીલ એક, બેસણું એક, આંબીલ એક, ઉપવાસ એક, આ પ્રમાણે[1] સીતા તપ કરવાથી કલંક ન આવે. ઉદ્યાપને જ્ઞાનપૂજા કરવી પ્રભુ પાસે મોદક નવ ઢોકવા. ગુરૂના નવ અંગની પૂજા કરવી. "નમો અરિહંતાણું" પદની વીશ નવકારવાળી ગણવી. સાથીયા બાર બાર કરવા.

૧૦૦ ઋષભનાથજી કાંતુલા (હાર) તપ. (પ્ર. નં. ૬)

શ્રી ઋષભનાથજીના હાર જેવો તપ હોવાથી ઋષભ-કાંતુભા તપ કહેવાય છે. તે તપમાં પ્રથમ બે ઉપવાસ પછી

---

૧ આ તપમાં કોઈ ૯ દિન પણ કહે છે. પરંતુ પં. શ્રી ગંભારવિજયજીવાળી ભાષાની પ્રતિમાં ૬ હતા કદાચઓ ળીઓ પડી હોય તો જ્ઞાની જાણે.

એકાસણું, પછી સાત ઉપવાસ એકાસણાને આંતરે કરવા. પછી એક અઠ્ઠમ (૩ લાગઠ ઉપવાસ), પછી એકાસણું, પછી એકાંતરે સાત ઉપવાસ એકાસણાવાળા કરવા, પછી એક છઠ્ઠ (બે ઉપવાસ) કરવો, પછી એકાસણું કરવું. આવી રીતે કુલ દિન ૩૮ થાય. આ તપના ઉદ્યાપનમાં શ્રી ઋષભદેવજીને મોતીનો હાર ચઢાવવો. ગરણું "શ્રી ઋષભનાથાય નમઃ" નવકારવાળી ૨૦, સાથીયા ખમાસમણ વિગેરે ૧૨–૧૨ જાણવા.

૧૦૧ મૌન એકાદશી તપ. (જૈ. પ્ર.)

આ તપ માગશર શુદી અગીયારશે શરૂ કરવો. તે દિવસે ઉપવાસ કરવો. એ રીતે અગીયાર વરસની માગશર શુદી અગીયારશ કરવી, અથવા અગીયાર માસની અગીઆર શુક્લ એકાદશી કરવી. અથવા અગીયાર વરસ સુધી દરેક માસની શુદ અગીયારશ કરવી. અથવા દર વરસની મૌન અગીયારશ જાવજ્જીવ કરવી. (કુલ ચાર પ્રકાર છે.) "શ્રી મલ્લીનાથ સર્વજ્ઞાય નમઃ" એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી તથા મૌન એકાદશીને દિવસે દોઢસો કલ્યાણકની એક એક નવકારવાળી ગણવી. સાથીયા વિગેરે ૧૧–૧૧ કરવા.

૧૦૨ કંઠાભરણ તપ. (સિદ્ધિવધુ કંઠાભરણ) (જૈ. પ્ર.)

આ તપમાં પ્રથમ એક છઠ્ઠ કરવો પછી પારણું, પછી એક ઉપવાસ કરી પારણું, પછી અઠ્ઠમ કરી પારણું, પછી ઉપવાસ કરીને પારણું, પછી છઠ્ઠ કરવો. એ રીતે તપના નવ દિવસ થાય તથા પારણાના દિવસ પાંચ થાય. બન્ને મળી ૧૪ દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. "નમો સિદ્ધાણં"

એ પદનું ગરણું વીશ નવકારવાળી ગણવું. સાથીયા વિગેરે આઠ આઠ કરવા. ઉદ્યાપનમાં નવ મુક્તાફળ મુકી જ્ઞાન ભક્તિ કરવી.

બીજી રીત (પ્રત નં. ૬)

અથવા પ્રથમ એક છઠ્ઠ કરવો, પછી પારણું કરવું. પછી એકાંતર પારણાવાળા સાત ઉપવાસ કરવા, પછી એક અઠ્ઠમ કરવો, પછી પારણું કરી સાત ઉપવાસ એકાંતર પારણાવાળા કરવા, પછી છેવટ એક છઠ્ઠ કરવો. એ રીતે એકવીશ ઉપવાસ અને સોળ પારણાંએ પૂર્ણ થાય છે. બીજું સર્વ ઉપર પ્રમાણે જાણવું.

૧૦૩ ક્ષીરસમુદ્ર તપ. (લા.)

આ તપમાં સાત ઉપવાસ નિરંતર કરી પારણે ગુરૂને ક્ષીર વહોરાવી માત્ર ક્ષીર વડે એકાસણું કરવું, ઠામ ચોવિહાર કરવો. ઉદ્યાપને ખીર, ખાંડ અને ઘૃતથી ભરેલો થાળ દેવ પાસે ઢોકવો. ગુરૂને દાન દેવું. સંઘવાત્સલ્ય, જ્ઞાનપૂજા કરવી.

બીજી રીત (જૈ. પ્ર. જૈ. સિં. વિગેરેમાં)

આ તપ શ્રાવણ માસમાં કરવો. પર્યુષણા પહેલાં તેનો આરંભ કરવો. તેમાં આઠ એકાસણા ઉપર એક ઉપવાસ કરવો. ઉદ્યાપન ઉપર પ્રમાણે. "ક્ષીરવરસમસમ્યગ્દર્શનધરાય નમઃ" એ પદનું ગરણું નવકારવાળી વીશનું ગણવું. સાથીયા વિગેરે સાત સાત કરવા. (આ બીજી રીત પ્રચલિત નથી.)

---

૧૦૪ કોટિશિલા તપ. (વ્રત નં. ૬.)

કોટિશિલા ઉપર છ તીર્થંકરના ગણધરો વિગેરે સાધુઓ મોક્ષે ગયા છે. તેમને ઉદ્દેશીને આ તપ કરવાનો છે. તેમાં શ્રી શાંતિનાથજીના શાસનમાં ચક્રાયુધ આદિ સંખ્યાતા સાધુઓ મોક્ષે ગયા, માટે તેમને ઉદ્દેશીને પ્રથમ એક ઉપવાસ કરવો. પછી આઠ એકાસણાં કરવાં, પછી એક ઉપવાસ કરી પારણે એકાસણું કરવું. સર્વ મળી દિન અગ્યારે આ તપ પૂરો થાય છે. પછી શ્રી કુંથુનાથસ્વામીના શાસનમાં પણ સંખ્યાતા મુનિઓ સિદ્ધ થયા છે. તેથી તેમને આશ્રયીને પણ ઉપર પ્રમાણે જ અગ્યાર દિવસનો તપ કરવો. પછી શ્રી અરનાથ સ્વામીના વારામાં બાર કરોડ મુનિઓ સિદ્ધિ પદને પામ્યા છે. તેથી તેમને આશ્રયીને પ્રથમ એક ઉપવાસ કરીને પછી દશ એકાસણાં કરવાં, પછી એક છેલ્લો ઉપવાસ કરી પારણે એકાસણું કરવું. તેથી પારણા સહિત તેર દિવસે આ તપ પૂરો થાય છે. શ્રીમલ્લિનાથજીના વારામાં છ કરોડ મુનિઓ મોક્ષે ગયા છે. તેથી તેમને આશ્રયીને પહેલો ઉપવાસ, પછી ચાર એકાસણાં પછી એક ઉપવાસ કરીને પારણે એકાસણું કરવું. કુલ સાત દિવસે આ તપ પૂરો થાય છે. શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીના વારામાં ત્રણ કરોડ મુનિઓ સિદ્ધિપદ પામ્યા છે. તેથી તેમને આશ્રયીને પ્રથમ ઉપવાસ, પછી એકાસણું અને પછી ઉપવાસ કરી પારણે એકાસણું કરવું. એમ કુલ ચાર દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. શ્રી નમિનાથજીના વારામાં એક કરોડ મુનિ સિદ્ધ થયા. તેથી તેમને આશ્રયીને એક ઉપવાસ કરવો, પારણે એકાસણું કરવું.

ઉદ્યાપને દેવ પાસે દશ સાથીયા અક્ષતના કરવા. દશ દીવા ઘીના મૂકવા, દશ પુષ્પમાળા પ્રભુના કંઠમાં પહેરાવવી, અષ્ટપ્રકારી પૂજા ભણાવવી. તંદૂલ (ચોખા) સવાશેર પ્રભુ પાસે ઢોકવા. "ૐ હ્રીં નમો સિદ્ધાણં" એ પદનું ગરણું, નવકારવાળી વીશનું ગણવું. દશ લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો, પ્રદક્ષિણા દશ, ખમાસણાં દશ દેવા, જયવીયરાય પર્યંત ચૈત્યવંદન કરવું. ખમાસમણ આ પ્રમાણે દેવા.

શ્રી શાંતિનાથ જિન તણા, ચક્રાયુધ ગણધાર;
કોટિશિલાએ શિવ લહ્યા, પ્રણમું પ્રાત ઉદાર. ૧
ચોવીશ જુગના સહુ મલી, સાધુ સંખ્યાતિકોડ;
એણિ તીરથે મુક્તે ગયા, વંદૂ બે કર જોડ. ૨
મહા તીરથ સિદ્ધાંતમાં, ભાખે શ્રી જગભાણ;
તન મન વચને સેવતાં, લહીએ શિવપુર ઠામ. ૩
દશાર્ણ દેશે કેઇ કહે, કેઈક સિંધુ મજાર;
કોટિશિલા તીરથ તિહાં, પ્રણમું વારંવાર. ૪
એક જીવ જિહાં શિવ લહે, તીરથ કહીએ તેહ;
અસંખ્ય મુનિ જિહાં શિવ લહે, કિમ નવિ કહીએ એહ ૫
પુષ્પ દીપ નૈવેદ્યથી, જે પૂજે જિનરાજ;
અક્ષત ફલ આગલ ધરે, સીઝે વંછિત કાજ. ૬

૧૦૫ પાંચ પચ્ચખ્ખાણ તપ. (ઓળી) (ટી.)

આ તપમાં પહેલે દિવસે ઉપવાસ, બીજે દિવસે બેસણું, ત્રીજે દિવસે એકાસણું, ચોથે દિવસે નીવી, પાંચમે દિવસે આંબીલ એ પ્રમાણે પાંચ દિવસે એક ઓળી થઈ. એવી પાંચ ઓળી કરવી. ગરણું "નમો સિદ્ધાણં" એ પદનું વીશ નવકારવાળીનું ગણવું. સાથીયા વિગેરે આઠ આઠ કરવા.

૧૦૬ ગૌતમ કમળ તપ. (નં. ક.)

આ તપમાં એકાંતર ઉપવાસ નવ કરવા. ઉદ્યાપને ગૌતમસ્વામીની પૂજા પૂર્વક સુવર્ણનું કમળ કરાવીને ઢોકવું. બીજી સર્વ વસ્તુ પક્વાન્ન, ફળ વિગેરે શક્તિ પ્રમાણે ઢોકવા. "શ્રી ગૌતમસ્વામિસર્વજ્ઞાય નમઃ" એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે સતાવીશ કરવા.

૧૦૭ ઘડીયાં બે ઘડીયાં તપ. (લા.)

આ તપમાં પ્રથમ ચાર દિવસ સુધી ૦ા ઘડીયું કરવું. એટલે કે પા ઘડીમાં (૭ મિનિટમાં) ભોજન કરી લેવું. પછી આઠ દિવસ સુધી અર્ધા ઘડીયાં કરવાં એટલે અર્ધી ઘડીમાં (૧૨ મિનિટમાં) જમી લેવું, પછી સોળ દિવસ સુધી એક ઘડીયું કરવું, એટલે એક ઘડીમાં (૨૪ મિનિટમાં) જમી લેવું. પછી બત્રીશ દિવસ સુધી બે ઘડીયાં કરવાં, એટલે ૪૮ મિનિટમાં જમી લેવું. આ પ્રમાણે બે માસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. હમેશાં એકાસણાનું પચ્ચક્ખાણ કરવું. ઠામ ચોવીહાર કરવો. "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૦૮ પીસ્તાલીશ આગમ તપ.
(પન્યાસ ક. જીની તપાવલી)

આ તપમાં ૪૫ લગોલગ એકાસણાં કરવાં. દરરોજ જુદું જુદું ગરણું ગણવું. સાથીયા કરવા; ખમાસમણ દેવા. હંમેશાં તે તે આગમની ઢાળ સ્નાત્ર ભણાવીને બોલવી. તપ પૂર્ણ થયે ઉદ્યાપને વરઘોડો તથા પૂજા પ્રભાવનાદિક કરવું.

નંદીસૂત્ર તથા ભગવતીસૂત્રની સોનામહોરે પૂજા કરવી. પહેલે તથા છેલ્લે દિવસે રૂપાનાણે તથા બીજા આગમોની પૈસાથી તથા વાસક્ષેપથી પૂજા કરવી. તપ પૂર્ણ થયે પીસ્તાલીશ પીસ્તાલીશ વસ્તુઓ જ્ઞાન પાસે ઢોકવી. ગુરૂપૂજન કરવું. પીસ્તાલીશ આગમની મોટી પૂજા ભણાવવો. શેષ વિધિ ગુરૂ પાસેથી જાણવો. ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે—

		સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
૧	શ્રી નંદીસૂત્રાય નમઃ	૫૧	૫૧	૫૧	૨૦
૨	શ્રી અનુયોગદ્વારસૂત્રાય નમઃ	૬૨	૬૨	૬૨	૨૦
૩	શ્રી દશવૈકાલિકસૂત્રાય નમઃ	૧૪	૧૪	૧૪	૨૦
૪	શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રાય નમઃ	૩૬	૩૬	૩૬	૨૦
૫	શ્રી ઓઘનિર્યુક્તિસૂત્રાય નમઃ	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૬	શ્રી આવશ્યકસૂત્રાય નમઃ	૩૨	૩૨	૩૨	૨૦
૭	શ્રી નિશીથચ્છેદસૂત્રાય નમઃ	૧૬	૧૬	૧૬	૨૦
૮	શ્રી વ્યવહારકલ્પસૂત્રાય નમઃ	૨૦	૨૦	૨૦	૨૦
૯	શ્રી દશાશ્રુતસ્કન્ધસૂત્રાય નમઃ	૧૯	૧૯	૧૯	૨૦
૧૦	શ્રી પંચકલ્પચ્છેદસૂત્રાય નમઃ	૧૯	૧૯	૧૯	૨૦
૧૧	શ્રી જીતકલ્પચ્છેદસૂત્રાય નમઃ	૩૫	૩૫	૩૫	૨૦
૧૨	શ્રી મહાનિશીથચ્છેદસૂત્રાય નમઃ	૪૨	૪૨	૪૨	૨૦
૧૩	શ્રી ચતુઃશરણપ્રકીર્ણકસૂત્રાય નમઃ	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૧૪	શ્રી આતુરપ્રત્યાખ્યાનસૂત્રાય નમઃ	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૧૫	શ્રી ભક્તપરિજ્ઞાસૂત્રાય નમઃ	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૧૬	શ્રી સંસ્તારકપ્રકીર્ણકસૂત્રાય નમઃ	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૧૭	શ્રી તંદૂલવૈતાલિકસૂત્રાય નમઃ	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૧૮	શ્રી ચંદ્રવેધ્યકપ્રકીર્ણકસૂત્રાય નમઃ	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૧૯	શ્રી દેવેંદ્રસ્તવપ્રકીર્ણકસૂત્રાય નમઃ	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦

૨૦	શ્રી મરણસમાધિસૂત્રાય નમ:	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૨૧	શ્રી મહાપ્રત્યાખ્યાનસૂત્રાય નમ:	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૨૨	શ્રી ગણિવિદ્યાપ્રકીર્ણકસૂત્રાય નમ:	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૨૩	શ્રી આચારાંગસૂત્રાય નમ:	૨૫	૨૫	૨૫	૨૦
૨૪	શ્રી સૂત્રકૃતાંગસૂત્રાય નમ:	૨૩	૨૩	૨૩	૨૦
૨૫	શ્રી સ્થાનાંગસૂત્રાય નમ:	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૨૬	શ્રી સમવાયાંગસૂત્રાય નમ:	૧૦૪	૧૦૪	૧૦૪	૨૦
૨૭	શ્રી ભગવતીસૂત્રાય નમ:	૪૨	૪૨	૪૨	૨૦
૨૮	શ્રી જ્ઞાતાંગસૂત્રાય નમ:	૧૯	૧૯	૧૯	૨૦
૨૯	શ્રી ઉપાસકદશાંગસૂત્રાય નમ:	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૩૦	શ્રી અંતકૃદ્દશાંગસૂત્રાય નમ:	૧૯	૧૯	૧૯	૨૦
૩૧	શ્રી અનુત્તરોપપાતિકસૂત્રાય નમ:	૨૩	૨૩	૨૩	૨૦
૩૨	શ્રી પ્રશ્નવ્યાકરણસૂત્રાય નમ:	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૩૩	શ્રી વિપાકાંગસૂત્રાય નમ:	૨૦	૨૦	૨૦	૨૦
૩૪	શ્રી ઉપપાતિકસૂત્રાય નમ:	૨૩	૨૩	૨૩	૨૦
૩૫	શ્રી રાજપ્રશ્નીયસૂત્રાય નમ:	૪૨	૪૨	૪૨	૨૦
૩૬	શ્રી જીવાભિગમસૂત્રાય નમ:	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૩૭	શ્રી પ્રજ્ઞાપનોપાંગસૂત્રાય નમ:	૩૬	૩૬	૩૬	૨૦
૩૮	શ્રી સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિસૂત્રાય નમ:	૫૭	૫૭	૫૭	૨૦
૩૯	શ્રી જંબૂદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિસૂત્રાય નમ:	૫૦	૫૦	૫૦	૨૦
૪૦	શ્રી ચંદ્રપ્રજ્ઞપ્તિસૂત્રાય નમ:	૫૦	૫૦	૫૦	૨૦
૪૧	શ્રી કલ્પાવતંસકસૂત્રાય નમ:	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૪૨	શ્રી નિરયાવલિસૂત્રાય નમ:	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૪૩	શ્રી પુષ્પચુલિકાસૂત્રાય નમ:	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૪૪	શ્રી વહ્નિદશોપાંગસૂત્રાય નમ:	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦
૪૫	શ્રી પુષ્પિકોપાંગસૂત્રાય નમ:	૧૦	૧૦	૧૦	૨૦

૧૦૯ ચતુર્ગતિ નિવારણ તપ. (નં. ક.)

આ તપમાં ચાર ઓળી કરવાની છે. તેમાં પહેલી ઓળીમાં પહેલે દિવસે એકાસણું, બીજે દિવસે એક કવળ, ત્રીજે દિવસે એકાસણું, ચોથે દિવસે બે કવળ, પાંચમે દિવસે એકાસણું, છઠ્ઠે દિવસે ત્રણ કવળ, એ રીતે વધતા વધતા પંદરમે દિવસે એકાસણું અને સોળમે દિવસે આઠ કવળ એ પ્રમાણે ૮ એકાસણાં અને આઠ પારણાના દિવસ મળીને ૧૬ દિવસ અને કવળ ૩૬ કુલ થાય છે. આ પહેલી ઓળી થઇ. બીજી ઓળીમાં પહેલે દિવસે નીવી, બીજે દિવસે [પારણાને દિવસે] નવ કવળ, ત્રીજે દિવસે નીવી, ચોથે દિવસે દશ કવળ, એ પ્રમાણે ચડતા ચડતા પંદરમે દિવસે નીવી તથા સોળમે દિવસે સોળ કવળ—આ રીતે બીજી ઓળી થઇ. ત્રીજી ઓળીમાં પહેલે દિવસે આયંબિલ, બીજે દિવસે સત્તર કવળ, ત્રીજે દિવસે આયંબિલ, ચોથે દિવસે અઢાર કવળ, એ રીતે ચડતા ચડતા પંદરમે દિવસે આયંબિલ અને સોળમે દિવસે ચોવીશ કવળ આ ત્રીજી ઓળી થઇ. એજ રીતે ચોથી ઓળીમાં પહેલે દિવસે ઉપવાસ, બીજે દિવસે પચીશ કવળ, ત્રીજે દિવસે ઉપવાસ, ચોથે દિવસે છવીશ કવળ, એ રીતે ચડતા ચડતા પંદરમે દિવસે ઉપવાસ અને સોળમે દિવસે બત્રીશ કવળ આવે. આ રીતે ૬૪ દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. તેમાં ૩૨ તપના દિવસ અને ૩૨ કવળના દિવસ. કુલ કવળ ૫૨૮ થાય છે "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વગેરે બાર બાર કરવા.

૧૧૦ ચઉસટ્ઠી તપ (નં. ક. વિગેરે)

આ તપમાં એકાંતર આંબિલ ૩૨ કરવા, પારણે એકાસણાં કરવાં, એકાસણે ત્રિવિધ આહારનું પચ્ચકખાણ કરવું. "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૧૧ ચંદનબાળા તપ. (લા.)

આ તપ કાર્તિક વદ ૧૦ થી વૈશાખ શુદી ૧૦ સુધીમાં અથવા પર્યુષણમાં અથવા કોઇ પણ દિવસે કરવામાં આવે છે. તેમાં માત્ર એક અઠ્ઠમ કરી ચોથે દિવસે પારણે મુનિને અડદના બાકળાનું દાન દઈ પોતે પણ તેનુંજ પારણું કરવું. પચ્ચક્ખાણ આંબિલનું કરવું તથા ઠામ ચઉવીહાર કરવો. "મહાવીરસ્વામિનાથાય નમઃ" એ પદનું ગરણું વીશ નવકારવાળીનું ગણવું. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

વિશેષ વિધિ—શ્રી ચંદનબાલાના તપને પારણે રૂપાની સુપડીને ખૂણે અડદના બાકળા ભરીને વહોરાવે, તે સાથે રૂપા નાણાથી ગુરૂપૂજન કરે, પગમાં તથા હાથમાં સૂતરની અથવા રેશમની ફાલકીની આંટી નાંખી મુનિને દાન આપે.

૧૧૨ છન્નુ જિનની ઓળી તપ.

આ તપમાં અતીત, અનાગત અને વર્તમાન જિન આશ્રયી ત્રણ ચોવીશી તથા સીમંધરાદિક વીશ જિન વિચરતા અને શ્રી ઋષભાનન, ચંદ્રાનન, વારિષેણ અને વર્ધમાન એ ચાર શાશ્વતા જિન–કુલ છન્નુ જિન આશ્રયી એક એક ઉપ-

વાસ કરવો. વખતની અનુકૂળતાએ છૂટા છૂટા કરતાં છન્નુ ઉપવાસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. ગરણું નીચે પ્રમાણે જે તીર્થંકરનો તપ ચાલતો હોય તેના નામનું ગણવું. નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા ખમાસમણ વિગેરે બાર બાર કરવા. ઉદ્યાપને ચોવીશ જિનને તીલક વગેરે ચડાવવાં.

અતીત ચોવીશી જિન નામ.

૧ શ્રી કેવલજ્ઞાનિને નમઃ	૧૩ શ્રી સુમતિનાથાય નમઃ
૨ શ્રી નિર્વાણિને નમઃ	૧૪ શ્રી શિવગતિનાથાય નમઃ
૩ શ્રી સાગરાય નમઃ	૧૫ શ્રી અસ્તાગનાથાય નમઃ
૪ શ્રી મહાયશસે નમઃ	૧૬ શ્રી નમીશ્વરાય નમઃ
૫ શ્રી વિમલાય નમઃ	૧૭ શ્રી અનિલનાથાય નમઃ
૬ શ્રી સર્વાનુભૂતયે નમઃ	૧૮ શ્રી યશોધરનાથાય નમઃ
૭ શ્રી શ્રીધરનાથાય નમઃ	૧૯ શ્રી કૃતાર્થનાથાય નમઃ
૮ શ્રી દત્તનાથાય નમઃ	૨૦ શ્રી સ્વામિનાથાય નમઃ
૯ શ્રી દામોદરનાથાય નમઃ	૨૧ શ્રી શુદ્ધમતિનાથાય નમઃ
૧૦ શ્રી સુતેજોનાથાય નમઃ	૨૨ શ્રી શિવંકરનાથાય નમઃ
૧૧ શ્રી સ્વામિનાથાય નમઃ	૨૩ શ્રી સ્યન્દનનાથાય નમઃ
૧૨ શ્રી મુનિસુવ્રતનાથાયનમઃ	૨૪ શ્રી સંપ્રતિનાથાય નમઃ

વર્તમાન ચોવીશી જિન નામ.

૧ શ્રી ઋષભદેવાય નમઃ	૭ શ્રી સુપાર્શ્વનાથાય નમઃ
૨ શ્રી અજિતનાથાય નમઃ	૮ શ્રી ચંદ્રપ્રભવે નમઃ
૩ શ્રી સંભવનાથાય નમઃ	૯ શ્રી સુવિધિનાથાય નમઃ
૪ શ્રી અભિનંદનનાથાયનમઃ	૧૦ શ્રી શીતલનાથાય નમઃ
૫ શ્રી સુમતિનાથાય નમઃ	૧૧ શ્રી શ્રેયાંસનાથાય નમઃ
૬ શ્રી પદ્મપ્રભવે નમઃ	૧૨ શ્રી વાસુપૂજ્યનાથાય નમઃ

૧૩ શ્રી વિમલનાથાય નમઃ
૧૪ શ્રી અનંતનાથાય નમઃ
૧૫ શ્રી ધર્મનાથાય નમઃ
૧૬ શ્રી શાંતિનાથાય નમઃ
૧૭ શ્રી કુંથુનાથાય નમઃ
૧૮ શ્રી અરનાથાય નમઃ
૧૯ શ્રી મલ્લિનાથાય નમઃ
૨૦ શ્રી મુનિસુવ્રતનાથાયનમ
૨૧ શ્રી નમિનાથાય નમઃ
૨૨ શ્રી નેમિનાથાય નમઃ
૨૩ શ્રી પાર્શ્વનાથાય નમઃ
૨૪ શ્રી મહાવીરસ્વામિનેનમ

અનાગત ચોવીશી જિન નામ.

૧ શ્રી પદ્મનાભાય નમઃ
૨ શ્રી સુરદેવાય નમઃ
૩ શ્રી સુપાર્શ્વનાથાય નમઃ
૪ શ્રી સ્વયંપ્રભવે નમઃ
૫ શ્રી સર્વાનુભૂતયે નમઃ
૬ શ્રી દેવશ્રુતનાથાય નમઃ
૭ શ્રી ઉદયનાથાય નમઃ
૮ શ્રી પેઢાલનાથાય નમઃ
૯ શ્રી પોટ્ટિલનાથાય નમઃ
૧૦ શ્રી શતકીર્તયે નમઃ
૧૧ શ્રી સુવ્રતનાથાય નમઃ
૧૨ શ્રી અમમનાથાય નમઃ
૧૩ શ્રી નિષ્કષાયનાથાય નમ
૧૪ શ્રી નિષ્પુલાકનાથાય નમ
૧૫ શ્રી નિર્મમનાથાય નમઃ
૧૬ શ્રી ચિત્રગુપ્તાય નમઃ
૧૭ શ્રી સમાધિનાથાય નમઃ
૧૮ શ્રી સંવરનાથાય નમઃ
૧૯ શ્રી યશોધરનાથાય નમઃ
૨૦ શ્રી વિજયનાથાય નમઃ
૨૧ શ્રી મલ્લનાથાય નમઃ
૨૨ શ્રી દેવનાથાય નમઃ
૨૩ શ્રીઅનન્તવીર્યનાથાયન
૨૪ શ્રી ભદ્રકૃદ્નાથાય નમઃ

વિહરમાન વીશ જિન નામ.

૧ શ્રી સીમંધરસ્વામિને નમઃ
૨ શ્રી યુગમન્ધરસ્વામિનેનમઃ
૩ શ્રી બાહુજિનાય નમઃ
૪ શ્રી સુબાહુજિનાય નમઃ
૫ શ્રી સુજાતજિનાય નમઃ
૬ શ્રી સ્વયંપ્રભવે નમઃ
૭ શ્રી ઋષભાનનાય નમઃ
૮ શ્રી અનન્તવીર્યાય નમઃ
૯ શ્રી સુરપ્રભાય નમઃ
૧૦ શ્રી વિશાલનાથાય નમઃ

૧૧ શ્રી વજ્રંધરાય નમઃ
૧૨ શ્રી ચંદ્રાનનજિનાય નમઃ
૧૩ શ્રી ચંદ્રબાહવે નમઃ
૧૪ શ્રી ભુજંગનાથાય નમઃ
૧૫ શ્રી ઇશ્વરનાથાય નમઃ
૧૬ શ્રી નેમિપ્રભવે નમઃ
૧૭ શ્રી વીરસેનનાથાય નમઃ
૧૮ શ્રી મહાભદ્રાય નમઃ
૧૯ શ્રી દેવજસાજિનાય નમઃ
૨૦ શ્રી અજિતવીર્યાય નમઃ

શ્રી શાશ્વત ચાર જિન નામ.

૧ શ્રીઋષભાનનજિનાય નમઃ
૨ શ્રીચન્દ્રાનનજિનાય નમઃ
૩ શ્રીવર્ધમાનજિનાય નમઃ
૪ શ્રીવારિષેણજિનાય નમઃ

૧૧૩ જિનગુણસંપત્તિ તપ. (નં. બ.)

આ તપમાં નેવું ઉપવાસ છુટક છુટક કરવાના છે. તે આ પ્રમાણે—તીર્થંકર નામકર્મના વીશ, તીર્થંકરના સહજ અતિશય ચાર, કર્મક્ષયથી થયેલા અતિશય અગીયાર, દેવકૃત અતિશય ઓગણીશ, ચ્યવનાદિક કલ્યાણક પાંચ, તથા સિદ્ધના ગુણ એકત્રીશ. આટલા ગુણ આશ્રયી એક એક ઉપવાસ કરતાં નેવું ઉપવાસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણુવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૧૪ જિન જનક તપ. (જૈ. પ્ર.)

આ તપમાં નિરંતર બત્રીશ આંબિલ કરવાં. ઉજમણે જિનપૂજા, ગુરૂભક્તિ, સંઘભક્તિ વિગેરે કરવું. "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણુવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૧૫ તેર કાઠીયાનો તપ. (પં.)

પ્રથમ એક અઠ્ઠમ કરી પારણે લાપસીનું એકાસણું કરવું, ઠામ ચોવીહાર કરવો. બીજા અઠ્ઠમને પારણે ઘઉંના રોટલાનું એકાસણું, ત્રીજા અઠ્ઠમને પારણે દૂધ ચોખાની ખીરનું એકાસણું, ચોથે માન મૂકી પરઘર[1] જઇ એકાસણું કરવું. પાંચમે પારકે ઘેર જઇ તે કહે કે પારણું કરો તો પારણું કરવું. છઠ્ઠે બે વાટકા—એકમાં ઘી તથા એકમાં પાણી ભરી ઢાંકવા, પછી અજાણ્યા માણસ પાસે ઉઘડાવવા. ઘી નો ઉઘડે તો એકાસણું અને પાણીનો ઉઘડે તો આંબિલ કરવું. સાતમા અઠ્ઠમને પારણે છ ઘર બીજાના અને એક ઘર પોતાનું એમ સાત ઘરમાંથી કોઇ પણ ઠેકાણે પારણું કરવું. આઠમે પારણે ચંદનબાળાની જેમ અડદના બાકળાનું મુનિને દાન કરી પોતે પારણું તેનુંજ કરવું. નવમે પારણે રોટલી અથવા પુરીનું ભુંગળુવાળી ખાવું. દશમે સુખડી મળે તે ખાવી. (પણ ઉની રસોઇ ખાવી નહીં.) અગ્યારમે દ્રાક્ષ, ખારેક વિગેરે મેવો ખાવો[2] (અભક્ષ્ય મેવા ખાવો નહીં.) બારમે ધોયેલી ખાંડ વિગેરેનું પાણી પીવું. તેરમે પારણે દહીં, ખાંડ ખાવું. (બધાં પારણાં એકાસણાંના જ જાણવા.) આ તપનું નામ 'છૂટા અઠ્ઠમ' પણ કહેવાય છે. કુલ ૧૩ અઠ્ઠમ ને ૧૩ પારણા મળી બાવન દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય

---

૧ પરઘર એટલે પોતાના સંબંધીનું જ જાણવું, પણ જેને તેને ત્યાં ન સમજવું.

૨ ફાલ્ગુન માસ પછી દ્રાક્ષાદિ મેવો અભક્ષ્ય છે, માટે તેના વખતમાં અઠ્ઠમને પારણે આંબિલ કરે તો પણ ચાલે.

છે. સાથીયા વિગેરે આઠ આઠ કરવા. ગરણું નીચે પ્રમાણે વીશ નવકારવાળીનું ગણવું.

૧ આલસકાઠીયો નિવારકાય સિદ્ધાય નમ:
૨ મોહકાઠીયો નિવારકાય સિદ્ધાય નમઃ
૩ અવજ્ઞાકાઠીયો નિવા૦
૪ માનકાઠીયો નિવા૦
૫ ક્રોધકાઠીયો નિવા૦
૬ પ્રમાદકાઠીયો નિવા૦
૭ કૃપણકાઠીયો નિવા૦
૮ ભયકાઠીયો નિવા૦
૯ શોકકાઠીયો નિવા૦
૧૦ અજ્ઞાનકાઠીયો નિવા૦
૧૧ વ્યાક્ષેપકાઠીયો નિવા૦
૧૨ કુતુહલકાઠીયો નિવા૦
૧૩ વિષયકાઠીયો નિવારકાય સિદ્ધાય નમઃ

અથવા નીચે પ્રમાણે ગણવું.

૧ ૐ હ્રીં ધમ્મોજ્જમિયાણં નમઃ
૨ ૐ હ્રીં વિજયરાગાણં નમઃ
૩ „ વિનયધારીણં નમ:
૪ „ મદ્દવગુણસંપન્નાણં નમઃ
૫ „ ખંતિગુણસંપન્નાણં નમ:
૬ „ અપ્પમત્તચારિણં નમઃ
૭ „ દાનલદ્ધીસંપન્નાણં નમ:
૮ „ વવગયભયાણં નમઃ
૯ „ વીયસોયાણં નમ:
૧૦ „ સુમઇનાણધરાણં નમ:

૧૧ ૐ હ્રીં લદ્ધીજુત્તાણં નમઃ
૧૨ ,, અપ્પકમ્મસંવરધારીણં નમ:
૧૩ ,, અઠ્ઠપવયણજણણીધારીણં નમ:

આ પ્રમાણે ગણી ન શકે તો "નમો સિદ્ધાણં" એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. બીજી રીતે તેર કાઠીયાના તેર અઠ્ઠમ આંબિલના પારણાવાળા પણ કરાય છે.

૧૧૬ દેવલ ઇંડા તપ. (વિધિ પ્રપા.)

આ તપમાં બેસણા પાંચ, એકાસણા સાત, નીવી નવ, આંબિલ પાંચ, ઉપવાસ એક. એ પ્રમાણે સત્તાવીશ દિવસે તપ પૂર્ણ થાય છે. "નમો અરિહંતાણં" પદની ૨૦ નવકારવાળી ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૧૭ દ્વાદશાંગી તપ. (જૈ. પ્ર. નં. બ.)

આ તપમાં શુક્લપક્ષની બારસ બાર માસ સુધી કરવી. એકાસણાદિક તપ કરવો. ઉદ્યાપન જ્ઞાનપંચમીની જેમ કરવું. "દુવાલસંગીણં નમ:" એ પદનું ગરણું વીશ નવકારવાળીનું ગણવું, સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૧૮ નવ નિધાન તપ. (લા. વિ. પ્ર.)

આ તપ શુક્લપક્ષની નવ નવમીને દિવસે ઉપવાસ કરવાથી પૂર્ણ થાય છે. ગરણું નીચે પ્રમાણે.

૧ શ્રી નૈસર્ગનિધાનાય નમઃ ૪ શ્રી કાલનિધાનાય નમ:
૨ શ્રી પાંડુકનિધાનાય નમ: ૫ શ્રી મહાકાલનિધાનાય નમ:
૩ શ્રી પિંગલનિધાનાય નમ: ૬ શ્રી માણવનિધાનાય નમ:

૭ શ્રી સર્વરક્તકનિધાનાય નમઃ ૯ શ્રી શંખકનિધાનાય નમઃ
૮ શ્રી મહાપદ્મનિધાનાય નમઃ

આ તપથી નિધાનની પ્રાપ્તિ થાય છે. સાથીયા વિગેરે નવ નવ કરવા. ઉદ્યાપને પ્રભુને નવ અંગે તિલક ચડાવવા.

૧૧૯ મોટા દશ પચ્ચખ્ખાણ (પં. ત. વિગેરે)

પહેલે દિવસે તીવીહારો ઉપવાસ કરવો. બીજે દિવસે એકાસણું. ત્રીજે દિવસે એક ચોખાનું આંબિલ એટલે એક ચોખાનો દાણો ગળવો અને ઠામ ચોવીહાર. ચોથે દિવસે નીવી. પાંચમે દિવસે એક કવળ, ઠામ ચોવીહાર. છઠ્ઠે દિવસે એક અંગીયું એકાસણું એટલે એક હાથ અને મોઢા સિવાય બીજું અંગ હલાવવું નહીં, ઠામ ચોવીહાર કરવો. સાતમે દિવસે દત્તિનું આંબિલ, ઠામ ચોવીહાર. આઠમે દિવસે આંબિલ તીવીહાર, નવમે દિવસે પરઘરીયું એકાસણું, ઠામ ચોવીહાર. તથા દશમે દિવસે ખાખરીયું આંબિલ એટલે માત્ર ખાખરાજ ખાવા, ઠામ ચોવીહાર કરવો. ગરણું સાથીયા વિગેરે નીચે પ્રમાણે.

		સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
૧	શ્રી સમકિતપારંગતાય નમઃ	૬૭	૬૭	૬૭	૨૦
૨	શ્રી અક્ષયસમકિતાય નમઃ	૧૭	૧૭	૧૭	૨૦
૩	શ્રી સમકિતનિધિનાથાય નમઃ	૮	૮	૮	૨૦
૪	શ્રી કેવલજ્ઞાનિનાથાય નમઃ	૨૧	૨૧	૨૧	૨૦
૫	શ્રી એકત્વગતાય નમઃ	૩૧	૩૧	૩૧	૨૦
૬	શ્રી સ્વર્ગનિધિનાથાય નમઃ	૪૫	૪૫	૪૫	૨૦
૭	શ્રી ગૌતમલબ્ધિનાથાય નમઃ	૨૮	૨૮	૨૮	૨૦
૮	શ્રી અક્ષયનિધિનાથાય નમઃ	૯	૯	૯	૨૦
૯	શ્રી પરવ્રતાય નમઃ	૧૩	૧૩	૧૩	૨૦
૧૦	શ્રી મુનિસુવ્રતાય નમઃ	૧૨	૧૨	૧૨	૨૦

ઉદ્યાપને મોદક ૧૦ પ્રભુ પાસે ઢોકવા. જ્ઞાનપૂજા કરવી અને અષ્ટપ્રકારી પૂજા ભણાવવી.

૧૨૦ નાના દશ પચ્ચખ્ખાણ (પં. ત. વિગેરે)

આ તપમાં પ્રથમ એક ઉપવાસ, બીજે દિવસે એકાસણુ, ત્રીજે દિવસે આંબિલ, ચોથે દિવસે એકાસણું, પાંચમે દિવસે નીવી, છઠે દિવસે એક કવળ, સાતમે દિવસે ખીરનું એકાસણું, આઠમે દિવસે ટેઠવા અથવા ટોપરાનું એકાસણું, નવમે દિવસે ભરે ભાણે એકાસણું, તથા દશમે દિવસે ઉપવાસ. એ પ્રમાણે દશ દિવસ કરવું. ગરણું ઉદ્યાપન વિગેરે મોટા દશ પચ્ચખ્ખાણ પ્રમાણે કરવું. (જુઓ નં. ૧૧૯)

૧૨૧ નવપદની ઓળી (સિદ્ધચક્રારાધન તપ.) (જૈ.પ્ર.)

આ તપ પ્રથમ આસો શુદી ૭ ના દિવસથી આરંભીને આસો શુદી પૂર્ણિમા પર્યંત નવ દિવસ સુધી. તથા ચૈત્ર શુદી ૭ થી આરંભી ચૈત્ર શુદી પૂર્ણિમા સુધી નવ દિવસ આયંબિલ કરવાથી થાય છે. તેમાં પ્રથમ દિવસે એકલા ચોખાની જ વસ્તુ, બીજે દિવસે કેવળ ઘઉંની, ત્રીજે કેવળ ચણાની, ચોથે મગની, પાંચમે અડદની, અને છટ્ઠે, સાતમે, આઠમે તથા નવમે દિવસે કેવળ ચોખાની વસ્તુઓ ખાઇને આંબેલ કરવાં જોઈએ. એમ ન બની શકે તો સામાન્ય રીતે આંબેલ કરવાં. એ રીતે સાડા ચાર વર્ષ પર્યંત કરવાથી એકાશી આંબિલ થાય છે, અને આ તપ પૂર્ણ થાય છે. તપના નવે દિવસોએ બ્રહ્મચર્ય પાળવું. હંમેશાં સાંજ સવાર પ્રતિક્રમણ કરવું, ત્રણ ટંક દેવ વાંદવા, પડિલેહણ કરવી, એક એક દિવસે એક એક

પદની ક્રિયા કરવી. જે પદના જેટલા ગુણ હોય તેટલા સાથીયા કરવા, ખમાસમણ દેવાં, કાઉસગ્ગ કરવો, તે તે પદના ગુણની ભાવના ભાવવી, કીર્તન કરવું. હંમેશાં સ્નાત્ર પૂર્વક અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરવી. ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે.

		સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
૧	ૐ હ્રીં નમો અરિહંતાણં	૧૨	૧૨	૧૨	૨૦
૨	,, નમો સિદ્ધાણં	૮	૮	૮	૨૦
૩	,, નમો આયરિયાણં	૩૬	૩૬	૩૬	૨૦
૪	,, નમો ઉવજ્ઝાયાણં	૨૫	૨૫	૨૫	૨૦
૫	,, નમો લોએ સવ્વસાહૂણં	૨૭	૨૭	૨૭	૨૦
૬	,, નમો દંસણસ્સ	૬૭	૬૭	૬૭	૨૦
૭	,, નમો નાણસ્સ	૫૧	૫૧	૫૧	૨૦
૮	,, નમો ચારિત્તસ્સ	૧૭	૧૭	૧૭	૨૦
૯	,, નમો તવસ્સ	૧૨	૧૨	૧૨	૨૦

નવ પદના ખમાસમણ નીચે પ્રમાણે આપવાં.

૧ "ઇચ્છામિ ખમાસમણો વંદિઉં જાવણિજ્જાએ નિસ્સીહિઆએ મત્થએણ વંદામિ ૐ હ્રીં નમો અરિહંતાણં" આ પ્રમાણે પ્રથમ પદે બાર ગુણે શોભિત, મધ્યભાગે વિરાજમાન, ઉજ્વલ વર્ણ સહિત એવા શ્રી અરિહંત ભગવાનને મારી ત્રિકાળ વંદના હોજો.

૨ "ઇચ્છામિ ખમા૦ ૐ હ્રીં નમો સિદ્ધાણં" એ બીજે પદે આઠ ગુણે શોભિત, પૂર્વ દિશાએ વિરાજમાન, રક્તવર્ણ સહિત એવા શ્રી સિદ્ધ ભગવંતને મારી ત્રિકાલ વંદના હોજો.

૩ "ઇચ્છામિ૦ ૐ હ્રીં નમો આયરિયાણં" એ ત્રીજે પદે છત્રીશ ગુણે શોભિત, દક્ષિણ દિશાએ બિરાજમાન, પીત વર્ણ સહિત એવા શ્રી આચાર્ય ભગવાનને મારી ત્રિકાલ વંદના હોજો.

૪ "ઇચ્છામિ૦ ૐ હ્રીં નમો ઉવજ્ઝાયાણં" એ ચોથે પદે પચીશ ગુણે શોભિત, પશ્ચિમ દિશાએ બિરાજમાન, નીલ-વર્ણ સહિત એવા શ્રી ઉપાધ્યાયજીને મારી ત્રિકાળ વંદના હોજો.

૫ "ઇચ્છામિ૦ ૐ હ્રીં નમો લોએ સવ્વસાહૂણં" એ પાંચમે પદે સત્તાવીશ ગુણે શોભિત, ઉત્તર દિશાએ બિરાજ-માન, કૃષ્ણવર્ણ સહિત એવા સર્વ સાધુને મારી ત્રિકાળ વંદના હોજો.

૬ "ઇચ્છામિ૦ ૐ હ્રીં નમો દંસણસ્સ" એ છઠ્ઠે પદે સડસઠ બોલે શોભિત, નૈઋત્ય ખુણે બિરાજમાન, શ્વેતવર્ણ સહિત એવા શ્રી દર્શનપદને મારી ત્રિકાળ વંદના હોજો.

૭ "ઇચ્છામિ૦ ૐ હ્રીં નમો નાણસ્સ એ સાતમે" પદે એકાવન ભેદે શોભિત, અગ્નિ ખુણે બિરાજમાન, શ્વેતવર્ણ સહિત એવા શ્રીજ્ઞાનપદને મારી ત્રિકાળ વંદના હોજો.

૮ "ઇચ્છામિ૦ ૐ હ્રીં નમો ચરિત્તસ્સ" એ આઠમે પદે સત્તરભેદે શોભિત, વાયવ્ય ખુણે બિરાજમાન, શ્વેતવર્ણ સહિત એવા શ્રી ચારિત્રપદને મારી ત્રિકાળ વંદના હોજો.

૯ "ઇચ્છામિ૦ ૐ હ્રીં નમો તવસ્સ" એ નવમે પદે બાર ભેદે શોભિત, ઈશાન ખુણે બિરાજમાન, શ્વેતવર્ણ સહિત એવા શ્રી તપ પદને મારી ત્રિકાળ વંદના હોજો.

આ રીતે નવ દિવસ પર્યંત વિધિ કરવો. આ સંક્ષેપથી વિધિ કહ્યો છે, સવિસ્તર વિધિ સુવિહિત ગુરૂદ્વારા જાણવો. તથા નવ પદની ઓળીની બુકથી જાણવો.

(ખમાસમણ દેતા બોલવાના દુહા.)

પરમ પંચ પરમેષ્ઠીમાં, પરમેશ્વર ભગવાન.
ચાર નિક્ષેપે ધ્યાઇએ, નમો નમો જિન ભાણ. ૧
અષ્ટ કર્મ મલ ક્ષય કરી, ભયે સિદ્ધ નમો તાસ.
ભાવામય ઔષધ સમી, અમૃત દૃષ્ટિ જાસ. ૨
છત્રીશ છત્રીશી ગુણે, યુગ પ્રધાન મુણીંદ.
જિનમત પરમત જાણતા, નમો નમો તે સુરીંદ. ૩
બોધ સૂક્ષ્મ વિણુ જીવને, ન હોય તત્ત્વ પ્રતીત.
ભણે ભણાવે સૂત્રને, જય જય પાઠક ગીત. ૪
સ્યાદ્વાદ ગુણ પરિણમ્યો, રમતા સમતા સંગ.
સાધે શુદ્ધાનંદતા, નમો સાધુ શુભ રંગ. ૫
લોકાલોકના ભાવ જે, કેવલી ભાષિત જેહ.
સત્ય કરી અવધારતો, નમો નમો દર્શન તેહ. ૬
અધ્યાતમ જ્ઞાને કરી, વિઘટે ભવ ભ્રમ ભીતિ.
સત્ય ધર્મ તે જ્ઞાન છે, નમો નમો જ્ઞાનની રીતિ. ૭
રત્નત્રયી વિણુ સાધના, નિષ્ફળ કહી સદૈવ.
ભાવરયણનું નિધાન છે, જય જય સંયમ જીવ. ૮
કર્મ ખપાવે ચીકણાં, ભાવ મંગલ તપ જાણ.
પચાસ લબ્ધિ ઉપજે, જય જય તપ ગુણ ખાણ ૯

૧૨૨ નવ બ્રહ્મચર્ય ગુપ્તિ તપ. (ન. ક.)

આ તપમાં એક એક ગુપ્તિને આશ્રયીને એક એક એકાસણું નવ નવ કવળનું કરવું. એટલે નવ દિવસે આ તપ પૂરો થાય અને તેમાં કવળ સંખ્યા એકાશી થાય. સાથીયા વિગેરે

નવ નવ કરવા. ગરણું–"નમો નવબંભચેરગુત્તિધરાણં" એ પદનું વીશ નવકારવાળી પ્રમાણ ગણવું.

ઉદ્યાપને સાધુ સાધ્વીને તથા બ્રહ્મચારી શ્રાવક શ્રાવિકાને વસ્ત્રદાન દેવું.

૧૨૩ નિગોદઆયુક્ષય તપ. (જૈ. સિં.)

પ્રથમ એક ઉપવાસ ઉપર એકાસણું, પછી બે ઉપવાસ ઉપર એકાસણું, પછી ત્રણ ઉપવાસ ઉપર એકાસણું, પછી બે ઉપવાસ ઉપર એકાસણું, પછી એક ઉપવાસ ઉપર એકાસણું એમ ચૌદ દિવસે તપ પૂર્ણ કરવો. ઉદ્યાપને ચૌદ મોદક ઢોકવા. આ તપનું ફળ નિગોદના આયુષ્યનો ક્ષય થાય તે છે. "નમો અરિહંતાણં" એ પદની વીશ નવકારવાળી ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

બીજો વિધિ. (રં. વિ.)

પ્રથમ એક ઉપવાસ પછી એકાસણું, પછી બે ઉપવાસ એક એકાસણું, પછી ત્રણ ઉપવાસ એક એકાસણું, પછી ૪ ઉપવાસ એક એકાસણું, પછી ૫ ઉપવાસ એક એકાસણું, પછી ૪ ઉપવાસને એકાસણું, પછી ૩ ઉપવાસ ને એકાસણું, પછી ૨ ઉપવાસને એકાસણું. પછી એક ઉપવાસને એકાસણું એ પ્રમાણે કુલ ૩૪ દિવસ (૨૫ ઉપવાસ ને ૯ એકાસણાં) કરવાથી પણ એ તપ થાય છે. બાકીનો વિધિ ઉપર પ્રમાણે જાણવો. ઉદ્યાપને ૩૪ મોદક વિગેરે પ્રભુ પાસે ઢોકવા.

---

૧૨૪ નિર્જિગીષ્ઠ તપ. (નં. અ. વિગેરે વિ. પ્ર.)

આ તપમાં એક ઉપવાસ ઉપર એક આંબિલ–એ પ્રમાણે આઠ ઉપવાસ અને આઠ આંબિલ વડે એટલે સોળ દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપનમાં સોળ મોદક, ફળ વિગેરે દેવ પાસે ઢોકવા. (નીરૂજ શિખ અથવા નિરૂજ સિંહ તપ કૃષ્ણપક્ષેજ થાય છે. તેમાં મુખ્યત્વે ગ્લાન સાધુ સાધ્વીની વૈયાવચ્ચ કરવાની છે. તેમજ તે તપ પંદર દિવસે પૂર્ણ થાય છે. જુઓ તપ નંબર ૯૩) "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૨૫ પદકડી તપ. (જૈ. પ્ર. જૈ. સિ.)

પ્રથમ એક ઉપવાસ કરીને પારણું, પછી બે ઉપવાસ કરીને પારણું, પછી એક ઉપવાસ કરીને પારણું, એ પ્રથમ ઓળી થઈ. પછી એક ઉપવાસ ઉપર પારણું, બે ઉપવાસ ઉપર પારણું, એક ઉપવાસ ઉપર પારણું, એ બીજી ઓળી. પછી એક ઉપવાસ ઉપર પારણું, બે ઉપવાસ ઉપર પારણું, ત્રણ ઉપવાસ ઉપર પારણું, બે ઉપવાસ ઉપર પારણું, એક ઉપવાસ ઉપર પારણું એ ત્રીજી ઓળી થઇ. પછી એક ઉપવાસ ને પારણું, બે ઉપવાસ ને પારણું, ત્રણ ઉપવાસ ને પારણું, ચાર ઉપવાસ ને પારણું, ત્રણ ઉપવાસ ને પારણું, બે ઉપવાસ ને પારણું, એક ઉપવાસ ને પારણું, એ ચોથી ઓળી થઈ. કુલ ૩૩ ઉપવાસ ને ૧૮ પારણા મળી ૫૧ દિવસ થાય. ઉદ્યાપનમાં તપની સંખ્યા જેટલા (૩૩) મોતી તથા પ્રવાલ દેવને ચઢાવવા. પૂજા વિગેરે યથાશક્તિ કરવું.

"નમો સિદ્ધાણં" એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે આઠ આઠ કરવા.

૧૨૬ દારિદ્રયહરણ તપ. (વિ. પ્ર.)

આ તપ પૂર્ણિમાથી શરૂ કરવાનો છે. પ્રથમ દિવસે ઉપવાસ, બીજે દિવસે એકાસણું, ત્રીજે દિવસે નીવી, ચોથે દિવસે આયંબિલ, પાંચમે દિવસે બેસણું, એ પ્રમાણે એક ઓળી થઈ. બીજી ઓળી પણ એજ પ્રમાણે કરવી. કુલ દશ દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. પારણે સાધુને દાન આપવું. ઉદ્યાપને જ્ઞાન પૂજા કરવી. "નમો નાણસ્સ" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે ૫૧ કરવા.

૧૨૭ પંચામૃત તપ. (વિ. પ્ર.)

આ તપમાં પાંચ અઠ્ઠમ છ માસમાં કરવાના છે. તેમાં પહેલા અઠ્ઠમને પારણે સાધુને વહોરાવીને શ્રીખંડ ખાવો. બીજા અઠ્ઠમને પારણે શીરો ખાવો. ત્રીજા અઠ્ઠમને પારણે લાપસી, ચોથા અઠ્ઠમને પારણે લાડુ તથા પાંચમા અઠ્ઠમને પારણે ખીર ખાવી. દરેક પારણે સાધુને વહોરાવીને પછી પારણું કરવું. "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી ૨૦ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૨૮ પાંચ છઠ્ઠ તપ. (પં. ત.)

પ્રથમ છઠ્ઠ કરીને પારણે ઘૃત, સાકર અને ઘઉંનો આટો (ચુરમું અથવા શીરો), બીજા છઠ્ઠને પારણે દૂધ ચોખા ને સાકર, ત્રીજા છઠ્ઠને પારણે ઝોળી પાત્રાં સાધુ સાધ્વીને વહોરાવીને ભર્યે ભાણે એકાસણું. ચોથા છઠ્ઠને પારણે

મૂર્છા રહિત સ્વાદ કર્યા વિના એકાસણું. પાંચમા છટ્ઠને પારણે પાણીનો લોટો ભરીને બે ત્રણ ઘેર જવું. જો કોઇ જમવાનું ન કહે તો તે દિવસે ઉપવાસ કરવો. આ તપ પાંચ છટ્ઠ તથા પાંચ પારણા વડે એટલે પંદર દિવસે પૂરો થાય છે. ઉદ્યાપને સ્વામી ભાઇઓને જમાડીને શ્રીફળ આપવાં. "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૨૯ પંચમહાવ્રત તપ (રા. વિ.)

આ તપમાં પ્રત્યેક મહાવ્રતને આશ્રયીને એક એક ઉપવાસ તથા એક બેસણું કરવું. એમ પાંચ ઉપવાસ એકાંતર બેસણાના પારણાવાળા કરવાથી દશ દિવસે તપ પૂર્ણ થાય છે. "નમો લોએ સવ્વસાહૂણં" પદની નવકારવાલી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે સત્તાવીશ કરવા.

૧૩૦ પાર્શ્વજિન ગણધર તપ. (પ્રચલિત)

આ તપમાં લગોલગ દશ છઠ કરવા. છઠને પારણે બેસણું કરવું. સાથીયા વિગેરે દશ દશ કરવા. ગરણું નીચે પ્રમાણે—

૧ શ્રી શુભગણધરાય નમઃ ।
૨ શ્રી આર્યઘોષગણધરાય નમઃ ।
૩ શ્રી વિશિષ્ટગણધરાય નમો ।
૪ શ્રી બ્રહ્મચારિ ગણધરાય નમઃ ।
૫ શ્રી સોમગણધરાય નમઃ ।
૬ શ્રી ધરગણધરાય નમઃ ।
૭ શ્રી વીરભદ્રગણધરાય નમઃ ।
૮ શ્રી યશોભદ્રગણધરાય નમઃ ।

૯ શ્રી અમાયિ (જય) ગણધરાય નમઃ ।
૧૦ શ્રી મહાગુણિ (વિજય) ગણધરાય નમઃ ।

ઉદ્યાપનમાં શ્રી ગણધર દેવની પૂજા કરવી ને તેને અંગીયાં વિગેરે ૧૦ ચડાવવાં. ગણધરની પ્રતિમાને અભાવે કોઈ પણ પ્રભુની પ્રતિમાને ચડાવવાં.

૧૩૧ પોષ દશમી તપ. (પં. ત. વિગેરે).

આ તપ પોસ દશમી એટલે ગુજરાતી માગશર વદ દશમના દિવસને અનુસરીને થાય છે. તેમાં પ્રથમ નવમીને દિવસે સાકરના પાણીનું એકાસણું કરવું ને ઠામ ચોવીહાર કરવો. દશમીને દિવસે એકાસણું કરી ઠામ ચોવીહાર કરવો. તથા અગીયારશને દિવસે તેવિહારૂં એકાસણું કરવું. એકાસણું કરીને ત્રિવિધ આહારનું પચ્ચક્ખાણ કરવું. ત્રણે દિવસ બ્રહ્મચર્ય પાળવું. બન્ને વખત પ્રતિક્રમણ કરવું. જિનમંદિરમાં જઈ અષ્ટ પ્રકારી અથવા સત્તર પ્રકારી પૂજા ભણાવવી. સ્નાત્ર મહોત્સવ કરવો. નવ અંગે આડંબર પૂર્વક ભગવાનની પૂજા કરવી. ગુરૂ પાસે આવી સિદ્ધાંતનું શ્રવણ કરવું. આ પ્રમાણે દશ વર્ષ સુધી કરવું. વળી તપને દિવસે (માગશર વદિ ૧૦ મે) પૌષધ કરવો. આ પ્રમાણે જે તપ કરે છે તેની મનકામના સિદ્ધ થાય છે. આ લોકમાં ધનધાન્યાદિક પામે, પરલોકમાં ઈંદ્રાદિક પદ પામે અને છેવટે મોક્ષ પદ પામે. "શ્રી પાર્શ્વનાથાર્હતે નમઃ" એ પદનું ગરણું વીશ નવકારવાળી પ્રમાણ ગણવું. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

ઉદ્યાપને દશ પુંઠા, દશ રૂમાલ (પુસ્તક બાંધવાના), દશ નવકારવાલી, દશ નીલમણિ, દશ ચંદરવા, સોનું, રૂપું,

કાંસું, પીતલ એ ચાર ધાતુઓની દશ દશ પ્રતિમા અને જ્ઞાન દર્શન ને ચારિત્રના ઉપકરણો દશ દશ કરાવવા. બાકી વિધિ ગુરૂગમથી જાણવો.

૧૩૨ બીજનો તપ (પં. ત.)

આ તપ કાર્તિક શુદી બીજથી શરૂ કરવાનો છે. તેમાં દરેક માસની શુદી બીજે ચોવિહાર ઉપવાસ કરવો. એ રીતે બાવીશ માસ સુધી અથવા ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ વરસ સુધી આ તપ કરવો. સવાર સાંજ બન્ને વખત પ્રતિક્રમણ, પ્રતિલેખના, ત્રિકાલ દેવવંદન વિગેરે કરવું. ઉદ્યાપન શક્તિ પ્રમાણે કરવું. બાવીશ બાવીશ વસ્તુઓ જ્ઞાન પાસે ઢોકવી. ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે સમજવું.

		સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
૧	નંદિસૂત્રાય નમઃ	૫૧	૫૧	૫૧	૨૦
	અનુયોગદ્વારસૂત્રાય નમઃ	૬૨	૬૨	૬૨	૨૦
	અથવા	સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
૧	ઓઘનિર્યુક્તિસૂત્રાય નમઃ	૧૪	૧૪	૧૪	૨૦
૨	અનુયોગદ્વારસૂત્રાય નમઃ	૬૨	૬૨	૬૨	૨૦

તપને દિવસે ઉપર પ્રમાણે બએ ગરણાં વીશ વીશ નવકારવાળીનાં ગણવાં. સાથીયા વિગેરે પણ બએ સૂત્રના કરવા.

૧૩૩ મોટો રત્નોત્તર તપ. (રા. વિ.)

પ્રથમ એક અઠ્ઠમ કરીને પારણું, પછી બીજો અઠ્ઠમ કરીને પારણું, પછી ત્રીજો અઠ્ઠમ કરીને પારણું કરવું. પારણે બેસણું કરવું. એ રીતે ત્રણ અઠ્ઠમ અને ત્રણ પારણાવડે આ તપ થાય છે. "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૩૪ રત્નરોહણ તપ. (જૈ. પ્ર. વિગેરે)

આ તપ આશો શુદિ પાંચમને દિવસે શરૂ કરવો. તેમાં ચાર ચાર દિવસની પાંચ ઓળી છે. તેમાં પ્રથમ દિવસે એકાસણું બીજે દિવસે નીવી, ત્રીજે દિવસે આંબિલ, ચોથે દિવસે ઉપવાસ. એ પહેલી ઓળી થઇ. બીજી ઓળીએ નીવી, આંબિલ, ઉપવાસ, એકાસણું અનુક્રમે કરવા. ત્રીજી ઓળીએ અનુક્રમે આંબિલ, ઉપવાસ. એકાસણું, નીવી કરવા. ચોથી ઓળીએ ઉપવાસ, એકાસણું, નીવી, આંબિલ કરવા. પાંચમી ઓળીએ ઉપવાસ, એકાસણું, નીવી, આંબિલ કરવાં. આ રીતે આ તપ વીશ દિવસે પુરો થાય. ઉદ્યાપને નવકારવાળી ૫, સ્થાપનાચાર્ય ૫, રત્નમય બિંબ ૫ કરાવવા. મોદક ૨૦ જ્ઞાન પાસે ઢોકવા. તપના દિવસોમાં બ્રહ્મચર્ય સહિત જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની આરાધના કરવી. પારણાને દિવસે ગુરૂની અંગપૂજા યથાશક્તિ દ્રવ્ય વડે કરવી. દેવની અષ્ટ પ્રકારી પૂજા કરવી. આ તપ ત્રણ વર્ષ પર્યંત કરવો. “ નમો અરિહંતાણં ” પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૩૫ બૃહત્સંસાર તારણ તપ. (જૈ. પ્ર. વિગેરે)

આ તપમાં પ્રથમ એક અઠ્ઠમ કરી પારણે આંબિલ કરવું. પછી બીજો અઠ્ઠમ કરી આંબિલ કરવું. પછી ત્રીજો અઠ્ઠમ કરી આંબિલ કરવું. એ રીતે નવ ઉપવાસ અને ત્રણ આંબિલ એમ બાર દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. ઉદ્યાપને દૂધ ભર્યા તરભાણા ઉપર રૂપાની બેડી (વહાણ) તરાવવી. વહાણમાં રૂપાનાણું, મોતી, વિદ્રુમ ભરવાં. યથાશક્તિ પૂજા

ભણાવવી. જ્ઞાન પૂજા કરવી. દેવ વાંદવા. પ્રતિક્રમણ, પડિલેહણ વિગેરે સર્વ કરવું. ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે વીશ નવકારવાળીનું ગણવું.

		સા૦	ખ૦	લો૦	નો૦
૧	કેશિગણધરાય નમઃ	૧૧	૧૧	૧૧	૨૦
૨	સૂરિસિંહગણધરાય નમઃ	૧૧	૧૧	૧૧	૨૦
૩	દર્શન આરાધનાય નમઃ	૬૭	૬૭	૬૭	૨૦
૪	જ્ઞાન આરાધનાય નમઃ	૫૧	૫૧	૫૧	૨૦
૫	ચારિત્ર આરાધનાય નમઃ	૧૭	૧૭	૧૭	૨૦
૬	તપ આરાધનાય નમઃ	૧૨	૧૨	૧૨	૨૦
૭	દેવશ્રુત આરાધનાય નમઃ	૮	૮	૮	૨૦
૮	ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વાય નમઃ	૯	૯	૯	૨૦
૯	સાગરસેનાય નમઃ	૮	૮	૮	૨૦
૧૦	વિમલબોધાય નમઃ	૮	૮	૮	૨૦
૧૧	મહાયશસે નમઃ	૮	૮	૮	૨૦
૧૨	સર્વાનુભૂતાય નમઃ	૮	૮	૮	૨૦

૧૩૬ લઘુ સંસાર તારણ તપ. (જૈ. પ્ર. વિગેરે)

આ તપમાં પ્રથમ ત્રણ આંબિલ ઉપર એક ઉપવાસ, ફરી ત્રણ આંબિલ ઉપર એક ઉપવાસ, પછી ત્રીજીવાર ત્રણ આંબિલ ઉપર એક ઉપવાસ. એ રીતે નવ આંબિલ અને ત્રણ ઉપવાસ એમ બાર દિવસ વડે આ તપ પૂર્ણ થાય છે બીજું સર્વ પૂર્વવત્ (જુઓ નં. ૧૩૫)

૧૩૭ ઋષભદેવ સંવત્સર તપ. (વર્ષી તપ) (પ્રત નં.બ)

આ તપ ફાગણ (ગુજરાતી) વદ ૮ ને રોજ શરૂ કરી યથાશક્તિ એકાંતર ઉપવાસ કરવા. તેમાં કુલ ઉપવાસ ૪૦૦

કરવા. તે ત્રીજે વર્ષે અક્ષય તૃતીયાને દિવસે પૂર્ણ થાય. (તપ કરતાં વચમાં જે અક્ષય તૃતીયા આવે તે દિવસે ખાધા વાર આવતો હોય તો ઉપવાસ કરવો.) છેલ્લે દિવસે દેવ-ગુરૂની પૂજા પૂર્વક સંઘવાત્સલ્ય કરી પારણું કરવું. "શ્રી ઋષભદેવનાથાય નમઃ" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

બીજી રીત—શ્રી ઋષભદેવ સ્વામીના શાસનમાં ઉત્કૃષ્ટ તપ ૩૬૦ ઉપવાસનો છે. તેથી તેને આશ્રયીને ૩૬૦ ઉપવાસ એકાંતર પારણાવાળા કરવા. બીજું સર્વ ઉપર પ્રમાણે.

હાલમાં આ તપ કરવાનો પ્રચાર આ પ્રમાણે છે.— ફાગણ વદ ૮ ને દિવસે ઉપવાસથી શરૂ કરી એકાંતરે પારણે બેસણું કરી તેર મહિના ને ૧૧ દિવસે એટલે અખાત્રીજને દિવસે પારણું કરે છે. પારણે ૧૦૮ ઘડા શેરડીના રસના અથવા સાકરના પાણીના પીએ છે. (ઘડો રૂપાનો અતિશય નાનો બનાવે છે.)

આ તપમાં બે દિવસ ભેગા ખાવાના ન આવવા જોઈએ, તથા ચઉદશનો ખાધાવાર ન આવવો જોઇએ, તેમ ત્રણ ચોમાસીના (૧૪-૧૫ ના) છઠ્ઠ કરવા જોઇએ અને છેવટે છઠ્ઠથી ઓછે તપે પારણું ન કરવું જોઈએ. પારણે શેરડીનો રસ પીવાનો છે, તે પણ તાજોજ હોય તો પીવાય. કારણ કે બે પહોર પછી શેરડીનો રસ લઘુ પ્રવચન સારોદ્ધારમાં અભક્ષ કહ્યો છે. તેવા રસના અભાવે સાકરના પાણીથી પણ ચાલે છે.

---

૧૩૮ છમાસી તપ.[1] (જૈ. પ્ર. વિગેરે)

શ્રી મહાવીર સ્વામીના શાસનમાં ઉત્કૃષ્ટ છ માસી (ઉપવાસ ૧૮૦ નો) તપ છે. તેથી તેને આશ્રયીને એકસો એંશી ઉપવાસ એકાંતર પારણાવાળા કરવા. ઉદ્યાપને ૧૮૦ લાડુ, ફળ વિગેરે પ્રભુ પાસે ઢોકવાં. "શ્રી મહાવીર સ્વામિનાથાય નમઃ" એ પદનું ગરણું નવકારવાળી વીશનું ગણવું. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

એકાંતરા ઉપવાસ છ માસ સુધી કરવા. તેમાં ચઉદશે ખવાય નહીં. ચોમાસીનો છઠ્ઠ કરવો. શરૂ કરતાં છઠ્ઠ તેમજ પારણું પણ છટ્ઠે થાય છે. (આ છ માસી તપમાં ઉપવાસ ૯૦ થાય છે.)

૧૩૯ શત્રુંજય મોદક તપ. (જ. પ્ર. વિગેરે)

આ તપમાં પહેલે દિવસે પુરીમઙ્ઢ, બીજે દિવસે એકાસણું, ત્રીજે દિવસે નીવી, ચોથે દિવસે આયંબિલ, પાંચમે દિવસે ઉપવાસ કરવો. ઉદ્યાપને પાંચ માણાના મોદક તથા પાંચ રૂપીયા દેવ પાસે ઢોકવા. જ્ઞાનની પૂજા રૂપાનાણાથી કરવી. "શ્રી શત્રુંજયતીર્થાય નમઃ" એ પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે એકવીશ કરવા.

---

૧ આ ૧૮૦ ઉપવાસ પારણાવાળા શકિતને અભાવે કહ્યા છે નહીં તો આશરે ૩૦૦ વર્ષ અગાઉ દિલ્લીપતિના દિવાનનાં ફઇબા (ચંપાબા) એ લાગટ ૧૮૦ ઉપવાસ પાદશાહ સમક્ષ કરેલ છે એવો લેખ છે.

૧૪૦ શત્રુંજય છઠ્ઠ અઠ્ઠમ તપ. (પં ત. વિગેરે)

આ તપમાં પહેલો તથા છેલ્લો અઠ્ઠમ કરવો. અને વચ્ચે સાત છઠ્ઠ કરવા. એ રીતે વીશ ઉપવાસ તથા નવ પારણા મળી ૨૯ દિવસે તપ પૂર્ણ થાય છે. સાથીયા વિગેરે ૨૧–૨૧ કરવા. નવકારવાળી વીશ નીચે પ્રમાણે ગણવી.

અઠ્ઠમે ૧ શ્રી પુંડરીકગણધરાય નમ:
છઠ્ઠે ૨ શ્રી ઋષભદેવ સર્વજ્ઞાય નમઃ
,, ૩ શ્રી વિમલગણધરાય નમ:
,, ૪ શ્રી સિદ્ધક્ષેત્રાય નમ:
,, ૫ શ્રી હરિગણધરાય નમ:
,, ૬ શ્રી બાહુબલિગણધરાય નમ:
,, ૭ શ્રી સહસ્રાદ્રિગણધરાય નમઃ
,, ૮ શ્રી સહસ્રકમલાય નમઃ
અઠ્ઠમે ૯ શ્રી કોડિગણધરાય નમ:

અથવા નીચે પ્રમાણે.

બંને અઠ્ઠમે ૧ શ્રી સિદ્ધાદ્રિ શત્રુંજય સિદ્ધગિરિવરાય નમ:
છઠ્ઠે ૨ શ્રી આદીશ્વર પરમેષ્ટિને નમ:
,, ૩ શ્રી આદીશ્વર અર્હતે નમ:
,, ૪ શ્રી આદીશ્વર નાથાય નમઃ
,, ૫ શ્રી આદીશ્વર સર્વજ્ઞાય નમ:
,, ૬ શ્રી આદીશ્વર પારંગતાય નમ:
,, ૭ શ્રી શત્રુંજય સિદ્ધક્ષેત્ર પુંડરીકાય નમ:
,, ૮ શ્રી સિદ્ધક્ષેત્ર પુંડરીક વિમલગિરયે નમ:

અથવા "શ્રી શત્રુંજય પર્વતાય નમ:" એ ગરણું હંમેશાં ગણવું.

એકવીશ ખમાસમણુ નીચે પ્રમાણે આપવા—

૧ શ્રી શત્રુંજય પર્વતાય નમ:
૨ શ્રી પુંડરીક પર્વતાય નમઃ
૩ શ્રી સિદ્ધક્ષેત્ર પર્વતાય નમ:
૪ શ્રી વિમલાચલાય નમઃ
૫ શ્રી સુરગિરયે નમઃ
૬ શ્રી મહાગિરયે નમ:
૭ શ્રી પુણ્યરાશયે નમ:
૮ શ્રી પર્વતાય નમઃ
૯ શ્રી પર્વતેંદ્રાય નમઃ
૧૦ શ્રી મહાતીર્થાય નમ:
૧૧ શ્રી સારસ્વતાય નમ:
૧૨ શ્રી દૃઢશક્તિ પર્વતાય નમ:
૧૩ શ્રી મુક્તિનિલયાય નમઃ
૧૪ શ્રી પુષ્પદંતાય નમઃ
૧૫ શ્રી મહાપદ્માય નમઃ
૧૬ શ્રી પૃથ્વીપીઠાય નમઃ
૧૭ શ્રી સુભદ્રગિરિ પર્વતાય નમઃ
૧૮ શ્રી કૈલાસગિરિ પર્વતાય નમ:
૧૯ શ્રી પાતાલમૂલાય નમ:
૨૦ શ્રી અકર્મકાય નમઃ
૨૧ શ્રી સર્વકામપૂરણાય નમઃ

ઉદ્યાપનમાં નવાણુ પ્રકારી પૂજા ભણાવવી. યથાશક્તિ જ્ઞાનપૂજા તથા પ્રભાવનાદિ કરવું.

---

૧૪૧ મેરૂ ત્રયોદશી તપ. (પં. ત. વિગેરે)

આ તપનો ગુજરાતી માસ પ્રમાણે પોષ વદ તેરસને દિવસે આરંભ કરાય છે. તે દિવસે શ્રી ઋષભદેવ સ્વામીનું નિર્વાણ કલ્યાણક થયું છે, તેથી એ દિવસનું માહાત્મ્ય ઘણું મોટું છે. તે દિવસે ચઉવિહાર ઉપવાસ કરવો, (શક્તિ ન હોય તો તિવિહાર કરવો.) રત્નના પાંચ મેરૂ કરવા. તેમાં ચાર દિશાએ ચાર નાના મેરૂ કરવા. રત્નના ન બને તો ઘીના કરવા. તેની પાસે ચાર દિશાએ ચાર નંદાવર્ત કરવા. દીપ, ધૂપ પ્રમુખ ઘણા પ્રકારની પૂજા કરવી. એ રીતે તેર મહિનાની અથવા તેર વરસની ત્રયોદશી કરવી. "શ્રી ઋષભદેવ પારંગતાય નમઃ" એ પદનું ગરણું નવકારવાળી વીશનું ગણવું. આ રીતે મહિને મહિને કરવાથી સર્વ કર્મનો ક્ષય થાય છે. આભવ તથા પરભવને વિષે સુખ સંપદા પામે છે. તે તપને દિવસે પૌષધ કરવો. પારણાને દિવસે ગુરૂને પ્રતિલાભી–અતિથિસંવિભાગ કરી પારણું કરવું. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૪૨ શિવકુમારનો બેલો [છઠ] તપ. (જૈ.પ્ર. જૈ.સિં.)

આ તપમાં બાર છઠ્ઠ લગોલગ આંબિલના પારણાવાળા કરવા. લાગઠ ન થઇ શકે તો છુટક કરવા. ઉદ્યાપનમાં બાર મોદક, ફળ, રૂપાનાણું વિગેરે દેવ પાસે ઢોકવા. જ્ઞાનની પૂજા તથા ગુરૂની ભક્તિ કરવી. "નમો અરિહંતાણું" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

---

૧૪૩ ષટ્કાય તપ. (૨૦ વિ.)

આ તપમાં લાગટ ૭ ઉપવાસ કરવા. ઉદ્યાપનમાં શક્તિ પ્રમાણે જીવદયામાં દ્રવ્ય વાપરવું. ગરણું "નમો અરિહંતાણં" પદનું નવકારવાળી વીશ પ્રમાણ ગણવું. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૪૪ સાત સૌખ્ય આઠ મોક્ષ તપ. (જૈ. પ્ર.)

આ તપમાં સાત એકાસણાં કરી ઉપર એક ઉપવાસ કરવો. ઉદ્યાપનમાં સાત મોદક તથા આઠમો ચારગણો મોટો મોદક દેવ પાસે ઢોકવો. સોળ જાતિનાં પક્વાન્ન તથા ફળ વિગેરે ઢોકવા. જ્ઞાન પૂજા કરવી. "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે ૧૨-૧૨ કરવા.

૧૪૫ સિદ્ધિ તપ. (પં. ત. જા.)

આ તપમાં પ્રથમ એક ઉપવાસ કરી પારણું, પછી બે ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ત્રણ ઉપવાસ ઉપર પારણું, પછી ચાર ઉપવાસ ઉપર પારણું, એમ ચડતાં ચડતાં આઠ ઉપવાસ ઉપર પારણું કરવું. પારણે બેસણું કરવું. ઉદ્યાપને યથાશક્તિ પૂજા પ્રભાવના કરવી. ગરણું નીચે પ્રમાણે વીશ નવકારવાળીનું ગણવું. સાથીયા વિગેરે આઠ આઠ કરવા.

૧ શ્રી અનન્તજ્ઞાનસંયુતાય સિદ્ધાય નમઃ
૨ શ્રી અનન્તદર્શનસંયુતાય સિ૦
૩ શ્રી અવ્યાબાધ ગુણસં૦
૪ શ્રી અનન્તચારિત્ર ગુણ૦
૫ શ્રી અક્ષયસ્થિતિ ગુણસં૦
૬ શ્રી અરૂપિનિરંજનગુણસં૦
૭ શ્રી અગુરૂલઘુગુણસંયુ૦
૮ શ્રી અનન્તવીર્યગુણસંયુ૦

૧૪૬ સિંહાસન તપ (પં. ત. લા.)

આ તપમાં પાંચ ઉપવાસ ઉપર પારણું કરવું. એ રીતે ચાર વાર પાંચ પાંચ ઉપવાસ કરવા. તેમાં કુલ વીશ ઉપવાસ થાય છે. ઉદ્યાપન યથાશક્તિ કરવું. ગરણું "નમો સિદ્ધાણં" પદનું વીશ નવકારવાળીનું ગણવું. સાથીયા વિગેરે પાંચ પાંચ કરવા.

(આ તપ સમવસરણ તપ પૂરો થયે કરવાની પ્રવૃત્તિ છે.)

૧૪૭ સૌભાગ્યસુંદર તપ. (જૈ. પ્ર. વિગેરે)

આ તપ એકાંતરા સોળ ઉપવાસ કરવાથી અને પારણે આંબિલ કરવાથી ત્રીશ દિવસે પૂર્ણ થાય છે. "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા. ઉદ્યાપને જ્ઞાનની પૂજા ભક્તિ કરવી.

૧૪૮ સ્વર્ગકરંડક [સ્વર્ગદંડ] તપ. (જૈ.પ્ર. વિગેરે)

આ તપમાં પ્રથમ બાર દેવલોકને આશ્રયીને બાર એકાસણાં કરવાં, પછી નવ ગ્રૈવેયક આશ્રયી નવ નીવી, પછી પાંચ અનુત્તર વિમાન આશ્રયી પાંચ આંબિલ, છેવટ એક ઉપવાસ—એ રીતે સત્તાવીશ દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. "નમો અરિહંતાણં" પદની વીશ નવકારવાળી ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૪૯ સ્વર્ગસ્વસ્તિક તપ. (જૈ. પ્ર. વિગેરે)

પ્રથમ ચાર એકાસણાં ઉપર એક ઉપવાસ કરવો. ઉદ્યાપને પાંચ ધાન્યનો સ્વસ્તિક પુરવો. પાંચ ધાન્ય મણ મણ

જ્ઞાનની પાસે ઢોકવા. "નમો નાણુસ્સ" પદની નવકારવાળી વીશ ગણુવી. સાથીયા વિગેરે એકાવન કરવા.

૧૫૦ બાવન જિનાલય તપ. (પં.ત.લા.જા.)

આ તપ નંદીશ્વર દ્વીપના બાવન જિનાલયની આરાધના નિમિત્તનો છે. તેને બાવન અજવાળા તપ કહે છે તે સ્ત્રી જાતિએ કરેલ અપભ્રંશ છે.

આ તપમાં અજવાળી અંધારી આઠમ અને ચૌદશને દિવસે ઉપવાસ કરવા. એ રીતે તેર મહિને-પર ઉપવાસે તપ પૂર્ણ કરવો.

આ તપ કરતાં જો કોઇ તીથિ ભૂલી જવાય તો કરેલો તપ ફરીથી શરૂ કરવો પડે છે. ઉદ્યાપને જ્ઞાનની પૂજા ભક્તિ તથા દર્શન ભક્તિ કરવી. અથવા નંદીશ્વર દ્વીપની પૂજા ભણાવવી. ગરણું વિગેરે નીચે પ્રમાણે:—

અજવાળી આઠમે—શ્રી ચંદ્રાનનસ્વામિ સર્વજ્ઞાય નમઃ

અંધારી આઠમે—શ્રી વર્ધમાનસ્વામિ સર્વજ્ઞાય નમઃ

અજવાળી ચૌદશે—શ્રી ઋષભાનનસ્વામિ સર્વજ્ઞાય નમઃ

અંધારી ચૌદશે—શ્રી વારિષેણ સ્વામિ સર્વજ્ઞાય નમઃ

સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૫૧ અષ્ટમહાસિદ્ધિ તપ. (લા.)

આ તપમાં લગોલગ આઠ એકાસણાં કરવાં. અથવા એકાંતરા આઠ ઉપવાસ કરવા. ઉદ્યાપને જ્ઞાન પૂજા વિગેરે યથાશક્તિ કરવું. ગરણું નીચે પ્રમાણે:—

૧ અણિમા સિદ્ધયે નમઃ
૨ મહિમા સિદ્ધયે નમ:
૩ લઘિમા સિદ્ધયે નમ:
૪ ગરિમા સિદ્ધયે નમ:
અથવા કામાવસાયિ સિ૦
૫ વશિતા સિદ્ધયે નમ:
૬ પ્રાકામ્ય સિદ્ધયે નમ:
૭ પ્રાપ્તિ સિદ્ધયે નમઃ
૮ ઈશિતા સિદ્ધયે નમ:

સાથીયા વિગેરે આઠ આઠ કરવા,

૧૫૨ રત્નમાળા તપ. (લા.)

આ તપ બાવન દિવસ કરવાનો છે. તેમાં અનુક્રમે નીચે પ્રમાણે તપ કરવો—૧ ઉપવાસ, ૨ એકાસણું, ૩ એક ધાન્યનું આંબીલ, ૪ એકલઠાણું (એકાસણું), ૫ પરઘરીયું એકાસણું-ઠામ ચોવીહાર, ૬ ઉપવાસ, ૭ ઉજળા ધાન્યનું એકાસણું, ૮ આંબીલ, ૯ એકલઠાણું, ૧૦ એકાસણું, ૧૧ ઉપવાસ, ૧૨ એકાસણું (જે ખાવાની ચીજ હોય તે સર્વે જિનેશ્વર પાસે મૂકી પછી ખાવી), ૧૩ ઉપવાસ, ૧૪ એકાસણું (તે દિવસે જિનેશ્વરની અષ્ટ પ્રકારી પૂજા કરી પ્રભુ પાસે ખીરનો થાળ ધરવો), ૧૫ ઉપવાસ, ૧૬ એકાસણું, ૧૭ ઉપવાસ, ૧૮ બેસણું, ૧૯ ઉપવાસ, ૨૦ એકાસણું, ૨૧ નીવી, ૨૨ આંબિલ, ૨૩ એકલઠાણું, ૨૪ ઉપવાસ, ૨૫ એકાસણું, ૨૬ ઉપવાસ, ૨૭ એકલઠાણું, ૨૮ ઉપવાસ, ૨૯ એકાસણું, ૩૦ ઉપવાસ, ૩૧ એકાસણું, ૩૨ એકલઠાણું, ૩૩ બેસણું, ૩૪ ઉપવાસ, ૩૫ એકાસણું, ૩૬ એકાસણું, ૩૭ ઉપવાસ, ૩૮ એકાસણું (અષ્ટ પ્રકારી પૂજા, ખીરનો થાળ ઢોકવો), ૩૯ ઉપવાસ, ૪૦ એકાસણું (ખાવાની બધી ચીજ પ્રભુ પાસે ઢોકવી). ૪૧ ઉપવાસ, ૪૨ એકાસણું, ૪૩

એકલઠાણું, ૪૪ આંબિલ, ૪૫ ઉજળા ધાન્યનું એકાસણું, ૪૬ ઉપવાસ, ૪૭ પરધરીયું એકાસણું, ૪૮ એકલઠાણું, ૪૯ એક ધાન્યનું આંબિલ, ૫૦ એકાસણું, ૫૧ ચોવિહાર ઉપવાસ, ૫૨ એકાસણું (અતિથિ સંવિભાગ કરવો). આ પ્રમાણે તપ બાવન દિવસ કરવો. દરરોજ દેરે ચૌદ સાથીયા તથા દીવો કરવો. ઉપવાસને દિવસે જિનભક્તિ વિશેષે કરવી. તપ પૂરો થયે ઉદ્યાપને અષ્ટ પ્રકારી પૂજા ભણાવવી, પ્રભુના કંઠમાં સુવર્ણનો, રૂપાનો અથવા પુષ્પનો હાર શક્તિ પ્રમાણે પહેરાવવો. સંઘવાત્સલ્ય કરવું. "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી.

૧૫૩ ચિંતામણિ તપ. (વિ. પ્ર.)

આ તપમાં પ્રથમ એક ઉપવાસ, પછી એકાસણું, ત્રીજે દિવસે નીવી, ચોથે દિવસે ઉપવાસ, પાંચમે દિવસે એકાસણું, છઠ્ઠે દિવસે ઉપવાસ કરવો. ઉદ્યાપને જ્ઞાન પૂજા, રાત્રિ જાગરણ કરવું. પાંચ સ્ત્રીઓને તંબોલ આપવું. "નમો અરિહંતાણં" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૫૪ પરદેશી રાજાનો છઠ્ઠ (છુ. પ.)

આ તપમાં તેર છઠ્ઠ કરવા, પારણે બેસણાં કરવાં. કુલ ૩૯ દિવસે આ તપ પૂર્ણ થાય છે. ગરણું નીચે પ્રમાણેઃ—

નમો કારક દંસણધરાણં
નમો રોચક દંસણધરાણં
નમો દીપક દંસણધરાણં
નમો નિસગ્ગરૂઇ ધરાણં
નમો બીયરૂઇ ધરાણં
નમો અભિગમરૂઇ ધરાણં
નમો વિસ્થારરૂઇ ધરાણં
નમો કિરિયારૂઇ ધરાણં

નમો ઉવએસરૂઇ ધરાણં નમો સંખેવરૂઇ ધરાણં
નમો સુત્તરૂઇ ધરાણં નમો ધમ્મરૂઇ ધરાણં
નમો આણારૂઈ ધરાણં

૧૫૫ સુખદુઃખના મહિનાનો તપ. (લા.)

પ્રથમ માસે ઉપવાસ ઉપર આંબિલ—એ પ્રમાણે પંદર ઉપવાસ અને પંદર આંબિલ કરવા. બીજે માસે પંદર આંબિલ અને પંદર નીવી એકાંતર કરવા. ત્રીજે મહિને પંદર નીવી અને પંદર એકાસણાં એકાંતર કરવા. ચોથે મહિને પંદર એકાસણાં અને પંદર બેસણાં એકાંતર કરવા. ઉજમણે જ્ઞાનની પૂજા ભક્તિ કરવી. "નમો અરિહંતાણં" પદની વીશ નવકારરવાળી ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા.

૧૫૬ રત્નપાવડી તપ. [આસો ચૈત્રના છઠ] (લા.)

આ તપમાં આઠ છઠ ને ૧ અઠમ (૩ ઉપવાસ) કરવામાં આવે છે. તે કોઈ પણ વરસના આસો શુદિ ૧૪–૧૫ નો છઠ કરવો. ને છેલ્લો નવમે વર્ષે આસો શુદિ ૧૩–૧૪–૧૫ નો અઠમ કરવો. ગરણું તથા સાથિયા વિગેરે નીચે પ્રમાણે:—

પહેલી ઓળીએ નમો અરિહંતાણં	૧૨	૧૨	૧૨
બીજી ઓળીએ નમો સિદ્ધાણં	૮	૮	૮
ત્રીજી ઓળીએ નમો આયરિયાણં	૩૬	૩૬	૩૬
ચોથી ઓળીએ નમો ઉવજ્ઝાયાણં	૨૫	૨૫	૨૫
પાંચમી ઓળીએ નમો લોએ સવ્વસાહૂણં	૨૭	૨૭	૨૭
છઠ્ઠી ઓળીએ નમો દંસણસ્સ	૬૭	૬૭	૬૭
સાતમી ઓળીએ નમો નાણસ્સ	૫૧	૫૧	૫૧
આઠમી ઓળીએ નમો ચરિત્તસ્સ	૭૦	૭૦	૭૦

નવમી ઓળીએ નમો તવસ્સ ૧૨ ૧૨ ૧૨

ઉદ્યાપનમાં નવપદજીની પૂજા ભણાવવી.

૧૫૭ સુંદરી તપ. (લા.)

આ તપમાં સાઠ આંબિલ લાગઠ કરવા. ઉદ્યાપને જ્ઞાનની પૂજા ભક્તિ કરવી. "નમો સિદ્ધાણું" પદનું ગરણું ગણવું. સાથીયા ખમાસમણુ વિગેરે આઠ આઠ કરવા. ઉદ્યાપને સિદ્ધની પૂજા ભક્તિ કરવી.

૧૫૮ મેરૂ કલ્યાણક તપ. (જૈ. પ્ર. વિગેરે)

આ તપ શ્રી આદીશ્વર ભગવંતની ભક્તિનો છે. તેમાં પ્રથમ ત્રણ અઠ્ઠમ કરવા. પારણે બેસાણું કરવું. પછી એકાંતર છ ઉપવાસ કરવા, પારણે બેસાણું કરવું. પ્રથમ ત્રણ અઠ્ઠમ ન થઇ શકે તો બે અઠ્ઠમ કરવા અને પછી એકાંતર છ ઉપવાસ કરીને છેવટ એક અઠ્ઠમ કરવો. આ તપ એકજ વર્ષમાં કરવો. મેરૂ ત્રયોદશીને દિવસે છેલ્લો ઉપવાસ આવે એ પ્રમાણે તપ કરવો. ઉદ્યાપને યથાશક્તિ પૂજા ભણાવવી. "શ્રી ઋષભદેવ પારંગતાય નમઃ" પદની નવકારવાળી વીશ ગણવી. સાથીયા વિગેરે બાર બાર કરવા,

૧૫૯ તીર્થતપ. (શ્રા.)

તીર્થે જવાના મુહૂર્ત્તને દિવસે કે તીર્થે પ્રથમ દર્શન કરવાના દિવસે દર વર્ષે તે યાત્રાની યાદીને માટે ઉપવાસ કરવો તેને તીર્થ તપ કહે છે. (ગુજરાતી શ્રાદ્ધ વિધિ ૪૬૩ મે પાને છે.) દર વર્ષનું ગરણું "શ્રી તીર્થાધિરાજાય નમઃ" સમજવું. સાથીયા વિગેરે ૨૦-૨૦ કરવા.

૧૬૦ પ્રાતિહાર્ય તપ. (રં.વિ.)

પ્રથમ ઉપવાસ ૧, પછી એકાસણું ૧, પછી બેસણું ૧ એવી રીતે આઠ વાર કરવાથી ૨૪ દિવસોએ આ તપ પૂર્ણ થાય છે. પછી જ્ઞાનપૂજા, પ્રભુપૂજા, પ્રભાવના, રાત્રિજાગરણ કરવું. ગરણું "નમો અરિહંતાણું" પદનું વીશ નવકારવાળી પ્રમાણ ગણવું. સાથીયા વિગેરે બાર બાર સમજવા.

૧૬૧ પંચરંગી તપ. (પ્ર.)

આ તપમાં ૨૫ માણસો હોવાં જોઇએ. તેમાંથી એક પંચકે (પાંચ માણસે) પ્રથમ પાંચ ઉપવાસનાં પચ્ચખ્ખાણ કરવાં. બીજે દિવસે બીજા પાંચ માણસે ૪ ઉપવાસનાં પચ્ચ-ક્ખાણ કરવાં. ત્રીજે દિવસે ત્રીજા પાંચ માણસે ૩ ઉપવાસનાં પચ્ચક્ખાણ કરવાં. ચોથે દિવસે ચોથા પાંચ માણસે બે ઉપ-વાસનાં પચ્ચક્ખાણ કરવાં. પાંચમે દિવસે બાકીના પાંચ માણસે ૧ ઉપવાસનાં પચ્ચક્ખાણ કરવાં. આ પચીસે માણસનાં પારણાં એક દિવસે આવવાં જોઇએ. આ તપમાં જ્ઞાનની સ્થાપના કરવી. પ્રદક્ષિણા, સાથીયા, ખમાસમણા વિગેરે ૫૧-૫૧ સમજવાં. પૂર્ણ તપે વરઘોડો ચડાવવો. "નમો નાણસ્સ" પદની ૨૦ નવકારવાળી ગણવી.

૧૬૨. યુગપ્રધાન તપ.

પ્રથમ જ્ઞાનની પૂજા ભણાવવી. પહેલા ઉદયના દિવસ ૨૦, તથા બીજા ઉદયના દિવસ ૨૩. તેમાં પહેલા ઉદયના ૨૦ દિવસ મધ્યે પહેલે અને છેલ્લે દિવસે આંબેલ અથવા ઉપવાસ કરવો, બાકીના અઢાર દિવસ એકાસણાં કરવાં. હંમેશા વીશ ખમાસમણ દેવાં, વીશ પ્રદક્ષિણા દેવી, વીશ લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો, બન્ને વખત પ્રતિક્રમણ, ત્રણે કાળ દેવવંદન તથા જ્ઞાનની પૂજા કરવી. પહેલે તથા છેલ્લે દિવસે રૂપા નાણે જ્ઞાનપૂજા કરવી, અને વચ્ચેના અઢાર દિવસે શક્તિ પ્રમાણે જ્ઞાનપૂજા કરવી. સાથીયા ૨૦, બદામ ૨૦, તથા ફળ નૈવેદ્ય વિગેરે (વીશ વીશ) વસ્તુઓ જ્ઞાન પાસે ઢોકવી. પ્રથમ તપના આરંભમાં પૂજા ભણાવવી, પછી જ્ઞાન પૂજવું, પછી પ્રદક્ષિણા, પછી ખમાસમણ, પછી ચૈત્યવંદન અને પછી પચ્ચખ્ખાણ કરવું.

બીજા ઉદયનો વિધિ પણ એજ રીતે જાણવો. વિશેષ એ કે પહેલે ને છેલ્લે દિવસે આંબિલ અથવા ઉપવાસ કરવો. વચ્ચે ૨૧ એકાસણા કરવા. ૨૩ દિવસે તપ પૂર્ણ કરવો. યુગપ્રધાનની છબી ઠવણી ઉપર મૂકવી ને તેની વાસક્ષેપ વડે પૂજા રકવી.

ગરણું નીચે પ્રમાણે વીશ નવકારવાળી પ્રમાણે દરરોજ ગણવું—

પહેલા ઉદયમાં.

૧ શ્રીસુધર્મસ્વામિને નમઃ।
૨ શ્રીજંબુસ્વામિને નમઃ।

૩ શ્રીપ્રભવસ્વામિને નમ: ।
૪ શ્રીશય્યંભવસ્વામિને નમ: ।
૫ શ્રીયશોભદ્રસૂરયે નમ: ।
૬ શ્રીસંભૂતિવિજયસૂરયે નમ: ।
૭ શ્રીભદ્રબાહુસૂરયે નમ: ।
૮ શ્રીસ્થુલભદ્રસૂરયે નમ: ।
૯ શ્રીઆર્યમહાગિરયે નમ: ।
૧૦ શ્રીઆર્યસુહસ્તિસૂરયે નમ: ।
૧૧ શ્રીગુણસુન્દરસૂરયે નમ: ।
૧૨ શ્રીકાલિકાચાર્યસૂરયે નમ: ।
૧૩ શ્રીસ્કન્દિલાચાર્યસૂરયે નમ: ।
૧૪ શ્રીરેવતિમિત્રસૂરયે નમ: ।
૧૫ શ્રીઆર્યધર્મસૂરયે નમ: ।
૧૬ શ્રીભદ્રગુપ્તસૂરયે નમ: ।
૧૭ શ્રીગુપ્તસૂરયે નમ: ।
૧૮ શ્રીવજ્રસ્વામિસૂરયે નમ: ।
૧૯ શ્રીઆર્યરક્ષિતસૂરયે નમ: ।
૨૦ શ્રીદુર્બલિકાપુષ્પમિત્રસૂરયે નમ: ।

બીજા ઉદયમાં.

૧ શ્રીવજ્રસેનસૂરયે નમ: ।
૨ શ્રીનાગહસ્તિસૂરયે નમ: ।
૩ શ્રીરેવંતમિત્રસૂરયે નમ: ।
૪ શ્રીસિંહસૂરયે નમ. ।
૫ શ્રીનાગાર્જુનસૂરયે નમ: ।
૬ શ્રીભૂતદીન્નસૂરયે નમ: ।
૭ શ્રીકાલિકાચાર્યસૂરયે નમ: ।

૮ શ્રીસત્યમિત્રસૂરયે નમઃ ।
૯ શ્રીહારિલ્લસૂરયે નમઃ ।
૧૦ શ્રીજિનભદ્રક્ષમાશ્રમણસૂરયે નમઃ ।
૧૧ શ્રીઉમાસ્વાતિવાચકસૂરયે નમઃ ।
૧૨ શ્રીપુષ્પમિત્રસૂરયે નમઃ ।
૧૩ શ્રીસંભૂતિસૂરયે નમઃ ।
૧૪ શ્રીસંભૂતિગુપ્તસૂરયે નમઃ ।
૧૫ શ્રીધર્મરક્ષિતસૂરયે નમઃ ।
૧૬ શ્રીજ્યેષ્ઠાંગગણિસૂરયે નમઃ ।
૧૭ શ્રીફલ્ગુમિત્રસૂરયે નમઃ ।
૧૮ શ્રીધર્મઘોષસૂરયે નમઃ ।
૧૯ શ્રીવિનયમિત્રસૂરયે નમઃ ।
૨૦ શ્રીશીલમિત્રસૂરયે નમઃ ।
૨૧ શ્રીરેવંતસૂરયે નમઃ ।
૨૨ શ્રીસુમિણમિત્રસૂરયે નમઃ ।
૨૩ શ્રીઅરીહદિન્નસૂરયે નમઃ ।

અજ્ઞાનતિમિરભાસ્કરમાં આપેલાં યંત્રાનુસાર નામો લખ્યા છે.

તપ નંબર ૩૮ ની બીજી રીત.

ગણધર એકાદશી ૧૧ વર્ષ સુધી કરવી. પ્રથમ વૈશાક શુદી ૧૧ ને દિવસે ઉપવાસ કરવો. "શ્રી ઇન્દ્રભૂતિસર્વજ્ઞાય નમઃ" એ પદની વીશ નવકારવાળી ગણવી. બીજે વર્ષે વૈશાક શુદી ૧૧ ને દિવસે ઉપવાસ કરી "શ્રી અગ્નિભૂતિસર્વજ્ઞાય નમઃ" એ પદની વીશ નવકારવાળી ગણવી. એ પ્રમાણે અગીયાર વર્ષે અગીયાર ગણધરની આરાધના કરવી.

સેનપ્રશ્નમાંથી તપસ્યાને લગતા ઉપયોગી પ્રશ્નોત્તરો.

(ઉલ્લાસ ત્રીજો)

પ્રશ્ન ૧૧૮—ચૈત્ર માસ અધિક હોય તો કલ્યાણકાદિક તપ પહેલા માસમાં કરવો કે બીજા માસમાં કરવો ?

ઉત્તર—પહેલા ચૈત્રના કૃષ્ણપક્ષમાં તથા બીજા ચૈત્રના શુકલપક્ષમાં તપ કરવો. એ પ્રમાણે તાતપાદ હીરસૂરિ ભગવાન કરાવતા હતા એમ જોયું છે. માટે તેજ પ્રમાણે કરવું જોઇએ, નહીં તો ભાદરવા માસની વૃદ્ધિ હોય, ત્યારે માસક્ષમણાદિક તપ કયારથી કરાય ? (દરેક અધિક માસમાં આ પ્રમાણે જ જાણવું.)

પ્રશ્ન ૧૨૮—બસો ને ઓગણત્રીશ છઠ સંબંધી તપ કરવાનો શરૂ કર્યો છે, પણ પાછળથી છઠ કરવાની શક્તિ ન રહી હોય તો એકાંતર ઉપવાસ કરી શકે કે નહીં ?

ઉત્તર—બસો ઓગણત્રીશ છઠ તપ ઉચર્યો હોય તેણે છઠ જ કરવા જોઈએ, એકાંતર ઉપવાસ કરી શકાય નહીં.

પ્રશ્ન ૧૨૯—આશ્વિન તથા ચૈત્રના અસ્વાધ્યાયના દિવસોમાં જે ઉપવાસો કરાય તે વીશસ્થાનકની ઓળીમાં ગણી શકાય કે નહીં ?

ઉત્તર—આશ્વિન તથા ચૈત્રના અસ્વાધ્યાયના દિવસોમાં સાતમ, આઠમ તથા નોમ એ ત્રણ દિવસોમાં કરેલા ઉપવાસ વીશસ્થાનકની ઓળીમાં ગણાય નહીં.

પ્રશ્ન ૨૦૦—ચૈત્ર તથા આશ્વિનના અસ્વાધ્યાયના દિવસોમાં જે તપ કર્યો હોય તે રોહિણી તપમાં અને આલોચનાદિકમાં ગણી શકાય કે નહીં ?

ઉત્તર—સાતમ, આઠમ અને નોમને દિવસે કરેલો તપ આલોચનામાં ગણાય નહીં. તથા રોહિણી અને તેની જેવાજ બીજા (એટલે કે જે તપ ભૂલી જવાય તો આખો તપ નિષ્ફળ થાય, અને ફરીથી શરૂ કરવો પડે એવા) તપમાં ગણી શકાય છે, પરંતુ અન્ય તપોમાં ગણવા નહીં.

(ઉલ્લાસ ચોથો)

પ્રશ્ન ૧૫૬—વીશસ્થાનક તપ, અષ્ટકર્મસૂદન તપ, તથા આંબિલ વર્ધમાન તપ, અસ્વાધ્યાયના ત્રણ દિવસોમાં (ચૈત્ર તથા આશ્વિન શુકલપક્ષની સાતમ, આઠમ અને નોમમાં) ગણાય કે નહીં ?

ઉત્તર—વીશસ્થાનક તપ તથા અષ્ટકર્મસૂદન તપ એ બે તપમાં અસ્વાધ્યાયના ત્રણ દિવસ ગણવા નહીં અને આંબિલવર્ધમાન તપમાં તો એ ત્રણ દિવસ ગણાય છે, એવી પરંપરા છે.

પ્રશ્ન ૩૬—પાખીનો છઠ કરીને મહાવીરસ્વામીના છઠમાં નાખીએ, અને પાખીનો ઉપવાસ સ્વાધ્યાયાદિક વડે પૂર્ણ કરીએ, તો આ છઠ મહાવીરસ્વામીના છઠમાં આવે કે નહીં ?

ઉત્તર—અલ્પ શક્તિમાન મનુષ્ય જો પાક્ષિક છઠને મહાવીરસ્વામીના છઠમાં નાખે તો ચાલી શકે; પણ પાક્ષિક તપ ઉપવાસાદિક કરીને જલદીથી પૂરો કરવો.

પ્રશ્ન ૩૭—મહાવીરસ્વામીના છઠને પારણે બેસવું વિગેરે કરવું જોઇએ ? કે શક્તિ પ્રમાણે કરવું ?

ઉત્તર—શક્તિ પ્રમાણે કરવું.

પ્રશ્ન ૧૫૭—અષ્ટકર્મસૂદન તપ જો ઉપવાસવડે કરવાની શક્તિ ન હોય, તો આંબિલથી કરી શકાય કે નહીં ?

ઉત્તર—જો ઉપવાસ કરવાની સર્વથા શક્તિ ન હોય તો આંબિલ વડે પણ થઇ શકે છે. (આ ઉત્તર ૧૫૮ ઉત્તર પ્રકૃતિ આશ્રયી તપને માટે સંભવે છે.)

પ્રશ્ન ૯૯—પહેલે ચોવિહાર ઉપવાસ કરી બીજે દિવસે તિવિહાર ઉપવાસ કરે. એ પ્રમાણે છઠ કરવાથી તે મહાવીરસ્વામીના છઠમાં નાંખી શકાય કે નહીં ?

ઉત્તર—બે ઉપવાસ જૂદા જૂદા કરેલા હોવાથી મહાવીરસ્વામીના છઠમાં ગણી શકાય નહીં. કારણકે ૨૨૯ છઠ તપના આરંભમાં છઠ ઉચ્ચરવામાં આવે છે. તેથી તે પ્રમાણે જ કરવો જોઇએ. પરંતુ આલોચનામાં આવી શકે.

પ્રશ્ન ૧૪૧—પહેલે દિવસે ચોવિહાર ઉપવાસ કરીને બીજે દિવસે પૂર્વના ઉપવાસને સાથે રાખીને છઠનું કે અઠમ વિગેરેનું પચ્ચખ્ખાણ કરી શકાય કે નહીં ?

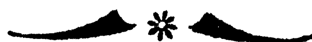
ઉત્તર—પહેલે દિવસે એક ઉપવાસનું પચ્ચખ્ખાણ લીધેલું છે, પણ છઠનું લીધેલું નથી. તેથી જો બીજે દિવસે છઠનું પચ્ચખ્ખાણ લે તો પછીનો ત્રીજો ઉપવાસ પણ કરવો પડે. આ પ્રમાણે સામાચારી છે.

શ્રી હીરપ્રશ્ને.

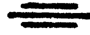
પ્રશ્ન ૩૪—સાંવત્સરિક, પાક્ષિક, અષ્ટમી, રોહિણી ઈત્યાદિ તપ ઉચ્ચરેલા હોય તેમાંના બે તપ એક દિવસે આવતા હોય અને છઠ કરવાની શક્તિ ન હોય તો કયો તપ કરે ?

ઉત્તર—છઠ કરવાની શક્તિ ન હોય તો જે તપ પહેલો આવે તે કરે, પછવાડેનો તપ પછી કરી આપે.

મોહનીય કર્મ સંબંધી ૨૮ અઠમ કરતાં વચ્ચે તિથિ સંબંધી તપ કે રોહિણી આવે તો ચાલતા તપથી ચાલી શકે. ઈતિ સેનપ્રશ્ને.

શુદ્ધિ પત્ર

અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પૃષ્ઠ	પંક્તિ
૬ કલ્યાણક	પાંચ કલ્યાણક	૧૦	૧૯
સઘ	સંઘ	૩૧	૧૪
સવે	સર્વે	૩૩	૭
પછી પાંચ પછી છ પછી સાત પછી પાંચ પછી છ	પછી પાંચ પછી છ	૩૯	૩
ચતુર્થ્ય	ચતુર્થ્યાં	૪૨	૧૫
તપવું	તપનું	૬૮	૧૦
પૂવક	પૂર્વક	૯૧	૧૯
પ્રભાવધી	પ્રભાવથી	૧૦૨	૧૮
પઞ્ચસ્વેવ	પઞ્ચમીષ્વેવ	૧૦૪	૨૨
તત્ત્વારથાથી	તત્ત્વારથથી	૧૨૮	૧૮
ચૈત્ય-	ચૈત્ય-	૧૪૬	૬

"જૈનધર્મ વિકાસ"ના ગ્રાહક તરીકે

આજેજ નામ નોંધાવો.

વિદ્વાન ગીતાર્થ મુનિવર્યો અને સરકારી લેખન-
કારોના ચાલુ જમાનાને અનુસરતા લેખનના અભ્યાસક
અને લેખક બની જ્ઞાન સંપત્તિ પૂરવેગે પ્રગતિ
સાધવી હોય તો એનાં પુસ્તકો માટે વાર્ષિક
લવાજમ સ્થાનિકના રૂા. ૩-૦-૦ અને બહારગામના
રૂા. ૩-૮-૦ ભરી સત્વર નામ નોંધાવો.

"જૈનધર્મ વિકાસ" કાર્યાલય

ઠે. જૈનાચાર્યશ્રીમદ્‌વિજયશાંતિસૂરિ લાયબ્રેરી

૫૬/૫ ગાંધીરોડ • અમદાવાદ